Najważniejsze

Zasady Estetyki -

(: w zimowem półroczu 1863/4)

Zeszyt I

pisano we wrześniu 1863.

rozpoczęte d. 15 Pazdz. 863.

Teorya ogólna piękności 1°

X

2

Pojęcie Estetyki

V. 2. S. Str. 7 Est. przynależy częścią do filozofii – ale jaką? Gdy podzielimy fil. na teoret. i prakt., trzeba umieszczenia – bo nie teoretyczna gdyż nie chodzi tu o samo poznanie rzeczy gotowej ale jak stosunek posiada Vischer chodzi o ~~bo~~ treść która się rodzi – w ~~teoryi~~ teoretycznym stanowisku przedmiot staje naprzeciw przedmiotu – jest ściśle od niego rozdzielony – Takowego rozdzielenia nie ma ani między ani widz ale łączą się z przedmiotem spływają z nim –

Z drugiej strony nie do fil. prakt. bo tu nie chodzi o zmianę zewnętrzną ale o objaw – o przedstawienia a lubo i tu czynność ale prakt. fil. ma na myśli

Str. 8. czynności która się rozpoczyna od rozdziału podm.

2

i przedmiotu, a parte jest by
aby mniemane wprowadzić w świat zewn.
dosięgnąć zewnętrznego celu –
w przedstawieniu tego wszystkiego
bo nie chodzi o otrzymanie takowego
nie ma albo już żyje w nas, a
parte jest zadną objaśnienie tego
a nie od zewnętrznego
co w nas robi i żyje – E

I tego Chciano uczynić Estety-
kę oparto pośredniem między
teoret. i prakt. fią (jak Kant)
ale i to się nie udało –
Nadmiar iż system runęły
dążących się na swoje drobni-
ce nierozstawione –
Hegel i jego szkoła! podział na 3 części
wszystkie – Logikę, Fil. Natury
Fil. ducha. – Duch podmio-
towy, duch przedmiotowy.
– i bezwzględny. w tej
trzeciej części jest rzecz o
sztuce i o piękności – Religia
~~sztuka~~ i Filozofii – Vischer;
Religia. Piękności; fia –

(Hegel sztuka)

sztuka dla sztuki – bez celu zewn
moralnego polityczn. ....–

E
Działanie praktyczne etyczne
i bezkońca – nigdy idea nie jest
urzeczywistniona w świecie – a
sztuka tworzy dzieło skończone
zupełne – pełne harmonii
treści i formy –

Nie przystając w zupełności
na pojmowanie tej istoty —
Pitagorasa ani na idee
jak ją pojmuje Hegel lub Vischer
zgadzamy się atoli na bez-
względną prawdę która jest
tłem piękności i sztuki
z tej prawdy wysnujemy
zasady Estetyki — Tu tylko
tyle powiemy że jeśli istotę
Heglowsko wywodzi z idei abso-
lutnej nieosobowej i tę na-
zywa najwyższą prawdą
my nie tylko uczucie piękno-
ści żyjące w nas ale i moral-
ność więc Etykę, zarówno między
czystą prawdę entis felicis
— a następnie i poczucie
piękności wywodzimy z
Boga, bo ~~zal~~ z najdoskonalszej
istoty utworzona będącej

4

dzietem Bożym, więc odbiciem odbyskiem Boga – stąd są najwyższym uposażeniem ludzkiego rodu – stąd wypływa wiedza prawdy – etyczność – artyzm i religia –

Jakkolwiek Estetyka mieści się wśród gałęzi filozofii przez zbiorowość niektóre ogólnie ~~to nie do nas należy~~. się wyjaśni,

Stosunek Estetyki do Sztuki i jej dziejów.

Eckardt 4

nie tylko u nas ale i zagranicą panuje mniemanie jakoby Estetyka była czystą teoryą, która obyć się bez faktów. Byłoby tosamo jak chcieć szczęście fizi Natury nie patrząc na naukę przyrodnicze – Estetyka a i nauki przyrodnicze powinny się w ... fakta sztuki powinny się ... mieć – same fakta natury bez wymagań bez uporządkowania bez zrozumienia byłyby ślepe i jałowe a cóż dopiero fakta sztuki które z ducha płyną.

Ciągłe zbieranie materyału bez uporządkowania go na nic się nie zda sam ten materyał bowiem zagadką. — Z drugiej strony Estet. jako czysta teorya bez poglądu na twory artystyczne, będzie niezrozumiałą, pajęczyną smutną i dowcipnie — a w najlepszym razie szeregiem, wątłym najogólniejszych ogólników. — Historyk sztuki bez filozofii nie rozumie własnego przedmiotu — Estetyk bez historyi sztuki będzie gadał frazesa- Znając historyę będzie wielce chron-nym i sprawiedliwym ani klasycz-kiem, greckim ani romantycz-kiem gotyckim. —

Lubo atoli Estetyka i Historya sztuki razem idą przecież one nigdy nie spłyną w jedno jednak stanowią jedną i tę samą umiejętność [E] One tylko nawzajem na siebie opierać się winna. — Estetyk powinien

[E] Bo Est. jest raczej poznaniem filozofa — a Hist. sztuki jest badaniem faktów estetycznych historycznych

Ek. S.

znać fakta, rozwój artystyczny w świecie — a z historyi sztuki nauczy się więcej znać Estetykę —

Od czego winna Estetyka rozpocząć pochód swój.

droga ~~analityczna~~

Drogi są różne — albo dowodzą i pytać się o wrażenie które w nim czyni piękny przedmiot. Tą drogą poszło wielu franc. i niemieckich estetyków. Tak np. Boulevard dowodzi iż zadaniem Est. jest wytłumaczenie ~~wrażeń~~ uczuć których doznajemy patrząc na przedmiot prawdziwie piękny — Ale tu nie rozwiązane pytanie kiedy jest przedmiot prawdziwie piękny. ani co jest pięknością? — Ten szkoła do której jeszcze należy

Treść jest zupełnie podmiotowa,
A lubo ona nie twierdzi jakoby to
By to piękne co się komu podoba
(jak to często bywa) lubo ona
twierdzi że przyjemność jest po-
jęciem powszechnie przyję-
tem przecież ta istota nie tło-
maczy istoty przyjemności ani
jej treści) ona staje na gruncie nie-
pewnym smaku. Smak,
na którym się tak często opiera-
ją nie wystarczy by stworzyć
umiejętności, Pewne stanowisko
winna Est. zaw. wnosić nazwę
bo ona co do słowa mamy naukę
o uczuciach naszych— stąd
Herbart stosownie mówi o
uczuciach estetycznych
w Etyce.— Bo uczucie po-
chwalające lub potępiające
czyny dobre lub złe,

8

Ek. 10.

Inną drogą także ~~niewłaściwą~~ (nie ścisłą, nieumiejętną, nie scientificzną) jest empiryczna. Która rozpoczyna od już gotowych dzieł szkolnych i wyszukiwania rozwiązań przedmiotowych. Droga analityczna. Jest to droga krytycznej ~~szczegółowe pytania~~ może coprawdzie rozwiązać szczegółowe pytania — Ale w pochodzie nie ... — nie będzie ścisłego związku — nie będzie najwyższego principium które się rozwinęło z całą logicznością — Tu wszystko będzie przypadkowe — nie będzie całości że gdy zasad ogólności ... że gdy każde dzieło szkolne jest kwiatem w tamże ... go sobie czasu — więc nie ... czeństwo jednostronnością a nawet zdań sprzecznych — mimo to tą metodą znajdujemy

"droga analityczna

6

E Często nadużycia w estetyce — zapewnienia bez wywodów i dowodów — wiadomości w Paryżu —

droga syntetyczna

u twórców znakomitych — jak u Arist., Winkelmanna, Lessinga — i u wielu francuzów E

Otóż i postępowanie tych którzy pragną z teoryi abstrak[cyjnej] syntetyczną [wywieść] ideę piękności — Budującą spekulacyjnie gmach Estetyki. — Ta idea piękności zradzona w niebiańskich wysokościach, wzniesiona nad wszelką rzeczywistość w rozwoju dalszym swoim wyświetla się piękne wszystkie ściślejsze pojęcia estetyczne

Tej metodzie zarzucają że ona sama przez się wywodzi abstrak[cyjnie] ... daleko od rzeczywistości artystycznej, a którą gwałtem wciska w swoje formuły, i formuły — że ona choć ...

10

przedmiotową jest właściwość
przedmiotową bo ze ~~iłi~~ ze swojej przedzie
się rozumowana – Nie tu miej-
sce zbadać o ile te zarzuty są
prawdziwe – zdaje się, że one
nie są zupełnie bez słuszności.
Powiedzmy że najznakomitszym
dziełem tego rodzaju na kław-
kiewszkolwiek, zwłaszcza ~~się~~ jaka-
kolwiek literaturze jest dzieło Vi-
schera Aesthetik oder Wissen-
schaft des Schönen – którego
tom 1846, ostatni IX[ty] tom w r. 1857. Wielka 8[ka] druk ścisły

Lubo nie dzielimy stanowiska
Vischera, przecież jest on w swoim tłumaczeniu często się go
rodzaju tak wielkim Estetykiem, radzić będziemy w niniej-
że godzi się tutaj podać ogólny szych uz. układach – ani też
zarys jego dzieła. E nikt dziś piszący estetykę
może go pominąć

1a Forma – w której czas i zamiera
metafizyka piękności, i przechodzi
wszystkie rodzaje ich str. 489

† za nim idzie Libelt doma

W drugim tomie rozwija
Piękności w jednostronnem
swojem istnie[niu] –

1. Istnienie przedmiotowe
czyli piękności natury – prze-
chodzi tu wszystkie szczeble
i piękności bierzemy jako bezwią-
zochoty – Jest to sprawa Kwiatki.

2 Istnienie piękności podmio-
towe = fantazya – także obszernie †

A. a) Fantazya w ogólności
b) Fantazya w szczególności
jej usposobienie do rozmaitych
gałęzi piękności – plastyczności – kolora-
wniosłości, komiczności – i to muzyka – i w końcu stopień jako
talent, † artystowy geniusz
geniusz –

B. (Idea) Realizacya Fantazyi czyli
Ideału – Tu przechodzi wszelkie
epoki historyczne –
nowy otwarty tom stanowi
którym on trzecim tomem
nazywa = Przedmiotowo = pod-
miotowa rzeczywistość piękno-
ści w sztuce –

12

Tu zajmuje się sztuką i rozwojem jej —
osobny rozdział poświęcony
Architekturze
Rzeźbie —
Malarstwu
Muzyce
i Poezyi.

Oprócz metod powyższych jest jeszcze jedna — to jest ta która wysnuwa umiejętność estetyki z ducha samego mistrza w którym się rodzi owo dzieło — ona zasadza się na odgadnieniu tej potęgi która porze w duchu mistrza i zniewala go do twórczości. —

Niewątpliwie w to czyli taktowa droga zdała rozwinąć się szcze- najściślej — przecież zdaje się ona dla tych wykładów, niedorzecz- cych sobie prawa do systematyzowa- dzi, ona przed najgłówniejszemi względami może być nam pomocą i rozjaśnieniem,

Inni autorowie filozoficznej Estetyki

Weisse System der Aesthetik als Wissenschaft. 1830

Lommatzsch. Die Wissenschaft des Ideals.

Hinkel Allgemeine Aesthetik. 847

Deutinger von Das Gebiet der Kunst im Allgemeinen, gtes Heft

Aesthetik von Mundt, jest ona pisane pięknie ale mniej ściśle.

Thiersch Allgemeine Aesthetik w Bibl

Hermann Aesthetik

Hotho Vorschule.

Aesthetische Forschungen. badania szczególne o Estetyce — Zeising —

Libelta Estetyka —

Principes de Philosophie

La Mennais.

E Wychodziliśmy poprzej [?] jedni rozpoczynają od stworzenia przedmiotowego jak Fischer inni od podmiotowego, to od uczucia naszych to, od fantazyi stworzenia – my zaczynamy od Boga który jest twórczo pozostaje [?] przyczyną jego istoty

Ell 54.

Ogólne –

Ugruntowanie

zasady piękności –

To wielkie, dobre, co jest prawdą z Jezusem w stworzeniu – jest wielkie tem [?] a niedomówienie [?] też powinno od stworzeń wielkiego Boga, – Tak jest stworzenie jest światem myśli twórczej Bożej – E

Sztuka pojęta jedynie być może gdy rozumiemy stosunek świata, stworzenia do Boga. Jakób Böhme też głosił: pełność = słowo wielkie – że nie mamy pomysłu Boga bez natury świata – gdyby nie było natury, nie byłoby wspaniałości – ani wielkości – ani ducha ale cisza [?] niebyt – niczestwo – a Schiller czytał [?] – Tęskno samotno było Bogu – więc stworzył duchów, uczestników wspaniałości jego –

55. A wielki Keppler – który odgadł zakon kołowania ciał niebieskich,

14 prawi

że Bóg będąc szczęśliwszym i twórczym
żywotem, bedąc miłością wyrażają-
cą się nierozłącznie w abstrakcji
w sobie samym bez – ale objawia
się w stworzeniu, także iż
istnieni jego wewnątrz i
wspólnie istota jego objawia
się w świecie stworzonym.
Więc duch widzi rzeczywiście
swojej, widzi żywot prawdziwy
w Bogu. – ale widzi różnicę stworzonej swojej natury a
stworzyciela swojego –
Gdy w człowieku rozdzielone
jest wolność a konieczność, w Bogu
te pojęcia są razem z sobą ~~swojego~~
są w jedności. Bóg stwarza według
własnej swojej wewnętrznej istoty. Gdy w człowieku
czyn i myśl, przedmiot
i podmiot są rozdziel-
Bóg jest nieskończonym
dobrem bo złe jest właśnie
odstąpieniem od Boga.
Bóg dobroć najwyższa więc
ze tkwi sobie świat i duchy
stworzone. A wnosi jej tkwi
nie i że w Bogu one
są w jedności – Bóg
myśląc stwarza.

57.

własną ich istotą, która
w nich wlał stwarzając
ją na obraz i podobieństwo
moje, —

Bo jestestwa Boże są myśla-
mi stworzenia — te myśli
stanowią ich istotę i prawdę,
w jestestwach myślących
rozumnych są istotą ~~bada~~-
~~co myśląca~~ myśli, i jak
uradowana, siebie — stan pozna-
~~się~~ a znam ~~[illegible]~~ przeczuwa a
w najskrytszej głębi serca
swojego pochodzenie moje
od Boga — gdy odbicie Boże
myśli ~~gorące~~ już zagorze pełnem płomie-
niem. — a tedy zagorze miłości
odczuwa w jestestwo myśla-
cym wielki pomna bądź
[illegible] po Bogu po jedynym
w tym samem Ojcu, i za-
~~[illegible]~~ i rozgorzeje miłością do Boga

16

Jako do swojego stołku a zdroju.
I wraca się człowiek do własnego
wnętrza swojego, by rozświecić ten
własny swój świat jeszcze tak
ciemny, nowy, zamętny. – Tu
odkrywa się w sobie zaraz to tego
co jest prawdą – więc popęd co
zaraz do wiedzy – popęd do ~~czynu~~
we woli przez to
do rozszerzenia czynami tego
co jest prawdą wnętrza – ten
pojawia popęd do tworzenia
we formie zewnętrznej
do przedstawienia treści idei
która w nim rośnie, tu najoczy-
wiściej pojawia jako człek j
na obraz i podob. Boże stworzony
Wiedza! Gdy świat i wtedy
[illegible] ~~z~~ i człowiek [illegible]
płynąca nadto, bo z Boga
wie że ją w treści z siebie pa-
[illegible] – więc Duch stworzenia
[illegible] by ponad prawdy

będąc istotą zakończoną potentią,
i dla tego że prawdy przystępują
do niego dla tego on je rozu-
mie jako że są jemu potrzeb-
ne — Człowiek każdy jest jednostką
indywidualną ściśle ona ocenia
w świat nieskończonych nieskoń-
czonych mnogości innych, jako to
tej człowieczości wiedza pragnie
uwzględnić – człowiek wiedzą
pragnie uwzględnić trzecią
wiecznej potęgi. A tak rozumie
się Bogu który je stworzył
wieczne umysłu niezje-
Cicha wola, kiedy się rozpuści
poznanie, własnej istoty swojej
ale zarazem będzie się wznie-
potęgą działanie. według własnej
istoty swojej, według twórczej
głębokiej ducha, która jest
i zakonem Bożym — Kiedy idzie
za tem popędem wewnętrznym
wtedy, choć zawsze całe
wola —

18

Ale gdy poznawanie praw, gdy widzę nigdy się nie kończy – gdy doskonałości woli nigdy nie dościgdzie wiatr [illegible] – twórczości nadzi święto dokończone, [illegible], będąc mistrz dla siebie – Poznanie, czym ją [illegible] w atomistycznym święto twórczości, jest całością i światem dla siebie – gdy poznanie idei jest wydobyciem praw spoczywających w przedmiotach – gdy Etos jest uszczerzeniem wszystkim, wżycie praw w dziele sztuki, Boym – ideom, w dziele sztuki, widzimy w ciele mię ideom, widzimy wcielenie idei które na się przybrało ciało a ciało bez skazy będące przerobieniem idei, która jest Schnaces wiem – a potęga twórcza jest fantazya – Jest rozłubienie się idei a formy cielesnej to czyni fantazya sztuki ludzkości rozl–

Ale w całej nie jest fantazya – ale przewodnym obojętnym – Sam gdzie ona nie jest twórczości twór jest pracą bezwładności dla pełności jej wzorem nie jest i musi dla niej.

Mund. 8

pełną) ściśle
Jeżeli sztuka jest rozłubieniem treści duchowej a formy zmysłowej materacji do rzeczywistości – jeżeli Estetyka jest właśnie umiejętnością wzięcia pojmuje to połączenie Z orzeczeniem pełna i sztuki – stąd też zrozumieć można dla czego Estet. jeszcze jest tak młoda dla czego nie malarstwa jeszcze jest to widzieliśmy powyżej ścisłego miejsca we filozofii – Estet. ściśle łączy się z Historyą, gdy dzieje twórczości niemego dopiero szukają dla duchowej treści swojej formy odpowiedniej – dzieje [illegible] tej formy dla tego nadzieta się dopiero Estetyka i przybrała tak dawnej imie swoje, ale jeszcze nie malarstwa obywatelstwa w systemat umiejętności, bo te formy są dopiero skutkami

Rozumie się że istnego pojmowania sztuki ani Estetyki nie było póki było rozumowanie rozsądkowe (od od.) nie pojmujące zjednoczenia nieskończoności i zmysłowości, wolności i natury rozsądnego –

Bliższe oznaczenie piękności

Widzieliśmy że piękność jest ideą, duchowością wcieloną. Tak ~~więc~~ piękność jest ~~tedy~~ pojednaniem się podmiotu z przedmiotem materyi i ducha nieba i ziemi – wiekuistego ze światem doczesnym. Co w świecie bywa urozdwojeniu pojedna się ubezwzględnieniem w piękności w jednym harmonią. W pełności więc przez formę zmysłową patrzy i przemawia do nas ~~dobre~~ odwieczne bóstwo. Plato we Phaedrusie – obnie... ~~myśl~~ dusze niewinna nieskalana ~~...~~ ~~...~~ wina. Oblicze dziwnie piękne – oblane glorią uroków aż

✝ Tutaj miejsce na bliższe oznaczenie (i wytoczyć to co na stronie 20 nad ✝ znaczkiem potem w ten sposób rzecz dalej ciągnąć i) Tak bez pełności każda jest pojęcia niema ni

gdy idea wielka, zaiste Boże
zapłonie w duszy. — Ziemskości
nasza gdy sobie przypomni
niebiańskie pochodzenie
zakwita pięknością, i obchodzi
cztery pełne beskresy nowe
należeństwo — ‡

Bywają!

Różne rodzaje piękności

Stawnie odróżniają piękność
natury od piękności sztuki
Do piękności natury należą
atoli i objawy duchowe. Ale
o tyle o ile one się bezwiednie
objawiają — np. grał, widzący
matka przytulające dzieci uczyte
dziewczyna z wdziękiem tańcząca —
— wojownik w burzy — Przeciwnie
jak np. wódz świadomy w kierz

‡ Ale pytamy jak się to
dzieje? Oto: w zjawisko myślowe
jest takowe iż doskonale
wyraża ~~sobie~~ właściwą
ideę w mieniu żyjącą —
zatem cały rodzaj swój
więc jedną ~~myśl~~ jedną z myśli
Bożych, jeden z wielobarwnych promieni Boskiego
spojrzenia — ale gdy te
wszystkie idee, myśli
promienie jednością owe
wielkiej myśli Bożej
jak w jednej idei samej
całości — więc one wszystkie
nawzajem się uzupełniają, tak więc gdy
widzisz takowe zjawiska
widzisz w nim wprost
jemu właściwą ideę
a ~~nie~~ ~~przedewszy~~ wszystkie
ideje, więc całości
myśli Bożej myśl
bezwzględną 1890 — Ale
owa idea różni się od pojęcia
w ścisłym znaczeniu bo takowe
pojęcie myśl, jest abstrakcyjna
oderw rozumu — a idea, już zrealizowana się
raczej indywidualna, rozwijąca

się od wszystkich zjawisk tego rodzaju — Madonna, Zołoja: Otello — Desdemona, Julia —

wtedy sztuka a może sztucz-
ności mądrzenie się i to –
Bliższe oznaczenie piękności
natury. podajemy w kilku
~~ustępach~~ wyrażonych słowach
Natura nie ma na celu pięk-
ności ale celowości, w niej spoty-
kamy ciągłe rodzenie i niszcze-
nie przedmiotów – a gdy się
zdarzy zjawisko które ~~się~~
przemówi do nas pięknością tą
okazuje się że szczęśliwie się
zeszły te warunki a nie przypad-
kowe przyczyniły się do tego
np. wyżej wspomniany góral,
piękna twarz, widzi "ska-
kusa zebranie się czynników
razem w jedności, ożywionej,
ale on według siebie obojętny,
bo każde jestestwo natury
jest ułomkiem zależnym
od drugich, które na niego
działają, albo przyjaźnie
albo wrogo.

22

więcej pomagają do jego doskonałości i użycia jasnym rozwarciem
naszego radzają albo go psują
Tak jestestwa natury piękność
jest 1. czemś przypadkowym a
zatem przemijającem ℰ każde
jestestwo w jednej tylko porze
mocy nie w jednej chwili jest
prawdziwie pięknem ℰ stąd także
artystowo [illegible] niedościgło
2. piękność pojęcie natury
jest tylko względnym — bo naj
piękniejsze jeszcze nie jest ideal-
nym, bo można coś [illegible]
nym [illegible] przyjazne
naść, i [illegible] wrogie nie przyjazne
Idealność piękności może się tedy
pojawić jedynie w artyzmie — to cel jest [illegible]
Zatem atoli nie idzie aby dzieła
ludzkie miały sobie przyznać
wyższość nad Boskie — Dzieła
artyzmu są przecież jedynie
porównań złudą czarodziejską
a dzieła natury są rzeczywistością!
A piękność jest przecież
uczuciem —

ℰ Prawda że gdy mniej piękności dojrzałości dojrzałej
niekoniecznie nadaje wielk [struck through]
z charakterem na oblicze — a nawet
wiek starca zeschły mądrości
ale to są same przez piękności

13 ~~22~~

Zapewne całość świata jest najwyższą piękności, bo Bożym objawem. Ale całości świata rozum nie ogarnie a tem mniej zmysły których wszystkich końcowym czynnikiem piękność. Ale jeśli chcemy wywodzić z jednostki harmonią świata – to i tu także nie używamy zmysłów, ale rozumowanie. Jest to drogą pośrednią, a piękność powinniśmy bezpośrednio przemawiać. (Ob. T. II Panor. do Wtoch od str. 455 do końca)

Ztąd w sztuce individualności a przeciw ogólne idea

Hinkel 133. Z tego widzimy, iż piękności przyrody wymaga uzupełnia, której im daje ~~Inny Ideał piękności~~ Inny predillata według stwarzania które na nim czynią. Ale jako niema ściśle mówiąc piękności w naturze tak niema brzydoty, tylko ułomności końcowości. Brzydota istnieje tylko dla intellektu wejrzenia

24

a skończonego stanowiska – Bo wszyscy jasnowidzeniem nadziemskiem spoglądali na to co nam się zdawało bezładem, nie tylko niedoścignione że wszystko jest takiem, jakiem być koniecznie winno, ale rezultatem w całej harmonii świata – W owem estetycznym ale zrównoważona w naturze gra przypadkowości moralizmy nie dość – w owem rozumnie niemożności nie ma przypadku w naturze – Ale o tem wszystkiem zapewne pomówię niemniej będziemy dowodnie, że nie zapomniany o którym należy mówić o myśl rodzaju [illegible] wspominaliśmy naprzód o pełności natury i artystycznej pełności więc o pełności istotnej i o artystycznej piękności – w ogóle dopełniamy. – Zarzucano Libelta i niech

wiecznie, wiecznie [illegible]

W naturze i celowość w pięknościach artystycznych nie ma celowości

14

więc pełności artystyczno-

Ześmy rzekli że sztuka dla
sztuki, że nie ma celu zewnątrz
jej, że sama sobie jest celem – Zarzu-
ty nie trafne – Bo nie tylko cele
jakie wszyscy przyznawali sztuce
więc pełności artystycznej [illegible]
moralności
uszlachetnienie człowieka, umocnienie
wykonanie go politycznie
nie go, zabawienie, umoralnienie [illegible])
daleko takiej a prościej może
być osiągnięte innemi a właści-
wszymi drogami – ale nadto sama
z siebie twórczej mocy artystycznej
może przecie tem [illegible] naśladow-
Mówiliśmy wówczas iż gdy ducha
człowieka wieczi Bogiem [illegible]
wiecie też pragnienie prawdy-
przez wiedzę – cnota ustalenia
prawdy – nakoniec [illegible]-
nie prawdy w pełności
to jest sztuka [illegible]
człowiekowi, przez Boga [illegible]
Dane – więc twórczości
upodobanie w pełności
nie ma celu zewnętrznego
ale jest koniecznością wypływa-
jącą –

obcowaniem natury [illegible] już nie
nowemy – bo nic co ? a foto-
grafia – a co innego kopie
dla nauki przyrodniczej
albo to nie jest już sztuka
jest to samo co poezja
dydaktyczna

26

wprost zwiadzony i stoły du-

chowej człowieka – Ta i toles

twornie dopełnić co jej wro-

dzona cita nakazuje – jako

dostanie numowalne –

Prawda że wsela duchowe

wnoszenie ducha jest skutkiem

piękności, ale skutkiem

a nie celem, który być jej

powodem –

Jeme radzą piękności

Piękność prosto ty pełna

albo pełności sama przez się

piękności czysta. – E

Pełność jest jedności czym

wiele świata – zawsze tedy

wielkości co te czyniła warto-

ściowości czy się mogą. – Jedności atoli

E Sztuka grecka w najwyższej

czymeraśnie – wymysłoni

Jowisza olimp. jest wyrazem

bo odpowiada idei o której

się wnaść gret.

V. I 214

obaczę ze[illegible] jedności, iż mimo
przeciwieństwa swoich czynników
obacz w jedności i te przeci-
wieństwa przemoże - że
może ich zjednoczyć - że byt
ten przenosi czynników swo
bez jednie rozwojem i pra-
cy [illegible] w [illegible] dziedzinie
tej piękności

Pełność mogolności jest jedno-
czynnikiem niedoskonałości a wystarczającym
ścią, idei i wcielenia. Tej idei
V. I 218 obrazem który przejęty przepo-
mieniony jest tą ideą. To
wcielenie a obraz jest porozum
bo przedstawia jakoby mu-
siał być wpełnym odbi-
ciem tej idei - a tym czasem
jest tylko formą, czystą
a niewiarą ukształ[illegible] idea
tego może tylko wyrażać,
jakże się może zwodzić
oprócz niej idea, a
a ta forma tym obrazem.

Przekreślenie
nie właściwe

28.

Przedewszystkiem dwojakim
sposobem albo tak że idea bardziej
wyrasta negacyi nie do obrazu do czynnika myślowego.
że w ... ponadzmysłowego
ze swojego; ~~to też formy~~ — a
w tedy zachodzi wzniosłość 218. V. I
i wszystkie jest ... —
Albo też odwrotnie obraz
czynnik zmysłowy
forma przerasta
ideę — a w tedy zachodzi
śmieszność 334 V. I

Obie te formy rozbie-
rzemy teraz bliżej.

Wzniosłość. 219.

Przekreślenie niewłaściwe
co napisane niech zostanie

N.B. w następującym uczuciu V. 219. do Kosfea — ona obok
Winkel-more Zeis.-Weiss — Dalej piękności we fantazyi natury V. i Humb.
o Komice Revue de deux Mondes zeszyt z 1 kwietnia
863. —
O piękności natury osobny artykuł w Lechu
Przedmioty piękności natury i Fantazyi uczynić umie
przejście do sztuki — tutaj można porównania
sztuki i filozofii, znajdującego się wszechobecnie
O Epokach wydawałem rozwoju filozofii
i sztuki u Greków —

P. Ferd. Chorąży – [illegible]

~~A~~ Józef Truszkowski [illegible]

Ludwik Skrzyński m

Jan Ad. Bogusz.

Najważniejsze
zasady (pojęcia) Estetyki.

Zeszyt. II

Teorya piękności 2.

jedna godzina tygodniowo
publicum 1863/4

18 29.

V, 218

Wzniosłość

Ogólne wstępne uwagi

Wyrażenie zewnętrzne idei

forma a treść

o idea sama są wzniosłe –

gdy oba te czynniki mają

stanąć do siebie w przeciwień-

stwie – takowe niechaj się

rozpoczyna od idei. Ta idea

jako treść* oderwie się od

spólności spokojnej ze swo-

jem wyrażeniem, i temu

obrazowi swojemu jako

czynnikowi skończonemu

okaże wolną swoją nie-

skończoność. Idea przema-

ga nad obrazem swoim –

Rozpoczynanie od idei

Ale wniosł. może mieć dwie

formy to jest gdy przedmiot

jest tak wielkiem iż inne

obok niego niknąją, to jest

te w których idea jest twórcą –

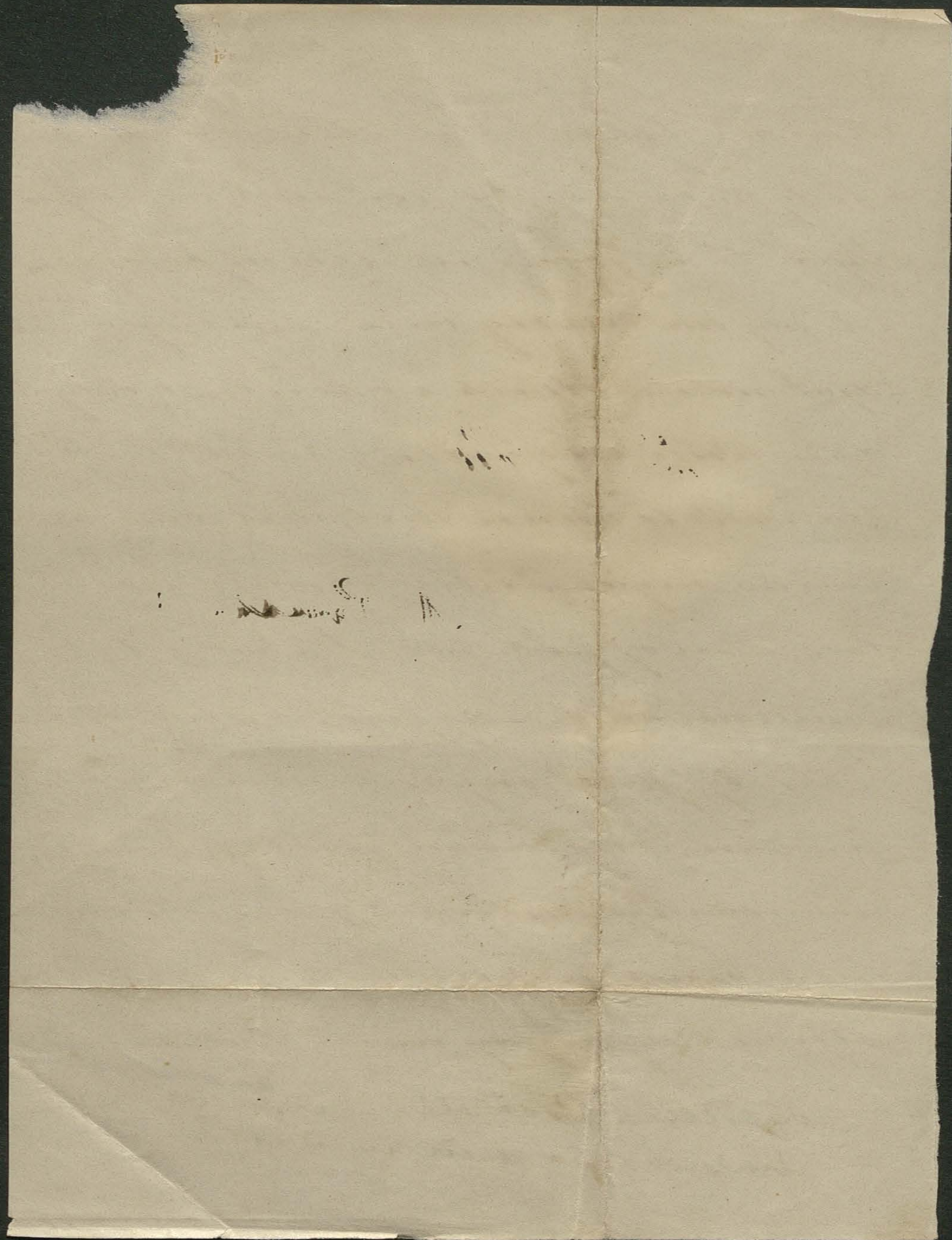
Dwie formy.
1. na zewnątrz.
2 wewnętrzna

wadze z ich wyrażeniem rzecz — on
przedmiot wniosły nie mają będzie
tak wielki iż go niczem porównać
nie zdołasz — lecz forma druga
jest pełniejsza to jest wtedy
gdy własny obraz a ~~przedstawia~~ istnieje
~~d~~ przedmiot jako przedstawia
idei ~~rzeczy~~, a nieco wielkości kończy
znika wobec tej idei — ~~[illegible]~~ ~~jest wniosłości [illegible]~~ treści —
Co do formy pierwszej gdy obraz Przykłady co do 1ej formy
nie zatrzy w Porównaniu do
Piorunów są tak wielkie iż zadnego
porównania niema — ale te
także wniosłe jest siła natury
które te masy podniosły —
Albo wśród uspokojonego morza
gdy jeden wielki okręt pokonuje
pięść — on wniosły obalić ...
w każdym razie widzimy że
wniosłości czyste przeczenie —
w drugim pierwszym razie jest
dodajne w drugiem przeczenie —
to jest obraz jest ~~przez~~ zapomnienie
oczemy

19 od 31.

Słuchaj! doszło mnie słowo ciche i dosłyszało szepty jego ucho moje. Było to w godzinie nocnych widziadeł, gdy sen twardy ludzi zmorzy — zdjął mnie strach i drżenie — i wszystkie kości moje strachem zdjęte były; duch około mnie szedł, szedł tuż przed twarzą moją. I włosy stanęły na głowie mojej. Stanął — Stanął ktoś a nieznałem twarzy jego. Kształt tylko jakiś był przed oczyma memi — oniemiałem — i słyszałem głos jako cichego powiewu: Czyliż człowiek, porównany Bogu, będzie usprawiedliwion, czyli człowiek czystszy niźli Bóg? —

Sybelle i Provalli mają się starać bo się [illegible]

V. 226,

20 31

19

O stałość [?] wiecznie nazwanem więc strasznem – przykład z Hioba

Ponieważ idea tutaj rozsadzi [?]
się z tem co zmysłowe i przedstawie-
nie to zerwanie według ~~sw~~ natury
idei winno być nagłe – stąd naj-
częściej wzniosłości wdziera [?] jak
błyskawica. Stąd wzniosłość
lubi formy pełne prostoty aby
jej ~~o~~dalili [?] nie przyćmiewały
treści wzniosłej –

Hiob [?] 86

Tak tedy wzniosłości jest prze-
kroczenie granic – ~~bez granic~~.
wraz potęgą bez granic.

Rodzaje wzniosłości

Przedmiotowe wzniosłości –

świat przedmiotowy a nawet
przedmiotowy [?] może być
wzniosły –

X dotąd 12/X 1

A. Przestrzeni

A. Co do przestrzeni – jest to
wzniosłości właściwie istnie-
nia obok siebie – tutaj
wielka miara jest niedo-
ścignioną – Niebo gwiaździste
odległości słońca Syriusz [?]

Montblanc

Tutaj aż ku [?] potrzebne
wyobraźni [?]. Ale ona pomimo
być wielkie by [?] [illegible]

całość ola [illegible] a to nie
zginęło – fala morska [illegible] — fale – Kossuth syn Piotra
gwiazdy – wymowność burzy
[illegible] – geniusz padniętego – Kossuth [illegible] – [illegible] magnatów
syn Piotra – mimo tego
narodów mowy był
miary, pokonanie się w
syn Piotra geniusz oba [illegible]
(dla brata padnięte)
miar – ale myśl [illegible] Michała,

– Przestrzenna wymowa
sieć w takiej z wyobrażeniem — Przestrzenne wymowności – takiej ze sztuk –
[illegible] która je sprawiedliwość
np. wywroty ~~[illegible]~~ geologiczne, — Przepaść straszna – nowe gwiazdami
[illegible] przepaść w której [illegible] był (ludzie)
[illegible] przepaść się przenosi — albo [illegible] przed [illegible]
jest straszne przez gwiazdy — albo [illegible] między [illegible]
– albo Sahara – ale przepaść
które przez przepaść
[illegible] życia ducha [illegible]
np. Pompei – [illegible]
przejście do [illegible] – 23[illegible].

Wzniosłość Czasu

Co w przestrzeni powstaje i niknie

— w czasie. —

Sprzeczności uczuć

Wzniosłość aż pojawia jeśli wszystkie przedmioty przetrwać zdolny — tak więc widz zawsze porównuje w sobie uczucie wzniosłości przelatującej z trwaniem niezniszczonem. — Tem jest uczucie czasu. — Zwykle zaś do trwania odnosi się do pojedynczych [?] rzeczy — wtedy [?] w [illegible] ruina, z [illegible] i zgroza —

Pyramidy

Ołtarz Maryacki

Wawel

Nuda gdyż czas pusty daje wrażenie [?] —

Jednostka żyjąca — Pan [?] Bogi, Żyd w.

Bogi greckie smętne — Żyd wieczny.

Psalm

— W psalmie XC. w. 4 Albowiem tysiąc lat przed oczyma twemi są jako dzień wczorajszy który przeminął i jako straż nocna. Porwałeś je (1000 lat) są jako sen, jako trawa, która z poranku rośnie — z poranku kwitnie i rośnie, ale wieczór bywa podkoszona i usycha! —

34

Potęga czasu — pustego wiedzie-
wieczności — Pompei — grobowiec we Palu-
sie — przechadzka po cmenta-
rzu —

Ewianowicz gdy minął
przestrzeń zawiera wszelkości
np. Pat Pompei — Cmentarz —

Ale jak w czasie tak i w przestrzeni nieskończonej,
nieskończenie jednostka choćby najdłuż-
ej trwająca, choćby największa
czas w czasie, przestrzeni w przestrzeni —
a gdy ta jednostka rozwinie w sobie
jednoczona oba też nieskończoności
twórczej wzniosłości — zatem
zat jak wieczności — w skali nawet
ogrom czasu i przestrzeni zawsze
nikła — bo mów dalej a dalej jak ktoś
a tak w ilości — zawrót głowy.

spowodowaść — jak w przestrzeni
także i w czasie — bo miara ...
nikłe — i najdłuższy czas nikłe
— zawrót głowy —

Stąd rodzi się.

<u>Wzniosłość siły</u>. z Hioba V. 243

Która będąc <u>ruchem</u> pdu-
ory w sobie przestrzeni i cza-
ona w istocie swojej ne jakości
gruncowa, lecz atoli tem się zrazu
z ilością — siła przechodzi
pozornie wszelką miarę —
(„Pozornie" bo wszelka —

ad 34.

Wzniosłość siły – ~~[illegible]~~ i przestrzeni.

22

Z Hioba.

Ale wtém wichry zagrzmiały, a Pan przemówił z wichrów. I przemówił Pan do Hioba: Ktoż to jest co zaciemnia wyroki moje nieroztropnemi słowy. Gdzieżeś był kiedym zakładał węgły świata. Ktoż uczynił rozmierzenie jego gdy śpiewały wespół gwiazdy poranne i radowali się wszyscy Boży synowie. Kto postawił bramę morzom gdy się wyrywały na świat, jako rodzące się bracie; Kto może jak niemowlęciu ~~z rodzącemu~~ onemu dać obłoki za szatę jego, a ciemności za pieluchy jego. Czyliż ty skinąłeś na świtania i okazałeś kiedy mają wschodzić zorza. Czyliż ty widziałeś śmierci wrota. wrota ciemne śmierci widziałeś ty. Powiedz kędy droga do miejsca, w którém się rodzą światłości, lub w którém mieszkają noce ciemności. Czyli umiesz powiązać z sobą gwiazdy niebiańskie, albo czyli moc – roze~~rwać~~ rwać związek gwiazd Oryonu, czyli powiedziesz gwiazdy północne, czyli powiedziesz wóz niebiański z gwiazdami jego!

...... Któż przygotował Krukowi pokarm jego, gdy wołają dzieci jego do nieba tułac się, gdy nie mają pokarmu. Azali na twoje zawołanie wzbija się orzeł w górę i składa sobie na wysokich miejscach gniazdo swoje.

Gdy widz w obrębie tej siły
straszliwości - patrz
np. wnieść Józef Vernet.
Bitwa - Vernet'a
~~Na Montblanc~~ [illegible]
~~Niebo~~ [illegible]

Gdy ta cała bezwzględna wielk[ość]
przemaga się ideje co ją otacza-
a gdy sam widz należy do
tej obejścia, ład to wnioskowi
staje się straszliwości =
[illegible] wzniosło
w nad straszliwości trwanie
wznieść ponad [illegible] a strachu
Burza na morzu, [illegible]
Vernet'a - gardziel [illegible]
[illegible] - [illegible] rozpuszcza-
Przepotęga siły [illegible]
formy jest to całego zadrasn[ienie]
jest to ~~prze~~ individuum jedno
Ta nie proporcja organu zradu
u widzi szpetności - a szpetność
o tyle do estetyki należy jeśli [illegible]
[illegible] należy, o ile jest okropna
[illegible] całej relacji [illegible] -
jego są [illegible] cię forum
albo we Willi Borghese -
lub w Lateranie [illegible]
gladiatory, [illegible]
[illegible] - [illegible]

Ta przejście do szpetności
które należy do
Estetyki

Spinella w Miniato
al Monte, zalecysty
Podr. T. III 364 - kamień
Dagi - S. Benedykt

35

Schloraurus, Guadalkylos.
wzniosłości objawić się może
rozmaicie jako wspaniałość — | wspaniałość ruchu
zwłaszcza w ruchu — np. orzeł
wznoszący się w powietrze — wschód
słońca — płynienie wielkiej rzeki | przykłady —
— pochód tryumfalny wojsk —
cierpień — lud w massach zgro-
madzony ocalający [illegible].
Nie sam spełności ale obrzędli-
wości jest wrogiem piękności
Ponad każdą siłą jest jeszcze | coraz wyższe siły —
wyższa — ale owa potęga która | Duchowa siła
wznieść siły niższej przed
niej siła — z duchem — Tu | Religia Natury
kończy się religia natury —
stwarzanej — religia postaw
dla a rozpoczyna się religia
Ducha — który często stawia | Przemoc
często przemocy siły —
Jam potęga — co nie obej
o sile siły i potęgi — wiodącej
mowie słońcy polegającej | słońcy
ne wolni [illegible] [illegible] — Bogów

Koniec i niedostateczność wzniosłości przedmiotowej

Padaeś rewolucyi – smutnie
straciła postrachy swojej
gironde. za zgrzadziei –
Na końcu tej wzniosłości
przedmiotowej – jej niedostateczna
była dwojaka –

1° że to była wielka nieskoń-
czone co przecież było ograniczon
w sobie – jako materyalne

2° żeta nieskończoności, idea
wnieskończoności, przez przybra-
nie dalszych stopni niż + całkow
nieskończoności – Bo myśl
wołała nie dostatek pozna
w ludz jest ~~jest~~ ją opuszcza
i nawraca do ciebie – tak powstaje

~~Ale pamiętajmy że to~~
~~wzniosłości po~~

Wzniosłość podmiotowa.

ale pamiętajmy że jest nie
należy nikt wmyślania
wniosłem, bo tylko nie należy do
do estetyki – ale wobja-
wie czemu takim wznio-
słego myślenia

Kopernik – Kato w Utyce –

Archimedes – Szkoła ateńska

Rafaela – Disputa – Arystoteles

posąg we willi Spada –

~~[illegible]~~ Wniosek [illegible] przedm. [illegible]

okazuje się we [illegible] tak

potężnej [illegible] wole [illegible] [illegible]

tworzą [illegible] i zdają się malutkie

I takiż ich stopnie.

Wniosek [illegible] tak

nie [illegible] wszelkie obala

[illegible] – [illegible] – miłość

[illegible] – Ale jest to człowiek

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] dla tego to może być

[illegible] [illegible] – gdy jest

[illegible] [illegible] wtedy jest

[illegible] – Karikatura albo

[illegible] [illegible] [illegible] w

[illegible] [illegible] – [illegible]

[illegible] – [illegible]

Stąd też zaś że co tedy może być

estetyczna, gdy [illegible] [illegible]

[illegible], i gdy

Janusz z Homerem we [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] w Olimpie

posady –

A

jest [illegible] [illegible]

stopień –

[illegible] się [illegible] tak.

nie zawsze staje się jawną
ale odnaleźć wymaga pło-
mieniem. – w pracowitym
razie z uprzejmości
(co innego jest przywara
nałóg grzeszny z woli
obrzydliwej)

B **Wzniosłość złej woli**

Jeśli nie wymaga – aby
namiętności jako wola samowolę bez
porzucenia atrofieku – [illegible] i
nieuszkodzona – wznosi
się do znaczenia woli ogólnej
rozumnej = jest stan wywrócony
na opak, – jest to złe – a
którego wtedy może się stać
wzniosłym gdy potęgą
i taką potęgą czynne woli
stać chciały dobre, lub
chwiejące się w obec tego
złej woli silnej – Richard
III Shakespeara którego
słusznie uważa każdy
za arcydzieło

wprost łączenia z tego — jest dzie-
cinnym —

Ten wywód podnosi pojawia się
w opaczeniu form zewnętrznych — one
są symbolem złego — ale szpetno-
ści mające się podnieść w okrucieństwie
w malarstwie nie ma szczerości.
jak to poprzej już mówiliśmy.
Że chce wkładać świętem — nie
szczy zgrozę i postrach — a tak
odwraca ~~ją~~ uwagę od wewnętrznej
szpetności — a często właśnie
warunek estetyczny szpetno-
ści i nadania jej charakteru
wzniosłego — Richard III

Że bóg winno być szpetnym
ale strasznie zarazem — Tak obraziarz winien być i ar do ...
ea statyn, aby przedstawił
wzniosłość złego —
Jeśli ~~nie~~ szpetność nie jest straszliwa, jeśli
więc ośmiesza się jej szpetność
jawna w bóg staje się komicznem
Stąd też złe ośmieszone złe
dla złego — szatańskie
ma zarazem

Że jest szpetnością
wygląda stające
komicznem

charakter komiczny — artyście
umiem go okazać z komicz-
niejszej strony — jako Mefisto-
feles w Goethego — jako dyja-
beł w Panu Twardowskim
Mickiewicza — Szlachta
nękająca dyabła w [illegible]
V 263 i bijąca go mieczem i [illegible]
raz — i raz — kropla [illegible]
Spinello z Arezzo w S. Miniato — diabelnicⱻ
ale wzniosłość tego ~~[illegible]~~ jest
zawsze negacyjna, ta nega-
cyjność wtedy jest pełna, gdy
~~na~~ gdy utworzony pozornie
stacyjnica [illegible]ustalony przez
jeszcze gorszego — a tak
następuje aż ich dzieło będą
w negacyi samo ustali
a złe kona ledwie w sprzeczno-
ści że wszelką prawdę
~~[illegible]~~ — wyśmiewaniem
świata —

sam Spinello umiera
Ⱶ kaleczony — Luter na
Wartburgu — rzucający
kałamarz do diabła,
Luter powiada że najlepiej
nie uważać na niego —

40

Samoistność dobrej woli

~~Fatalna samoistność~~

~~Ta forma pojawia się najpierw we formie bezpośredniej~~

Wola pojawia się tu jako pojedyncza [jednostkowa] ~~przyjęta~~ atoli wola ogólna równową — Jeśli zaś z drugiej strony przedstawia przewagę jednej idei obyczajowej wśród wszystkich innych obyczajowych idei — jeśli zatem obiera tę jedną ideę za cel V. 265. życia swojego w której one nadają mu stałość, wytrwałość i ~~całość~~ i całkowitość wszelką — ale * człowiek wolący tą jedną ideę za światem — potrzebuje więc mocy i potęgi a szczególnie namiętności — ~~Sztuka~~ namiętność przejęta jedną ideą obyczajową zowie się Pathos

* Ale pamiętajmy że lubo jedna idea jest przeważająca atoli nie powinna być zaprzeczeniem wszystkich innych idei obyczajowych — bo wtedy osoba indywidualność za ciasną by się stała — a stałby się Pan... bez życia — ... żywą — namiętność twórcza charakterem nie byłaby ~~charakter~~ —

Pathos nie jest jeszcze charakterem, bo do charakteru należy jeszcze barwa całka i rozmaitość otaczającego —

Pathos

i jego własna barwa indywidualna objawiająca się we wielu rozmaitych kierunkach – Bo inaczej będą to typy nieprawdziwe i jak mówi V. charaktery szematyczne np. Skąpiec Geldhab. – za to figury pełne rozstronne Takie pełne rozmaitości są charaktery. Shakespear Otello Mickiewicza. Wallenrod i ojczyzna i miłość, i zwa[illegible] tego charakteru – i mów nieskończony charakter – i mów nie[illegible] elegijny gdy mówi o niej dawno widzianych rodzinnych stronach – Idea prawdziwa nawet wzniesie wyrazu na zawsze była sprawą wielkich rzeczy – Prawdziwo szlachetne pathos jak zakończenie. Idea ogólna wchłonięta nie tylko rozumem wyobrażeniami wrodzone

ale nie wyłącznie

Buckle

42

~~Cz~~ ale w sercu w cnocie — a nie do pokrzyczeń — a takowe Pathos jest wzniosłością — Patkos.

Ta wzniosłość patetyczna dochodzi najwyższego szczytu gdy zdolna oprzeć cierpienie, wzniosłość patetyczna na cierpieniu — nym okolicznościom — jest to wzniosła rezygnacja która ~~nosi~~ orzeka w cichym pełnym majestatu spokoju cierpienia które mają nad ~~ni~~ nią udział — Jest to wolność nieskończona człowieka przemagająca wolą wzniosłą wszelkie ~~nie~~ męki i katusze — a nigdzie wznosi czoło, — i wśród cierpień tryumfuje wolność ~~Tak Chrystus~~ [illegible] moje! Pathos wzruszenie nie tylko rozrzewnia rozczula Rozczulenie ale i podnosi — Gdy są same

28 43.

niewiasty cierpieniu – bez ulgi wznie-
sienia tor tylko z biedą umiłości
mierności ale niema wzniosło-
ści (tor przystoi dzieciom, niewie-
stom) – u niejednym ~~oo~~ może
mieć miejsce ale jako stan
przemijający – J. Mochort i
Wallenrod się rozpadł – Z Ulicar
Robak. –

Godność Bliską z tą osnową granica
godności. – bo się tymi wznie-
nia nad cierpienia. takowe
może być dwojakie 1° albo gdy
gdy nie jest pomocą inny
afekt wzniosły 2° ~~albo~~ albo gdy
tego niema ale dzielność
wytrwanie w przemożenie
afektu i wzniesienie nad
afekta i cierpienie idąc
się drugą naturą – taki
drugi rodzaj jest godno-
ścią – ta godność jak
moralna wzniosłość
nad afektami, które
albo jest pełna pokoju

jako piętno trwałego nawyknienia—

Jak atoli gdzie [illegible] jest Mutkiem wiedzy nieświadomej [illegible] tak jeżeli ~~pięknośći~~ idea pojawia się ocz w przyrodzoności, wówczas bez wiedzy niby naturalnie wtedy jest wdziękiem, ~~wdziękiem~~. Idea albowiem żyjąca w przyrodzoności jest żywą jest ruchomą (w ogólności mówiąc) — gdzie się te ruchomości się urzeczywistniają wystąpi ku widzowi wtedy stworzy się wdzięk, powiedz tajny tego że dwa są warunki wdzięku 1. Bezświadomość: dzieci, dziewczyna nawet stare ~~[illegible]~~, bezrozumne jako: Taria, ~~[illegible]~~, koń arabski,
2. ruch — mało — ciało — wdzięk nie spoczywa tego jakiego powiadam lub człowieka, gatunek wiedzy i t.d.

Wdzięk. (jest raczej piękności natury.)

E albowiem

Ale nawracając do wzniosłości — uważmy że cierpienie o którym mówimy winno się objawić

słownik dosciowy wzniostosci.

w cztowieku który wprzód objawiał się wzniostem który się wznosi dla idei nad własną istotę swoją. – Ale stopnie mogą być rozmaite i stądjuż rodzi się stosunek ilosciowy za ilościowy

N 13

Stopnie w stosunku ilosciowym. –

moim pojęcie wielości osób, których każda objawia się w potędze przeczyciężenia siebie tym tem samem gadzi się.

Dalej ilosciowe – wielości osób wości pojawia się we wielosci osob. – Zgoda

zgoda

miej, i zaraz mniej się wielości idea sadzona ich tacne ani – a tak że obraz zacnej idei wymaga się w potędze

Męczennicy chrześcijańscy – Wojny Krzyżowe – wojna amerykańska –

zgoda wielu osób, a wymaga się wniesiono wzniosłości – Tak przeciw idea jako społeczeństwo i ono ogółu –

Ale tem właśnie ginie wzniosłości podmiotowa

Ale z tego co się tu nieco widać jak się nam wzniosłość podmiotowa – bo raz tem i nad postać wznioslą można przyjąć jeszcze wznioslejsza – powtóre

znika podmiotowa wzniosłosci

że ją można pomyśleć jako
rozlaną na wiele osób, podmio-
tów. – bo w tedy idea stała
się spólnością wszystkich
a indiwidua nawzajem się u-
zupełniają, – wzniosłość jak pierwotnie
przewyższająca wszystkich, jest atmosfere –
wzniosłości

Nastepuje wzniosłość
przedmiotowa –

Podmiotu i Przedmiotu v. 277.
wzniosłości
czyli Tragiczność,

Jedność podmiotowej
i przedmiotowej
wzniosłości – tragiczność

W wyższej formie wzniosłości
napotykamy zniszczoną, niszczą
ale przez to ona nie jest zniszczo-
na – owszem ona właśnie jak potę-
~~pomocą~~
ceniona dla wyższej – Tak wzniosłość
namiętności woli, moc ~~namię~~-
~~moc~~ siły – a idea etyczna moc
namiętności
~~wzniosłości idei etycznej~~, –
walczy wzniosłość nawet u całej
natury, że wzniosłość
zwłaszcza – dobra – zadaniem

Nasze słowa wznio-
słości nie wnikły ale
są obecne –

wzniosłości przedmiotowa —

Wzniosłość we wielości osób — nie jest zbiorem prostem ale potęgą przedmiotową jednością — samoistną —

wzniosłości wielości podmiotów
podmiotowej
idea wartowanie gdy wiele
osób podmiotów, to
— podmioty które widzi

wola etyczna wolny swoją [illegible]
[illegible] —

A gdy najwyższym [illegible]
od ... przebiegając ...
wzniosłości podmiotowej
wzniosłość, a gdy [illegible]
[illegible] się na wielości pod-
miotów także wystąpiła
nam teraz wzniosłość która
ogarnia ~~[illegible]~~ wielość pod-
miotów — Te podmioty nie
są już zbiorem prostym jedno-
stek ale uznają się jednością
w której każda jednostka
wypełnia drugą, w której
wypełnia nawzajem się
indywidualności których
wypełnia — ta jedność
jest potęgą która ich łączy
~~które one~~ i ogarnia i która
jest potęgą uznaną od nich
istniejącą ona w sobie
i dla siebie — która
ma ... samoistnie

48.
od tych powodów, jak ich
gruntem i one się ocucą jako V.
pierwotna prawda — 279.
w wyrazach —

Dwie konieczności a potęgi.

Ale uważmy że tutaj najpierw dwie konieczności
dwie przeciwne potęgi — 1 Jedna jest idea ogólna moralne
~~idea~~ która przenika postaci etyczna, miłość, miłość do
pomioty i a które je podnosi dziecka do rodziców, miłość ojczyzny,
jest to konieczność moralna — narodowa, religia, wiara, obowiązek —
nad niebie, 2 drugą potęgą jest to a konieczność
grunt ich niezmiennego rzeczy Dwie konieczności
temperament i usposobienie bo Idei i Natury —
jej nerwy, temperament usposobi
się antropologiczne i psychiczne
~~które sprawią że postać taka~~ wrodzone i nieodmienne
właściwa, a nie inaczej została
~~powinna~~ mogła —

Ta przeciwność taka się zwara godzi
w idea przenikająca że owa ogólna
przyrodzone właściwości
a taka nabiera właściwości
swojej to jest ~~sama~~ że owa
ogólna idea sama staje się
jedną wielu idei — etycznych moralnych

Pierwszy ~~stopień~~ powód pogodzenia. Rozprowadzenie się ogólnej idei na szczegóły.
Pogodzenie tych dwóch sprzeczności

Ale zaraz wynika iż ~~gdy~~ sama ustawa najwyższa rozpromienia się na wiele idei ~~a~~ więc też każda z nich wciela się w sobie odpowiednią postać

Jedna z wielu idei

Jedność w Bogu.

Tak się dzieje że każda postać
przedstawia osobną ideę. — Zarazem
ideów wyciąga się w przeciwień-
stwa — Te sprzeczności atoli ~~dzieją~~
zlewają się w Bogu jako we
wszelkiej harmonii —

Tak pośród natury stają się
stają przeprowadzone idee
np. miłość, rodzina, ojczyzna, honor,
państwo, nawet [illegible].
miłości pozostania o ile
są uwydatnione. —

Pogodzenie idei szczególnych, odwiecznych
przez naturę i oba w całość.

Dwa powody z jedno- jeszcze ~~stron~~
czenia tych konieczno-
ści —

To rozdzielenie ~~szczególnych~~ owych dwóch
konieczności, to jest natury i idei
~~idei~~ winno się pojednać, ~~prze-~~
w całości — To zjednoczenie
~~to~~ dzieje się tem że w takiej
obie ~~te~~ potęgi nawzajem
Powody tego pojednania: I
się uzupełniają. ~~Bo~~ idea
~~nie~~ obejdzie się bez natury, bo
tylko w takiem przenikaniu
natury
zarazem — a to przenikanie
może być albo ze stanu prze-
mocy [illegible] mocy przyrodzonych

albo też ich uduchowieniem się

umarłych ich praw. Miłość do rodziny

miłość kraju, ~~do~~ dla kobiety [illegible]

[illegible] mają, swoje zasady, rozumowe, i powód

i dla tego ten [illegible] przyrodzony [illegible]

jest [illegible] i ciągnący — Ale tak w porostał [illegible] [illegible] się

bo rządek etyczny ~~może~~ — [illegible]

Gdy ~~Powód~~ zjednoczenia, ~~w idea etyczna~~, że rządek etyczny [illegible]

winien się urzeczywistnić, to jest

~~i rozwinąć~~ ~~w~~ ~~na ten ~~ ~~idea moralna~~ winna się zjednoczyć

~~moralna~~ ~~etyczny~~ ~~z~~ zwarcie

z naturą — To zjednoczenie dzieje się

~~przypadkowo~~ ~~a nie~~ w walki, zderzenia, [illegible]

~~zderz~~ ~~się~~ ~~z~~ ~~potęgi~~ [illegible]

[illegible]

~~[illegible] drogi, nadto~~ [illegible]

~~[illegible], [illegible], [illegible]~~

~~[illegible] [illegible] i [illegible]~~

~~[illegible] i dla tego są [illegible] potęgi~~

~~jest [illegible] [illegible] i [illegible]~~

~~Tak~~ ~~[illegible]~~ A ~~[illegible] [illegible]~~

~~[illegible] z nią [illegible] [illegible] potęga~~

~~walczy.~~ ~~Gdy~~ ~~się~~ ~~jedności~~ ta (~~[illegible]~~ dwóch [illegible]

Indywidualny jako

owe zjednoczenie oba [illegible]

konieczności odbywa się [illegible]

jednym ruchem — procesem — [illegible]

niezmiernego zdarzenia, barwne

[illegible], ~~[illegible]~~ narodu, potrzebne indywidualne —

ale za [illegible]

≠ II Gdy powód zjednoczenia

Zderzenie się [illegible]

V. 283 ~~[illegible]~~ powodem życie [illegible]

który jest [illegible] idei i natury

≠ ~~[illegible]~~ zderze-

~~nie się z naturą~~, ~~idea~~ wola winna

~~[illegible] idei~~ walczyć z naturą, ale nie

powinna tej natury [illegible]

dzać. Bo natura także jest

prawem wielkiem, które

nie może być zniweczone

przez drugie prawo którem

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible]

jest idea — ~~[illegible]~~

Jedności tych dwóch praw jest zadaniem

życia — ale [illegible] do tej jedności [illegible]

282. (Procesem ciemnym

przystosowania —

Znaczenie jako bunt – idzie
przedmiotem pewności
obrazy, która jest złobaczony może być
zaznacza ~~kolwiek~~ którymś zaś tragicznie
Ruch ku bezpośredniości człowieka
wieczności zradza dolicze
i wręcz tragiczna –

Pathos jako potęga
przedmiotowa

Dług!

tego wszystkiego jest zaklęcie
~~kto~~ utknąłby, który się ześli
jeszcze nie nie zależne od zda-
rzeń, o wypadków ~~[illegible]~~ [droga która] ale się
ten zaklęć z ideą ~~ta~~ poprzez nie
widna ta poprzez jest ciemne
i urwałem zagadkowych.

Tłumaczenie. – Powiedział
wzniosły. ale dotąd on nie
musiał być ~~[illegible]~~ jednostką
ponad tła samodzielną – ale
im więcej się on wznosi, ~~ale~~
tem więcej się on oddziela od
idei która w nim przeby-
wa która jest jego Pathos
od której on wziął natchnie-
nie ~~[illegible]~~ swojej [[illegible]] – tem więcej
ta idea go ogarnia, i bierze
go w posiadanie jako
własność swoją a własny
objaw jej – Pawiok wiat
jakby ... może pathos
[illegible] ja wiem

on jest winnym — Jest to wiser niewarunkowa, osobista — jest to wina przyrodzona — Ta idea wcześniej była nie przedmiot — on ją już oddał — owo osobny należy — Ona była dla niego stała wrażeniem — a rzeczą razwiązującą, spiącą — jako wolność osobista i porządek — Przedmiot wszystkości wnijść je jego uniosłość i całkowitości i tylko jednym przemienieniem całości —

Dalszy ciąg
Jakiż przedmiot świata jest czynnym wszystkich idei a także księga w całości owe — Te czyny jego są jednostkowe a także raz dzielą to co do siebie należy, a także obraża jedność niezwykłe się cała swoje — Obraza — płynie z jednostronności —

Bo albo tak że jedna rzecz cała Kunstnośli jest obrażona

Idea co była zrazu wyrodniała teraz w sobie zgromadzona.

Rozne obrazy

1. Obraża albo jest idee albo natura —

V 285.

2. obraża innych ludzi

bo albo natura, albo idea np. nat. gdy dla idei obraniam zabija rodzinny, albo nadużyć gdy dla rodziny obrażam jedna drugą ideę – Dalej obraża wtenczas działający przeciwko niej jest porządny taczna idea, a obraża ~~tem że idea~~ innych którzy są przedstawicieli innych idei mają zaten † albo też same prawa – że nawet bezwzględnie druga obraża więcej – że nawet bezwzględnie ne tej jednostronności sobie nawet nie idąc idąc idąc zwłaszcza wśród idei uwzględnienia, gdyż nawet najsłabsze przeciwko niedostatki przeciwności są ze względu na przeciwko stałości wszelkiej idei ☐ a nadobraża inne idee w niższości takiej Bo jak każda idea obejmowa sprawę ne na zasadzie a tak przeciwko się nawzajem zbliżenia, tak ile przyczyniały w każdym tle przyczyniają się dla idei znajdzie się grunt dla idei ☐ tłumaczenia wtór + zjednoczenie owych dwóch które są –

† bo działają w harmonii wszystkich idei

3 obraża jednostkowością swoją – ideę swoją
wtórną ideę

4 obraża inne idee wśród samym tkwiące

Żaden pachn. możemy najść szlach. nie zdolen przejść się wskroś swojej idei ze ją został wyrazić tylko jednostkowemu całemu szerszemu jednostki czynu

☐ a tak w każdym razie obraża. bo co może jest.

obyczajowych – Człowiek podlegając
woli świata jako podlegający sobie
tak a nie inaczej co taka jest
jego natura więc oddaje się wtedy
dla tej natury swojej sił a ~~[illegible]~~ nie innej
swej – ale wtedy obraża nawet to
w tymże ogólną naturę swoją w której
jest wiele sheen a on daje prawie
temu powiedz. – Tragiczność
wtedy na tem zależy abyśmy się przez
kochali że bohater jest winnym
ale zarazem że nie mógł według
indywidualnej natury postępować
inaczej. – (Tragiczność
w sobie inaczej. – (Tragizmu
Wallenrode – . Othello –
Winny tak że jednostronność będąca
w tragiczności winą – i skutkiem
jednostkowości bohatera, który
właściwie usprawiedliwia prawa
świata – więc wina jego była
dla niego niedowidzialną
jest jednak winą, i tkwi
winą z grzechem przyrodzonym
~~[illegible]~~ winą pierworodną –
Tutaj jest ironia – bohater
tragiczny świata – a prawie
swojego – a przeciw gniew –

Bliższe tłumaczenie
tego samego

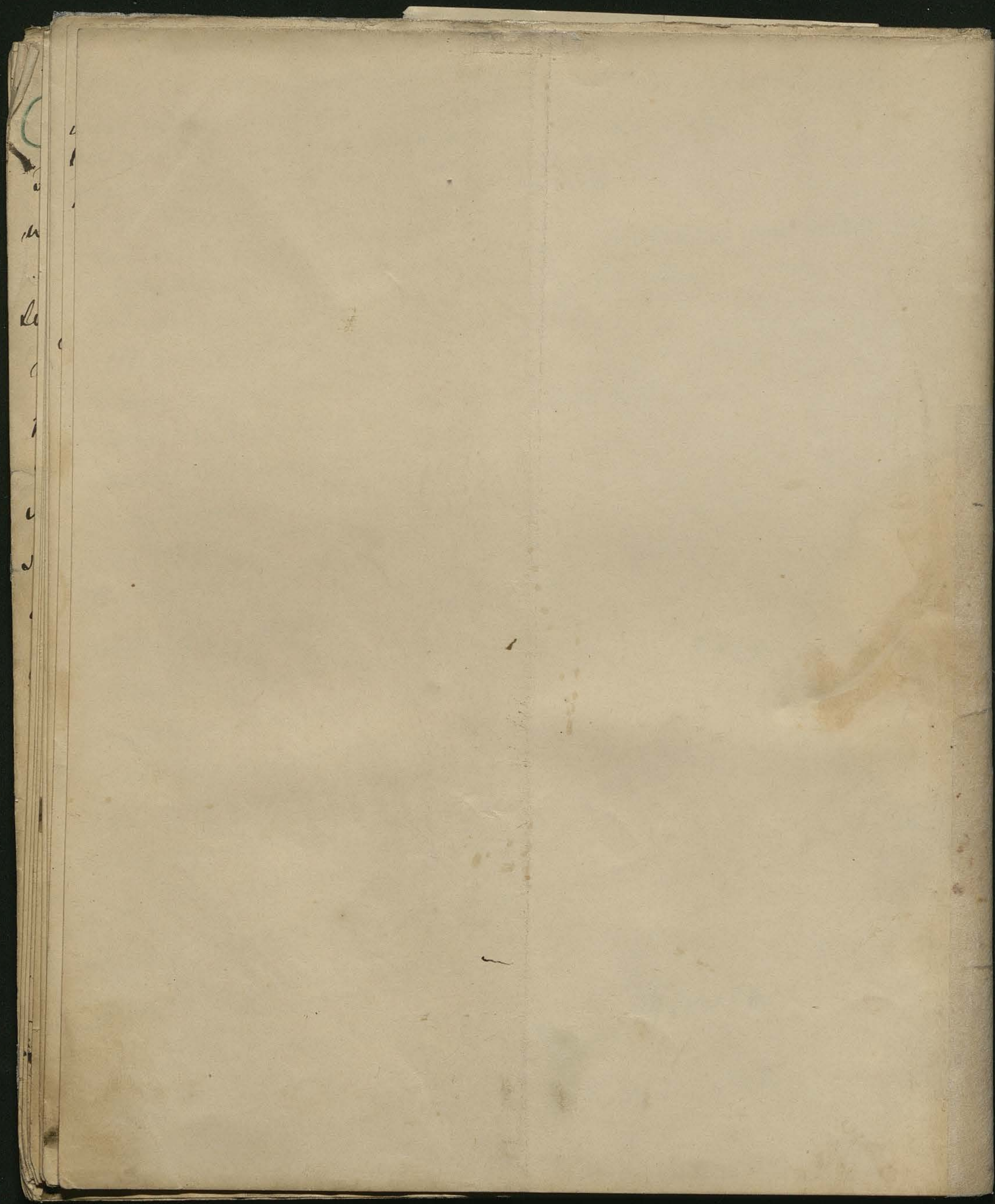
Tarobraza jest winna, ale
bez winy –

wina

wina bezwinna

Ironia

§ 124 str. 286.

35

Najważniejsze

Zasady (i pojęcia) Estetyki

Zeszyt III

pana Godzisza
publicum 1863/4.

Teorya ogólna piękności 3.

Jego działanie wielkie, potężne
a przecież jest drobnem wobec
dziejów świata. — Otello postępuje
sobie tak i nie inaczej — on
postępuje myśląc błędnie,
bez zimnej rozwagi — ale taka
jest jego natura on nie
może inaczej sobie postąpić

Ta obraza jest [illegible].

Ale postać tragiczna obra-
ziła ogół wielkości, ta obraza
daje jej się [illegible] — Z czym nie jego
rodzi się cały łańcuch skut-
ków, w których bohater nie
[illegible] więcej właściwszą-
nosi, a drugiej strony myśli
że za ~~tą~~ [illegible] jest odpowiedzial-
nym. — Tu zaś cierpi
który za ową obrazę odwo-
ła na niego —

Z tej cierpienia za wielkie —

Prawda że to ste i cierpie-
nia są za wielką karą za jego
winę ale za jego ~~winę~~
odpowiedzialność.

289.

osobistą, przecież ona nie jest z a wielką w porównaniu winy pierworodnej, to jest ze winą wszystkich pokoleń ludzkich — on płaci za całe ludzkie

Ale gdy bohater uznaje że cierpienia są skutkiem jego winy — zatem że cierpienia są oczyszczeniem jego czynu i jego osoby — a to wobec ogółu który i bezwzględną prawdą — bohaterem sam już przedstawia tę prawdę
nem sam już przedstawia tę prawdę

Gdy cierpienia spotęgują się aż do zniweczenia osoby, wtedy owa prawda ogólna bezwzględna która dotychczas była tłem dalekim, staje na przodzie stało się przodem tłem. — Czyn w skutkach atoli jeszcze pozostał może nawet rodzaj się skutki. — skutków aż się oczyści — aż znowu w tym procesie z pomocy się z ogółem —

płaci
za cały ród ludzki

B

Oczyszczenie! —

Zniweczenie osoby —

Bohater uznający godzi się z ogólną ideą, ~~aureola~~

bo się tyczy przedmiotu bohatera gdy ten uzna sprawiedliwość kary swojej i większą — tem uznaniem godzi się z ogólną prawdą, a osoba jego prawie nikną właśnie aureolę tej ogólnej prawdy która się stała ofiarą — Bo on umierając uznaje i wnosi dał o niej świadectwo ‡ bo to prawda nie mogła się inaczej urzeczywistnić jak tylko przez działanie jego — jako [illegible] rzeczywistej — to pogodzenie jest jego aureolą — zgodą.

‡ on uznając winę swoją staje się wcieleniem najwyższej wszystkiej prawdy —

Skon jego jest aureolą

Poprzednie formy umiejętności

294. Ten cały podział jest zrozumieniem — albo tragiczności wszystkie formy umiejętności które przebiegliśmy są w niej zebranie swoje a szczyt. — Tragiczność była podstawą a niewidomem tłem wszystkich owych form poprzednich —

~~Ale gdy~~ Wzniosłość miała to
do siebie iż sama powyżej siebie
się wznosiła dopinając się
coraz wyższych stopni – tragicz-
ność nie zdoła wznieść się po-
wyżej siebie. Bo tam zdawało
się jakoby podmiot, człowiek
był wzniosłym, tutaj ~~[illegible]~~ w tra-
giczności już nie o człowieku
ale o prawdę [illegible] ludzi – ~~[illegible]~~
więc też to nie
~~wzniesienie~~
kanie a wzniesienie się co
tragiczności staje się rzeczy-
wistością –

Prawda, że tragiczność może
się kończyć tym że bohater prze-
cierpi cierpienia, że uznaje że
one są sprawiedliwe – ale że
je przecierpi i ~~[illegible]~~ i dowiedzie
się tryumfu za swej sprawy –
~~ale~~ a tak szczęście swoje
ocali – to wszystko prawda
ale w takim razie

Tragiczność jest ostatnim
szczytem wzniosłości – Dla czego

Bo wzniosłość idea w swej [illegible]
mocie ukaże się nad wszystkiem
wzniosłem
W trag. nie idea sama celem
[illegible], ale idea ideom, [illegible]
przedmiotem – ~~i~~ zamiast tego
występuje – ideę ta już
może podmiot

295 W trag. idea przedmiotem
występuje jako potęga

B

Bohater może być
ocalonym

+

forma tragiczności nie byłaby
zupełną i mniej doskonałą
bo owa moc ogólna bezwzględna
właśnie dopiero się okazuje
dodatnią, gdy zwycięża samą
istności niższej formy —

w tej niweczącej przewagi
formie — gdzie do stadu poza
jakoby wzniosłość jednostki
pomimo śmierci mogła ocalić
ponadtrwałość swoją — a
gdzie też uszlachetnia
działanie swoje — i przekracza
się je potęgą wolności które
te ogólne prawa ustanawia
we wszechmistrzostwie ujawniają
w całym majestacie swoim
a postać tragiczna wraca
w objęcia nieskończonej
miłości — która ponad ziemskie
bóle boleści jego ziemskiej

Kant o nieśmiertelności
że ustawa moralna z
rzeczy wolnej na istnienie
Boga się jednoczy

Objęcie nieskoń-
czonej miłości

B.

wrażenie jakie
czyni wzniosłość.

Gdy z przedmiotem piękny[m]
jednoczy się podmiot widza
a łączy się w spokojnym — twór
gdy we wzniosłości idea wzno-
si się ponad jednostkowy twór — wzniosłości
czujemy wtedy wyraźnie jakaś wielką
nas
obcość w przedmiocie, jakieś oddalenie — obcość
~~wspaniałości~~ — gdy atoli pomimo[?] — reflexya
przypominamy sobie — że ten
idea która tam tak wzniośle
i w nas samych przebywa już
tem samem już w tworze w nas
wzmaga się uczucie rozkoszy —
i podniesienia —

Co do wzniosłości przedmiot
tej idącej z natury zewn-
ętrznej. wiemy że to jest przede
wszystkiem siła niezmierna
wszystko przemagająca
której nic oprzeć się nie
zdoła. Ale wszystko co — stąd trwoga i przestrach

Piękność

wzniosłości Natury
zewnętrznej

nieskończoność pożyczona

co jest materyalne nie jest nieskoń-
czone - okazuje się wszakże że my
sami pożyczamy naszą wtenczas
nieskończoność duchową
przedmiotowi zewnętrznemu,
gdy tylko wejdziemy w siebie
gdy sobie przypomnimy wtenczas
naszą nieskończoność wtenczas
znika trwoga

znika trwoga a my sami
przypisujemy sobie siłę ~~[illegible]~~
zdolną oprzeć się tej mocy
wzniosłość przy-
rodniej, wzniosłość
323 budzi w nas samych.

wzniosłość podmiotu

326. Wzniosłość podmiotu.
napróżno nas ciśnie ta wielkość
na którą się patrzymy, to
upokorzenie bliskiem jest
trwogi — z grozą nas przenika
siła ale my umiemy z tej woli
dobrą wolą przyjmując

cześć i zawstydzenie

zawstydzeniem i czcią —

cierpienia współczuciem i
litością – i bojaźnią dla niego
Ale wszystkich uwalniamy się
od tych uczuć ciśnących,
podnosimy się do poczucia
własnej nieskończoności, i
porównujemy się z bohaterem,
bojaźń jego siły zamienia się
na uczucie własnej siły, czyli
zmienia się na uszanowanie
siebie, a cierpienia jego uczą
nas tak abyśmy we własnym
cierpieniu dali świadectwo
o własnej dzielności –

Wrażenie tragiczności

Tragiczność czyni nam
podobne wrażenie jak powyżej
wspominana wzniosłość, ale
te uczucia odzywają się pewnym
odcieniem w tragiczności

NB cierpienie bojaźń

NB jednoczenie się z bohaterem

świadectwo

Tragiczność podobna

ale odcień

13 Bojaźń więcej ogólna

Jakoż owa bojaźń, że stają się w tragiczności, więcej ogólna, bo co grozi postaci tragicznej spaść może i na nas – a jak? to przeczucie ciemne, głuche bojaźni – ~~Ale~~ owiecej gdy widzi jeszcze

niezrozumienie sprawiedliwości

niezrozumie sprawiedliwości jaka zachodzi między bohaterem przejętym jeszcze całą wagą wzniosłości swojej idei – a jednostkowością bohatera dla którego dowiedzi ciemnem przeczuciem czynie gorszy ~~przed~~ którem owa potęga grozić ~~mu~~ ~~~~, przepaścią ratując ~~~~ na dnie – Znowu czując

ostatecznie

strony gdy widz w najpierw ostatecznie człeka ~~ten~~ ~~potęgi~~ wyrocznie tej całej tajemnicy nie

Dla tego napięcie obawa spełnienia ~~~~ się niej groźby maleje ~~przed~~ w obec, tego rozjaśnienia się i ustępuje uczuciu zadowalniającemu –

alegdy kto jest wybuchnie
w twój strach, litości przejmuje
widza, a skala tych uczuć tem
głębiej w nim sięga iż uczucie
jest dubie się będzie między
dwoch walczących — z kolejnem
szczęściem — Atoli niemniej
będzie wytacznie postrach bo jest
pomiedzy — i wytacznie litość
bo narstąpią serce — ale u nto-
wella estetycznego i poczucie
i litość stanie się w straszym
bo widzi nieproporcjonalności
winy a cierpienia —

Ale zmolna zmienił się ton
Nad niemi — Bohatery zagrzewane
stały się winnemi! A ich wina
na tem zależała iż oni byli
nosicielami potęgi
moralnej — ale byli sami
jednostkami — Prawda że

wybuchnie tego
skala
uczuć podniesione
2och walczących
głuboki
etycznej
jednostki wina niezwinna

niezadowolenie dla braku proporcy

ale refleksya że to idea absol.

Cieśń dla prawdy

Przejście wdzięczna

Podniesienie głowy. Miłość nieskończona postulat Kanta

stopnia ich są obrazem owej szczegółowej ich potrzebnej prawdy moralnej, nie we wdzięczności rodzi się niezadowolenie przykre – Ale gdy ta prawda ma jeszcze inny grunt – tym jest absolutna idea, idea wszystkich idei – nie z tą ideą ona szczegółowa prawda się pomocy w harmonii – ta idea Boża absolutnie uzależnia teraz najpierw i wszystko wraz z nią wdzięczność – a wdzięczny przyjęty jest społeczeństwu dla niejednej postaci tego dla niego przyjemnej – teraz wewnątrz jest cześć dla wszelkiej prawdy moralnej.

332. Tak wdzięczny sam przechodzi na stronę tej ostateczności sprawiedliwości a idei, a nadto poznaje że on sam jest ogniwem

jej całości – a tak owa przychodzi ~~ozwalnia~~ się ulatnia.

Komiczność

Piękność spokojna prawidłowa rozstroiła się we wzniosłość tam iż idea zaczyna woli się przecież do obrazu a wyraz za mocny. – w tragiczności jako w rzeczy wzniosłości nastąpiło wprawdzie pogodzenie ale ono nie wystarczy. bo postać tam gdzie żyje jedynie wzniosły i idealnym miećby mamy w idei bezwzględnej ~~tylko~~ ~~wraz~~ – a tem czasem piękność istna żąda aby idea i jej wyrażenie nawzajem przystawały do siebie →

Natura piękności

tragiczność nie wystarcza

Piękność pełna wymaga

zadosyć uczynienie

~~obr~~. Obraz a wyraz wzajemnie
bez żadnej uczynienia, który
nie wtedy nastąpi, gdy obraz
wyrażenie nawzajem stanie
w sprzeczności do idei – Obraz
teraz buntuje się idei – chce
być czemś bez idei – F

Ale to nowa sprzeczność!
bo wyrażenie niczem nie f
bez idei. – To co jednostkowe
przypadkowe ~~chce~~ w obrazie
chce być tém czem jest wobra-
zie strona przedstawiające
rzeczy wiecznej ogół idei – Ta
sprzeczność f spełnioną –
O spełności mówiliśmy już
we wniosku – ale tam był
stanowiska adwatury, bo tam
spełności miała znaczenie stro-
ności nie stworzyła samej
idei, a niemiała tam spełności
znaczenia ~~w~~ ~~do~~ ona przez się.

E wie dwa czynniki
konieczności, idea, wniosek,
a drugi – obraz wyraz, to
w jest [illegible] wszystkim
i t.d. Te dwa czynniki
badać będziemy później
również o ~~[illegible]~~ jedności
tych czynników.

sprzeczność ta jest spełnością

spełności we wniosku
ale tam nie miała
sobie wtasnego
znaczenia bo była
zgoda

Ta przeciwnie szpetność nie służy żadnej idei, ale owszem buntuje się jéj. — Dla tego też sam szpetność nie występowała wcale w rzeczy, ani w ściślości swojéj. — Tutaj nie mówimy bynajmniéj o szpetności która by była zarazem straszliwą, owszem teraz szpetności sprzeciwio się własnéj idei swojéj, owszem sama się ma za ideę — i sama się uważa być pięknością —

Jeżeli tedy ma się nam przedstawić prawdziwa ~~piękna~~ szpetność to powinna ostarczać z jednostka natury właściwe przejściom w naturze z jednej klassy w drugą albo spadł też wcale ze świata przepadł kowości właściwej tworzenia się porostki — Prawda że i ona występuje na postaciach ~~[illegible]~~ w celu indywidualnym

szpetn. ma się za ideę

to w naturze szpetności widać stem pomyłki ale zawsze niezgodę —

gdzie szpetność w naturze nie dzieli się jéj

1, przejścia

2 indywidualne

· Jednostkowości są cechy indywid-
ale. - - - .

przypadkowe ale sam ideał
~~tak~~ pomimo że jest gorą, tak
jest silna, iż bierze te przypad-
kowości pod władzę swoją
opanowywuje ją. — Teraz zaś
przypadkowość jest gorą,
ona odrywa się od idei, owie
też jej miejsce występuje.
Teraz szpetność występuje
nawet z formami niestety
nawet prawda że w tym celu
aby je znieść - a tak piękność
w wszechstronnej potęgi
akcji wszechstronnej potęgi
moja, pozwalająca człowiek
nie piękność a po tem ją
naszać - Piękność występuje
nawet w szpetności - choć w
przejściowej brzydoci -
Ale tutaj dwojako się objawia
1° piękność - albo to przemożenie
2 już dokonane - albo dopiero
się rozkręcające. — Teraz

Ta szpetność chce być górą

Teraz piękność pozwala
na szpetność ale w tym
celu aby ją znieść -

Dwojaki objaw

To zaś
wczem się ma miść szpetność mimo
nadziei się właśnie z owej sprzeczności
zamkniętej w brzydocie – Bo wtedy sprzecz
ności nagiemi idea ale trwa jest
żywą mimo braku obrazu – mimo
oporu individuum ona trwa i ma

Zauważmy że individuum szpetne
buntuje się idei, ale samo
uważa się być pełnością, idea zaś
które wnoszą samo ideę – Ta która zaś
przeciwieństwa – Ta sprzeczność podnieca –
i przerażenie –

To prawda podniecenie które
w pewnej we wzroku przypatrującym się – a który
radzi się nowości że i podmiot które sza
się przypatrzyć przyczyna tej samej
prawdy dostarcza ciekawości – bo tak
jest takim podniecenie tym – Ten
podmiot szpetny przychodzi do
przekonania że uważanie siebie
za pełność jest tylko uzurp-
acją które uczyniła idea
w swojej niezależności i samo
istności.

Zarad zmierzenia szpetności

przeciwieństwo tego
(uważa się za pełność
za idea

wzdz

jego przekonanie przychodzi
podmiot szpetny –

Zniszczenie brzydoty

To upamiętanie się jest zarazem
i zarazem zniesieniem brzydo-
ty — Z tej prawdy wielkiej oczyszcza-
czenia wypłynie nowa podsta-
wa do pozniodawa —

To upamiętanie się
przemienia się przedstawia

To upamiętanie się stopniowo
następuje i cały proces się
i bynajmniej czemu jednak
(stwierdzeniem) w myśli przypadającego
ale zawsze się przedstawia
choć to upamiętanie się
nie jest bynajmniej nawro-
tem brzydoty do pełności.

a to nie jest powrotem
do pełności, bo to
indiv. stałoby się
wniosłem —

Bo wtedy individuum stałoby
się wniosłem, bo idea przesłuby
do ... nad nim panowa-
nie. — Owszem konieczności
w tym stoi że individuum
ciągle się chce przewyższyć ideę
a ale ona nie da się niego
wyprzedzić, ciągle mu się daje
wymknąć, więc jej ... ...
ale ... jej ... — do
jest konieczność

350.

Pierwszy czynnik to jest idea, czynnik wyższy.

Gdy we wzniosłości idea wzniesiona się nad obraz swój, i świat się do niego negacyjnie, w którym nawzajem wszelki stosunek odwrotny wszystkich wad i stopni, więc zadania wzniosłości będą odpowiednie konieczności stopni i zadaniom – Ale konieczności pod pewnym względem dzielnica wiersza, bo do niej należy wszystko co jeno jest działaniem rozbijającem się ~~o~~ o przeszkody niespodziane – działanie wzbrane ku idee – a przeszkody pierwiastek ziemski.

Paralelizm z wzniosłością

ale dzielnica konieczności wiersza.

Z drugiej strony wzniosłości przestrzeni i czasu nie ma miejsca w koncepcji wzniosłości ~~widz~~ taktowej (Schiller) widz wyczuwa jej własnej twórczej i wzbraniał sobie tej potrzeby wzniosłości – tego brakuje i w konieczności ale to wyczerpuje, bo wzniosłość ku czemuś zadzieja

Wzniosłości przestrzeni i czasu

inne pojęcie czasu

uważają przedmiotowi własnego uczu-
cia, czucia, życia i czegoś żyjącego.
Np. Wiemy że nie widali Tatrów
wyobrażamy sobie siły geologiczne
wywierającej mojej myśli które wznosi-
ły ją – ale nie patrzę się na górę jako na
coś czującego – Jeśli raz góra, chmura
przybiera formy twarzy, nosa,
w tedy może mi się to koniecznie
wydawać, ale winienem ~~[illegible]~~ –
sobie przedstawić te przedmioty
jako coś żyjącego – Ɛ Uważam

Ɛ Konieczny przyjaciel nie ? wyobraźni ale nie wiedza

ciemny fajeczkę i przyglądając się
spokojnie na miesiącu i okiem
prosto –

Jaśniej ~~[illegible]~~ wyraża się koniecznie
odczuwający siły – Gdy organ czy-
żyjący siłę przesadza wtedy
może się stać szpetny – ale ta
szpetność bywa przytłumioną
gdy uważa że uwagi jest mocniej
go – chałkadzł, diabeł – gdy zaś
nie ma tego wtedy staje się
szpetnym z koniecznem, bo wtedy
ten jednostkowy organ się ~~[illegible]~~
sprzeciwia ogólnej idei organizmu

siła

Jeszcze ~~[illegible]~~ wyraźniej to się okazuje jeżeli ta przepotęga jakiegoś organu jest niedostateczna, np. zbyt wielki nos (Falstaff-Bardolf-Salamandra) ‡ 354

Jak zwierzęta uważane jako karykatura człowieka zwłaszcza małpy —

Oprócz tego siła wyraża się jedno ruchem — ~~[illegible]~~ i tu będzie komiczność jeżeli ruch jest mimowolny, a nie osięga swojego celu, np. ~~[illegible]~~ bydlak gniewający się na mniejsze [illegible] szlachetniejsze zwierzęta mające organa ruchu należące do wyższego rodzaju — 356.

ruch

Co do własności podmiotu, one się może wyrazić na komicz. Tutaj komiczność ma dopiero prawdziwą dziedzinę swoją. — Ona wtedy ma miejsce — Tu bowiem strona świadoma ~~[illegible]~~ podmiotu znajduje przeszkodę w naturze jego bezświadomej (np. ktoś owiany świętością w tem kicha, kawałek natury i [illegible] wraca się w błoto

Podmiot

naiwność

w tem miejscu prostota natury
naiwności mają tyle drzewo swoje -
Naiwność jest wtedy gdy czynimy
bezświadomy sam do czego się zbli-
wiązującymi się świadomości obja-
spadziewali
wili - panienka dłucha się [illegible]
w one nie lat dopiero 18 a one [illegible]
wiedziały 17. - Szpieg Napoleona
Tak naiwne są bohatery Homerowe
gdyż się malarz w naszych salo-
nach - Jest igra natury wobec
wolności w ścisłem znaczeniu
aloli naiwności jest uz [illegible]
nem natury wobec przyjacieli
przywołości - jest to dziecinność
niewinne [illegible]
360 [illegible] - Natura [illegible]
prostoty ducha w [illegible]
Konwencji -

Rzeczywistość duchowa -
Duch teoretyczny
— praktyczny

Jeszcze potrzeba wyższej [illegible]
[illegible] rzeczywistości duchowej
a to nie tylko w jego praktycznej
czynności ducha, ale nawet
jako duch teoretyczny wyższy

Ogniem im wyższy będzie duch tem zawada przerywająca ~~[illegible]~~ [illegible] nie we większej sprzeczności do wzniosłości duchowej –

Także do ducha który tyl[illegible] co do myślenia wielkie pole dla komiczności – np. powietrza [illegible] błąd niewłaściwy pogląd na rzeczy, fantazya, roztargnienie – a nawet niedostatki własnej natury ~~[illegible]~~ np. jąkała w San Carlino – Kant ~~[illegible]~~ [illegible] kładzie wszystko jej że się narzuca, to błąd [illegible] by nie był komicznym, ale [illegible] z blisko domu jego była [illegible] da [illegible] roztargnienie klucz [illegible] kapelusz – – ja pamiętam do Berlina – chustka do nosa Sancho Pansa [illegible] [illegible] przypadki [illegible] się i w [illegible] [illegible] a to [illegible] [illegible] – Rozumie się że komiczność [illegible] z idiotyzmem, zwłaszcza [illegible] dla gawiedzi –

Prof. Im wyższy będzie duch Wiadomości o [illegible] Akademickiej w Krakowie d. 1[illegible] Marca

wiedza błędna

przyczyna [illegible] fizycznych

(Don Quichot

Osadki –

ale to wszystko nie [illegible] być śmiesznie –

waryacya

Duch praktyczny

Lecz najbogatszą dziedziną dla [illegible] jest sfera praktyczne ducha – woli –

363. Wolność wznosząca się nad naturę jest wszechmocną; ale ta wolność rozbija się niekiedy o naturę. wtedy staje się koniecznością – Taka konieczność jest dla tego obserwującego niewznio-słości – gdy ta czynność wznosząca jąca nawet do [illegible] celu już sama przez się jest koniecznością od właściwości ten cel podany –

Wolność rozbija się o naturę –

[illegible]

Dalej np. opilstwo wszelkie z konieczności jest wolą chorą nie prosto mówiąc, a wino nie powoduje – co ten śmieszniej-sze się wielkie i spotkaniem przeciw sobie – Dla tego i zwierzęta mogą być komiczne ale trzeba je sobie wystawić [illegible]-nich jakby rozumne – do jedynie wyrazu jasełkowe zwierzęce – młodzieńcze [illegible] – [illegible], [illegible], [illegible]

opilstwo

zwierzęta kiedy komiczne

Namiętności – one wielce
łatwo stają się komiczne – bo
nie mówiąc już przez o bezetyczn-
nej – więc w wzniosłości namiętno
mogą się nad przekładami
w komiczności potrzeba tylko aby
namiętności ~~nie~~ przesadzała być
okropną – żeby się okazało że
jej wznoszenie się tak wielkie
nie jest w żadnym stosunku
do rzeczy o którą chodzi – np. marne
a prawie w namiętnym gniewie.

Nawet stan który jest towa-
rzyszem oddaniu się swojej myśli
Takowy stan może być wzniosłym
ale jeżeli wyradzi w takiej staje się
śmiesznym – np. pragnienie
mowy wyradzi się w pustą retor-
~~twości~~ i potrzeba udzielania się
w gadatliwość; miłość porządku
w pedanteryę – umiejętność ~~nie~~
granice się ubieraniu – w ama-
torstwo przesadzone,
... dla
... nieco

Nam. niechaj nie będzie okropna

Brak proporcyi

gniew

wyradzanie się idei

wyradzenie się naturalnych
a nawet zacnych dążności

366.

48

a ta motyl — Pan Jowialski
ptaszki klatki, aż chodzi
o los [illegible] zwierz — lub co więcej
nadz. zbieracz owadów [illegible]
[illegible] zawód —

Złe

Kiedy komiczne

Złe jest najczęściej połączone ze złą
woli i dla tego straszne więc
nie nadaje się do kom. — Ale
wykroczenie jednostkowe w
złe lub nałóg okazujący się
brak rozwoju w tem może
się nadawać do komiczności Falstaf.

Zostaszcza jeśli po złem następują okoliczności, zostaszcze gdy wypełniają skutki przeciwne woli podmiotu złego —

[illegible]

Dalej aż złe jest poczucie
względnem,
stosunkowem, więc może się
okazać potężniejsze złe które
[illegible] pierwsze [illegible]
albo nałożone
uśmiechem.
Złe jest dla tego jak komiczne
nem ze względu [illegible]
w ogólnem całkowicie
a to nie się nie udaje

Bunt —

[illegible] — Diabeł
śmieszny. — Mefisto

Dobre nie jest wyjątkiem z pod komedii – owszem dobre komiczne gdy się stanie o przypadkowości nie mającej wagi a im wznioślejsza dobra woli tem może być komiczniejsze. Rozumie się że tu nie mówimy o bezwzględnej doskonałości. Dobre może również łączyć się ze słabostkami niewinnemi –

Pamiętamy jako nauka nasza o wzniosłości przeszła w dziedzinę tragiczności. W dziedzinie gdy figura tragiczna przyznaje się do winy – W komiczności widzimy że sama oddaje się idei, miłości itd. – a tak wyrabia, komedia seroziwe i sam śmieje się ze siebie, to ostrzeżenie samo –

Dobre kiedy może być komicznem

Ale nie mówię o bezwzględnej doskonałości

Łączy się ze słabostką

rozw. trag. a komiczn

Drugi czynnik.
to jest obraz drobnostka budzący się idei

Idea tamuje się o drobnostkę przypadkowo, niezauważalną [illegible] to drugi czynnik komiczności. — Ale sama ta drobnostka znaczenie w sobie, więc się [illegible] idei, która ją lekceważy. Znaczy więc, że sama ta przypadkowa drobnostka należy do sfery idei której drobn. się [illegible]

Czemuż te drobnostki przyczepiamy do tego stosunku wzajemnego — więc przypominamy szablonowi wszystkich rzeczy. — Szablonowi zaczynając od dołu spisany się do najwyższego szczytu którym żywot niebie siądzie. — ale i w tem jeszcze, a w tem jeszcze widzimy skutek niedostatku [illegible]

Sama ta drobnostka objęta sferą idei —

Co jest drobnostka? szablonowość przyczynowości — przeszkoda mechaniczna

Mechanizm — wolnemu [illegible] — [illegible] przedłużenie niby ordzielności, grupa — kiedyś ten [illegible] jednocześnie jeszcze do tych którzy [illegible], bo mechanizm rośliny, zwierzęta np. (Ktoś posiada dawne [illegible] dla [illegible],

albo ma apetyt po kazaniu —

Ta przewa, ⊥ niższa jako drugi czynnik może być wprawdzie uszlachetniona ale zawsze będzie niższa grubsza od idei - Jest to całkowanie ⊥

⊥ się słonecznikowe, stąd też wyższa a niższa komórka są porównane li względnie - Bając się przewroca-

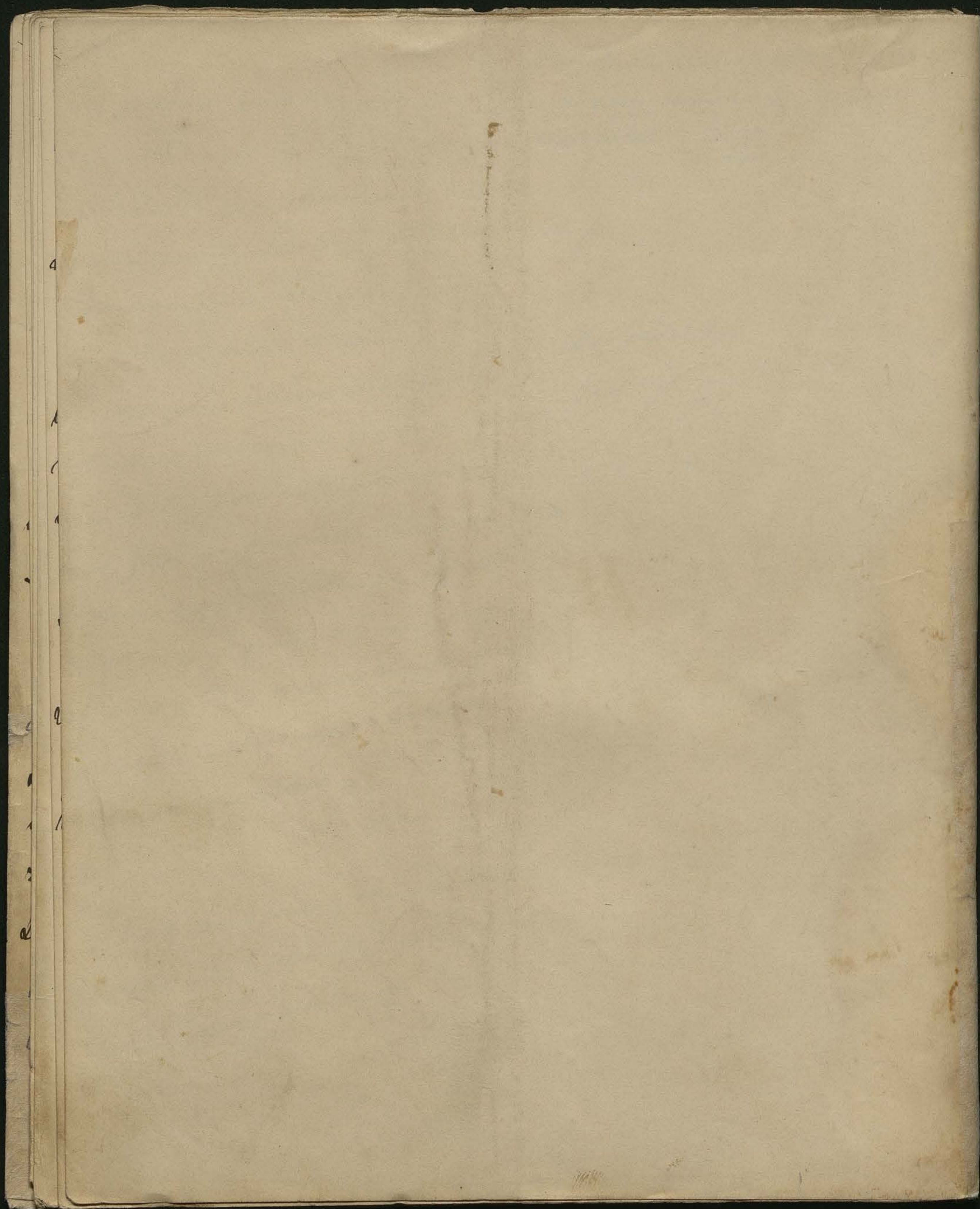
Ten czynnik niższy grubszy może dwojako objawić, i uzewnętrznić się, raz przypadkiem zewnętrznym nieprzewidzianym przez podmiot wewnętrzny, drugi raz wewnętrznie przez brak przytomności - Pierwszy typ trudniejszy z powodu iż widzowi trudniej jest potęgi w jednostce skupionej ideę z zewnętrznym przypadkiem - ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ —

Dwojakie objawy.

Zewn. przypad.

wewn. brak przytomn.

Teraz weźmiemy oba czynniki w jedności, które były złożone nie, w rozdzieleniu —

51

Najważniejsze

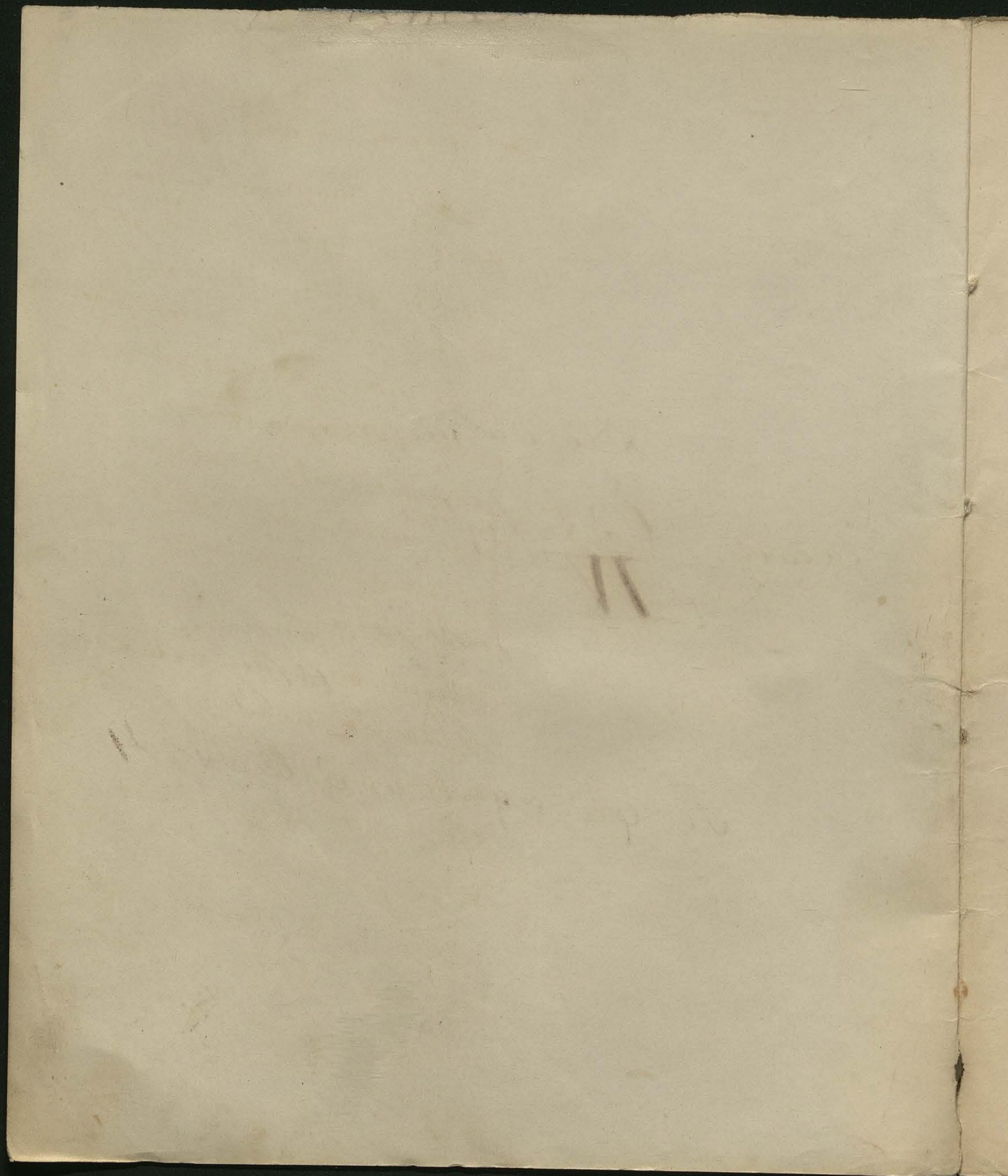
Zasady Estetyki

Zeszyt IV

publ. 1 raz godzinę

w Zimie 1863/4

Teorya ogólna piękności 4

3/9. Związanie obu czynników.

Oba tworzą przeciwieństwo (contrast) ostrości. — One winno nagle się pojawić, bo inaczej nie okazałaby się porów potrzebny, a odzielając się je od siebie przepaść. — Nagle wielka nadzieja a jakoby idea przemocą ciągnięta ku stroniczną drobnostki. — Np. ktoś udaje płacz a wnet też zabiera się do śmiania.

Nagłość

Ale samo przeciwieństwo nie wystarczają, trzeba aby ruchem swoim przechodziły na wzajem a tak stały się istną sprzecznością — figura komiczna sama winna nagle przejść w ostateczność, a to nagle, bo gdyby to były stany następne wtedy zginęłoby wrażenie że to jedno i toż samo indywiduum

Nagłość bo by zginęło wiedza że to jedna i taż sama osoba —

musi w sobie te sprzeczności
Potrzeba tedy w jednej ostatecznie
już była zarazem druga, a nawzajem
tedy w drugiej jeszcze istniała
pierwsza, ~~bo~~ to jest aby we
wzniosłości grała malutkie cząstki
i nawzajem. — Te dwie sprzeczności nie powinny być zewnętrznym
stanem tego individuum bo
by to nie było komicznem, i nie
byłoby sprzeczności.

Wtedy albowiem będzie prawdziwie
tej samości individuum, gdy indi-
viduum będzie miało świadomość
gdy przeciwieństwo znajdzie się w
samej świadomości. — Individuum
niechaj wie o zetknięciu wzajem
a ~~prz~~ przecież w tej samej chwili
niechaj się zetknęła. Jest świadome
i nieświadomem zarazem — Jakoś
świadome o wzniosłości
a zarazem nie świadome że za
tą wzniosłością chowa się drobnostka.

Bohater wzniosły —
zabity ucieka z nogami
przed spadającą kurtyną
Duch Hamleta —

Herkules i ~~Kalliopy~~ Kerkopy
tez Perseus i Meduza

Potrzebna świadomość siebie —
aby sprzeczność wzajemna była
wzniosła

świad. o zetknięciu swoim
np. w karczmie —
„napije się wódki"

następny stopień

Wyższy stopień gdy fig. komiczna
wie o swojej śmieszności to
znowu trzeba

Najwyższy stopień

1. Jeśli widz poczuwa się do
widzenia np. Sancho
Pansa nad rowem
ciocia babka —
2 obacz dalej

porzyczenie

Wiatraki: Don Quichot.
dzieci się śmieją gdy bawią się
w ... , ciocia babka

Vicher

ale żeby nie było dostatecznie
-wymagany aby podm. komicz-
dział że ~~pa~~ dziwności jego jest komi-
czna z powodu tej drobnostki.
Ale coś dziwnego tym tylko że ów
widz wie, że widz poczuwa to
poznanie swoje figury komicz-
nej - widz zastępuje właściwą
384. komiczności - rzeczywistości
atoli nie ma tej świadomości
we figurze komicznej, ale
nasza własna, świadomość
widzący ją zastępuje - a tak
rodzi się sprzeczność komiczna.
Sancho nad płytką ~~Wiel~~ groblą
Taką sprzeczność nazywają
osobistą podmiotową, rozróż-
niając od przedmiotowej
która zależy iż widz ~~po~~-
~~a~~ mocą zmysłów widzi
sprzeczność między elementami
świadkiem, ale widzi już mocą
naszych zmysłów stworzonych
np. Komedianci zawieszający
mostki belkę nad chmurami
jest to sprzeczność

dla widza ale nie dla kienu

dyantów –

Widz pojęcia swoją świado-

mości figury komicznej, toć albo

on będąc do tego zniewolony przez

fig. kom., czuje przecież że on

powziął tę świadomość, więc

to przenosi się do fig. i stawia się

na miejscu jej jako bezświadomej

że z kolei znowu jest widz świadomy

tak owe przejście kolei z jednej

ostateczności w drugą jest do

pełno wypełnienia komicznym

ści –

mówiliśmy (w końcu III[go] zeszytu) że

czynnik drugi może być

albo 1[o] zewnętrznym przypadko-

wym – albo 2[o] pochodzić ze samej

figury komicznej – tak że spowodowaś

[illegible] w niej samej

Co do 2[go] przyp. toć widzowi poję-

ciowe owe takowej przychodzi,

bo przypuszcza że fig. jest

świadoma

Kolej przemiany

Sancho niby rozsądne

Z kolei wypełnia świadomość

Pochodzenie drugiego

czynnika

387

2. fig. Kom. niby wie-
sprzeczności większej bo
myśląc postępowania wszystkie
a wszystkie złoży – stąd
sama w siebie w mniej
obłuda przed sobą fałszów
służy pomieszkać – To czyniąc,
nieszczęsnym mylnym sądem, kaprysem,
ufność się w siebie

obłuda

służy pomieszkać

własnego obszaru swojego
i że się nie o swoim [illegible]
Z drugiej strony zachodzi taka
ta trudność iż potrzeba naj-
większego natężenia owych
sprzeczności, zatarcia potrzeba
wielkiej ufności w siebie, pewności
Falstaf na prawdę wierzę w co mówi
i wiary – Powinna być figura
Kom., w sobie zamknięta, nie
rozdwojona nie wahająca się
Tak iż sprzeczności w niej jest wiele
– ale ważny że ta ufność
w siebie nie powinna być zakrywana
światu, owszem ta figura
powinna postępowanie swoje,
usprawiedliwiać obłudą kła-
ma sama się mami i łudzi
a tak właśnie zdradza ~~zasa~~
że nadmiar ufności jego mimo
pamięć wiedzy budzi się i rodzi
a zatem że jest większej sprzeczności
świadomości siebie – Otóż to
dobrowolne łudzenie siebie
pomaga do pozyskania sam
świadomości – której dobitnej
nie posiada

Także tędy jest ~~jest~~ wrowny jest Falstaf — a gdy sobie tają umie się wykosić —

Trudniejsze przyczyni w tem gdy przekłada ~~od~~ owe czynnik od zewnętrz udawać, bo fig. k. niemogła o niej widzieć — Ten rodzaj przekładu dzy f. dwojaki —
1° albo idzie od rzeczy — bez wiadomości
2° albo od jestestwa mającego wiadomość

Co do pierwszego. widz poczyna temu przypadkowi wiadomość, która się rozszerza po wszem świecie, poczyna nie plan, i niby przypuszcza iż świat nawet tak urządza przypadek aby operat się zbytniej ufności w sobie — że to jest jakby drwina nek który czychał na naprawnie z niej owej ufności —

3. jeżeli przyczyna zewnętrzna radzi się sprzeczności we fig. k.
a przyczyna jest rzeczą — widz bierze ją za wiatr jako
6. przyczyna jest osobą — wtedy komiczność o tem że fig. komiczna dała się schwycić bo mogła widzieć a nie widziała to zrównane

Dwojaki rodzaj przekładu zewnętrznej

więc komiczny dla widzy nie dla aktorów urzędnikowie nie ma prawdziwej winy

demonek. diablik

389.

E i tak niechaj go też fig. kom. poznaje, przypadkiem nasadza – np. kartę wnio przestaje –

Przyrównanie figurze komicznej

Tak nasadzany ten przypadek np. gdy wcześnie nieraz patetycznej muszka upartie ciągle siada na nosie wciągającego to są drażniący nieraz E

2 Jeżeli zaś przeszkoda od jednakże rozumnego działającego tym względzie z planem w tem przez widz nie ma przeciwnej świadomości. –

Ale w obu wypadkach porównanie widza odnosi się do fig. kom. wyśmianej. Bo jeżeli sam widz patrzał się na przypadek jakoby był ~~w~~ świadomemu widzącemu, świadomym, czującym, toć mógł również przypuścić że sama ~~f~~igura mogła również o tem wiedzieć – A tem ciężej może wiedzieć gdy przeszkoda przyszła od jednostki rozumnego –

Tym trybem bezświadomość fig. taczymy z jej świadomością [illegible] w tery cofa się z oczu widza znaczenie niemoralności firmy Kom– panis tamy tylko o jej sprzeczności ze sobą, – a zatem dziwny nasz rozsądek ani uczucie moralne – tak w komicz– nym szpetności się zaciera i nie moralność się zaciera – Bo widz uprzytomnia sobie jedynie sprzeczności rozsądkowa fig. komicz– nej – Stąd też są sprzeczności widzy i niewidzy we fig. kom. sprawia iż ta fig nawet wtedy gdy się do złego zabiera czyli to w sposób nie wystarczający i dla tego wtedy zamiar jej się nie udaje – I to nam stanowi dla niego w komicz– ności nie ma prawdziwej winy, bo nawet fig. kom.

niemoralność fig. się cofa na tło dalsze

Kulfon – śmieszność

sposob niewystarczający

w komice nie ma prawdziwej winy – Tartuf

[illegible] jest niemoralne miejsce
tylko zamiar który się nie
udał — wszak nawet prawo
karne nie karze w takich
razach całą surowością —
393 jak czyn dokonany —

~~ale gdyby~~

Fig. kom. wymieniana
albo przez mocne zderzenie
z przyp. przyjdzie do siebie, albo
też przyjdzie do siebie schwytana
na gorącym uczynku
albo też widz pożyczy jej
świadomości która jej jeszcze
nie wróciła —
Zdaje się że w każdym razie
rezultat będzie ten że owa
sprzeczność się zniesie — lecz
gdyby się ta sprzeczność zniosła to
nie byłoby już i samej komicz=
ności — owszem aby komicz-
ności nie zniknęła potrzeba
aby widz który pierwej nie-
świadomości ~~świadomości~~, przyczat wiedzy
teraz przypuszczał że fig
komiczna może wpaść napotkawszy
w oczekiwanie;

kom. nie powinna zniknąć

widz przypuszcza

że winien przypuścić że ten sprzeczność ciągle się może wrócić. I tak też ten stan niespełnionej świadomości — i przyczyna że fig. kom. nie powinna doświadczać wielkiego z tego ale że nawet może być obdarzona szczęściem choć nie w tym stopniu jak tego zamierzała, to szczęście umiarkowane zastępuje w końcu jej losy tragiczne — I tak też dla tego fig. kom. otrzymuje wedle dary żywota stosowne do jej cechy, niespełnionej świadomości wyższej pragnącej ciągle czegoś, i ciągle się rozbijającej o przeciwność małej. (Np komedya der Kronung ze stara panna i stary jegomość się pozna, choć każde z nich pragnęła wiele młodszej miłości.

E winien tedy świadomej siebie figurze przyznać nieświadomości

nie wielkie zło —

np. że stary kawaler choć nie młodą pannę, ale taką stosowną dostanie

dary żywota

Fig. konieczna z niedorzeczności ale może wrócić do błędu

Żądamy aby widz powziął świadomość koniecznej fig., być też może – jakośmy rze-kli że sama ta fig. wróci do świadom. i pozna się na po-myłce swojej, to się stanie na końcu obłędu. Ale czy tak będzie czy inaczej to j. dla konieczności obojętne, bo i wtedy gdy powrót do świadomości będzie tylko przypuszczona jako możność, a istnieć będzie jedynie we widzu, to i w tym razie będzie zachowane filo-zoficzne pojęcie konieczności bo podmiotowość widza a podm. fig. koniecznej spływa w jedności w jednej osobie, a to nawet w tym gdy fig. kon. sama przychodzi do świad. bo ona jej nie miała na pewno tkw—

[illegible] ogólnej natury ludzkiej

Bo tutaj widz jako wartość niższy się śmieje, tu się śmieje zawsze z ogólnej natury ludzkiej

398.

Stopnie coraz wyższe komiczności

Ponieważ komiczność jest pojęciem stosunkowym, stosującym się jedynie jak rozmaitości, nie dziś się tak że nad figurą która bez mądrzy mniejsi [illegible] stają druga wyższa ze świadomością się śmieje z pierwszej – nad drugą się śmieje trzecia która nowe śmieje się rzeczy brakiem świadomości czwartej – a nad tą trzecią stają czwarty – Tak w Henryku IV. Shakespeare widz – Tak w Henryku IV. Shakespeare najniższej gradacji obmyślona Quickly, Pistol i obmyślona Quickly, wyższy dowcipny Bardolf – wyżej Falstaff – Poins jeszcze ponad tego – a którego Henryk ponad

wszystkich – a wtedy nawet
się śmieje ze śmiejącego się króle-
wicza. Bajaz drwi sobie z
ubiorników – człowiek ~~się~~ śmieje
się z bajaca – ciekaw ~~prawdziwy~~ mędrzec
z chłopów śmiejących się, a
człowiek wykształcony śmieje
się z mędrca który się śmieje
z chłopów że się śmieją. Ale
śmiechem – a wyżej a wyżej –

~~401.~~
399. Tak poprawdzie to kiedy szem-
brząca sama do siebie nawraca
gdy jakaś osoba czyni sobie
i samą siebie przedmiotem komi-
ki – Tak sama staje się pod-
miotem i przedmiotem
komiki – a tak cały ciąg
komiki w sobie jedno czyni jest
to podmiotowości która się
rozdwaja nad podmiotowości
i przedmiotowości – Ale ta
podmiotowość nie jest owa
padm. bezwzględnej tragiczna nego
cyjna

Como.

Przedm. i podmiot
wyższości

Jeszcze Como

nie tragiczna

która skłonęła w sobie to co
jednostkowe, znikome, ale to
podm. Z w końcu właśnie jest
właśnie ową jednostkową, skoń-
czoną, która to co przypadkowe
skończone uprawnia, uważając
takowe jako mające znaczenie. Ale takowa zarozumiałość
sama się skonfuzuje. Bo-
~~a to dla tego~~ ~~sama~~ ta pod-
smującą się zwrotnej skończonej
miotowość, przychodzi do
przytomności, uznaje ~~swoje~~,
drobnostkowość, ~~swoje~~ pomyłkę
podmiotu uznaje idee
i jednostkowość, a tak prawda
nabiera się w tej podmioto-
wości. — ~~Tożsamości~~ prawdziwe zaprzeczenie idei
teraz samo się zaprzecza, swo-
ich, stają się dodatnie, co
tak prawda bezwzględna
zamieszkuje w przypadko-
wym.

20 VI.

To co poprzednio było widziane z osobna w szczególnych podmiotach stopniach teraz obaczymy jako ten proces odbywający się w jednym i tym samym podmiocie

~~Tak więc~~ podmiot w tej
pełni swojej, zaprzecza wszelkie

+

wszelka wielkość nieskończona
więc wszelka wniostość która
nie idzie od ciemnoty, która
udaje jakoby chciała wytracić
od siebie podmiot ten — Tak
sa wniostości każdej kreci
ale własnej kreci je wyprowa-
dzi, spada w niego, i wcina
się przeistwarza żywcem, i przez
niego mówi. A zatem to co
podmiot mogował teraz wnio
samym przebywa — A zatem
własnie to co on zbijał opano-
wało jego samego — Tak to
zgrubiało kończa — ale
natem nie kończąc podmiot
dochodzi do przytomności,
Poincję co obladził nie czyniła
się tej wielkości, która teraz
teraz mowa jest ciemnoś ciemnotą
teraz, więc staje owe pod
miot który mowa wielka
z niej rodzona, mowa jej używa

jest to mowa bezwzględnej konieczno-
-ści – a ta gra jest konieczna [i przemijana]

Bo z jednej strony idea, wszech-
stała jest mocą wiekuistą, wyż-
szą nieskończenie nad podmiot
ale z drugiej strony ta idea może
jedynie objawiać się w podmio-
tach choćby najniedoskonal-
szych. Stąd podmiot ze swojego
stanowiska uważa wszystko
więc sam się na jej miejscu sta-
wia – z drugiej strony nie chce uzna-
wać jej czuje że ona większa od
niego, więc ją usuwa ze wszech-
świata, zabija ją tak wewnętrznie,
gdy mówi jej niegdyś –

Tak [więc] prawdą jest, że konieczności
zależy na jednostkowości podmioto-
wości etyki, jest to tożsamość wszystkości,
i mistycyzmu – więc napraw
nie o wszystkości, ale ja zapro-
wadza jako niezawisła, czyli wiara

10. Kerl[...]   2.

przez się, więc ją znosi a na-
jej miejsce stawia zmysłowość
– ale i to nie prawda więc znowu
wkolei uznaje wzniosłość – itd,

405 Tak podmiot komiczny nie jest
zwarciem i wielkim i materyą. Dla
tego nie można twierdzić jakoby
istota komizmu była ubliżeniem
rzeczom wielkim, bo podmiot
sam jest przecież powołany w
obec tych rzeczy wzniosłych.

Widzieliśmy że istota komizmu na
tem zależy że ona ze stanowiska
ograniczonego podmiotu, uderza
na czynnik dla którego
na wzniosłość i takowa na nice
obraca. – Stąd też wzniosłość
jest tylko osnową dla komizmu –
a osnowa w żadnym razie nie
może wykazać stopniowania
komiczności; to stopniowanie
raczej zależy od rodzaju trybu
~~[illegible]~~ rodzaju postępowania
się komicznego.

Tamowica stopni zależy od roz-
maitości stanowiska które zajmuje
podmiot komiczny, względem
rozwoju a zachodu przedmiotowego
świata, — a to zachowanie się może
być trojakie — jakoż.

1. Albo gdy podmiotowość mając
do zdarzenia ~~...~~ do absolutnego rozumiejąca
w sposób bezświadomy, występuje
pojawia się w tem wydarzeniu niewiedz-
twem — ~~farsa~~ bufonada, błaznowanie, burlesko- ze rzeczy wymowne

2. Albo cofa się z tego wydarzenia, drwiąc wyższej sprawie
pełne świadomości siebie — dowcip-
drwiący —

3 Albo nie chcąc jeśli pełne wewnę-
trznej twardości — oddaje się temu wyda-
rzeniom zewnętrznym humor —

a inaczej
Komiczność ~~pod~~ miotowa 408
czyli błaznowanie, bufon.
I tu zaczyna się rzecz od uczepowania
niego stopnia, to jest podmiot

61

A albo zbyt tyś widział jako się
się Jonek robią, a przyjdzie
do niej brzydkie w plecy
ot w niej piękne — do
sprawności dla bezwzględnej
a forma zmysłowa
Jak u Tintoretto [illegible]
[illegible] — [illegible]
[illegible]
[illegible]

np. tak że chwilowo wyobraże-
nie rozbrzmiewa się o zasady
zmysłowe, np. zalotnik tłusty
pragnie dostać się na drabinie
drewnianej pod okna kochan-
ki ale ~~ona~~ za nadto ciężki
więc stracony się wydaje — A
gdy nie będzie twórczości przedmiotowej np.,
np. chłopiec w szkole
widzi nauczyciela mojego
w drzewie ołtarza, ciało
[illegible], widzi ciało
[illegible], choćby wcale
się jak on — ~~[illegible]~~ [illegible]
~~[illegible]~~ — [illegible] że chce
[illegible] tak wtedy już pragnie

wprost, ~~jakby~~ ale wiedzy swo-
jej, (więc) z umysłową przechodzi
w przedmiotowość zewnętrzną,
w akt zewnętrzny
a twórca pokazuje się jako
(bo nie ma sprzeczności)
całość rzeczywista — Gdy
podmiot twórczy tęskni wi-
dzieć owe dwa czynniki
[illegible] samorzutnie czy-
to [illegible] nie [illegible]
czynność podmiotu może
[illegible] [illegible] aby prze-
[illegible] zewnętrznego,
akt ~~[illegible]~~ podstawą
zastanowienia się — albo też
~~ta czynność~~ podmiot sam
~~na~~ chce przedstawić akt
który się [illegible] w którym
z owych tych przypadków
[illegible] się bezpośredni-
[illegible] tego objawi-
go, mimo to [illegible]

[illegible] granica tej formy, które [illegible] zasadza się na [illegible] wyrażać te formy [illegible] ołtarz —

Tu należą karlekin, bajan, buffoni
ale głównym warunkiem aby
komiczności była urzeczywistnio-
na, a nie zasadzała się na
dowcipnych słowach bo by to
był ciągły rodzaj komiki —
S. Carlino w Neapolu, Mar-
chese, Anglik, karika-
tury też należą — satyr, nale-
żą tu nasi, szlachcice, kuncertuje z magnatami — panicz-kowie
Baśniowe — Maski charakterystyczne — Krakowskie organisty
dawne — examinujący aptekarzy
zeszła powaga — on należy —
Holender też rodzaj komiki
jako buffa wszyscy mówią
obejdzie się bez mowy, musi
na minice — Tutaj grubasy
ubrani w ciemne, grają ich, kiedy pobrali
maski, cyrulicy, ich należą
byleby narobili aby zbawić
bo co ma w sobie jakiś mesmer
i co jest owym wyrazem czynności?
a bo wyżej czynność zabije
się bez o czynność grubasy
dokładny, ordynaryjny —
Ale rozumie się bez świadomie
bo cudacy wyższe komika
Mowa jest duchem wyrazem, a zabija
się o jakąś miłość o słowa
nas —

Wykład d. 25/1 866
d 14 Lutego 867

Tak nawet przy [illegible] [illegible]
obrażona — Kto [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] w [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

W tej formie czynnik wyższy
~~[illegible]~~ i niższy [illegible] się wyraźnie
widocznie dotykalnie — Jest
to jedyna ten stopień jeszcze
nie ma dokładnego rozwinię-
nia. ~~[illegible]~~ między [illegible]
wyższym [illegible] a [illegible]
[illegible] objawem — Organisko
— ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]

Ta forma jest ludowa a
zarazem każdej wyższej [illegible]
-jest to moc [illegible] do
[illegible] [illegible]
[illegible] — Szopka, Król, [illegible]

Wyższy stopień Komedii jest
ten w którym ona [illegible] [illegible]
Komedią, [illegible] obrazu
że przedstawił [illegible] [illegible]
[illegible] stopień [illegible]

6.

Konieczność przedmiotowa

to jest dowcip.

<u>Ogólny pogląd.</u> Jest to komizm na st. poprzedniem wspomniony. — On pojmuje sprzeczność która w komizmie przedmiotowej była dopiero bez świadoma naiwna. — Ta komiczna naiwna jest dla dowcipu gotową osnową; chociaż zmyślnie uważana. — Dowcip nie pozostaje też formą, ale w treści w niéj głębsze sprzeczności, i wyszuka jeszcze dalsze, misterniejsze sprzeczności w których się wikła ~~[illegible]~~ figura wyśmiana. —

Gdy atoli te sprzeczności które w komizmie przedmiotowej przebywały, w nieuści w akcji zamknięte teraz ~~[illegible]~~ utworzone la, zwiedzą się w przedmiocie dowcipnym, i w jednym jego wyglądaniu i wyobrażeniu

E Tak np. karykaturzysty którzy
albo nie są karykaturami
powszechnego skupienia te one
teraz są wszechwładnemi w sensie
i oznaczają wady moralne
powodowane przemianą

Dlatego też powinien się dowcip
wyrazić głównie mową słowną
~~wyraz~~ objawem wewnętrznym
umysłowości — a obrazy umysłowe
mogą być tylko też środkami E

Używając samej mowy za
środek swój dowcip, jakoż
jednym słowem zwraca się w
mimowolnie
odległe zupełnie obce ~~dal~~ dzielnice
i stamtąd chwyta zupełnie
obce wyobrażenie i takowe
łączy z przedmiotem danym —
Dając się to razem nagle, jakby
przemocą — i bez żadnego
łączącego ~~o~~ ogniwa — słów
ko wyrażenie winno być krótkie
ko wyrażenie najwyższe
słów spotęgowanie
sprzeczności — Tak więc aż
Dzieje się że rodzi się mowy ste-
pień — w którym sprzeczności
dalekowidzące
pozornie stworzone się jednocześnie
a przecież w mowie prawdy
mnemonika sprzeczności tych

Lecz spryciarz – Taki nieraz
sprytności mówi to pierwszy
~~a rozśmieszenie~~ a rozśmieszyło
które je rozdziela i uważa
za spryciarza. Taka jest gra
w dowcipie – Talleyrand
przy kartach – Kraśnicki
o ptaszku swoim – Książe
de Ligne o Cartier – Voltaire
à la postérité –
Dowcip w którym będzie świat
wyrażenie jeśli prawie
rzucony sprytności w tanie
udany w słabe strony ~~pomysłu~~ rzeczy
ale potrzeba aby ten pomysł
zwrócił się na to – żeby nie było
zasłużonym bo w którym nie ma
~~wartości~~ etycznej –
Dowcip ~~nie~~ ulegać może [illegible] –
dostatkom ~~[illegible]~~ bo albo nie będzie
estetycznym to że forma nie
odpowie idei – albo że nie będzie
etycznym to jest że nie pomoże
pasmo [illegible] [illegible]

To uzupełnienie od 423
do 429

marszałek Pierzchalski —
P. G. — decyfrantem za króla
Stanisława — on przez franken-
— Voltaire! fin — ...
i pani Rautenstrauch, nie
bądź się z panią, która była się
tylko na wielkanoc rozpraszała
z babami —

nim nie przelękniony — stał naprzód
do dzisiaj uzasadn...

a Dowcip abstrakcyjny

Ten dowcip zasadza się li na
brzmieniu słów — igraszka
igraszek jest nie najniższą
a zbliża się do muzyki owszem
muzycznej, najbliższej do
przedmiotowej do buffo §

6. Dowcip obrazowy

ów dowcip zasadzony jedynie
na igraszce słów winien przecie
mieć pełniej znaczenie i ideowej
wyższej wady — bo inaczej będzie
432. utytłaszący — ~~albo~~ płaskim albo
tym samem już przestaje być
igrą, bawidłem, przestaje być
li dźwiękiem słów a nabiera
formy, a tak mowa się zbliża
do owej bezpośredniej, myślowej
ustosunkowanej konieczności — albo
mowimy że się jedynie zbliża

Ale teraz już to smyślenie
przyrównanie się jak ... i
... — Aby ... się ...
cie' ... w przedmiocie
przynosi z odległej sfery obraz
[illegible], przedstawiający się ...
... — Ten obraz ...
... przedmiot ... — ale ...
porównaniem — Jest to ... obra-
zowy albo porównywający — ...
... w Bajce jest ... [illegible]
na [illegible] — teraz ...
dodatek jest tylko środkiem, nie
samoistnym — by ...
[illegible] — F

To porównywanie ...
porównania ..., które
... o ... natury jako
o istocie duchowej — w dowcipie
obraz porównania jest ~~tak~~ wzięty
z tak niższych sfer, iż wszystkie
pośrednie ogniwa odpadają § 200 [illegible], opuszczony —

F. ... może być odleglejsza sfera
jak ... się na obrazie
... i ... na ... przez
Kroczenia — a poezya — A ...
... [illegible] ... Król
Ludwik Bawarski ...
... za ... —
— ... — ...
Pegaza — ...
... — Fryderyk II. i Voltair
à la ... — ...
... raz jako ...
... jako adres — ...
i ... — Alex. Dumas
on jest tak ... z ...
za ...
[illegible] —

E np. Gdy cz. Cz. Sapkiewiczich rozwalkowaì obraz o pęgr. ...

Nakład y wtenczas ten obraz ... może być rozwity w całości ~~ktore~~ które i bez owego potrzeba wcale ... ogromnem ale ... Komicznym ~~ale~~ ale wtenczas przez to wykonanie obrazu, i rozszerzenie go tez obraz staje się mniej istotnym, a tak ... się niedostatki dowcipu, i jednostronności które tak ... w nim się nadają — E ...

Dowcip wsłuchujący w ... przedmiot swój

czyli

Ironia

Gdy dowcip obrazowy jak jest ... jednostronny i w jednym tylko punkcie dotyka się z przedmiotem, więc też zapalający się ... z ... niezgodności między nim a przedmiotem ... Komicznym — Stąd ... tem ... z ... dowcipu to jak ... gdy ~~prze~~ dowcip w ... się ~~...~~ sam w przedmiot, we figurę ... Komiczną, ... jednoczy się i ... ~~udaje~~ dziełonia,

niby
jej wyobrażenia, ~~al~~ porzuca jej
własną przytomność której pisarz
nie ma – ale to wszystko
w tym celu aby chwaląc do-
nieść do absurdum – Ironia
chowa się ze śmiechem swoim.
Tutaj ironia udaje powagę – (przy
prawdy) aby nieprawdę ~~prawd~~
przemycić –
Ironia więc chwali właściwości
porządku, które chce zgonić, ~~ale~~
a to na zasadach, z mniemań
których właśnie twórca własnie się
wyjawia albo też owe zalety
które są wręcz przeciwne porządku
nie ✠

Ez ~~Zeitung 445 Tall~~ wo

4-37.

Dalsze §§ opuszczam
od 203 do 204

prawo.

C

Komiczność bezwzględna
czyli humor.

Dowcip który sprowadzał do tego czemu było obcemu, sprzeczności najodleglejsze, który więc wszystko przerobił, przeniknął, wszystko przetrząsnął – teraz sam ku

sobie nawraca, podmiot który się
świat zewnętrzny stworzył, teraz sam
ze siebie się śmieje – jest <u>to hu-
mor</u> – Przejście zaś z ironii
do humoru jest takowe, że w
ironii ~~smutku~~ nie dostało już
smutku i dopiero w spokojności
ale większej już jest gotowe
jednym i tym samym zło-
żenie – teraz tym złośliwości
jest sam śmiejący się –

Teraz rozważmy powodu
spokojności kończąc
się śmiechem – op. § 206

Jeżeli osoba ma być humorystyczną
i sama w sobie ma rozwijać
proces komiczności, to już pewny
czynnik komiki powinien leż-
w niej samej znaleźć, to jest
w wesołości – Ta wesołość
w komice przedmiotowej w bez-
ładzie jest w przestrzeni
arena nie drugiej, ale bez
walki bez widocznej przemocy
tłamszącego – w dowcipie
zaś inaczej, wesołość
wiemy, ale potem sam ją
w całości przyjmuje – to
humorze zaś

zaś pierwszy czynnik jest w
powieści ale nie jako wiedza
ale jako czucie uczuciowe, jako
umysł — Tak w jednym i tym
samym powieściach widzimy
wmówioną obok swobodę
subiektywnej mającą na celu swo-
bodności — np. potrzeni uba
gie - poeta trzymający dzieło
jest tamy szablon stan. -
obok potrzeba aby sam pod-
miot wrócił w siebie i sam
ze sprzeczności — On sam w
siebie wchodzi — Tak humoristas
przewodnicy, sam uważający wszys
twoje ~~[illegible]~~ gniewy jako stro-
ny wolności — Humor więc
wszystko w wolności w duchowej
nie jest czystem, że wszystko
bracki — więc jest wolnością
~~wzorem~~ w swojej boleśnej

68

V, 458,

Szeising 445

Tego znaczy iż humor jako ostatnie
stadium komiczności, jest potęgowaniem komiczności i tragiczności
w ze wzniosłości, doskonałości, a
z drugiej strony niedoskonałości
formy, a zarazem też przejawem
jest to znaleźć — co jest obrazem
znalezienia świata — Jest to uśmiech
śmiech i łzy razem —

D. 21 Lutego 1867 wykładał Szeising
Towarzystwo T. K. Podróży

Nr. 284

Sam ze wszystkiego
stworzenia

Człowiek ma śmiech z przyrodzenia
Jan Kochanowski

Zmienia się śmiech w cierpienie,
ale zarazem wyświecenie w cel
cały /.

Wrażenie podniosłe
(na widzu) komiczności.

Czyli komiczności rozpoczyna się
wzniosłością, albo też ze zdolnością
która udaje wzniosłość, w końcu
zaś ... widz nie zadowolenie
i najpierw ... — Później
zaś a nawet spostrzeżenie — to może
... bierze się po ... się
dozwolenie ... jest ...
iż co ... widzimy jest ...
... Ale nagle ...
w ... przy ...
... bo ...
wzniosłe ... się ...
... widz spostrzega
477 że wzniosłości ... się ...
... Tak to co jest ...
... a widz co
... jako ...

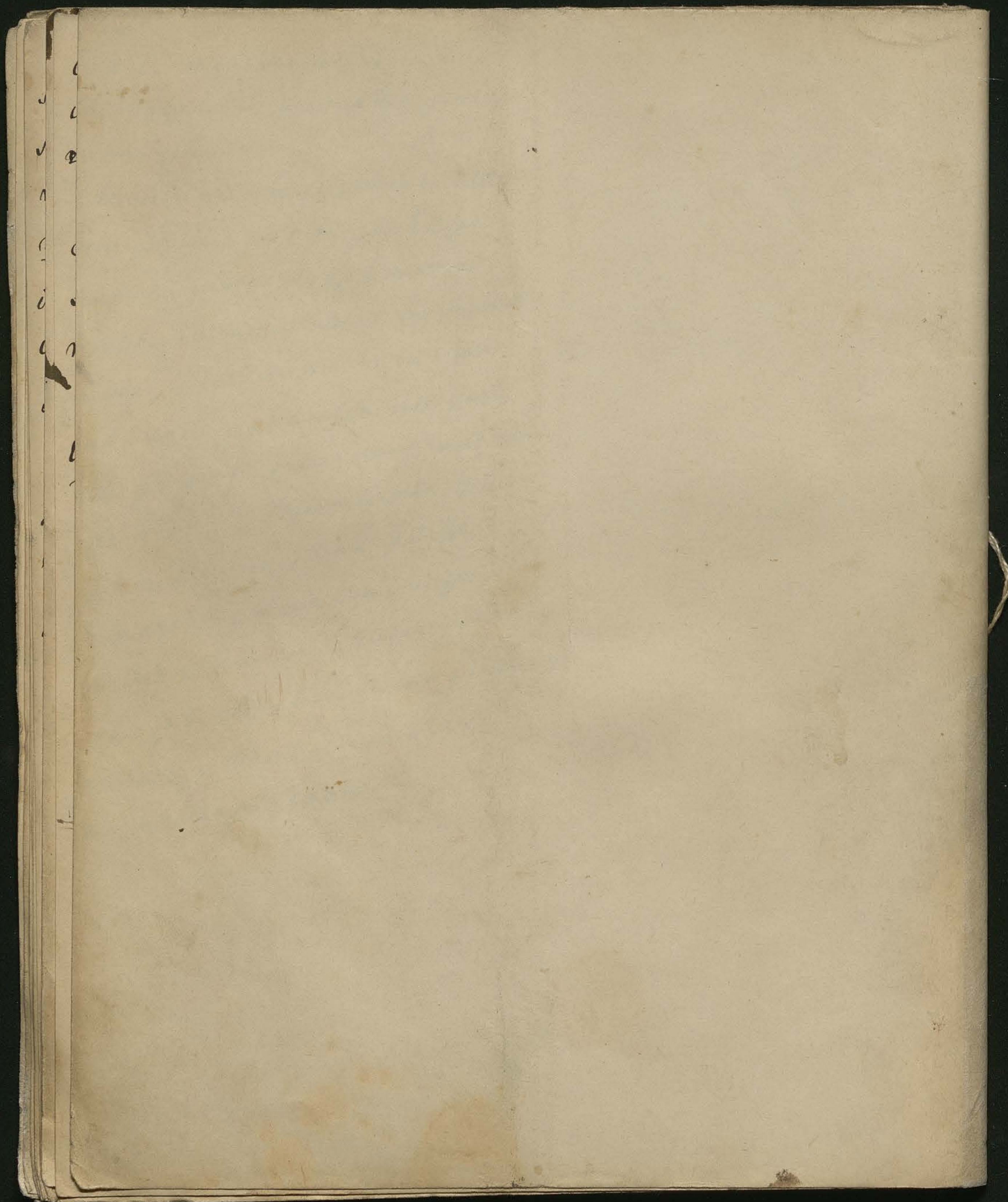
~~Zdaje się być~~ uważa siebie
również jako kimś uprawnio-
nym, a mającym wielkie zna-
czenie w sobie – Stąd jakieś
nikłe uczucie we wnętrzu – Toć
przypadkowe jest teraz w prawie
swojem. – Ale zarazem dla tego
że to co wzniosłe tak [illegible]
spadło, jest powodem że wzniosłe
jeszcze [illegible] odgłosem w
duchu widza – więc jeżeli nie
naocznie prawo [illegible] przypad.
[illegible] rozpinającej się a równie
stronie jeszcze ma cosi dla tego
co wzniosłe – Ten niepokój to
przeważanie się to w jedną
to w drugą stronę kończy się
na tem że widz pomaga niejako
rozwiązać to zmieszanie –
– i śmieje się – [illegible]
[illegible] [illegible]

Nawrot Piękności ku sobie samej, jako jej nawrot ze sprzeczności jej czynników

Piękność jest jednością jej czynników bo tego co jest zmysłowe przy-padkowym całym i idei - we wzniosłości idea górowanie na czynnikiem zmysłowym - w końcu przez czynnik zmysłowy wyższego nad ideą - ot zwracanie komiki jest albo nawrotem ku idei - idea tryumfuje - ale gdyby też same idea została może być zradziła wzniosłość - a tu mamy łzy ta zapomina pa-mięci [illegible] pierwiastek zmysłowy zniszczony - ale a tak mamy komika - i to i to obaczymy się nie że teraz

Obie te czynniki utożsamiają się wza-
jemnie – że pierwotne pełnię
posiada.

Wrócił więc do jej źródła – Ale
ona już nie jest tą jej bezpo-
średnią pierwotną. Bo ona
rozłożyła się już teraz na czynniki
swoje, a tak się okazała czem
jest – ona jest ogółem, ale poma
tem już teraz rozwinięte wszystkie
jej czynniki i pierwiastki – a tak
już następującą [illegible] jest tem
przez ogólne pojęcie stanie się po
wolno w istocie bezpośredniej
– to jest w której stanowi pełnię
naturę – absolutną a staje
się rzeczywistością –

Do zasad Estetyki

Świat starożytny
wschodni jak klassyczny —

Tutaj życie wewn. i zewn., jednostka i ogół zlewa się w jedności — stąd wielość bogów — bo duch uznaje się w naturze gdzie jedności — te bogi są siłami natury — i mocami natury — Tak bez [illegible] — ideałem sztuki będą bogi — one więc dla sztuki są religią natury i dla tego sztuka jest głównie ~~rzeźbiarska~~ przedstawieniem figury

Wschodnia Sztuka

Tutaj nie ma jeszcze czystego pojęcia o osobie — natura jest przeważną potęgą — ona jest wielka — przewyższa człowieka — a człowiek nie samodzielny doszedł do pojęcia odrębności zatem w sztuce [illegible] i natury [illegible]

stąd radzi ze ciebie symbolizować

Ptak promień z natury wzięty
jest jedynie oznaką myśli, ale
myśl go nie przeprowadzi, tj.
nie wzięta pod panowanie
swoje – ~~Myśl~~ Człowiek patrzy po naturze
obrazów których wziął wyrazić
słowo myśl – a pojęcie – i ta ręka
promieniste potrząsa wiązki
Dyanę Efezyjską, krowa – święto
nad cztery twarze – nawet
zwierzę jako apis, ibis – tu ptak
przewodnik – zwierzę organiczne
stąd symbol jest zagadką
jego – Ten sam promień jest
oznaką ale wola rozumu myśli
znaczącej jego i to same
przez mnie nie rozumiany
swoje – ~~stąd~~

Ale nie było dla tego
w stąd uważa promień by
bez oporu bo nie umiejąc

≠ Tak wschód składa
bożyszcza z wielu rzeczy wszę-
rzeczy stworzone –

jeszcze znaczenia człowieka
jako osoby – ale i dla tego
że te przymioty natury
zdawały się szczególniej wyrażać
myśli abstrakcyjne niż
postać człowieka która co
całość jest zamknięta i
dalej oznaczona. ≠ Skąd zwierzę-
tami, i bogów wschod-
niemi – one są bogami natury – a natura
cała potęgą ciemnie człowieka
trwoży go – skąd też najczęściej
bogi są okropne złe – dziwo
wszystkie – karykatury dziwne
człowiecze
które w Ameryce – skąd też
nic nie znaczy tyle myśli
mierzy się mając u bogi
wszystkie niż mając po
ludzku, i mają po ludzku
a potem znaczą fantazję
jakby uczyta słowa się
niewiadoma, wszystkiego
wolnego natury – w których
wrota zawadzające

Bo tu nie ma jeszcze wszystkie warunki
coby trzymał w karbach całkowitej
pentarchii —

Zresztą wątpliwość może nie wchodzi
nie ma prawdziwej szkoły — bo nie
ma jednostki miary — F

Wszystkie jedności szkoły — wschodnie
trzeba porządnie oznaczyć — a wszystkie
Egipt Chiny, Indye — Babilon —
Niniwa.

Z braku osobowości kończą się
w naturze — więc nie mają się
rozwinąć i rozpaść —
stąd kasty bo oparte na
naturze —

Ramzesowi 24,000 dolarów
ułożył Karda = 2 miliony po 16 dolarów
Machabeusze w 100,000 dolarów
którzy rządzą dawniej ...
80,000 lat a wiec 100,000
Król Jud... panował 27,000
lat — czytałem inny Król który
wraz ... ze światem, bo aż
wstąpił na tron miał
2,000,000 lat, a panował
6,300,000.

75

Rozpoczęte [nowy] d. 2 Maja 876. 1a godzina – jednogodzinne publiczne –

Najważniejsze Zasady Estetyki

Zeszyt V

publiczny jedna godzina w zimie 1864/5

jako dalszy ciąg przestarzałego? wykładu z pominięciem z tamtych pierwszych zeszytów

Piękność przyrody 1°

d. 28 Listop. 864 rozpoczęty ten zeszyt

wykład d. 1 Marca 1866.

wykład 21 Lutego 1867

Rzecz o piękności natury jest częścią estetyki to jest nauki o piękności — co jest więc piękność? Potrzeba sięgnąć we wszakże abstrakcje metafizyki i stanąć na pewności istnienia Boga — Bóg [illegible] wiecz- nym, myśli jego zewnętrznie się wyraża we wszem stworzeniu także w duchu [illegible] wszelkim przeto dorzynka [illegible] 1. Boga [illegible] — 2go [illegible] ziemska, prawdziwa — Rozumieć osobno i w teraźniejszości [illegible] we wiedzy, to filozofia, teoretyczne i praktycznej — wola [illegible]

2 Religia prawdę [illegible] wiarą we wierze — poznanie ~~[illegible]~~ jest religia objawiona [illegible] poznanie — historya religii dwa pierwiastki boski i ludzki stąd wynikają [illegible]

3. Piękności dwa pierwiastki

76

Związek z poprzednim rokiem (1863/4)

Piękność
~~Istotka~~ ukazała się jako stworzone z 2 och czynników — idea, czynnik duchowy, bezdział niesłuszcznie a czynnik materyalny. Stoi- wszystkim tych dwóch czynników [illegible] piękno [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] i t. d.

~~Obecnie~~ czynnika stać się za [illegible] prawdziwej wypada rozebrać [illegible] jest każdy z tych dwóch czynników z osobna wziąwszy i czyli się w tym stanie [illegible] [illegible]? To jest gdzie istnieje i czyli istnieje piękność bez ducha, tj. tylko [illegible] w materyi, a [illegible], w duchu będąca tj. tylko idealna, [illegible] bez [illegible]

Oba są jednostronne nie zupełne
Pierwszy rodzaj piękności jak
Natura — druga istniejąca jedy
nie w duchu — stanowi fantazyę
twórczą mistrza, poety.
Obaczymy obie te piękności nie
zupełne, zosobna a potem
dopiero połączywszy je przejdzie-
my do sztuki —

Do Zasad Estetyki

momenty „niby" bo putelwo może być doskonała a nie być pełna

npi: wojskowa i dzięki

Piękność jest pojęciem może szczegółowo myśli tudzieżm – w naturze chodzi o celowość o mądrość

Tej mądrości najdziemy więc – prawda że wszech świat dzieło Boże jest uzupełnieniem jego myśli – jest najwyższą piękności

ale wszech świat jest nie przystępny dla myśli tudzież a tem mniej dla zmysłów jego. – a jeśli kto chce poznać mądrość w jednostkowym stworzeniu trzeba refleksyi, badania rozumu, a to jest nie jest pięknością –

Piękność w Naturze

uwagi ogólne.

Idea piękności uważana z warunku w teoryi, wstępując w rzeczywistość wciela się w naturę – Tu państwo przypadłości zawad i przeszkód – bo zawistości wzajemna nie czy przy nadzorach Więc jedynie szereg skazy przypadek! – A nawet w tem jest ma idealnej absolutnie piękności – zdanie ogólne tu zaś dokładniej jestestwo uważa nadaj swój im doskonalsze tem niby piękniejsze –

Ale nie tylko w stadyach a szczebla swojego jestestwo jest doskonałe

chodzi o stopień tego rodzaju

na Tarneckim coraz wyżéj szczeblu

jących się pestków więc rodzajowo

w naturze. Tutaj estetyka schodzi

dzi wyrazem z umiejętnością

przyrodniczą. – Tak wogólno-

ści mówiąc im wyższy stopień

zajmuje rodzaj tem zarazem

piękniejszy dla estetyki –

ale to wogólności mówiąc;

Bo um. przyr. i pogląd estet. się

wielce różnią od siebie – umiejętność

patrzy na skład wewnętrzny

robactwa, a sztuka na powierzchnię

lub rozm

skóra olbrzymia – a gliste

lub ropucha! wszak w dziel-

nicy nauk przyrodniczych

to nazywa się piękniejsze

Szczeble w naturze
a szczeble natury w Estetyce

E i dla tego samego w ich słowniku nie ma wyrazu „piękności" w estetycznem znaczeniu – Tak jak w naturze nie mówimy o dobru lub złem moralnem w zwierzętach lub roślinach – [illegible] [illegible].–

exemplarzem co dla estet. jest szpetnym obrzydliwem – np. zapalenie wrzód w medycynie Nauki przyrodnicze nie znają co brzydkie, bo one występuje w znaczeniu wewnętrznem przedmiotów. (E) Jestestwa np. wstrętne jak ropucha, robak krokodyl nie jest dla um. szpetny bo um. rozumie że na tym stopniu inaczej być nie może Jeżeli nawet ~~[illegible]~~ odsuniemy sztukę to równie będziemy mieli prawo nazwać to lub owe zwierzę szpetnym ale dla tego bo się na nie zapatrujemy z innego stanowiska, a nie z umiejętnego. – Ta

zupełności przyrodzona może
w sztuce ułagodzić, ale nie
tym sposobem aby jestestwo
natury chcieć poprawić, upięknić
bo to byłoby bluźnierstwem, ale
tak iż w brzydocie można wy-
ważyć stronę okropną straszną albo komiczną
np. Kwalladyl, żołdak szpetny ~~albo komiczny~~
może być strasznym — np. opętany
chłopiec opętany w transfiguracji Rafaela
komiczny — albo twarz, rzeźb
wyparta, nadaje znacze-
nie wzniosłości — ale to wszystko
o tyle o ile się taka zmiana
przez majorię w naturze samej (E)

Dziedzina pełności w naturze
jest obszerniejsza niż dziedzina
nauk przyrodniczych. Bo takiemu
który z duchem ludzkim, do
sztuki należy i duchowe objawy
ciałem, naturalnie które
pełniej poprzez ...

do Uwagi do 26 Pard

(E) Nauki przyrodnicze wyciągną
dla artysty — np. geologia
jeżeli wie że te i owe góry zostały
utworzone w tomiołach ogniem
a owe wolnym osadem
wody — dla tego więc też anato
mii rozumie się nie wszem
nie jak dla lekarzy
19. potrzebna ale o to iż ponieważ
człowiek lepiej poznaje to-
ż formy zewnętrzne jeżeli
wiedza że przez ten lub owy
porządek te lub owe
i mięśnie części ciała lepiej na pamięć
widać.

przedstawiają się bez woli i wiedzy człowieka. To jest czynny który są w prawdzie z wiedzą wykonane – ale bez wiedzy i woli formy w której się objawią, stoi ta forma i przypadek, w. Góral garda – grupa i żołnierzy w której – modlącą się niewiasta. Rozprawa w II tomie Padovicy. – Atkorz Wnaturze widzimy wielką ilość zjawisk umieszczoną w czasie i przestrzeni – one same się mięszą i cisną według ślepego przypadku. Prawda że myśl nie obejmuje wszystkich zjawisk spółczesnie, ale całkowitych pewny wycinek – od szczęsnego trafu więc zależy aby właśnie w tym wycinku, były jedności rozmaicie zebrane aby pomieścił tam zebrane i stanowiły piękną całość. Tak samo w czasie życia człowieka i który ciągnie się w nad przypadki – zdarzeniach nic nie znaczących.

Wycinek w naturze – całość piękności

Z bardzo ograniczonych i jedności będącej warunkiem piękności

bardzo jej i pod względem i przestrzeni

wycinek w przestrzeni i w czasie np. krajobraz landschaft i dramat lub powieść

Wycinki z [illegible]

A cóż dopiero dziś publiczno-
ścią, dopiero może krótki ustęp
jego z punktu stają wzniosłości dra-
matycznej – ale nawet i wtedy
uczuciowe pracuje artysta ~~o~~ o ryzyku –
~~[illegible]~~ ustęp do z przypadkowości
przeszkadzający, osłabiający
lub nic nieznaczący – Romans
przedstawiający rodzaj mieszczań-
skiej, więcej czasem rozumie nie
mieszczański – Dlaczego?
Bo natura ludzka sama przed
niej zmienia nawet więcej
gdy tak patrzy się na nią
ni może ze wzniosłości – ~~[illegible]~~
~~[illegible] się ze [illegible]~~
albo ~~[illegible] gdy [illegible]~~
w ~~[illegible]~~ – ludzki i krając
~~[illegible]~~ cyjne widzimy – patrz –
stanowi wzniosłe – niedawno
[illegible] ale co [illegible]
Kobieta
[illegible] –
[illegible] ale lady Makbeth

d. 16 Maja zaczątem uczeń o Parthenonie ale nieskończytem

~~wa~~ myśląc sobie rzecz – ~~wsz~~ okropne same ale ze względu na wieczną sprawiedliwość będzie uczuciem wzniosłe – Tragiczność zadziwiająca niekiedy z pełności Juliette w Shakespeare –

Stopnie natury

I nieorganiczna Natura.

Tu stwórby, zadziwiające mające indywidualność osobowości – ale jest tkwią wszelkiej osobowości – indywidua

a Światłość ✝

warunkiem możności indywidualnego pełnie – światła i cieni w abstrakcyi –

Potem przedmiotem jej którym jest ogród Boży, pełen rozmaitej gry, wschodząc słońce – ciemności pochłania wszystko jest negacya, śmierci, zło, bezdź strachy →

✝ 1 Na początku stworzył Bóg niebo i ziemię –
2 A ziemia była pusta i próżna; i ciemności były nad głębokością; a Duch Boży unaszał się nad wodami –
3 I rzekł Bóg: Niech się stanie światłość! I ujrzał Bóg światłość że była dobra –
Genesis. Roz. I.

Naprzód Bóg sam siebie oświetla – wywołując z ciemności światłość, pierwsze wystawienie wszechtworczości – światłość pierwowzorem twórczości – światło jest pierwszym objawieniem czystym Bożej istoty – sąd przedświadomy świata owo, z tąd w jedności światło i niewolny obraz Boga – Parthenon – niebo ten ogród Boży

a na oto czynię narodzenie Pallady bogini światłości bo umieją twórcy i światła

Nadzwyczaj o wpływie gwiazd na losy ludzi i narodów — ‡

a razem objawy światłości ciała wrzące — zwierciadła płomienni polarni — jeszcze ruch — przezroczystości i nowo ognie, błyskawica ruch kwiatka, tęczy lub półświatła i połączenie, wschodnia w rękach świata śmierci on zagaśnie mistyczne — karafka wody — nikt nie widzi lub umie widzieć nie dziw iż światło jest mocnym rozkoszy dla wierzących i mistyków.

‡ Światło budzi w nas coś wzniosłości gdy pomyślimy iż na jedną sekundę mierzy światło 41500 mil geograficznych — milion razy szybsze niż dźwięk — a przecież światło potrzebuje 8 lat by od Syriusza dojść nas ziemi — a 61 gwiazda w konstelacji Łabędzia potrzebuje 9¼ roku — Herschel jest zdania że potrzeba 2 miliony lat za nim światło przybędzie na ziemię od najodleglejszej gwiazdy którą dojmat teleskopem mocą. Zatem światło które nas stamtąd dochodzi jest dawniejsze niż ludzkość — może dawniejsze niż sama ziemia

6 Barwy

x Bluszczewski N42 a

5/ 6, E

Dwojakie własne własności przedmiotów, indywidualności i przyjęte — magiczne — złotawe słoneczny, złotawe namorze, błękitna górne lub mniemanie — Ton.

Barwa jest objawem wnętrza —

Barw jest 7 z racji 6.

Trzy są proste — czerwona, żółta, niebieska; trzy mieszane, złożone jak przejście — pomarańczowa, zielona, fioletowe — przyjmują i sąsiednie. — uzupełniające

żółte
pomar.
zielon.
czerw.
nieb.
fiol.

Capri grota – wyspy
Procida Ischia – Capri –
malowania na szybach
C C Donnellent –

*

Voyages aëriens, par Glaisher, Camille Flammarion i t. wydany Paris 1870. –

a) Piękność linii w ogóle w martwym świecie np. sierżli – ogradowe le skała –
b) Piękność linii w ciele ludzkim ruchy, patologicznie ruch i nie same przez się –
c Zacząć od linii wodnej – wody a, b między co się wyraz. gatunek
Bluszcz linie wodne
N1. c
Bluszcz N7. d

Wiśniów 1827
Dunaj 1873
dnia 1873 i t. w relatach

mnie przeczucia
nad Capri – rośliny
algi duże – zwrotki
i rzeki ulewy potoki
rzeki morowe

gwiazdeu 6[ego] promienna
Czarharmonii barw – smak
Przejścia – starożytności
umiatem grai barwami
i wschód – Rówie do dwu skoni –

c Powietrze
Błękit, perspektywa po wewnętrzna. – Burza – obłoki pierwsze ukształtowanie

d Woda
Piękność linii, fale – wężykowate, krągłe, koliste – Kombinacye ze światłem barwa wód – przezroczystości – lub nie przezroczystość
piana – rośliny na dnie, świat przez podmorski
Te linie ciągle grają i zmieniają się a tak potęgują swój powab – Poezya połkród stworzeni rzeki – wmiłowana dal wywodząc myśl – morze –
stuch, szum, szelest
invult – kaskady – morze
powodz

e. Ziemia.

Pierwsze formy stałe – Te formy nie mają individualności – a te znać po nich że są zrodzity przez siły zewnętrzne [wewnętrzne ziemi] – a tak bodaj w myśli w spomnienie życia działającego planety – który jest tu individ. ...um. – jest potrzebne zrozumienie. stąd –

Równiny – doliny i góry pierwsza spójność – grupy górskie tworzą pasma, łańcuchy –

[w górach!] Tu główne dwa charaktery nieplanicie, łagodne tylko jednostajne [Karpaty] – i plutoniczne gwałtowne zachwiane, roz darte [jak Tatry] – Tatkim formom wzniesionym odpowiadają [jako ich negacya] formy dolin.

Łagodne liebe — gwarne — i charakt
ten drożałki nad wdolinach —

Kryształko
Kryształ jest najwyższą formą
natury nie organicznej ale tylko
pod względem umiejętności —
— pod względem estetycznym
nie ma tego samego znaczenia
ani wartości — Ta regularność
nie jest piękna, a gdy kryształ
bywa nieregularny toć także
nie jest pięknością, bo to
jest ornamentacyą
Zresztą jest za mały kryształ
by był piękny, (E) — wszystkie
aloli na wyższe stopnie
Drogie kamienie, barwy gra
wszystko — skutek magiczny

(E) Kwiatki ładne na oknach —

Piękność

~~Nie~~organicznej natury   str. 78

Roślinność

w niej indywidualizowane powietrze
woda, ziemia, światło – ona jak
wyrazem potęg nieorganicznych
klimatu, strefy

w świecie nieorganicznym potrze-
ba aby widz pożyczał przedmiotom
treść własną duchową – w świecie ro-
ślinnym to pożyczanie tylko
w połowie jest potrzebne – jedną
połowę jest widz, drugą roślina
dla indywidualności swojéj tkw.
ale nie jest jeszcze samodzielna
stąd też metafory są takie
że – rośliny mają porę życia
się, śpią, budzą się, tęsknią, umierają
i td –

a nawet te metafory są także
ze w królest. roślin niż w nat nieorg
lub zwierzęcej. Dla czego? u nas za
za mało podob., w zwierzęcem samo
dzielności za wiele – Zwierzę samo
siebie reprezentuje –

niedostatki rośliny, brak ognis
ka, ona cała ~~ustami~~, liście
płucami, korzenie żołądkiem
a wysila się by tworzyć formula
ły, subjecta bez końca, ale
tego cała nie jest podmiotem,
ścistym, prawdziwym a tem
mniej indywidualnością

~~Lata~~ ogólne prawidło kształ
tu jest linia pionowa i dośrodkowa
wyrosły
prostopadle, czyli równoległe
do poziomu – a tak prawidło
wości krystaliczna – ale to się
modyfikuje pod 2 kiem względem
1° bo pod względem przypad-
kowości indywidualności
2 ale z właściwości tkaniny a natury
rośliny, w której wielce działa
przypadkowość a wpływ zewnę-
trznych potęg.

Wrażenie sprawia, potężnie wielkości, kształt, ustawienie, rozwinięcie osadzenie gałęzi liczba liści, i rysunek, dalej gęstości lubich skupności barwa

Wszechwładną zieloności liści roślin jest barwa, odwrotna czerwo- nej która wyparem świeżego światła krwi – zieloności żółtawej, czerwo- nej w Jesieni stąd tęsknota pełna poezyi wśród mgły –

Kwiaty ich barwa i woń – ale wonią lekka i złota zielona i mchy, i drzewa szpilkowe

Roślinności nadają charakter i fizyonomią okolicy – tutaj i mchy, złota trawy (step.) wolisty nawet gdzie nie pojawiają się samodzielnie przyczyniają się do charakteru natury

a jeśli są same nadają szpetną
fizyonomię –

Ale jedynie w drzewach este-
tyka rozpoznaje typy, i widzi
ich twory. –

1y typ, charakter olbrzymiej wdzię-
~~kości~~ ~~mo~~ sprawia wrażenie
wzniosłości, ale ściśle kry-
stateczny, trzyma na uwięzi
rezerwą nie pozwalając
~~ma~~ na marzenie – ~~Jest to char~~
Palmy, takiej głównym przed-
stawcą, w ogólności rośliny gorą-
cej strefy jako olbrzymie figi
natura orientalna!

2 typ również zwarty ścisły
ostry, poważny ale już pozwa-
la na poczucia, wzniosłość ‡
Jest to roślinność cieplejszej
części strefy umiarkowanej
wschodu, Grecya, Hiszpania
Platany, Pinie, figi, mirty
klon, laur, Cyprys, Pinie
jest to roślinność klasyczna!

‡ ale jeszcze nie prowadzi
do sentymentalności

Po drzewach z tej strony np.
cyprysy mirt tuja do rotundy
np. Pinie – ale za to dęby
całe drzewa jak pod Albano
są cudownego zachwycenia dla
artysty –

3 typ romantyczny, dziedzic
pokrewna strefy umiarkowanej
Ona sprawia w duszy nastrój gdy
bólu i gadulstwo – Tutej rozwo-
jenie bez 1° albo się sam ekstazy, o-
baty, zarazem nawet, ale przytem
czynienie szlachetny potrzeba w to-
bie zebranej 2° albo też się upada
walki z trzymając niepewny
klarowny rozbiera umie mistrz
rzewnie 3° chcesz też bez zwątpie-
nia się jednocząc – ale w ten sposób
że w szczególnych częściach, rzeczy
bez zwątpienia istnieje ale w swoich
w sobie.
Ta orzeka tem więcej wyrasta
podmiot lenności z wielu spokojnie – pory zadatku wszelkie ważne
łączy i po tym wszelkim zdrowości w sobie u nas, też
i ostatecznie w pracach zadatku – ostatecznej rzeczy nie ma
rdzenna i wiosenna – w środkowej tak innej do ognia ku dziewiczej
bezkształt do wiosny, on czyste

w uniwersalniejszej potrzebie a nie mniej niższej potrzebie [illegible] — I. Przykładem wyższego [illegible], którego jest roślinność szpilkowa, głównie sosna, a więcej jodła. Schaller powiada (Briefe über Alex. Humboldts Kosmos II 280) Jodła [illegible] w górę piramidalnie [illegible] wzniosłości — Korona jej twardo [illegible] odstaje od pnia, od [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] — Po pniu [illegible] twardości drzewa, Korona [illegible] gęstsza — [illegible] drzewami [illegible] Buk jest przedstawicielem [illegible] miękkiej, [illegible] twardej [illegible] jego Korona [illegible] gęstsza [illegible] rogatej odstaje od pnia a [illegible] na [illegible] twardej [illegible] nie przemawia [illegible] [illegible], nie [illegible] i korona [illegible] [illegible] gęsta — a z wejrzenia

Vischer Aesthetik.
Humboldts Cosmos
Schaller.
Bratranek. Aesthetik der Pflanzenwelt

a Vischer oddaje to tak pasterz [illegible] [illegible] poranek

Schalker 281, Vistler 97.

samego pnia znać jakieś to
drzewo harde i twarde – [uporne] nie zważa
uparty jest wiąz –

II

Ale drugą ostatecznością są topole
liście krągły sercowaty umieszczony
na długich [szypułkach] igrają ciągle w powie-
wach, z galerią gęś liści – znaczny szata
na nas topola włoska – znaczy
nadwiślańska – Topol choć harda
ale zadrzona liściami jest nudna
chłodna, bo indywidua nie równe
ni między sobą, a nie żadne
skrzący – a sędziwy topoli
i drzewiej ... jest nich szepleni
wrót serca – smutno choć słod[ka]
nastrój serca brzoza a więcej
wierzba płacząca, jej liście podłużne
zawieszone biją falami wiatr woda
spadająca – ale niema już elegantszej
nego misterniejszego drzewa nad
wierzbę nasze pospolite – ludzie
ją obcinają masłowinę, ponie-
waż jej ale tego one tracą

pierwotną formę swoją, więc
staje przed nami jakby kolebka i
kary [illegible] – Ale jeżeli jest obci-
nana a rozszerzona wtedy poka-
zuje się w całej pełni piękności swo-
jej –

III Najcudniejsze atoli drzewa nasze
to lipy i dęby – w nich istnieje
wdzięczny [illegible] potęgi
a jednocześnie [illegible] zgodności i wielk-
ości – Pień i konary dębu są
[illegible] i twarde, [illegible] ich
surowy i dziki, szorstki. Dąb [illegible]
wnosi do wysokości wspania-
łości [illegible]
tej, a [illegible] przedstawia się
a przecież nie jest [illegible], i ca-
ły jak Buk – bo liście [illegible]
[illegible] osadzone na krótkich ~~ło~~
~~ogo~~ szypułkach [illegible] nieruchome, [illegible]
[illegible] ich [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible]
a nadto liście [illegible] [illegible]
jaśniej – a nadto jej korona nie
[illegible], [illegible] (nierbita) jak u buka,
ale rozdziela się w partie i
grupy –

Liście dębu [illegible]
na [illegible]
a korona nie [illegible] ale
[illegible] się na [illegible] –

d. 15 Stycznia 865

Ta sama odwrotność lubo otoczo-
dzona przemawia do nas z lipy.
Ogrom jej również potężny jak dębu
ale jej konary osadzone pod kątem
ostrzem mniej są surowsze, mniej
powykręcane, a jej liście osadzone
na ~~[illegible]~~ szypułkach drżą gdy wiatr, nigdy
nie chowa igrają choć lżejszym
powiewem, a cała ostatecznie w obłoki
unosi się, nie taki niż dąb
Kształty zewnętrzne lipy są wyprawdziwie
wystrzępione niż ornament, ale ~~jej~~
za to gromadzą się w potężne partie
tle, które się odgradzające cieni cieni i światła
i światła potężne - Bez wątpienia
lipie należy się pierwszeństwo
piękności bo ona także w niej sobie
skupia godność, z wdziękiem
pełnym słodyczy

Stypendysta
Podobieństwo
Kompozycja
Światło...

5.

Zbiór drzew

Gdy się drzewa które w gromadzie
i grupy, w tworzą dzielimoga,
z połączeniem rozwija się wiele

tylko kto

rozmaitości

w naszym klimacie rozmaitości jodła, buk, lipa dąb, topol, brzoza akacya jawor

nie być pedantem—

plastyka gruntu

Tutaj także ważnym czynnikiem jest tylko to—

Tę rozmaitość drzew, różne wielkości, rozgałęzienia, budowa, barwa budowa, wzrost, habitus — wszystko coś przez nas przyniesione tutaj nie są jednak żadną [illegible] i osobnicą geograficzną — Tak u nas są twarde jodły i buki i [illegible] lipy, i przeróżne pierzaste akacye, i wiąz i nawet jawor o liściu wykrawanym Znowu niektóre drzewa brzoza. Tutaj niektóre ciekawości w ustawieniu grupowanie drzew — A jeśli grupowanie estetyczne [illegible], co [illegible] które się widzi ochotnie — ale pamiętajmy by się nie ~~[illegible]~~ trzymamai mechanicznie ~~mai mechanicznie~~ pedanti- ~~[illegible]~~ — że plastyka gruntu [illegible], woda, te- gory skały [illegible] są czynnikiem

To grupowanie ma- nie charakter, który nie daje [illegible] ni nie w lesie i w [illegible], kiedy człowiek w rzad natury pracujący

i pełniej tajemnice i oddalenia
od wszelkich zachodów, kłopotów
życia. Lasy, bory, puszcze w kra-
jach gorących wrażenie roślinnoś-
ci jest tak gwałtowne i przeraża-
jącym ogromem, że się zdaje
roślinność za nadto się rozgospo-
darowała wobec człowieka oraz
istoty ogromnej a pani natury.

Piękność świata zwierzęcego

Vischer str. 101.

9

Vischer słusznie mówi że widz
estetyczny stając wobec natury
roślinnej, o tyle siebie samego w
niej widzi o ile ją porusza własnych
uczuć a treści swojej. Ale on wszę-
dzie powinien sam siebie w niej
widzieć. Otóż natura zbliża się
do tego celu przez utworzenie
zwierzęcia — Bo zwierzęcej stronie

jest przedmiotem różniącym się od
tej natury otaczającej je wkoło, ale
z drugiej zwierzę samo do tej natury
należy owszem w niem ma ognisko
swojego życia — I dla tego właśnie
w śród natury zawsze pragniemy
spotkać się z jestestwem żyjącem
będącem duszą tego świata —
Tak z jednej strony zwierzę jest
[illegible] samodzielnem względem
natury, niby przedmiotem udziel-
nym dla sztuki — ale z drugiej
strony powiedzmy jest tutaj że
zwierzę samo przez się nie może być
[doskonałą] osnową dla sztuki, bo zwierzę
jest tylko centrum dla natury, —
które samo z siebie w otoczeniu
ma wyższe ognisko swoje.

§.

Z tąd też widać że zwierzę nasa-
mowolnie (?) [illegible], że ma
1 natury właściwej 2 a jak z jednej
strony zwierzę [illegible]
jak roślina, bez przerwy i jedno-
=stajnie porywane, tak też tego
porywania samodzielnie szuka
i [illegible] się karmi, a to [illegible]

i czasach oddzielnych od siebie, odo-
sobnionych — 3 poniektóre płodzenie
nie jest też jedynie szczytem i kulminacją
samego wzrostu ale zwierzęcia
drugiego płci odwrotnej. 4 Ostatnio
różnica od roślin stanowią zmysły, które
są dla niego środkiem by uczynić przed-
miotem dla siebie i
naturę w której osadzają się i roślinność
i cały świat — a niektóre z tych
zmysły, i całe części są organami
w prawdziwem znaczeniu — bo
żadnej części — u zwierząt wszystkie
nie może brakować — bo cała
[illegible] — ani też [illegible]
[illegible] najmniejszej nie wynagra-
dza [illegible] wszystkich naraz,
[illegible]
Tak jest 6 z[illegible], samodzielny
to samodzielność [illegible]
[illegible] i tem że niektóre orga-
[illegible] do [illegible]
na [illegible] do [illegible]
nia, i do przywabiania go są zara-
zem bronią dla [illegible] —

§

[illegible] nie [illegible]
[illegible] roślina, [illegible]

jak ona pionowa, ale ciągnie
się poziomo – To często zawsze w ca-
łe swe systemata które rozdziela-
ły całość na 1 głowę i piersi
i trzewia (brzuch –)

Co się tyczy psychy zwierzęcej.
Zwierzę czuje własność przed-
miotu, czuje w tem siebie – oba te
uczucia (przedmiotowe i przedmioto-
we) nie są od siebie rozdzielone ale
jednostajne, zlane, ale wewnątrz
psychy jest ten rozdział bo obraz
przedmioty przeniesiony do wew-
trza widziany jest przez zwierzęcą
duszę. Te obrazy przedmiotów
występujące z dna duszy stają się
przypomnieniem – Związek
obrazów zastępuje myślenie
Zwierzę nie składa pojęć, ani
sądów, ani ~~wy~~ wniosków, a
niego jedynie obrazy się wiążą-
Stąd też rozumienie przedmio-
tów tam się u zwierząt kończy
gdy treść przedmiotów nie wyja-
wia się zmysłowo, ale chowa
się w obrazie który nie zostaje
w stosunku do zwierzęcia

Tu miejsce o instynkcie – Jest to czynności która już nie jest skutkiem wprost popędu, ale owszem wstrzymywaniem bezpośredniej pobudki, w sprawie dalszego jakiegoś celu.

Instynkt objawia się trojako

1° Gdy czynności jest tworzeniem techniczném, i towarzyskie poddanie się pod cele spólne, ogólnie

2° wyższy stopień obejmuje podobnie zawarty w tym samym celu

3° Gdy najwyższy gdy zwierzę z przyswojenia do siebie podobnego jestestwa dla niego pracuje, lub zwalcza się sobie – i gdy w zwierzęciu bratniej osobowości ~~n~~ łączy się do człowieka jemu się oddaje – uczy się od niego – i wiernie jemu służy – jest to moralność zwierzęcia –

§ 113.

Roslina jest początkiem życia w rasie ale niezupełnie bo ciągnie wpowietrzu – zwierzę ~~w sobie~~ ... cuje sobie woczy bo ~~jest~~ zasam... wolnym wpowietrzu

przewaga nagrani człowieka

zmienia samowolnie mię-
sa – te odrębność a ~~usa~~
a wyzwolenie wyraża się w gęsto
ście

Wrażenie estetyczne
świata zwierzęcego

§

wrażenie jest przewagą wolnego
jak podobieństwo do człowieka
przeważa w niepodobieństwie do
niego – albo odwrotnie
W pierwszym przypadku gdy
podobieństwo do człowieka prze-
waża się mimo niepodobień-
stwa wtedy świat zwierzęcy staje
się jakby karykaturą, wydrze-
źnieniem natury ludzkiej, wie
okazuje się jako śmieszne, sępe-
tne potworne – jeżeli patrzymy
tworzymy na takie zwierzęta i w wyob-
rażeniu sobie istotnie człowie-
ka, to rozwiniemy się w sprzeczności
Kombinacji – Ale to porywamy
rozumie, i natury ludzkiej jest
niby usprawnione, wtedy gdy

gdy się odnosi do uczynków doko-
nanych, uczucia takowe przez na-
myślnie nie stają się jakoby ogni-
wem pośrednim między uczuciem
świadomym a bezświadomym — a
zatem trzeba uważać więcej za
zasiada niewinnego przyczynia
twórczej działalności, — Gdy atoli grado
bezpośrednio dojdzie do najwyższa
możliwego stopnia więcej ponte-
tosci zamienia się na istną zgro-
ze iarskach —

Stopnie

Świata wewnętrznego

§

Ogólny podział twierdzenia na
księgowe i bezksięgowe

Twierdzenia bezksięgowe one
są ślepym niedojrzałym, do uczuć
wewnętrznego, więc też słaba i mała
osnowa dla przekonań

d. 19 Stycznia 865

mrówki, robaki; skorupiaki i owady nad osobliwy materiał
dla pełności — wiele z nich przy-
pomina roślinności (polipy kora-
le) ale zarazem także mineralo-
giczny — muszle i jej barwa i połysk.
Ta najdziwniej w czasem otwarcie
dla poezji jak metamorfoza mo-
tyla — Egipt —! w owadach rozdziele-
nie systematów na trzy następuje jak
wielce silnie wyrażone, głowa piersi
kadłub połączony jakby ~~cond~~ cienką
nitką — ale i to na tych istoci
nach życia wielkie bogactwo
barw, złota i srebra. Ale zato
owady latające zdają nam się
wstrętne, a pełne grozy gdy
uzbrojony dostrzeże srodka
ich ciała do jest ruchem skrzydeł
doskonalszy szybkości jego
tych ruchów np. u bąka, przypo-
minający go z gracyjnym ruchem
skrzydeł motyla — Tym czasem
wstawić w Dziejów dziełach tak
niezliczone najdawniejszy owocy
najwyższego bo on ciemno do
życia — bo ludzkiego swobodnego
teś

pamiętajmy - mrówki - pszczoły. Tu pracowitość - ład - władza - państwo -

Zwierzęta Kręgowe

§.

Tu natura znowu poczyna od wody (ryby odpowiadają [illegible] krzewom) potem osięga powietrze [illegible]. Visla 127. ptaka - który jest drugą formą życia owadu - a nakoniec lądowi oddaje czworonożne zwierzęta, które już samodzielnie zachowują się do tego [illegible] terenu - do tej ziemi na której mieszkają - zwierzęta lądowe są już samoistne same [illegible] same do siebie należą, tym czasem wodne (ryby) powietrzne ptaki noszone są przez żywioł swój - Zwierz zaś chodzący po ziemi daleko więcej natura ulega swojej jak ryba płynąca we wodzie lub ptak, latający po powietrzu -

§

Ryby - oraz pod względem psychicznym, i pod względem

rozczłonkowania swojego
są niższemi zwierzętami; jakby
głowa kadłub, ogon razem w sobie
skupiają, nierozróżnione w członki
od siebie, Oken powiada. Słowem
że do głowy przyczepionymi ogon-
organów zmysłowych jedne oczy środeczka
rozwinięte — one duże piękne — ale
bez powiek — mimowolnie się
patrzą, skąd niby ich podziwie
nie głupkowate — Patrzy się za
powiedzia róg — a inne płetwy
służą do utrzymania równowagi
ciała po bokach spłaszczonego
Głowy nie mają — bo wcale
gębie niemej — dziwią się
ryby są, to stworzenia to zbar-
liwe — Dziwactwa tu nie brak
Najdoskonalszym poletem

Lemcke
Populäre Ästhetik, Leipzig
1865

wód są wieloryby — ciepłokrwi-
ssące — potomstwo opatrzone
pomrukami, kochające muzykę
— Ariona ratowali się delfin.

§

Gady – wąż, tajemniczy straszliwy
się [illegible] [illegible] bo piękność
linii w ruchach, przepych barw, mądrość
oka, a mimo to [illegible] kręgi, zęby,
i jad – wstręt budzi gdy to wolnemi
się ruchem bez nóg, ten chód, to
[illegible] się bez stóp – a to niebezpieczeń-
stwa – [illegible] i [illegible] –
Jaszczurki i jaszczury – to [illegible]
zanime, widziane – Krokodyl bo
ogromny straszliwy, twardy, [illegible]
[illegible] – barwa brudna, paszcze
ogromne zgrozne – [illegible] nie przeb-
ły – Krokodyl tylko przez przerażające
zgrozę, przewyższające szpetnoś
może być przedmiotem estetycznym
Ropucha i żaby – Ropucha skóra
chropowata – Pipa [illegible]
Ropucha tylnych nóg nie [illegible]
jak ~~żaba~~ żaba nie się pleść, gniewa się
ale nie skacze – Ropuchy zbyt
szpetne by były komiczne – Przeciw
ropucha, żaba wcale nie jest piękna
~~jest szpetna~~ wręcz szpetna – [illegible] nie przemożone szpetne
oczy. Żabka zielona, choć
jak ~~wszystkie gady~~, ale to jest
komiczna, zwłaszcza że jej kwakanie
podobne do mowy [illegible] ludzkiej
[illegible], kolor jej piękny a skoki
wesołe

§

Istnym posłuchem [illegible] jest ptak
zwierz nieporuszony — choć tego pewnie
ryba nie się przypomina — bo i jego
przymiot [illegible], kształt całego
ciała, mała głowa, oczy na boku
osadzone — Ale mówiąc [illegible]
nie tylko, a nawet wydatniej osadzone
na kadłubie. — a oczy na bokach głowy
umieszczone są prawdziwie u ptaka
[illegible], i [illegible] się
[illegible] — głowa zawieszona się widok
[illegible], się przy-
pomina — a głowa schylać się może
ku ziemi; bez nadwyrężenia równo-
wagi całego ciała — wielki zakres
osadzenia nóg, czyli często wprost
na nich spoczywa jak u ptaków
drapieżnych, albo, czyli mniej więcej
[illegible] osadzone tak że ciało wspro-
on zawieszone jak do brzucha
ptaków wodnych (kaczka, gęś,)
[illegible] raczej albo. choć ptaki
jest nierównomierny. Często się sam [illegible]
[illegible] jak [illegible] były [illegible]
ze przestrzennym. Konieczne za
chodzi co [illegible] [illegible]

ptaka się raczej tylko tylnemi noga-
mi; na nich się przenosi, nóg mi
skrzydła — a tak ptak jest to lotnym
zwierzęciem, zręcznym. 1 Mimo to
ptak może siedzieć, stać, chodzić — tego
jego skład chodu — by nie ciężaty, a więc
ten zależy od tego do czego się przezna-
czony — bociany, kaczki, orły — 2 Drugi
charakterystyka jest lot — Jego cha-
potężny i skrzydłami — inny skrzydłem
jak jaskółki, inne wolniejszy jak
kaczki, inne krótszy i nie łatwy
jak orły w eterze. Ptaki które nie
umieją latać nie mają właściwego
charakteru ptaków stanowiących
charakterystyczne
Jako osobliwą charakterystykę
ptaki zawsze są domowniczemi, wracają
odpowiadające — swoje, sowa, kruk,
bociany jaskółki itd. Natomiast
ptaki są pierwszemi wróblami
domowemi, mogą być ...
ale przytem ptak głupi — lecz ...
jest obcy życia familijnego — ...
zawsze mniej stosunku — Towarzyskość
rozumnych i pogodnych.
Vischer 137

Pijlmani nolun, P. P. Pieniarek & Co

870 d. 2 Maja Filimowski
Kurtyka
Lewandowski
Król
Sokolski
Fola.
Bielikowicz
Gorski
Molicki
Czarnowski
Baczkiewicz
Glaser
Winkowski

Ambroziewicz
Białkowski
Artur Leo
Pacewski
Mendocha
Oracewski
Gromczakiewicz
Eliński
G. Tuski
Laube

95

Najważniejsze

Zasady Estetyki

Zeszyt VI

publ. 1dno godzinne

w Zimie 1864/5

Piękności przyrody 2.

Swiat zwierzęcy. wyższy

raciczne –

Raciczne – Racice niezdolne do chwytania stąd pokorne rośliny

Rogi przypominają rośliny

i anorganiczny.

Nosorożec i hipopotam ze skórą obwisłą – obok nich odznacza się słoń – oczy jego pełne wyrazu, uszy wyrobione niezwykle – obok nie-zgrabnego ciała. – Trąba cudownym narzędziem prawdziwym i jedynym

Świnie stoi przy źródle, stoi dawnie spłaszczenie przypomina ryby ... głęb-kich, czego dowodzi głos i zatoczy gdy prowadzone na rzeź. –

Dzik jest wielce ...

Przeżuwające. Tu należy bydło – bydło one są pierwszym dziełem – Zbyt zupełnie zbudowane, w których za-sada tylko nogi, z przodu budowa ciała potężna, pierś ..., nie-kiedy wata, uszy, oczy, rogi, – przystojne ... ale straszne gdy rozgniewane.

Drugim dziełem iść równie smutniej-
szy ród kozi – Tu naprzód wełniaste
głupie
ziewające, wiecznie pasące się a ściśle
zowarzyste owce – dalej oswojone
ciche smakosze, kudłate właściwe
z długim kosmykiem koziet.
kozy – a potem długoszyi, dobroduszny
poczciwy garbaty wielbłąd, stworzona
uległa a zwieszoną wargą – co
stery bez oporu – nakoniec owe
głębokie smutne, zgrabnie zbudo-
wane cienkonogie, harmonijne
jelenie sarny, łanie, dzikie kozy
Ta długa szyja która jeszcze jest
u kozy zupełna w pełni stająca się
piękna, – osobliwie oczy piękne
pełne wyobraźni leśnej, świeże i od
wierające uczucia człowieka szlachetnie
go wśród – a przecież to dzikie stworze
i łagodne.

Rodzaj koński – szlachetniejszy
organizm zjawia się tu w osadzeniu
głowy. Która ze szyją tworzy kształtny
a to w tamie linia niełamana bo
sprawia wolniejsze oglądanie się, i tak
zbliża do człowieka – Nad tez sowa wyższa

od innych ptaków drapieżnych – niższą ma głowę prawie w pionowej linii ze szyją – toż u świni – u bydła prawie głowa pionowo ale za to od góry głowa z którą szyja tworzy kąt rozwarty, toż u owiec – U kóz i jeleni szyja do góry wzniesiona ale za to głowa prawie równo-legła do poziomu, więc znowu ze szyją pod kątem rozwartym. U koni zwłaszcza szlachetnych ras głowa prawie pionowa, tak iż gęba ku szyi nagięta – Głowa końska nie ma wprawdzie ściśle [illegible] wyrazu rozumnego, ale pełny [illegible] śmiałości i fantazyi. Szyja pełniej-sza niż u Jeleni, a zarazem na-brana linii szyi tobędzia – Pierś szersze – Zwłaszcza uda formy silniej, nogi [illegible] a mocne – Cały koń jak na sprę-żynach się kołysze – a w któré-w ewolucyi wybija tempo rytmicz-ne toż gdy stępem kroczy. – Koń niezmiernie piękny i szlachetny gdy się spina lub skacze – Gdy jedzie galopem – co tylny nogi przednie przyciąga do ciała a tylne wypus-zcza płasko – Koń jest dla samych ras jest wierniejs

zwierzęciem, bo one świadczą zejść
z wierzchem dawno i chadowania. Że
wobcowaniu z człowiekiem i rozwój
chodowli zmieniły przymioty swoje
i rozmaite służby — do jazdy konnej do
roboty pociągowej, do Towarów —
niektóre formy rozwijają przez rozwój
smaku w ludziach, np. rasa hisz-
pańska która jeszcze we wieku zesz-
łym była ulubiona — Tak samo nasze
— Wielkie lubiono wolniało konie —
Konie te twórca uważają się jako
ciężkości, moc grubości — a wo-
gęsi' chory w świetle się lekkości
Owe pierwsze są Europy północnej
fryzyjskie, burgundzkie, bo a wielkie
burskie, normandzkie — wielkie
głowy, krótka gruba szyja. szerokie
piersi, potężne nogi do ciągnienia
ciężarów.

Rasa świetna lekka arabska
się najdrobniejszy w koniu arabskim
miara średnia, profil prosty, albo gruby
nozdrze rozwarte, szyja niby wiadka

98

między szyją jelenią, a szyją łabędzią
chudości i łopatki – szerokie piersi
cienkie nogi – stanowią szlachetność
wierzchowca – Konie na Partenonie
są orientalne – Przypominanie wieli
konie cięższej rasy –
Galerie dwie idą od rasy smukłej 1º koni
arystokratycznych ludzi słepowych i
słońcu, ów zamek ze szyją jelenią
wytworny, cienko długie, z grzbietem
wklęsłym, i muskularne nogi,
grzywa długa, i ogon długi, zawięta
głowa – koń ludzi słepowany
2 Z konia tego pochodzą od rasy
arabskiej owe konie które
dworują, ~~tak~~ kultura – Jest to
koń angielski pełnej krwi –
z głową szczupaka, długa szyja,
koń długi muskularny –
z nim współcześni z tej koni
polsztyński: hiszpański – Jest
to rodzaj szlachetny, ...
choć mały, niedbały.
Koń stanął na wysokości ...
ble natury jak to jest psychiczne
nosi jego obyczaju – niżności
ności na paradę wrażliwo-
ści na parady wroży
ści, odwaga, miłości do jeźdźca,
i żal po śmierci jego –

Sprzecznością lenia jest owego
kawy koloru, osioł nie jest głupi ale
leniwy, uparty, a dusze ma odwrotną
i wyjaśnia ją w skrytym kruku –

Ten typ ogólny zwierząt kopytnych 150.
znowu się zamienia w rozkładanie
mądrzejsze, mniej wielkie a
opatrzone łapą kończącą się pięcio
palcami, uzbrojonemi w szpony
Tu należą psy wszelkie których
analogia z gadami – Dalej szczura
w wodzie wydra, dalej borsuki
wyżej w norach – dalej niezgrabny
czyli kudłaty, melancholiczny
niedźwiedź, przypominający paszczę
długą ruchawą mysz – a trzeci
stopień wreszcie nad kotów i psów,

Jest bez skrzydeł wolnym ruchem
kształt na wyższych nogach, [illegible]
w czterech palcach włos krótki – ogony
długie – zgrabne, szybkie – niezdarne V. str. 151
[illegible] [illegible] skrzydła
[illegible] drapieżców, łowczych [illegible]
Atoli ich oddzielają się, obdarzone

stają się sługą człowieka a czasem
jeszcze jego wiernym towarzyszem
ale Hyeny, które do obu należą
Cech kotów i psów należy owa hye-
na o zagiętym kręgu, jednorodnym
żółtem okiem, z krótkiem ...
sprzężenie o ... formach
one nie rozdzielają się jeszcze
na te dwie dzielnice.
Koty mają się spłaszczone bo-
ku ciała, a przy tem zwierzęta
przypominają niedźwiedzia, ale
mają łeb okrągły, a nosy
mniej lub więcej ucięte.
ostrożnością kotom dzikich więc
kocim, ty gry sów jest tak dome-
my, podobieństwa człowieka-...
i kot zachowuje charakter przed-
przy, zaczajony w tej cichej wszyst-
kim kotom i owym dzikim. Leo
skim może się zmiana nad ten
charakterem. Że koty mieszają
wadze w teb, gdy siedzą w
pełni się — koty na ...
wewnątrz drapieżnymi i ...

Pies przybrał więcej formy Jelenia
głowa dłuższa, a równoleglejsza
do poziomu – Zostawił też naszemu dziecię
wilkowi, i on ~~na~~ dowcipniejszy i podlejszy
będący najmniejszym stopniem
inteligencyi zostawił ludowi
A jest ze wszystkich zwierząt naj
przystępniejszym dla nauki – o
nawet swoim analogie etycznych
cnót – on towarzyszem, człowieka
jego bufonem, i chorym, towarzyszem
jego podróży i trosk – uczciwy
nie pamiętny uraz, ale pamiętny
na dobrodziejstwa – pierwszy ~~nie~~ na nie-
porzedek, odważny a raczej hardy
nie pewny – ale bezwstydny i
brawury – Doskonałość psa polegają
ni ~~nie~~ tylko rozmaitością licznych ras,
ale w tem także, iż z rasy przypro
wadzają inne formy zwierząt 154
wygolenia rozmaicie można krajske
formy, mnóstwo rodzaj harlow, ~~psa~~
~~owczarków~~, długich głowa, klinowatych
szpakowata, niby płetwa oczekiwanie
– ich atrakcyjnością na nim szerokie głowo

z morda kiątke, profil rzeźbio-
na to dogi, i buldogi przypominające
bydło woły — w siodle stają owe
liczne rasy o szorstkiej sierści, ale
wyłupiające morda, wyżły, nowofund-
lie. Potem też godna uwagi
właściwość że jedna i ta sama
forma się pojawia na różne
miary, jako mops, buldog —,
i znowu pinczer, ogary, i pies
wierzący, by tony. Owa przypo-
mina pierw. borsuki, pudel
same pinczer, pies owczarski
wilka — niedźwiedzi pies fun-
landski — jaszczurkę legawce
— hart erto — Tak też same
charaktery — powiną pawiąż
w zmysłu — pinczer namiętny
temperament kurysta, zaś
pudel — pedantki a sitny
bakatarz
pies owczarski.

Małpa nie należy do rodziny
z przodkiem skopu — ~~Rodzi~~ła
go ~~rzeźnica mocna~~ właściwość.

która go zasłania od innych
zwierząt wtedy go z której do czło-
wieka – ale równa tu co jej brakuje
w porównaniu z człowiekiem, więc ją
i znowu w duchu [illegible]
Małpa pragnie przepaść oddziela-
jącą ją od człowieka przesadz.
ciągłem naśladowaniem – Ale
~~[illegible]~~ jej się to nie udaje – utyka na
pół drogi – stąd zdaje się ona
zaciętą jest gniewem zazdrością bo
niby swoje zachcianki radaby ale
nie może – że jej nie stać – A jeśli
ona opatrzona we wyrozumiałości
bo taka tylko na to stworzona aby
zwierzęcości tym uprawnić objawić
Małpa jest jakby człowiekiem
niedoszłym a zarazem jakby zwierzęciem
[illegible], stąd jest wstrętna nam
starcom, stąd jest ~~ona t~~ strachem, stra-
upiorem,
szydłem – a to tak działa że zabawie
zdolna być pośmiewiskiem
[illegible]

Karykatura, wydrwienie natury ludzkiej:

Herder powiada u małpy nie wy-
dzielonej przez pewnego, oznaczo-
nego instynktu — jego dresza
przez stworzenia na progu rozumu
ona radby się doskonalić ale
na to ją nie stać; stojąc na-
progu, ale drzwi ~~zamknięte~~ zatrzaśnięte
przed nosem. — Raz stoi daleko
naśladować i tak wiele się ucza,
Małpa zaczyna niby rozumieć
ale mało głupstwo a dalej co
zrobiła dobrze sama wie przyj.

Prawda że zwierzęta wyższych orga-
nizacyj oznaczają się silniejszą
indywidualizacją — ale mimo
to jednostkowe zwierzę w sztu-
ce tylko ma wartość estetyczną
gdy je uważa z człowiekiem w obli-
czu we przyjaźni — Krom tego
te wartości estetyczne mniej
mają się w indywiduach zwierzę-
cych ~~ale~~

Bo one zbyt daleko od ostrożności

— Potrzeba koniecznie do tego wartow-

ni aby zwracała uwagę się w

zbiorowej liczbie nie wzajemnych

stworzeń [illegible] [illegible] jak

w licznych stadach — tutaj jednak

wielu mnogości w których się chowają

wzajemnie wrażliwość np. wielki

liczne stada bawołów na [illegible]

pach [illegible] [illegible] — w małych

grupach widać przyjaźń przy-

wiązanie [illegible], zwłaszcza

pieszczoty. —

Zwierzęta w naszym gatunku

zgrupowane sobą, nabierają pewna-

bu zwierzęcości — A we wielkich

wzajemnych wywiązują całą potęgę

uczuć [illegible] — Tutaj powstaje się

[illegible] wielki — która może

[illegible] [illegible] wielki

[illegible] albo [illegible]

[illegible] [illegible], kotki, koguty,

— Bo ktoś by [illegible] i wół — wielki

z koniem, [illegible] i psy — a także [illegible]

[illegible] [illegible]

a [illegible]

albo którzy wiele razem żyli zwierząt
np. stado wilków w stadem kóz.

Piękność Człowieka

Człowieka postać jest szczytem natury, ale to nie tylko jest on superlativus ale gatunkowa różnica stąd też sięgał nadziemskiej wyżej w ducha – Ale jako pod względem cielesnym wszystkie powie- stworzenia są tu obecne jako czynni- ki, tak duch rozumnie pojmuje wszystkie te czynniki; ogarni- a rozumem całą naturę, i dla tego wyrywała się z pod tej natury i staje się rzeczywiście jej panem a władzcą, w człowieku natura wyswobadza. – Tak też wyrażała wyswobodzenie człowiek nie tylko jest tworem idei, ale jest rzeczywiście żywą ideą, stąd też widz nie potrzebuje przeprowadzenia więcej pojęcia treści wewnętrznej, ale on już widzi że treść wewnętrzną duchową w całej w postaci człowieka

Człowiek nie może być podmiotem nie cała natura jest dla niego przedmiotem – i dla tego pokochać sobie równe obok siebie umieją tylko wyraz jego własnej istoty, który jest jednością z niemi, z niemi wiarą ciągi w wiedzeniu, ... – stąd też zowią drugą naturą –

Człowiek co do natury nie jest wyper-lającym, jego nieskończoność odnośnie od wszystkich stopni natury – on należy do natury a zarazem nie należy do natury. – Wszystkie te powiedziane do nie nie mają wnętrza, a raczej ich ognisko nie jest w ich wnętrzu ale zewnątrz nich – człowiek dopiero ma bo ognisko we wnętrzu swojem. i stąd ciężkość w sobie.

wykład d. 6go kwietnia 865.

ostatni

dotąd dociągnąłem wykład poprzedzającego publicum d. 4 kwietnia 867.

Piękność człowieka w ogólności.

Ogólne formy, formy rodzaju.

* Tu łój (miękka) przenosi wszelkie i ciężenia na organ. wszak,

Drzewo stoi pionowo, zwierzęta chodzące przewracają się poziomo, postać człowieka jednak pionowa była dla niego na szczęście głową. Głowa panuje wtedy, wtedy się patrzy wyżej – tak zdaje się sama głowa umieszczona człon i sama unosi ciało. * – Inne systemata organiczne, są wyraźnie oddzielone od siebie a przecież połączone A wszystkie części doskonale służą przeznaczeniu swojemu stąd normalność działania, i równomierność współczynnika –

Małpa może także chodzić i stać pionowo, ale wyjątkowo bo nogi to u niej ręce, tylne nie mają bowiem na nich silnego oparcia, te nogi służą jej raczej do spoczynku Ona stoi na w kolanach ugięta na nich oburącz. nie może ona wałkie, brak jej łydek, a także ostrości, a palce [illegible] się naj- dłuższe ogonem. Szyja krótka głowa naprzód zniesiona, dolna szczęka wysunięta, nos [illegible] czoło wielkie cofnięte zaciśnięte dla rozwoju mózgu

Po tym ogólnym obrazie rozpatrz-
my się w szczegółach
Głowa oddzielona od tułowia
szyją elastyczną i karkiem – zarazem
zasklepiona piersi siedziskiem otwa-
gi, u włochów i Greków wysklepiona
jednocześnie z dwoma ramionami potoczonemi – Piersi
oddzielone od Brzucha linią nieco
nakreśloną. Tak piersi jako
i brzuch są zwrócone frontem
zwrócone na przód, bo oczywiście
jak rzecz zrozumiała i nogi zarazem
tak ustawione nie zwracają się
przestrzeni – stopami w tył obrócone
łydki są, jakby ubocznie biodra,
drugiemi połączyła żeby one przema-
wiane do noszenia ciężarów, a nie
głowa i grzbiet – Ale i barki wsuną-
ły się wielką zadką głębokością za
szyją i karkiem. Po co była zmiana
nogi przedniej, które tu, co tak
ramieniem, które od ramienia
małpiego łokcia się zdaje ręką
a ta ręka jest narzędziem nad
narzędzia! Bo wszystkie narzędzia

104

161 na słowo się każdy wystrzega

być może przez zaradem wszelkiej

kiej tak wdrożenie wymownej — (obra-

zki klasztoru, ustołek, Kabyła turecki, itd.)

kościoła, itd..) Chleb ani słyszano

ani słowy uiony, ale wiekowej

niepewny, ale złotem pacierzy, a

kosz łopatkowy a więc za wie-

kowie niedziwany — Brunety

łagodnie słowa potrzebujące

wnętrzności, choć mają nie prze-

wracać wielkości — a uda drobne

wybiegając i wiośnie a dzie-

ka łownej wście — Kolanka

nie bronić a nowe, a wiek

na bronie a tędy kolano gnie ku

kostkom — Pięta zmienia się w

podszewkę — a spod nogi do góry

wygięty odpadają z przeszłości

[illegible], a ostatnią pomaga umie-

ćwiczonej, a ostrogą pomaga wie-

dzi wypukła pod stopą — Palec

a nóg chwytają rzeczy, wyjaw-

ły wewnętrzności, niż ci chodzimy w

obuwiu nie czujemy też zalety,

albo które natury pomogą to

do utrzymania się na niebezpiecz-

nych wyżynach — Człowiek kiedy

zbudowany, wówczas zmieniał

w lesie, na drzewach, niż

[illegible] tak ani

ani otwora wydzielniczego jak płaty długowłose; ani [illegible] jak [illegible].

198

przez długi czas płynąć, a tworząc
do niesłychanie ciała poruszeń
których nie zwierzę — a nadto może wy-
myślać sobie sprzęty i narzędzia-
ranie tańcować-

Paraliżuje do reszty razem skórę
a paraliżuje przerażająco postać
przebija ją barwą krwi — w taki resztki
koloru mięsistego obleczone wszystkowo
i uprzedzenie ciała. Skóra ledwie
wtedy obejmuje formy całości ale
[illegible], które są w zwłokach krwawi-
dziwacznie nie tylko ubogacone
kostiumi — że skóra straciła elemen-
tarną farbę, kolorat jest ornamenty
mieniący się wszystkimi barwy
dlatego niby ochronną przewłokę
Przytem skóra wołająca niby
aksamit, jedwab, i tak miękki wrotk.
Stąd też skóra ludzka naksza, a bo-
mógł otoczenie gromadzi się
Kwiaty ptaków, a jak takie tak
[illegible] się [illegible]

zaznaczenie nie wyraźne w tapecie
swojej – Matce wyrywa nam się [illegible]
nie teraz więcej potrzebniejsze [illegible].

Cała postać siedząca jest wyrażeniem
zdumiewającej głowa, tu wszystko
ma ducha i już go pełno go wyra-
ża, zdumiewającej złotem i ustami
się, pełnemi wyrazu. – Twarz tak
~~[illegible]~~ bogata stoi się czerwieńszej i lewej
najpierwszem. – Złoto jak się wyrazić
[illegible] albo [illegible] [illegible]
[illegible] bogów. Rysunek złoto
jest stanowczy, nos spada w
dół, a zwłaszcza nie łączy się bez-
pośrednio usta jak u zwierząt,
u których nos głównie narada-
nie by [illegible] [illegible]. Znać
po [illegible] ustach że [illegible]
nie [illegible] [illegible], ale [illegible]
[illegible] przez [illegible], która [illegible]
wewnętrznym światłem – Broda
stapia się [illegible] niżej ust. Broda
nie ma żadnej [illegible], broda jest
[illegible] [illegible] oblicza, i [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

36
5
18,0
18

i przyczynia się szpetnie by zachwiać
wyraz chwytającej mowy. – Przestwór
rozwarcia jaśliste ptaszęcej od ust do
oczom i skroniom – Źrenica wśród
na tle białem, nieco błękitnem
zaw
a zasłonięty rzęsów, a więcej zagłębie-
na i obroniona kością oczną, i
otoczona tylko brwi – Na rzeźbiący
oczy szeroki iskra ruchoma i niemnica
Oko ludzkie ani tak leśnej srożości
jak sarny, ani tak przeszywające
jak ptaka drapieżnego, ale ruchawe
na wszystkie strony, chwytne
promień wyrazem wiedzy, a może
nim wyraz przenikający ze źródła
spojrzenia świętego — Do głowy
przylega ucho zasłonięte, z obliczem
Kręgowie nie zawsze mówi. – Ucho
ludzkie nie stoi wydatniej od
jak zwierzęcy, ale trochę inny od
reszty bo mowy i muzyki –
Na obliczu barwa rozpłynna wyp
w ramie oranżowej szwecz – bo chociaż
rumieńców przezroczystych, usta

201 wschodów, błękit nyt w chmurach
164, a potem ciemny cieniu obłoków
a umarza barwy — 106

Jak osobi cała postać, cały wyraz
natura ciała ludzkiego jest wyra-
zem duchowości, tak i każdy
wpływ natury ~~ot~~ nabiera u nas
duchowego znaczenia — Tak odwieczny
wreszcie czuwanie i spanie, przy
wielkim. Spanie mniejsze ma zna-
czenie dla estetyki, bo ~~takiej~~ duch
nieobecny, a czynnik wszy[illegible].
przepada tonem na~~tury~~ uwi, ale
właśnie to spanie się wówczas
ziemie niesłychana natury,
sen bezbronny, cichy spokojny
oddech, to rozlanie bezwiedne
członków we wielki powab
twój (Makbet i Ojciec Król w Hamle-
cie morderca sen snu — Lear,
Kleopatra czyli Ariadna. — Dalej
wpływ słoty lub pogody i rannej
pory dziennej. — Co do ~~dzieci~~ wieku owe
nieoznaczenie dziecięcego wieku
myślności, ubóstwo na duchu
mniej sposobne dla sztuki, a
przecież arcymistrz w nim
znajduje szlachetne motywa

np. św. pachole, amorki Rafaela, Albana
geniuszki, Cherubinki, amory
Dalej w Shakespeara możliwe mamy
Kr. Arthur, synowie króla Edwarda
i Ld. Homer Astyanaxa synka
Hektora – Tak i druga ostateczność
starość, czy schyłek życia, krawędź
wątości form, nie nadaje się mniej
do poezyi. Estetyki jeśli ma być
estetyczny niechaj obudza cześć
wyższym stopniem niż potrzebę po
mocy – E.

E.
wiekiem najwięcej estetycznym
jest młodość przysłości pełna,
i wiek średni siły do wyradzania
i czynem.

Choroba należy raczej do dziedziny
szpetności, zatem winna przejść
w komiczność lub szczęśliwość
aby się stała estetyczną – (Maligne w Shakespeara Król Jan)

Śmierć – u Homer po mistrzowsku
malujé umieranie – Trudny przemód!
chrystus umarły – Ciało umarłego
wtedy estetyczne gdy obok ciężaru
kości i trupiej wydaje charakter
duszy i fizyonomię duchowa.

Oboja płeć,

Siedliska piękności rozdziela się na
piękności męzkie i niewieście.

O tej różnicy wyrażania budowy ciała, mówi obszernie (ob. Vischer § 321 i następne.)

Są to owe pełniejsze niż u mężczyzny okrągłości, stąd żadna nie zadowolenie w męskiej wystości — w Postaci męskiej widzimy szczytości; masa przeważona formami, ostro oznaczona, jak powiedziałem nazwie i wola męska sobie oznacza jasno nitką, kontury ostro, nawet twardo, skutkiem uchwalony tworzone bez wszelkiej nie wdzięku. — Ta różnica naznaczać się wyraża —

U niewiasty jak formy mniej ściśle przystęwają do siebie, bo też państwo i rzeczy same, instynkta które również nie są oznaczone wyraźnie — tak jak wdzięk i łagodność niewiasta więcej do natury należy, jest więcej podmiotową, że nie ma rozumowań uczuciem i należna artystka także sięga wprawdzie forma męska. wiodąc też od niej forma męska, aż dumnej formy kobieca zaczyna, aż dumny formy kobieca pewniej miękkość porwy ścisłość przeciwstawia, choć wszystkie sprawiedliwości,
str. 170. że sprawiedliwości i tkwią — tu swoboda i wolność bez wdzięku miękkości form

Chojen płcie wzajemnem jest ciała
uzupełnieniem — tu właściwie pozna
nia się miłości będąca niewyczerpa
nem wątkiem dla poezyi i sztuki
Bo przez naprzód dla tego ci miłości
z pełności podobna, bo jest wyra-
zem materyalnym idei — miłości
natura się zasadza w jednoczeniem
osobistym, niby sprawa jednostko-
wa a ma znaczenie ogólne, czuwa
tem się wyraża iż kochankowie na
wzajem w sobie widzą ogół doskona-
łości płci swej odrębnej, i że każda
z stron wyraża osobie umiłowanej
to czystością właśnie stanu
najświętszej treści a tak otacza ją
glorya i aureola — Ponieważ idea
przewaga jednostki i ja przewa
miłości wolnie skąd miłości ma
wolę zaród tworzenia w
aż miłości będąca idea
rozwija się o rewanży wyższe

ciemny krwawy mający wypełnia
wypromienienie mogą w tym wielkość
miłości z prawem zarazem
konieczności — Shakespeare w
Romeo i Juliecie skreślił mistrzowsko
całą wszechmoc miło-
ści — T. II Pawrony wśród — Verona-

Ale miłości więź ta jest w tym w
małżeństwie, głębokie znaczenie tego
związku okazuje się gdy nim wśród
= nie zawada, a to tuż małżeństwo
staje się estetycznym przedmiotem
Małżeństwo rozszerza się w rodzinę
rodzina w rasy i narody — a
te stają się państwem wie-
teraz mowa o szczególnych
formach

Szczególne formy,
ludzkiej piękności

Tu nie ma rodzajów bo forma
jest bezwzględna ale są tylko
rasy różnice kształtem budowy
czaszki, barwą skóry, usposobie-
niem, temperamentem — Tak i
najcelniejsza Rasa bo Kaukas-
ka wyższa — bo inne są mniej
więcej animaliczne i nigdy jedynie
być mogą wyjątkowo

podrzednie w celu kontrastu –

Ta pełność rasa rozdziela się ne ludy, szczepy, narody, – wszędzie w narodów wrażona potęgujących się w tę naturę bez mocy natury a tworzącej – Ta natura bezosobowa w ludzie zrobiła ogni- ko swoje – Pełności nie takiej wcale stopnie a jest tem wyższe im wyższa harmonia między naturą a stworze- niem, i doskonalsza harmonię równowaga między wpływem natury a praca wysilającej – dzie osobliwości niedostateczne ze z jednej strony bezwzględna prze- moc natury (pierwo stwór, ...) w twórczości, połowiczne ...) z drugiej strony przewaga duchowości wyzwolonej od potęg natury. 180.

Różnica narodów objawiająca się zwłaszcza różnica, ukształtowania całego, ale ukształtowanie jest zjawiskiem w właściwej organizacji duchowej, które ... nie ...

i tajemnice tło swoje temperament rozdzielający się i mieszany. To tło spoczywa na właściwości życia tak ludzkiego i narodowego który tez jest głównym wskaźnikiem przyrodzonego usposobienia narodowości, jego skłonności i dyspozycyi — te okazują się i w usposobieniu teoretycznem i praktycznem — które jest dziś wskaźnikiem, tonem narodowości — ruchy postaci, dźwięk słowa, język, formy wszelkie obyczaju, wyrażające się narodowo —

181. Do poetów do artystów należy ale przedstawiając charakter ogólnego jemu właściwości narodowości — które też winny być gruntem — oczywiście tego charakteru nie można się pozbawić w którym i nawet charaktery ~~obcych~~ klasycznych.

Zaleski gdy maluje Mickiewicz Litwę, Pol Połu-

182. Göthe w Egmoncie przedstawiający Holendrów i Hiszpanów.

Człowiek w walkach z naturą zdobywa sobie życie, w tej walce wyrabia się duchowość jego — Bo pamiętajmy że surowa bezduchowa natura nie jest jeszcze ele-gana, a nawzajem duch bez natury + ~~tobie~~ już nie jest estetycznym. — Natura bez ducha występuje we dwóch razach raz gdy natura jest tak niewdzięczna że człowiek walcząc z nią staje się jej niewolnikiem, tak że formy jego nik-czemnieją. ale to ostateczność, do której prowadzą pośredniczące sto-pnie — Drugą ostatecznością jest natura tak hojna, że nie wyzywa czynności duchowej, że i ciało wytępia [illegible] cością.

Pierwszym najbliższym rezulta-tem stosunku człowieka z naturą jest jego strój, ubiór. Tam gdzie natura surowa strój surowy kryjący ciało, tam gdzie klimat gorący ~~ciało~~ prawie nagie — tu i [illegible] ~~[illegible]~~ ciało ubiór wyradza się w przesadnym ~~przepych~~ — Grecy i Rzymianie

zachowywali przedtem między 110
nagością a zbytnim zakryciem.
Toż się objawia w dalekich smaku
do kolorów.—
Drugim rezultatem zetknięcia
nie którem ostatniej z naturą dzikiej
a tak rybołówstwo, myślistwo
chów bydła — żegluga — rolnictwo
a wojna, bronią naraz umysł
samodzielności. Owe zetknięcia
nie podają bogatego motywu
estetycznego — Bo wszystkie te
powołania wywierają duchowe i materyalne
ciało w wzajemnem pasowaniu się
sobą. W skutek handel przechodzi
jako nowe cywilizującego, ideału
na swoje strony estetyczne,
ale zawsze on wśród
być słuchanym naturą.
W wojnie strach i męstwo
pogardzającym życiem, duch
wynoszący się nad materyą.
Wojna także we wszystkich absolutnych
nosi przestaje podawać
motywa estetycznego — Raz dzi-
kość krwawa bez idealnego
celu

a z drugiej strony jako sztuka mechaniczna nie wiedząca celu, ale zostawiająca cel ten dyplomacyi – tutaj formy abstrakcyjne jednostajne – środkiem najpiękniejszym jest wojna, że ginąc gdy cały człowiek porwany zachwycony duchem. Tu masy wprawdzie wzięte ogółem ale mimo tej przypadkowości ma wolne dla wielkie pole

Powyżej przytoczone czynniki są pierwiastkami Państwa idei żyjącej w jedności społecznej. Im więcej idea Państwa się urzeczywistnia tem mniej znaczą jednostki – a znaczenie tych jednostek naturalnych, i przy-padkowości wszelkich się objawiająca za pośledniejszym warunkiem pielęgnowania. Stąd też w tej sferze przedmiotem ety-kiety którym mogą być jedynie wielkie indy-widua, te zaś występują w czasach ~~[illegible]~~ heroicznych, przed historycznych – albo też przedmiotem być mogą uroczystości

Za najestetyczniejsze pań-
stwo gdy stosunek płciowy
między stanami—

narodowe religijne, w których się
swoboda jednostki wyraża—
Ale w państwie są stany i zawody
które często przytłumiają naturę, a
nadają piętno wtórne jednostkom
co nie jest estetyczne - są stany które
podbijają indywidualności tak np
pedanterya aktywna - Najestetycz-
niejsze są te stany są te które wyp[illegible]
z natury i nie tłumią dziecka—E

Na tych wszystkich czynnikach
polega scena w granicach ogólnym
wyrasta indywiduum. Bardzo wyra-
źnie wpływ fizyczny i środowis-
kowy, narody, szczepy, rodziny, jest to [illegible]
uznane przyrodzone, atlety temperamen-
tami [illegible] indywidualne moż-
na tłumaczyć i indywidualne moż-
na temperament naro-
ze społeczeństwa temperament naro-
dowy—
Z drugiej strony cały wpływ ws[illegible]
ogólne i prawdy moralne, które
przyswojone i [illegible] przybierają
ce[illegible] naturalny — Indywiduum
[illegible] w sobie, przerabia idee
etyczne z czynnikami przyrodzonemi

i wytwarza w sobie charakter.
Charakter ma więc Historyę, rodzi
się ona z kolizyi i walki z otoczeniem
tym wiekiem — więc nie ustaje i przyjęcie.
Przyjęcie jest piękną ostatnią absolutną
wolnej nie nadaje się bo być ogniskiem
estetycznej całości — bo zniszczy się
nadto spokojnie — Bracia ślubni
Kaczkowskiego —
Z charakteru i jego walki rodzi się
sytuacya, jest to stan w którym
zjawi się charakter a oznacza
który natarczywo określonego
wymaga wręcz działania —
najlepsze powody działania są
motywem — Jak daleko motywa
natury ~~wyjaśniać~~ też tego sposobu przedmio-
tem wielkiego sporu. Vischer
§ 336. — Los który sobie gotuje
charakter przez działanie może
być romantycznie wielki.
Charakter spoczywa w aktorowie
nie przyswojonem więc się też formuje
wyraża się najprzód w słowach tercyny
jest to Fizyognomika, wyrazach
mimiki, gestykulacyi, a wyraz afektów

112

Pathognomika – rumienie, zblednienie, płacz to są warunki jako objawy mimowolne

Piękność ludzka
w
220. Epokach dziejowych.

Tutaj chodzi o to aby warunki jakie stosunki rozumieją wolność ducha do Natury – a tak spotykamy 1. świat starożytny 2. średnie wieki 3. nowożytny – Tak widzimy że do piękności Natury należy wzdrowotka przez życie, i fizyognomika ludzka

I. Starożytny świat

Ludy których duch w bezpośredniej jedności z naturą, – których wykształcenie naturą. Strefa sprzyjająca zewnątrz na wysunięcie wewnętrznego życia. Ludy się mieszają w prawdzie ale pojęcie społeczeństwa, obce elementa przemagają, obyczaju narodów nie spotykają

Tu więc nie ma dualizmu między wewn. i zewnętrznem człowieku, ani rozdwojenia

między jednostką a ogółem. Jest to forma przedmiotowa życia, Ten brak rozdwojenia między człowiekiem a ogółem jest także powodem że ludzkość nie raz jednostkowana na indywiduo.

Pierwszy Kopiec
Świat Wschodu.

Świat ludzki jeszcze nie zarnięty [illegible] w tej swojej jedności z naturą, nad go łączy przeczystą, one nie do[illegible] ma wspornosci z [illegible]. Natura w koło otaczająca jest pełna tej [illegible]. Bo [illegible] [illegible] natury gory jako [illegible] wyschłe [illegible] we [illegible], wyschłe [illegible] [illegible], niebo [illegible] [illegible] [illegible] a nad [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] doliny porzecze, doliny [illegible] najskrzego [illegible] — [illegible] złoty i bajeczne [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] i bogactwa [illegible]

113

Która opaja wonią, [nad linią: odurza] barwą
i smakiem swoich owoców.
Tak i z człowiekiem! Tempera-
ment flegmatyczny i melancho-
liczny a z drugiej strony zaś
sangwiniczna rozmarzoność,
i [illegible] duch się temper. cholerycz-
ny [illegible] dusza; a twórczość
wśród świata ostateczności
bożej strony uroczyste
umiłowanie, tajemniczości
i znów opojenie swawoli i
rozpusty, i wszelkiego odurze-
nia – Typ cielesny zewnętrz-
miękki pulchny zadumany
a zarazem ruchawy i [illegible]
przewracający się od uwagi.
Oprócz to ciasna, ślepa, ~~na~~
prawie nagości [illegible]
strony [illegible] przebytego
łożne dziecko i bachor – Zgoła
bez ogniska etycznego – bez
osobowości – Przy tamtym
[illegible] człowiek wszystkich
tańcu te psota – ~~[illegible]~~ zapomnienie
samego siebie zapomnienie
siebie –

Natura ludzka ogranicza rozumowanie, nie ogranicza też rozumienia, płynie zatem stąd despotyzm, a gdy nie ma ogniska wolności, nie ma prawdy, nie ma więc i rozwinięcia — Rząd jest więc bezwładny, —

— wszystko ujęte w pęta — przez karanie, wiązane życie całe i jego objawy. — Społeczność rozwinęła się w prawdzie ale nie na słowach lecz na klasach, których przewodem i gruntem materya. — Mistrzostwo [illegible] w [illegible] rozwija się w [illegible] materyalizmu, albo też przypadkowość i samowolność w tłumie —

Wielce ludzie występują i stanowią formę rycerstwa ludzi, ale brakuje w ludziach indywidualności i samowolności z kolei, a bez wolności całości jest [illegible] jedności, ducha zadumana jedność, bo [illegible] tylko bunt, lub [illegible] na poświęcenie, zabawa [illegible] albo też ruchy za bezwładem nie za postępem.

115

Najważniejsze

Zasady Estetyki

Zeszyt VIII

publicum 1sza godzina

Piękność przyrody 3.

228. Obrzędy religijne przyjęte
pełne, ale ścisła się albo zwi-
ernie niebie gwiazdami – albo wzno-
sząc strony wszelkie zwracają się
siebie obracając się w zmysł swoi
i sam siebie mówiący

230

Pobrzeża północne
Afryki, i zachodniej Azyi
~~Dalej~~ wschód południowy Azyi

Na wschodzie połudn. występują
Indowie i Persowie – Indowie uspo-
sobienia miękkiego, marzącego, za-
mieszkują kraj magiczny cudów
i czarów, odurzający ich – Persowie
pełni energii, w sobie zebranej, poja-
wiają się w dziejach jako budowniki
Państwa pełnego potęgi światowładnej,
oni też rozumowują osnowę więcej
estetyczną, już to przez treść swojego
obyczaju partonowo przez wojnę
z Grekami, w których też to
ich orientalna samodzielność rozbija
się o wolność Zachodu. Umarła
Persya – bo żyła!
Na południowych Pobrzeżach Afryki
i zachodnich Azyi, występują
Egipcyanie i ludy semickie

semickie jako Syrowie, Fenicyanie
Żydzi – Oni tworzą świat bierny, bezdusz-
ny, świat zamknięty pełen tajemnic – Ludy
semickie [illegible], świetne na morzu
kupcy i wojownicy – ale charakteru
samodzielnego twardego – ale przepadają
we walce z ludami [illegible] [illegible]
[illegible] – ~~Żydzi~~ Egipt ma więcej
fantazyi, bogata mytologia, historya
ich biedna ale uprawiają ją sami
w sztuce – Rozsądkowości ich jeszcze
więcej się wyrabia przez zniewalającą
~~ich~~ naturę ich ojczyzny. Oni praktyczni
wielorodności materyalni ale ich dzieje
bezwzględności – Syrowie i Fenicyanie
żeglarzami i kupcami (Fenicya zało-
żyła Kartaginę.) – Egipcyanie sami
mają więcej fantazyi, semickie
ludy są atoli bogatsze [illegible] alle
fantazyi – Dzieje żydów pełne wielkich
przedmiotów dla estetyczności
Mojżesz – cały sędziów pełne poch-
[illegible] postaci – a królowie
pełno szlachetnych charakterów,
– niewola babylońska piękna
żałoba – walka machabeuszów –
– a ogromny przewrót upadek
Jerozolimy.

otworzy przebogate — ale fantazya wszakże wolna bo treści religijna kościelna

233 §

Środ. Grecya

Widzieliśmy jak to na Wschodzie wszystko rozdzielone było na dualizm sprzecznych odpowie-dnia ten dualizm znosi się w Grecyi — Tu łączą się w harmonię pracy i używania życia, [illegible] się i spokoju, zlewają się w sobie a rozrywania — Rozmaitość zasad przedstawiona zlewa się [illegible] zjednoczeni nawzajem się uzupeł-niają — Typ człowieczy uzyskał har-monię temperamentu i usposo-bienia duchowego — A tem samem jest Kapłanów stają się [illegible] i prawa, wolności — Twórczości Dodatnie ale nie zbyt [illegible]. Kult pogodny i pełne [illegible] ny, stają się wyrazem [illegible] nymi ~~[illegible]~~ powagi i rozkoszy życia pełnej radości

8

Na niemieckich obszarach trudno
była twardej władzy despotów i kapła-
nów by trzymać surowo w [illegible] nie-
złomne masy – Ale Grecya jest mało
rozdrobiona na naturalne oddzielnie
na kraiki, zamieszkałe przez drobne
ludki z [illegible] całostki – Tu wiele
[illegible] może być wolny we wolnej
całości. – Bo się wzajem porozu-
miewali – [illegible] mogli ludzi, gromadzić się i
radzić i sobą radzić – [illegible]
państwowo wolne nowoczesne [illegible]
moralnem.
A natura kraju skalista, [illegible]
twarda była tkliwa dla [illegible]
Grecy [illegible] nie być [illegible] stad-
kami lecz dzielnie walczyć i z nie-
przyjacielem i z dzikim zwierzem.
[illegible] bo z dzikiem, ze lwem, [illegible]
Tu skwary twardości otrzyma w tych
złotach [illegible] przepaścistych
Ale razy [illegible] piękne melodyjne
tu cały [illegible] pięknych linii, [illegible]
[illegible] do [illegible] form
[illegible] – Ale [illegible]
[illegible]

[illegible] z rzeźb olejnych [illegible]
malutkie uśmiechające się
doliny – Prawda że tu [illegible]
nie [illegible] nie sentymentalnie
ale właśnie [illegible] które [illegible]
[illegible] nawet klasyczne. [illegible]
harmonii życie [illegible], [illegible]
gorliwsze świątków i klasz-
torów polnych, śpiewający cały
[illegible] tych [illegible] słowików
w [illegible] w gajach olcho-
wych i jaworowych, w lasach
cyprysowych [illegible]
[illegible] i [illegible]
[illegible] jak [illegible]
[illegible] przed wiekami, [illegible]
śpiewanie [illegible] i Pelikan
[illegible] na [illegible]
i bocian [illegible]
[illegible] dojmowy [illegible].
[illegible] niebezpieczny był [illegible] w
[illegible] ale [illegible] nie [illegible]
[illegible] jak u nas – Poeci
[illegible] do [illegible] jak u nas – [illegible]
[illegible] na [illegible]
[illegible] – Rafael [illegible]
[illegible] podobnie [illegible]
[illegible] – Pracą [illegible]
i [illegible] – Praca [illegible]
wynagradzają [illegible]
Ale [illegible] mało [illegible]!
[illegible]
[illegible] które [illegible]

na toni lazurowej – a tak jak
kraj rozdzielony jest przez płatki –
ki ponowa tak samo i brzegi
lądowe tuż się misternym kontaktem
z głębokościami morskiej zatoki
morza potężnego i przez lądów –
a tak ponownie i pomimo ojczyzna
grecka wyrobiona w indywidualne
krainki które są całostkami i
dla siebie – życie nie było takie
ale równie nie na ciąg monotonny
i twardy – A schwan doliny przeradzit
tej powrotem szczerym gór i także
nich od morza – A gród grecki miał
swoje i przymiotki –
Tak tych indywidualnych krainach
wyrabiała się cecha indywidualna
każdego ludu, a przecież że ludzi –
nie były oderwane od siebie; bo
łatwo przebywały górskie pasma
i wody morskie, i zostawały do
siebie w ciągłym związku twarda
płodów i myśli – Twardy dorzeczu
i miękki nieomieszek dorywa
tarcie się w harmonię
nawzajem się

niewłaściwie — Jonowie gadatli-
wi, nic naszego umysłu, a przy tym
namiętni, obłudni, i charakteru
i osadzeni (co tłumaczy większą mniej-
szość) do mentalności wschodu — Pra-
wie podobni są do ~~[illegible]~~ mentalnej
ca połowy — Jonowie do Żydów podo-
bni — a Dorowie do Semitów.

9.

Budowa ciała mężczyzn Greków jest z
przyrodzenia, z natury była silna
rozwinięta, wyrobiona, a te za-
lety jeszcze rozwinęły się do wszelkie-
go stopnia przez gimnastykę
Profil grecki (Hegel) — a pełna wyraz
broda jest dołączona zakończenie
podstawa oblicza. — Choć nie
w sztuce ani żadnej poezji bo to
by oznaczało wysłanie oddzielenie
od całości — Ale jasno pełna
[illegible] — Grecy w ogólności
byli sangwinikami — ale nie brakowało
im flegmy i melancholii. [illegible]
potrzebnej do mistyczności i
tragedii — Achilles [illegible]
[illegible] —

5.

Szaty same wiszące bez
ozdobnej. Głowa — uczesany
kapelusz pasterski — przyłbica
wojennej — czapki zasłona były
wolne i proste. Spodnie były
uważane za barbarzyństwo —
Ramię całe albo w połowie odsłonięte
z chitonu — który zarzucony
hymation — to nie płaszcz
ale kwadratowej formy materya
— zarzucona na lewe ramię
otaczała plecy, a potem znów
po pod prawą pachą wpięte i zarzucone
znów na lewe ramię — Rzymek
i krótszy kawał Chlamys o
owa kawał mniejszy który, w
odzianie postaci, był we fałdy
harmonijne — niby coś wzajem
i uwydatniał każdy ruchem
ciała — Albo i te rzeźby i całości
wygimnastykowane, a to cenne!
Bo nawet artystom łatwo
zdarza się widzieć piękno
ciała —

Ztąd najwyższe oprócz piękna
było wywoływanie piękności z
rytmem – A na igrach olimpij-
skich lud grecki pokazywał najw.
piękność cielesną, a tak czcił
i uwielbił bogów nawet – A uro-
czystości religijne np. Panate-
nejów tam lud ateński [illegible],
piękność swoich utworów,
dziewic, starców, koni i wołów.
U greków ani mowa była z jednej
strony ~~[illegible]~~ o [illegible]
wschodu, ani zmaleniu i
[illegible] rozwoju –

237 § 9.

wolność duchowa a raczej wol-
wolność duchowa przenika ten lud
na duchowości przenika
przenika zmysłowy [illegible]
Ale ta duchowość nie pozu-
wala się do ~~dwu~~ rozwodu pojmowa-
nia i natury, do rozstawania jednost-
ki z ogółu, więc też etyczne pojmowa-
nie nie istnieje jeszcze we wiedzy
jasnej myśli albo wypada tylko
a wyrażają się w zachowaniu
miary –

Tak etyczność u Greków jest wię-
cej i nie traci dzieła natury-
Tak coś dzieje się że życie nie jest pełne
prawidłami, a jednakowoż upo-
rządkowane — Obyczaj to życie usta-
nowione a zarazem bez wiadomie — Dziel-
nice oddzielają się od siebie; a kultura
i ukształtowanie wprowadzonych kształta-
nowych stają się czysto ludzką huma-
nitarną

Grek jest dojrzałym samoistnym
a przecież nie zna reflexyi wewnętrznej
a przecież nie zna wyższej moralności-
podmiotowej — nie zna wyższej moralności
On nie ma jeszcze pojęcia Państwa
on jeszcze nie stawia tego pojęcia
naprzeciw jednostki — a przecież Gre-
kom kierują pewne obyczaje-
Obyczaj ustala ludzi nie znają-
cych prawideł i przepisów poli-
tycznych obyczajowa
prawna — On życie obyczajowe i
z natchnienia a bez rozumowej
teoryi — ono [illegible] polityczne życie
bez polityki — Tak nie mają dogma-
tów a przecież są religijni —

Twórczość dzieje się pomimo
natchnieniem, bez teoryi – To
rozdzielna umiejętności, słabo
obyczaj, rzecz publiczna a jednost-
ki pozbyta jedności organicznej. –
Ja to będzie w pełnem znacze-
niu, gdy przebyło wszystkie
(duchowe ludzkiej czynności
– a najwyższym kwiatem, też
ich kultury jest filozofia. –
Ale myślenie filozoficzne
jest przedmiotowem, w którem
w prawdzie robi się pojęci-
em ale w [illegible], Grecya kończy
sama siebie –

§

Despotyzm obalony, Państwo
jest wolnem, staje się demokra-
cyą – Całość żyje w jednostce
a jednostka w całości – Żaden
stan nie króluje, wszystkie sta-
ny są nawzajem niezbędni –
[illegible] są elastyczne – Indywiduum
[illegible] szlachetną duchowość
uszlachetnione

zmierzeą. Dlatego życie jednostki życie prywatne jeszcze niewyrobione wątłe. — Stąd też przyjęcia raczej niż rutosi kultur — Ameryki ludzie wracają się postacią jakby utożsamia-

cia —

wolności jednak polityczne, choć wielka — obejmuje jedynie wolnych Greków — a dopiero nie ludzi wogólności — stąd i u Greków niewola, zdołujemy którzy byli nie Grekami — Jednostka jest oddzieleniem od ogółu albowiem wtedy żyje ogół, stąd harmonii z jednostką — u nas jednostka zamienia się na coś innego jak ogół stąd życie dla ogółu jest poświęceniem. Stąd też u Greków jednostka tak była swobodną i [illegible], bo ciągle brała od ogółu — Ta swoboda się traci gdy jednostka rosłaby skrępowana w ciasnem kółku swojem —

Stąd takie cudne porównania (wlewanie) bohaterów do zwierząt, którzy obaj mają na sobie jakieś reminiscencyje zwierzęcia i potęg natury — Herkules byk, a jakto jeleń, Żeńska krowa, którzy i bogi za lupy, za zwierzęta adorowane, jak [illegible], zwierzęta — orzeł, sus, lis, ... venus gołąb —

§

Lud zaprawdę jest postępowy, rozwija się organicznie wewnętrznym czynem – tym czynem Grecya z jednej strony przerabia na własne całki materyał wzięty ze wschodu, a z drugiej strony [illegible] to co w tym materyale co jest zbytecznem [illegible]

Potem wojna wewnętrzna [illegible] teraz wzmaga się [illegible] – a nastaje tragiczna [illegible] zmarnowania i [illegible] tego [illegible] miała bez głębszej rękojmi [illegible] – ale zawsze [illegible] ta świeża, najpierwsza dojrzała [illegible] obrona przemienienie swojej władczyni która musi się na wschodzie całkowicie [illegible] państwo będzie rozszerzeniem kultury Greckiej

Rzym

Koniec światła

Rzymianin, obrachujący, twardy gwałtowny, on przypomina owe praktyczne ludy azyi – jest nie o wiele oralistyczny albowiem sposób jak wschód – Jakoż z jednej strony całość państwa a z drugiej jednostka wiążąca się z tą całością mocą twardej powinności i ubóstwienia – tworzeniu się tej jednostki – całości narzucenia się całości i ścisłe uczynić całością – owa jedna instynktowa jedność nikt się na jej miejsce nastąpiła tamta twarda ciężka.

A zatem wszystkie formy kultury są spokrewnione z greckiemi, tak przecie są

nie równie twardsze, odmien-
ne, a więcej pogodne ale nie
równie ciemniejsze, pochmurniej-
sze — bo oczyszczone są krwawemi
zabawami, cieszą się równo-
uznaniem po przyjęciu mandi-
nacyi z Kalt religijnej po-
mocy, wiara się w cały Hlacz-
fiorycą polityczną.

— 283. §.

Dzielny ten lud dosięgający wiel-
kich celów, nie ma wprawdzie sam
fantazyi twórczej, bo jest za mało
praktyczny rozsądkowy ale za
to jest nie równie bogatszą odmienną
dla fantazyi niż Grecya — odmienne.
Ta jego rozwoja się do odmiany
podanej przez Grecyą jak wschod-
niości do piękności —
Ten równie walczy na zewnątrz
i wewnątrz — Naprzód obala monar-
chię — wznosi republikę szcze-
sterujy tamta, aż cała wielka
nie kończąca — Podbija
nieraz się nie kończąca — Podbija
i męstwem podbija sobie świat.

Ale w tymże te obce pierwiastki
innej kultury mieszając się ze
zdrowia rzymska nieprzyczyną
zatłoczona, przemieszanie rzym-
ska ginie. Tak zaczyna trzeci
wstręt — Despotyzm w Rzymie
w obyczaju konającego Rzymu. —
Indywidualności władcy jest całą
całością państwa — a wszystkie
całości stanowią bo będzie — Jednostki
uznane jedynie za przedmioty
prawa — Cezar występuje z tej swej
okrutniejszej najstraszliwszej formie

Średnie Wieki

§

Ludy germańskie które państwo
wypierają rzymskie — Tak
potężne wstępują w dzieje. Pierwotne
siedziby ich otoczone swojską surowo-
wą naturą, która hartuje ducha i ciała
i dzielności ~~myśl~~ umysłowe i ...

Stąd na zewnątrz bez form
pięknych naszym formy uro-
[illegible] a przecież treść
wewnętrzna wielka głęboka i
bogata — Ta wewnętrzna głębia
do pełni treści pozwoliło dawać
przeznaczone były stworzone do przewie-
dzenia starego tego świata —
a stanowią to [illegible] ziemi
naprzód aby się godzić świat
mistyczny, aby się nie mogący
nie do [illegible] cielesności naszej
a przelane aby jednostkowo
poniecie nieskończonej wzna-
dzeń naszej indywidualności
na sobie swoi poliga nie chce być
całością ogólną —

§ 9.

Przecież kiedy germańskie
nie umiały się rozwijać wcale
własnej istocie natury wszelkiej
Populacyjnie przestrzeni. Jakkolwiek
one zdobyły kraje dawnej cy-
wilizacji — a nadto przyjęły

wiarę chrześcijańską — Prawda że
chrześcijaństwo oparło się rzeczywiście
na negacyi, a na uprzywilejowaniu
niebyłych poltrzecznem usprawie-
niu tych ludów — ale zato chrz-
cijaństwo jako religię uniwersal-
ną a nie narodową. —
Więc Relig. Chrz., i wedrowki ludów
ludów i pomieszanie się
ich rzymskimi ludami przerobiło ich
społeczność.

§

Germanowie albo mieszając się
z ludami latynizowanemi — Burgundy
owie i Frankowie z latynizowanemi
Gallami i Celtami we Francyi
— w lotaryngach Gotowie i Longo-
bardy z Rzymianami — we Hiszpanii
i Portugalii Swewy i Wandale — tak
powstają ludy romańskie albo
Hiszpanie, Francuzy, Włochy
różniące się od germano-romańskich
Anglików i Belgów

ale jeszcze od ludów
germańskich ~~niemieckich~~ które się nie po-
niemczyły — to jest od ludów
żeby nie niemieckich — Tak
swoje [illegible] wytworzenie
od jej zniemczonych — a gdy
z tamtymi [illegible] boli
jeden lud jest innym i sam przez
bez znaczenia dla kultury, [illegible]
społecznej geografii ludów
pracuje około kultury — E

E ale i ludzi czysto niemieckich
bierze kulturę ze
świata rzymskiego —

252 §.

Karol Wielki z tych wszystkich [illegible]
buduje Państwo, w którym [illegible]
czy romańskie i germańskie
ludy! Kultura tego Państwa
jest tworzona od [illegible]
[illegible] — Bo nawet forma władzy
jest wskrzeszeniem cesarstwa
rzymskiego —

253 Ale to państwo rozpadło się
wkrótce — Jak rozrasta się wśród
ludów romańskich i ger-
mańskich, rozrasta się także
[illegible]
[illegible]

rozwój i myślowość – roz-
tkliwość! –
Jakoż zmienić wielki znają oni
pono. – Świat to jest państwo
Kościół. – Zasada państwa jest
obejmować wszystkie indywidual-
ności za wolne a takowe rozu-
mowo zgniecić w całość. Ale
tego nie udało – Bo coś takie
[illegible] (to jest szlachta)
w wolności, a cóż chcą absolutnej
bezwolności – Nadaremnie
feudalności pragnie je używać
albowiem uczniowie konieczność
Tak [illegible] – Kryzys [illegible]
[illegible], pragnące się
samowolnie bronić – Tutaj
może potem występuje poezja
będzie [illegible] ale poezja
[illegible] principium [illegible]
[illegible] się [illegible]
[illegible] Kościoła, [illegible]
papież – [illegible] co nie był
[illegible]

występuje na zewnątrz dopó-
ki materyalnem — tylko kiedy
mierzą w materyalne intere-
sa nowe Kościoła mogą [illegible]
uprawnienia swoje [illegible]
dla osobnej [illegible], i [illegible]
[illegible] swawoli (Henryk IV
Bolesław Śmiały)
Tak zaczyna się walka między
cesarzami, królami i [illegible]
[illegible] cesarzami [illegible]
[illegible] a Kościołem — ta walka
tragiczna —

8,

Ta walka tragiczna. Bo obie
strony mają prawo i słuszno-
ść [illegible], i obie strony
noszą za sobą, i obie strony
mają prawo i słuszność
[illegible] — wzajemnie [illegible]
obie strony, bo [illegible] Kościół
razem się raz jeden pierwszy
a to podczas wojen krzyżo-
wych — tej wielkiej [illegible]
[illegible] — [illegible]
[illegible] historycznej [illegible]
[illegible], Wschód [illegible]
w nowej młodej formie
machometanizmu

a smętne pod tą formą!
Ta forma służyła Ukrainowcom
a którą tego ich szanowali twa-
de tęgości jakkolwiek wielkości
cnych [illegible] tęgadnejszy
ponieważ, a owoci i nietomi i honory
przepromienia twardy ch u-
ceny — tuż za chadu, greckie
i wschodni przepych, a nadto
formy [illegible] jakiej
prostoty jeszcze u ludów ro-
mańskich, to wszystko nawa-
ona się między [illegible]
~~forma~~ formy kultury — 261

§.

Ale w tej atomistycznej spo-
łecznej krystalizującej społeczno-
[illegible] wszystkie, w[illegible]
[illegible], nie ostatecz-
i chłopów [illegible] wolności
wojny — nadto [illegible] dojrzewa
[illegible] monarchiczna, która

potłumiwszy innych wielowład-
ców, a przedstawia zaczyna
zwolna całości.

§.

264. W kościele zrazu władała ścisła
monarchia, ale później, ale
teraz ta jedność się rozwolnia,
nastają szczegóły które w sobie
są wolne i swobodne — Powstają
wolne wolności zakonów, sobory
odszczepieństwa, sekty — a obok
powagi duchowej duchownej
powstają powagi duchowne świec-
kie jako uniwersytety które niż-
przez studia nauk, przyprowadzają
obraz stworzy twórczej [illegible]
czej i całości —

§.

265. W takim stanie rozjednostkowa-
nia rodzi się świat pstrych prze-
rozmaitych form — odkrywa się
pod gzymas nauk — nowe
wynalazki — abstrakcyjne
wynalazek prochu — wszech-
potęgi — wynalazek — wynalazek
sztuk [illegible] — wynalazek
druku —

Nowożytny Czas.

§

Zadaniem nowoczesnego świata jest rozszerzenie się prawdziwej wolności — A to tym sposobem aby podmiotowość nie czyniąc cofnęła się w rzeczywistości w całości a zarazem (tem samem) aby była wprowadzoną w przedmiotowy świat — Podobnie aby indywidualność stała się żywem ogniwem organizmowanego i porządnego pewnego — Dotychczas tego nie było wykonane bo podmiotowość była wolna tu-wolną ale nie ma świata przedmiotowego — ~~Teraz~~ Dotychczas ogół panował

128

Stopień wstępny

269.
Rozwijający się od średniowiecza w którym jest
Reformacya – Państwo rzymskie
cofają się ze sceny dziejów świata
Reformacya będąc tylko nega-
cyjnem uwolnieniem się z
estetyczna, owszem jest ona grecka-
ca, w formy zewnętrznej obrzędów
religijnych niweczy cały urok
osuwa, estetycznej – bo reform-
acya jest zimno rozsądkowa-
reszta, i reformacya jest prze-
stawiająca fanatyczna – i rodzi
rze –

273 Reformacya budzi ducha i pow-
się społecznej wolności – wojna
chłopska w Niemczech – wzmaga
w Anglii, odrywa się Niderlan-
dów od Hiszpanii – zwycięstwo
– i obrona Cesarzy wojny 30letniej
Rewolucya w Anglii utwier-
dza Protestantyzm,
w tym czasie odradzają się
stare, straszliwe zabobony
obłąkanej pamięci w ludzkości
się bo dawny ustrój zapada

a nowy nie ma jeszcze dość sił

Środkowy i koniec nowożytnego czasu 279

W środku tej epoki (koniec XVI
wieku i wiek XVII) formuje
się monarchizm, który wprowa-
dza w świat ład i porządek–
zewnętrzny, który mechanicznie narzuca
zabija życie indywidual-
życie gromadzi się na dworach
w których obumiera – Ale w nich
w stanach a pole dostateczne
dla swych talentów, dla figur (cała
uwaga, wszystkich, – zwłaszcza
ku światu na rzecz a Francya
rozpościera te szumiąco po
świecie.
Teraz również pojęcie rozwija
się czasu martwego oświaty
które we Francyi zastępuje
Reformacya – Ona rozwiązuje

formy religijne ale nie
zdoła uratować jej treści
A rozumienie twórmy, kiedy
wstanie nagle ciągłe Ludwik
XIV niechce protestantów
na urzędach ale cierpi ateu-
szów! (anatomia Cagliostro)
wolnomularstwo —
282 A naraziwszy utworzyła się
polityka równowagi — a [illegible]
bez rozsądku polityczny bez
[illegible] (Richelieu, Maza-
rini) Ludwik XIV — osoba
jest obliczona, wielkość
zgrabności, argumentów —
od pierwszych poprawnie natury
ceremoniał — komplementu
— alembików owemczy
ostrożności, cierpliwości, [illegible]
miejscy (np. u Aug II nie
[illegible]) — wartości [illegible]
kapelusz trzymanie — [illegible]
z konceptami — [illegible]
[illegible] postać — [illegible]
286. ne. [illegible] — [illegible] kobiet

robaczy – mierniki – śmieszki ne
Korkach – Perełka szukaniu się w
gorz. – pude. – stad wyraz nieodości
restauracji – starości niedodejś
mój stadkowy – kolumn
stojący, ówiącej kolumn
przypominający kości których
że nie był jeszcze uznalony.
Taniec jest niedomowany a uz-
kuntury. – Agrary ollanyes
naturę w której geometryczne
skończone – wszędzie owalne
w pomidorowe grzyny
samowola które gorą nad urodzen.

287

§.

Stany kultowe Rewolucya
puszcza. Jako wezm – ożenek
jest negacyjne – ma być samości
abstrakcyjne ale ona władnie
radzi samowolę jednostki –
zaś w ten rewolucyi za ber
naturą a to dla tej abstrakcy
cyjnej negacyi –

130

wszyscy wolni - ale to
negacja - krakowiacy oddajemy
pierwiastkowo organizacyi
- tylko mocy - więc samowo
la indiwiduowo. - ale to
wszystko nie jest estetyczne

§

288.
Rewolucja skończona wraca
w centrum Francyi ale myśli
szła po za granice Francyi
w bohaterów 19 wieku - ten czas
kryzys [illegible] [illegible]
on który wszystko zaczął.
Ale dziedzictwo po rewolucyi
cyi powrotu prostotą [illegible]
rozoru.

[illegible] stany niektóre
[illegible] - nie ma nic [illegible]
[illegible] - [illegible] nie
mogło [illegible] [illegible]
ma [illegible] by się powrócić
[illegible] coby go [illegible]
[illegible] [illegible]
nie.

bo ktoś rzeczy objęty był szczegółowo

szczegółowości -

291

§.

Jest to czas niezastąpiony w całej więc

niemogący być osnową dla

sztuki i poezyi - Indywiduum

bogate na zewnątrz, [illegible]

w sobie, rozdzierane się i [illegible]

[illegible] z [illegible] (blask)

Obcowanie towarzyskie bez na-

[illegible] - nie wyjawia wojęj [illegible]

[illegible] - nie ma prawdy -

na zewnątrz, nie ma prawdy jest

Niema objawów - radości jest

w [illegible] - zabawa obstalowa-

na, gotowa form, bez [illegible]

[illegible], a nadto [illegible] indywidualnego

je dowodzą objawy indywidualnego

czynu i [illegible] postępu

jest namiętności, nawet [illegible]

oznosi [illegible] dzieciństwa [illegible]

świata - Spokojne życie jest

[illegible] - Ponieważ [illegible]

jest ród olbrzyma — aby nie umie-
rał, nie trzeba [illegible]
[illegible] sprawiedliwie
[illegible] najpiękniejsze są [illegible]
wy — nie ma już [illegible]
towarzyskim — gra w karty
postępowa, uderzająca rozsądek
ko, [illegible]
— [illegible]
radości, jak [illegible] jakby z
kamie, gdzie teza, [illegible]
taski z niechcenia — [illegible]
[illegible]
innej formy —

Rolnictwo [illegible]
landszaft — wojna [illegible]
bez [illegible]
[illegible] bogów w
[illegible] wodza Nap. I — Bo
każdy postęp kultury jest
[illegible] przed wiekiem
estetycznym —
[illegible] — Rewo
lucya [illegible] zaraz [illegible]
[illegible]
została —

Głowa ostrzyżona krótko na
miejsce fryzury – Pieder ubawił
się wiele tradaj zapuścił się – zwolna
aloli wzrasto nowemu kwiecadło
trzy kolumn, które linie fałszywe
przykrawa szyję, a pomaga mu
w tego krawat – warunkiem
długie pantalony – i bebzy.
wszystko przy tego dociała s
nie spada narbocznie i fałdy –
– pomne osadzeniem na te
nerki na szczęście kołnierz
ostre kawałkami ciała – Bo
swem s łonija się wiąz do
ciała – a przecież znowu odbijaj
odnego słonijawa do materii
który tkwi obecnie z całą rozumienij
się pod niebo wraldemi całe na
gęś miejscy, wszystkie przeciwni
Ale najgorzej co do barw, wtedy
bajace słonce pokazuje się
a fatalnie barwami,

a barwy brudne gnuśnej
szlachetne – któżby w świat
ubrać [illegible] farby
tak [illegible] nie [illegible]
nędzy –

Myślę że gdy ta bieda więcej [illegible]
wspomnienie wszystkich w [illegible]
d. 22/III 865. w [illegible] – ale od tego potem
baby [illegible] [illegible]

Najważniejsze

Zasady Estetyki

Zeszyt VIII

O fantazyi artystycznej 1°

I Wykłady o Fantazyi artystycznej Lipiec 873/4.

1° Piękności dwa pierwiastki

2 stąd rozkosz widza — wskazano ich dochody — Schiller

3. ~~Po~~ Siła twórcza jest fantazya — różnica jej od psychologicznych uczuciowych objawów.

swej, charakter marzenia —

4. fantazya zwrócona do piękności dwojaka poruszona a mistrzów.

5 Gdzie jej miejsce w Estetyce?

A Metafizyka piękności

B ~~Filozofia~~ Piękność Natury

C Fantazya —

B i C razem tworzy sztukę

rodzaje sztuki

1. architektura
2 Rzeźba
3 Malarstwo
4 Muzyka
5 Poezya.

Fantazya artystyczna —

Jej powołanie — Bo piękność natury nie wystarcza Jakto? 1. Dzieła natury nie są osobliwie piękne — piękność ich jest tylko szczęśliwym przypadkiem — bo jestestwo natury jest tylko [illegible] co to się, [illegible]

136

narożenia nie uptyjmy te porządnie te urodzie
drzewo na plantacyą — ozdobienie słońca
ołtarzyk urządzić można — które z natury

2 ~~Piękność~~
nie jest pięknością ale celowością
2 Piękność jest pojęciem tedy wyższym — ołtarzyk
otrzyma ostateczną treść od świata natury
one nie nie wyczerpują więc je poznają
uzupełnią — zarazem tkanki natury — ale same
nakładzie przyjmując pojedyncze jedności
nie są naturą — a naturą jest owa ogólna
siła tworząca — a zatem zgadza z artystą
który do tej siły stworzeń dąży — więc
pomocniki poprawiają — artysta jest naturą —
siłą idealną.
3 Piękności natury — dla tego nie jest
zupełna bo one tworzą bez wiedzy — i
uzupełniają wiedzą ołtarzyka — a ten wiedzę
nowa nową albo wiedzy w ogólności
usposobiony do uznania piękność albo
ten to robi z wiedzą jego chwilową
usposobienia

Est. Fant I 17 Paźdz. 137

Fant. tajemnicza potęga, rodząca ze siebie piękności – naszym przedmiotem. Nauka fanta-
zyi częścią Est. – stąd trudności [illegible] się
co nawet [illegible] odwołuje się fant. do rodzajów piękności
wszech – więc wszelkości powtarzamy –
1° Teorya, metafizyka piękności – ogólny wyraz
bo piękności natury i piękn. artystyczna –
Bóg stworzył świat. – więc wszelkie idea
umysłu Boża z stąd wiedza [illegible]
z idea zjawisk i wszystkie – poznanie – prawda –
wypełnia się wiedzą – Ta idea żyje i istotnie
w piękności – więc idzie [illegible] Bożym – ma
w swojej woli – więc idzie [illegible] prawdę
w niej – cnota – gdy ta idea rodzi prawdę
i przychodzi ta forma [illegible] wtedy
piękności – gdy ta idea zupełnie [illegible]
[illegible] wtedy religia – ~~[illegible]~~ idea duch. i [illegible]
Piękności dwa czynniki, idea duch. i [illegible]
istotnie – stosunek równy tych dwóch czyn-
ników równe rodzaje piękności 1. Piękność
prosta spokojna – 2 gdy czynnik duchowy,
idea wznosi się nad czynnik ~~[illegible]~~ [illegible]
tak że niby piękn. materyalnej nie ma, [illegible]
ności, tak [illegible]

A. przedmiotowa wzniosłość
1. wzniosłość przestrzeni Alpy, Tatry, gwiazdy
2 wzniosłość czasu większe to trwanie – albo –
niem 1000 lat przed oczyma twemi jako dzień wczo-
rajszy który przeminął – 1000 lat jako sen, jako
trawa która z poranku rośnie kwitnie – a po-
koszona wieczorem usycha – (Bogi Olimp – Żyd.
3 wzniosłość siły – Hiob – morze – Alpy Tatry,
a burza – przewaga siły wypacza formy
ekspresji – Gladiatory w Borghese – kiedy matejko
zebraniu – Koniec wzniosłości przedmiotowej ;
bo nie dość. dojrzała 1° nieprawdziwa myślom
czono się malowaniu 2. myśl wiedziała pisząc
wyższa może sobie przedstawić X Madd 17 Bord
podmiotowa – raczej jest wyra-
B wzniosłość podmiotowa – wzniosłości podmioto-
rzenie się zewnętrzne – wzniosłości samej treści – bucha
nie woli A. wzniosłości samej treści woli – na
Otello B. wzniosłości złej woli
kto wzniosłem – wtedy wzniosłem
upadł stan wywrócony – wtedy wzniosłem
gdy tworzy się w nim polega Richard III Shakespeara
stałość w wielkości złe, jako sprzeczności
wzniosłości postaciom, by swej treściowa cięża
ta sprzeczności – bo stąd końcem – Pocz
Trwałość – ze wzniosłych samo siebie
Tragedia – ztemegaczy wiedo samo siebie – Faust
zaprzecza – ginie – stąd śmieszne – Faust

138

Est. Kant. II (Wzniosłość dobrej woli
wola ogólna rozumowa - idea obyczajowa -
ale ta idea jest tylko przeważająca - wśród
innych idei - bo inaczej byłaby wyłączna bez
indywidualności - typem, jak u Schillera - ta
jedną ideą walczy ze światem - Pathos.
Charakter Shakespeare - walczenie wewnętrzne
miłości stawia - to zawsze i chwały to alegoryczny
wzniosłość patetyczna najwyższa gdy zdolna
oprzeć się sobie - nie jest tak pathos - potrzeba
siły bo inaczej czułostkowości - ta należy
godności panowanie nad afektami społecz
Dalej - Przeciwnie: wdzięk - przejście do
tragiczności do wzniosłości podmiotowo
przedmiotowej - stopnie liczebne - wiele
osób podmiotów - ta jest idea nie jest treścią [ta wielość zbiorowa]
osobista ale przedmiotowa - ... Jesz II 46.
potęga ogólna, ogarniająca
~~Ku~~ Tragiczność, wyższe stopnie nie [illegible].
wszechmoc idei to jedna konieczność - natura wieczna
to druga konieczność - idea uosabia się, ale ona
jednak względna [illegible] i czym [illegible] bezwzględnej

inne idee satire uosobione – burza grozi – proces – zdarzenia – położenie osobiste – rozwiązanie – Postać tragiczna – 1° obraża albo idei albo natury – Z obraża własną ideę bo on jednak który skończony nie zdoła wcielić tej idei. Z obraża inne idei w nim samym przeżywające. Jest to wina bez winy – X raczej długiem ku winie że jest tym a nie innym człowiekiem – Z obrazy jego samej bez – cały tam ich zawikłań – i całkiem – za cały ród ludzki – Zniweczenie osoby – część – może być ocalona – albo objęcie mierzy jej karana – może być ocalona – albo objęcie niedoskonałości, z mazanie winy – wrażenie tragiczności – zrazu obce – potem poczucie że i w nas samych ta idea – przeczucie ciemne – na pięcie – żałość wiada – obrzenie bo niestosowność ale w końcu zadowolenie bo idea ideowo – wielkość sprawiedliwości

Komiczności – obrazujące dowody buntujące się innej idei – Kom. polecenia szpetności szpetność w naturze ma duże dziedzin albo cały rodzaj szpetny ady przyciony – albo w rodzaju wyższym indywiduum przypadkowe – być porównany siebie – przykłady komiczności wiersza, np. śmieszności wiedzie z wiązania Łosia np. voltarquien – śmieszności z natury, wola a ciało np. Wochanelle ołych drużyna

139

Est. Fant. III – oswiadczenie powiewna dziwanie ptace a zajada – Teatr zasuwa – Kortyna zabiły ucille Pan Sancho nad rowem – cincin babla – sprzeczność zaś naturalna komiki zelwedria nasz wsiadł kaluże ucinia niewinne – np. jeżeli złoczyńca zlewa chcący do czyste kolby – ale cóż nie wiadomy węgarde dla niego – Konieczności rażące które z awaren ~~przedzielone~~ są z kontrowaniem 1. Stanowanie – fizycznie osoba fizyczne nosi przedstawia sprzeczność – dlatego nic żądający namiętnego ciała między obłokami, biak, basetlina – lub organista z oracją – albo baja w ciągle cię przywa- capacy – ta forma ludowa zdrojem każdej komiki – 2. kom. podmiotowa – dowcip lub obie sprzeczności w duchu – stąd wadliwem mowa jest ~~to~~ sprzeczność w duchu – nie kadencja sprzeczności jeżeli dwie rzeczy zupełnie nie podobne a zwanym duchem pozornie i tedncie jednemy tak dowcip może być igraszką słów jeżeli dla podobieństw ducha wodzenia tacy. H. Brewoski. Rami mogą dzwoneczkiem sakwowie tacy. H. Brewoski. Kiedy wiedziony Raulens brama baby – Voltaire fen – ocha – wiedzieny igraszka słowa winna mieć jakieś znaczenie – 2° dowcip np. baby, fen – a ~~la posterité~~ – deczyfrantem – w myślowe dwa cięż obrazowy – wyjawienie myślowe Saplin, Ludwik król wyobrażenia zwanych sfer. – Saplin, Ludwik król Pegaz – à la posterité jako obraz mocy albo koń albo odwet – Alex. Dumas mierzyn winno być krótkie a niewymuszone – kowane –

3. Ironia – dowcip – występujący w przedmiot kiedy
jeżeli dowcip występuje w osobie drugiego dzieli
rzutem wyobrażenia, albo w celu czy malarza ob-
sercem – lżym nadrzajem ku tylko zmysłowym
do blaziowania – z [illegible] w jednej osobie czysto umysłowym to do-
wcip. – sprzeczności oddziela od siebie – teraz Bóg
są sprzeczności ale w autorze jedynym i tym
samym który się sam wytworzył – to jest humor
sam nad sobą się śmieje – nadrzędzi wielki
o sobie –
Ryczność Natury Z. V.

Krak. d. 30 sierp. (Piątek) 1867.

Fantazya Twórcza

§ 1.

Dwa czynniki piękności

Piękność jest zlaniem dwóch czynników między sobą przeciwnych to czynnika idealnego i zmysłowego. Piękność jest ideą wyrażającą się we formie zmysłowej — Toć byłaby pierwsza część całej Estetyki — Ale ta część nie wystarczy, wypada przypatrzyć się każdemu z tych dwóch czynników z osobna — nim on jest sam przez się zatem [illegible] czynnikowi zmysłowemu z osobna wziętemu — Tym czynnikiem jest piękność natury — natura jest [illegible] zmysłowym, bez ideału — są bez wiedzy — Piękność natury także działa bo jest między innemi bezpośrednia — ale gdy ta piękność zadziwia bez wiedzy nie jest jeszcze nie [illegible]

1. Piękność natury

ona także działa bo bez pośrednia, żywa ale piękność bez wiedzy swej nie jest zupełna

2.

jest przypadkowa a nadewszystko przemijająca. – O piękności natury mówiliśmy dawniej. – Teraz wypada nam przypatrzyć się drugiemu wyrazowi piękności w ogólności idealnej, piękność bez ciała – jest to niedo fantazya twórcza artysty poety, bo przed jej wcieleniem – a zatem przed czasem gdy ona się staje prawdziwą, pełną piękności a tą jest właśnie. Z tego co się powyżej rzekło widzimy jakie miejsce zajmuje nauka o fantazyi w całości Estetyki.

§ 2.

Powszechna fantazya.

Lecz zanim mówić będziemy o fantazyi twórczej artysty, poety wypada rozpatrzyć się we fantazyi powszechnéj, która jest darem wspólnym całej ludzkości, która w prawdzie zdolna odbierać wrażenia od przedmiotów pięknych, ale ich sama stworzyć niezdolna

ale piękności natury niedoskonała, przypadkowa, przemijająca

Z czynników fantazya artysty poety – przed wcieleniem

Powszechna fant. darem wspólnym wszystkich ludzi – jest bierna ale nie czynna.

Skąd się bierze fant power? Człowiek ma w sobie wszystkie idee, myśli wielkie — więc je widzi, wypatruje je w rzeczach stworzonych, uzupełnia je udoskonala je

Skąd ona się bierze? Człowiek ma w sobie wszystkie idee, myśli wielkości, więc gdy je z postaci rzeczy zobaczy wcielone, w których je widzi, on je ze sobą przynosi, i uzupełnia je te idee, widzi te idee otoczone zdarzeń, przyjmuje je przedmiotom rzeczywistym idealnych które widzi na tle tych idei, i teraz to uzupełnia co jest niedoskonałe wprzypadkowej — Naturze nie ma tego przypadkowej — Natura nie chodzi o piękności ale o cele, o utrzymanie jestestwa. — Jestestwo natury wprawdzie zaczyna światem, więc ten ze wszystkich stron sceranie, obrazane, ... nie może być spełnia się gdzie — Jeżeli jestestwo, i skąd ten gnie — Jeżeli ... natury jest ... tem być się stało bezwolnie — przypadkowe

W naturze nie chodzi o piękności ale o cele — Jestestwo natury utrzymaniem, wszakże zaczyna sercem — obrazane wiele

Ale co więcej! Jestestwo natury nie tylko jest względnie pięknem samo w sobie, ale jest ono pięknem jeszcze względnie pięknem przedmiotowo bo względem podmiotu widza, bo i ten potrzeba by podmiot był to naprzód, by podmiot był usposobieniu sześliwym by ... a ... przypadkowości

Jestestwo natury
1. względnie pięknem samo w sobie
2 względnie pięknem co do podmiotu, co do widza — bo wszystko naprzód, aby widz usposobiony

str. B 34

4, 93.

kiedy my powiadamy że trzeba naturę poprawić –

Zarzuty – że poprawa jest odstąpieniem od prawdy – jest tworzeniem potworów – 306.

Tym czasem ci co tak zarzucają mówią że natura to nie jednostkowe jestestwa – natura jest jej ogólna siła twórcza – więc zgadzają się znowu artysta apeluje do tej siły twórczej, do natury ogólnej – artysta jest – artysta jest naturalistą idealnym

Z tego wszystkiego znać, że niedoskonałości natury nie wyszła, że trzeba ją poprawić umieć, że trzeba ją poprawić! Ale właśnie ten spotykamy zarzuty ważne. Powiadają że odstąpienie od natury tworzy jakieś okropności potworne – ale ciż sami co tak twierdzą mówią że trzeba przedewszystkiem oznaczyć czem jest natura? a mówią, że natura nie są jej jednostkowe jestestwa nastręczone nam przez przypadek – ale naturą jest wszechmocna, mądra jest siła jestestw, ba! ona jest siła twórcza natury – i takową uwzględnić winien artysta do tej siły ogólnej winien się odnosić – otóż ci którzy to nam

czynią podobne zwroty,
zgadzają się z nami – bo artysta
który od jednostkowej jestestwa
appeluje do natury powszechnej
str. 306. ogólnej, wielkiej, jest natura-
§380. listą idealnym

§4

Rzekliśmy powyżej iż przypad-
kowość piękności przyrodze-
nej jest naprzód względna co do przedmiotu
do jestestwa samego – a potem
~~przypadkowa~~ piękność natural-
na jest jeszcze przypadkowo
ze względu na podmiot bo na jego
nastrój osobisty – więc, podmiot
winien być usposobionym
ochoczy w tej chwili by obaczył
piękność przyrodzoną – To
zaś usposobienie ten nastrój
przedmiotu obudzony bywa
przez przedmiot na podmiot
działający – ~~albo~~ gdy więc ten
przedmiot nie będzie

Przedmiot natury jest
względnie pięknym
1. sam w sobie
2. względem podmiotu
Trzeba nastroju w podmiocie
~~Skad~~ Ten nastrój obudzony bywa
przez przedmiot – ale gdy ten
przedmiot sam nie jest
pełnie pięknością, nie też
nie może wywołać natural-
nastroju we widzu – więc
wnosimy, iż we widzu samym
musi być wewnętrzny ideał
obraz którymby się [illegible] ze wszy-
stkiem tym przedmiotem
np. człowiek.

obacz na stronie
6

czystej pełności więc też ten nastrój w podmiocie jako wywołany przez ten przedmiot, więc jako nie może być czystym nastrojem od tego przedmiotu zależny. Zatem potrzeba żeby w podmiocie istniał czynnik niezależny od przedmiotu, samoistny – wolny, który by nieza- wisle od przedmiotu zdołał stworzyć obraz idealny tego przedmiotu, i zdołał wtórzyć w ten przedmiot obraz jego idealny, wewnętrzny § 381
który by z tym przedmiot się zlał str. 309
w jedność. Takim nastrojem jest więc jest prostym nastrojem ale [illegible] twórczością niezależną od przed- miotu – widzę np. człowieka który miał być pełnym ale choroby biedy, kłopoty zwichnęły tę pełność zadrz[illegible] i uwolniły się jej wcześnie. Przecież 312
mimo zwichnięcia i przeszkód znać na nim ślady tego jakim on być miał gdyby nie były tych przeszkód – Takie Te ślady chwytam duchem moim, i [illegible] [illegible] za zasadę rozwijam je jako odpowiednio, a tak to co było w niego możliwością tylko staje pierwotnym jego obrazem (ubiło)

Ten obraz pozwolony rozniés od ideatu, bo ten obraz jest dopiero czystem niezrozwiniętem patrzeniem, czystem, patrzeniem które dopiero wirtualnie jest czystem

~~Plato w Fedonsie~~

Błąd ten polega w intellekt.

Plato — Plato tłumaczy ją mytem mowiąc jako dusza się cieszy widząc piękność, bo sobie przypomina że ją oglądała niegdyś przed urodzeniem. Platonowi to zarzucić można 1º iż on mówiąc to czyste patrzenie jakoby było czemś dokonanem, gotowem ale zapomnianem. 2º iż on wprowadza dwa światy — szczera prawda jest zasada iż duch ludzki pierwotnie jest w jedności z przedmiotami że zatem ma moc ich czucia —

str. 312 — nia wolny, używa tych przedmiotów, a tem samem moc możności tych przedmiotów od niedostatków

19 września 869

Powszechna fantazya właściwie tylko na tem zależy aby rozpoznać w obecnie danym obrazie jego obraz pierwotny, a to przez przypomnienie, odczuwanie

Czem powszechna fantazya?

Dotąd d. 27. Paźd. 873
X

§ 5

Fantazya szczególna,
(~~autosciva) twórcza~~. 315.

Fant. szczegółowa ~~a~~ tem się różni od powszechnej że fant. szczegółowa rozdziela jasno swoje momenta swojej czynności – a tem samem że rozdziela on wewnętrzny obraz od przedmiotu rzeczywistego natury

Obaczmy teraz z kolei te czynności –

§ 6.

a) Zapatrywanie (Anschauung)

zależy na uchwyceniu żywem zjawiska
Duch tego dotknięcia może być twórczy
zmysłów, i przyswaja sobie przedmiot
– Zapatrywanie silne u dzieci–
padcio.

Zapatrywanie w widzenie w niewłaściwem znaczeniu

Do zapatrywania tego poli-
czamy jeszcze zapał, w niewłaś-
ciwem znaczeniu bo przyswajanie
sobie tego co w prawdzie uległo zapa-
trywaniu we właściwem, ale jak
oddalone, co tradycyą, historyą
podane– Talent zdoła sobie sze-
rzy przeszłości przyswoić, jak gdy-
by były obecne– A do tego potrzeba
aby miał wielki zapas zapatry-
wań właściwych– ~~które~~ tylko na
zapatrywaniu żywe i narzucić
osobie wrażenia których sam
doświadczał tem sobie takowi przy-
swoić zapatrywania na rzeczy
historyczne.

tradycya, historya

Znać że potrzeba jeszcze pamięci
mocnej aby ile można najwię-
cej zebrać.

Potrzeba pamięci – by był zapas

6) wyobraźnia. Jeżeli zapa- wyobraźnia jako składobrazów
trzymanie jest sprawą ducha
tworzącego obrazy, toć po two-
rzeniu i z kolei innej sprawy innej wyobraźnia nie tworzy
czynności ducha które obra- fantazya
zy te wyobrażenia przecho-
wuje w kopielach duchowego wn-
trza - taką władzą jest wyo-
braźnia w ścisłem znaczeniu
tego wyrazu. Vulgo uważa-
ną wyobraźnię była ... . .
jakoby wyobraźnia
władzą twórczą, zadrażą wyobrażenia
ale nie biorąc w znaczeniu ścisłem ‡ nie innej trafnym wyraz wyobraźnia obrazowania nie [illegible]
ten wyraz - (doskonały jest Einbil- gdzie się [illegible] wyobra-
dungskraft - ein - bilden ‡) - wyobraźnia zenia - wy. gotowania [illegible]
więc przechowuje we wnętrzu du- wprowadzania i to -
chowem obrazy - a te nie słowy
obecności - zapominamy się
Ale ze swych zapomnienia
one się stają ... [illegible]

Przypomnienie samowolne
lub zastanowienie samowolne

A wywołuje na jawo dwojakim sposobem, albo wtedy gdy ten sam przedmiot znowu spotykamy wręcz, a wtedy obraz jego znowu na jawo wystę[illegible] wa z dna ducha — a to jest przypomnienie albo wtedy gdy się samodzielnie zastanawiamy i samowolnie z łona pamięci nie wydobywamy niebezpiecznie wnet obraz (niebezpiecznie?) obydwie te drogi mają to w każdym sobie spólnego że z tych obrazów, powstaje cały system kolei obrazów — owa asocyacya ideów w której pierwszy obraz będzie drugi a ten trzeci, czwarty i t. d. są to zapostrzegane

asocyacia idearum

§ 8

Tak dla ducha rodzi się świat odradzający się w ciągu reprodukcyi z jakiegoś ale ten świat

Reprodukcya — owa świat który jeszcze nie przeszedł § 389
str. 327.

8

nie jest jeszcze pięknym 12 nadział pięknym[?]

1. z powodów przedmiotowych

2 z powodów podmiotowych

bo 1° z powodów przedmiotowych gdy obrazy jego wzięte są z całym niedostatkiem rzeczywistości

2° z powodów podmiotowych gdyż do nich mieszają się wzruszenia nasze osobiste, chęci, zadre-bralkiej[?] tedy wolnego i niebadnego[?] ujęcia rzeczy-

od tego czynnika podmiotowego wolne są obrazy w sennego marzenia, bo we śnie duch zupełnie poddany jest światu obrazów swoich.

sen marzenie

pod tym względem sen wyższym st. 330 jest od wyobraźni - ale zarazem stoi sen niższy od niej bo w śnie nie podobna nam przeprowadzić ścisłego odróżnienia podmiotowości od przedmiotowości, że nie zdołamy panować nad zamętem obrazów - Bo duch we śnie sam myśli[?] formy bezświadomej natury 332

§ 9

W Podmiotowości przedmiot.

334 Przyznajemy że piękność istniejąca we fantazyi jest podmiotową, ale w obrębie podmiotowości tej winna się znajdować pełna przedmiotowość. Jakoż wobec ducha winien stanąć wcielony obraz przeniknięty wskroś ideą, treścią ducha, ten obraz ma być czystą formą.

Dwie odwrotności

1. Przypominamy iż obraz nie jest czysty pierwszy, że wyobraźnia miesza osobistość naszą, naszych namiętności i żądze z obrazami, nasze twórczości składają obrazami i tworzą takowe skłonienie dla siebie podstatnie obrazy są zanadto podmiotowe i zanadto zmieszane z nami; 2° gdy odwrotnie obrazy zanadto od nas niezależne zanadto od nas niezależne wyniknie potrzeba aby mię… wyniknęła nie potrzeba aby ta odwrotność się zlała w jedności te odwrotności potrzeba aby ta czysta forma powstała z połączenia podmiotowości i przedmiotowości

ze świadomości działającej i dzia-
łania bezświadomego, ~~z~~ działa-
nia pośredniego i a przecież
bezpośredniego.

§ 10

Zebrawszy to wszystko cośmy
powyżej rzekli (zaczynając od § 6) -
powiedzmy że obraz potąd jest nie-
dojrzały więc niedostatecznym, póki
się nie uwolni zupełnie od przed-
miotu, póki nie stanie się wyłącz-
ną własnością samego wyłącznie
ducha, a tak jako własność jego
nie ~~stoi~~ stanie wobec ducha. Obraz ten
bowiem wyłącznie dzieckiem ducha
~~zatem~~ jest niby dzieckiem przedmiotowym
ale z drugiej strony gdy staje
wobec ducha staje się dla niego
przedmiotowym. Dlatego też
rzekliśmy że obraz senny
nie wystarcza; że ten obraz z jednej strony
~~senny nie jest~~

z jednej strony nie jest przed-
miotowym bo raczej dzieckiem
podmiotu, ale z drugiej strony
we śnie uważamy ten obraz
za rzeczywistość, za rzeczywistość
za przedmiotowość —

Odwrotnie — Duch zaś na jawie posiada
wprawdzie wewnętrzny obraz
przedmiotu, ale przytem nie
traci przedmiotu rzeczywiste-
go — więc ten przedmiot rzeczy-
wisty staje się miarą i porówna-
niem dla obrazu wewnętrzne-
= go —

Zjednoczenie — Zatem żądamy ~~jest~~ aby był
sen na jawie, stan jawny
śniący — żądamy aby był
obraz wewnętrzny a przytem
i przytomność jawna sobie,
Rodzić obrazy, oddać się im
ale przy tem wiedzieć że one
są naszym utworem — Te
obrazy snujące się przed nami (podmiot)
z całą siłą wolności a (podmiot) ale nad niemi
stworzyć myślenie.

§ 11.

c) Rozlaściwa fantazya

Znaj więc iż zadaniem całego, wspólnego człowieka, człowieka który wszystkie jednostkowe zjawiska chwyta swieżością ich szczegółowości i zaspokojenia i całym umysłem – ale zarazem każdą jednostkę sprowadza do jedności z ideą, ‡ Ta idea winna być jego ogólnem pathos, nie pathos szczegółowem – które by się odnosiło do etyki, do religii, do czystego myślenia –

str. 335.

Uwagi. – „winien sprowadzić swoją wziętą jednostkę do idei lojest iż w każdą jednostkę złożony ma być świat cały. – To jest prawdziwe przejście z podmiotu do przedmiotu. bo tutaj lecz podmiot nie zamieni się w przedmiot, nie lecz za zamiana na przedmiot jest prawdem iż lecz podmiot przejście w życia innych, że i inni inni będą jak wyjątek poeta – A równiez ta jednostka winna mieć indywidualność swoją ‡

‡ Ten obraz winien być wyrażeniem całego zadania, ale równiez ten obraz nie powinien być ogólnikiem nie abstrakcyą ale powinien wszystkiego, czasu – w jedności przemawiania

‡ winna być żywą prawdą

str. 335

Kto tego dokazać zdoła, jest co do rodzaju swojego poetą mistrzem, lecz tem będzie wyższym im bagatszym będzie co do treści, a zaraz tem ściślej zestąpi się treść z formą.

Co do szczegółowego Pathos

Jak co do etyki – Czysta darność jest wytworem etyka czyli to przedstawieniem pedagog. czyli filozofa, ten na wszystko patrzy się ze stanowiska powinności, tego co zgina lekki tez nie zdoła stworzyć świata [illegible] które byłoby uwzględnić [illegible] idei nowej jedno[illegible]

Jakoż (§ 56 i nast. I Vischer str. 151) trzeba odróżnić piękno od dobrego. Gdy forma czysta, to jest ~~istota~~ piękności niczem innem nie jest, jak ~~har~~ harmonia idei z ~~rzeczywistością~~ ukończona w sobie ~~ale~~ nie z rzeczywistością ogólnego ze rzeczywistością jednostki indywidualną, pełną

Kraków d. 5 września 1867

Kraków d. 28 listopada 1869 18

Więc z tego pojmowania piękno-
ści wynika różnica piękności a
Dobrego pod względem moralnym
Bo i dobro moralne jest harmonią
i jednością idei i rzeczywistości ale
w ten sposób iż w dziedzinie moralnej
~~do~~ ta jedność jeszcze nie istnieje
a czynność moralna dąży do tego
aby ją dopiero zrobić aby się jej dorobić
nie spoczywa na przypuszczeniu
zewnętrznej istniejącej sprzeczności
między ideą a rzeczywistością
Stąd też w dziedzinie moralno-
ści nie można się pytać jakiej
jest formy ta jedność idei i rze-
jaką ta jedność wygląda
czywistości – bo ta jedność jest
dopiero zadaniem nieskończo-
nem – Etyka wymaga pracy
walki, w dziedzinie sztuki jakby
magią, czarem ta jedność [illegible]
wa – w Etyce czynność zwrócona
na całą empiryczną rzeczywistość
w celu aby ją przerobić – wszakże
ta jedność darem przyrodzi
ale też skutkiem jej nie
jest cała rzeczywistość
ale jeden jej punkt,

7

338 II Co do Religii – Rozumieć uczu-
cia święte religijne nie powinny
być mieszane z rozmieści-
niem fantazji artystycznej
Fiesole wprawdzie modlił
się, był ostatecznie [illegible]
był nawet beatyfikowany
po śmierci – ale on nie sprowadził
pobożności swojej tak jak
był wielkim mistrzem w przed-
miotach religijnych ale
dla tego że miał fantazję
twórczą. – prawda że w całe ≠

≠ całe tak pełne religijnego
nastroju nadawało tonu-
nieb. tego fantazji i
karało nie wyłącz
pobudki religijne

III Czyste myślenie to jest
filozoficzne, również być winno
oderwane od fantazji
bo nie tylko nie pomaga
fantazji ale jej przeszkadza
bo zabija twórczą treść dzieła
ale ta treść zadziwia
jako uczucie na swe formie, zadziw
wszystkim myśleniem
[illegible] [illegible] że [illegible]
[illegible], w [illegible]
Schiller [illegible]
rozum spekulacyjne
[illegible] i [illegible]

Najważniejsze

Zasady Estetyki

Zeszyt IX

O fantazyi artystycznéj 2.

Z I-

potrzeba — 160

V. od str. 300 do 524 to jest — 224.

mies. ~~1/4~~ to jest 40 = ~~[illegible]~~ 56 str. zatem do 356 str.

1/2 to jest 80 = 112 zatem 412 str.

~~1/3~~ 3/4 to jest ~~[illegible]~~ 120 = do 468 str.

—

pot. ćwiartki 40 do 60 mies. wyp. 28 V. zatem do str. 356
−28
384

Wtorek d. 10 września 867

Korzkiew d. 6 czerwca 1869

§ 12.

Stosunek podmiotu do osnowy.

§ 393 str. 338 — Rzekliśmy powyżej §. 11 str. 14 iż
żądamy z połączenia przedmiotu i
podmiotu, jedności celu zarazem bytu
bezpośredniej i pośredniej, idealnej
i materyalnej - obaczmy jak się to ziści!

Historya twórczości. — Podmiot przypadkowo spotyka
piękne naturalne zjawisko, to zja-
wisko dumyta spotrzeniona sobie
idee stawiającą w podmiocie - Podmiot
wyje nie kładzie idei w przedmiot
ale znajduje już idee w przedmiocie
która go porywa i zapala - Podmiot
który przedmiotowa sobie przy-
te idee przedmiotowa rozwija
swoją zarazem wrażenia, jej rozwija
a tak rozwiniętą znów wlewa w
przedmiot -

Tak - tym bywa postępować
winien podmiot - bo inaczej
zostanie nam przedmiot który
sztuka sadzi, i z umysłu jakaś
idee wcieleje w przedmiot jemu
ją narzuca - a tak może się stać

Jeżeli mamy sobie postąpić
a tedy narzuci swoją treść
przedmiotowi - będzie naciąganiem

Doszedł d. 10/XI Powt.

22

ze idee państwa narzuci kamieniowi
albo idee wolności zwierzęciu — A choćby
nawet podm. postępować sobie słowo-
nie i gdyby naprzykład ideę państwa
[illegible] — ale na wszelki wypa-
dek choćby i najsłowniej postę-
pować ciało, forma ~~bez~~ dostanie nie
swoją duszę!

Przedmiot artystyczny mający
wyprowadzić natury idee jego z formy
tej idei — obie strony są tu w jedności
choć forma tu jeszcze zaciemniona a
wymagająca przeobrażenia — artysta
winien tę całość treści i formy uwolni-
[illegible] przeprowadzić przez ducha [illegible]
na, przeprowadzić przez ducha [illegible]
Błędne będzie jego postępowanie
jeśli jakąś treść wymyśloną, której
albo w tę lub ową formę którą na- 339
[illegible] to jeśli tak sobie tworzy
maski mające w sobie obce [illegible]
Fałszywe więc zdanie jest tych
co twierdzą poszczególne [illegible] 340
co twierdzą [illegible] może być
[illegible] — [illegible] może być
wprowadzona. [illegible]
[illegible] powyżej —

To twierdzenie właśnie odpada
że można narzucić przedmio-
towi treść obcą, [illegible]
...

340. Ci (np. Hebbel) podciągając to błędne
orzeczenie swoje twierdzą iż sztuka jest
odbiciem ~~wyrazem~~ myśli. Pomijamy to iż
wyrażenie „myśl" wcale jest nie-
szczęśliwe — przy samym jednem czyli
ta myśl właśnie nie powinna być
tą myślą która stanie w przedmiocie?
Te fałszywe mniemania zrodziły
następne zdanie również błędne, a
tak np. wołano: „że zwierzęta ledwie
„jeszcze nie dojrzałemi a przedmioty
„formami nie są zdolne aby były przed-
„miotem dla sztuki, bo — prawie dotąd
„ni urzędu — bo kształty mówiąc ich
„są zdolne do przyjęcia w sobie innej
„idei, oprócz tej, którą one
„wyrażają — a gdyby w te formy nie
„wtłoczono innej pokaźnej idei, taby
„była przeciwna tej formie —" Δ Dalej
wyrażeniem mieć do niego prawa-
dzi wyobrażeniem, jakoby artysta
wkładał swoją ideę w przedmiot
jakoby to zależało od samowoli
podmiotu artysty, mas — ale
uważamy z tego ich wymaga
zdania, wytykamy w tym
niedorzeczności jego —

Δ
Tu tak orzeczenie iż dla tego
kształty zwierzęce (jako prze-
chodnie) nie są zdolne aby nie nadają się
~~mogą~~ być osnową dla sztuki
a to dla tego iż te kształty
zwierzęce nie są zdolne do
wyrażenia innej idei prócz
idei ich własnej by trosz-
~~z~~ tego by wynikało iż te
[illegible] kształty są
wyłącznie ~~tego~~ stosowne ~~aby~~ osnową dla
sztuki, które są zdolne do
wyrażenia innej idei, obcej
im —

~~Bo właściwie im przedmiot jeśli jest uboższym im jest niedojrzal-szym tem korzystniejszym byłby dla sztu-ki, bo w takim przedmiot może utworzyć wiele myśli rozmaitych - właśnie te rzeczy w formy dadzą się zastosować i do rozmaitych allegoryi —~~

Stworzenie potrzeba żeby artysta dał przedmiotowi na siebie działać wedle to całego przedmiotu - Prze-cież ta istota jednego i tegoż sa-mego przedmiotu obejmuje w-sobie różne strony z których każ-da może działać na artystę ~~bo~~ bo też nawzajem artysta obejmuje duchem różne idee więc jedna z owych stron rozmaitych całego przedmiotu idei pewnej odpowiednia — ideę która jej odpowiednia —

Stąd też rozumieć może że jeden i ten sam przedmiot rozmaicie działać może na rozmaitych artystów, a to wedle rozmaitych ~~idei które~~ stron przedmiotu idei które i wedle ~~ro~~ rozmaitych idei

Z dla jednego poety przedmiot pada ideą do epopei, dla drugiego do tragedyi, dla innego do powieści —

podług wszech rzeczy artysty, zlecz.

Mówiliśmy na wstępie Z niniejszego §[fu] że przedmiot przypadkowo spotyka się bądź nakazanem czynnikiem które zapala jego fantazya — bądź wynika że każdy prawdziwy poemat jest przez zadany, z danej okoliczności zadany.

Jeżeli przecież nie od przedmiotu rozpoczyna się dzieło ale od artysty, to to będzie artysta

§ nastręczona

341. który posiada zapas ideów, [które] a szuka ciała w które by ideę swoję mógł włożyć samowolnie.

Przyznajemy atoli że przypadkowości której zadany wyłączniej nie wyklucza bo aby artysta nie szukał, [nie] dobrych dla siebie osnów, odpowiednio tow nadając cel im — owszem genius z nie powinien oczekiwać dobrych przedmiotów wiecznie za niemi chodzić by je ma brać. Malarze wędrują

341 czytają kroniki, poeci studiują historyą

Kowalewo d. 7 [illegible] 867

a osnowa znajdzie się przypadkowo
nawią ze obstalunku, ja nonsen-
sem, bo fantazya nie jest na roz-
kazy – Ale przypuśćmy że obsta-
lunek podaje dobry przedmiot, to
obstalowanie jest niczem więcej
jak wskazaniem tego przedmio- 341.
tu, jest po prostu znalezieniem
przedmiotu – obstalunek wtedy
słusznie przez artystę może być odrzu-
cony, gdy treść obstalunku
nie jest osnową stosowną, gdy
nie jest właściwą natury – Przez
to przypadkowość której my zada-
my nie znosi się bynajmniej pod-
nosi, bo wolności przecież jest
gdy artysta to co mu dane prze-
twarza przekształca –
Ale przedmiotu przyjścia nas, czyli
to zawsze musi być dana koniecznie
by stanowiła to dla dramatu?
czyli* poeta dramatyczny nie 342
może sam sobie
wymyślić

bajkę, zwłaszcza gdy poeta powiązany jest duchem czasu, tak że ten duch wyrazić się może spełna w tej wymyślonej bajce?"

Pytają nas dalej: „czyli to nie wystarczy gdy poeta wprowadzi do dzieła swojego, osoby, rysy pewne, sceny które mu podają wspomnienia doświadczonych bezpośrednio wypadków albo podane mu pośrednio przez tradycyą?"

Na to odpowiadamy że w każdym razie lepiej gdy sama bajka jest podana [illegible]! ale że nawet wtedy gdy bajka jest cała wymyślona też się okaże że osoby, rysy, pewne sceny które mu były dane, o których on wie że je ich poprostu tylko użył wplatając takowe w dzieło swoje, były właśnie dla niego pomocą do rozwoju bogatszego owej bajki którą on wymyślił bo przez niego [illegible] on przez te osoby przez te sceny ocucił zarazy

której sobie niby przez niego wymyślonej
bajce spoczywała. —

Zjawisko zewnętrzne pobudzające
poetę, artystę obiera w nim układ
wewnętrzny, że zjawisko jest dla
jego fantazji miąższem obrabia-
jącym, około siebie wszystkie części
~~ob~~, świata przyszłego, jego szcze-
góły. —

Uważmy gdy jednostkowe osoby,
sceny są ~~są~~ ~~ich~~ dane przez dokład-
ność, ale sama bajka niekiedy 342
dana tylko ~~dokład~~ wymyślona będzie to nie-
koniecznie ~~bez~~ zachodzić będzie to nie-
bezpieczeństwo iż w szczegółach naj-
dzie się prawda ale w całości baj-
ki będzie samowola i naciągani-
Uważmy jeszcze iż przedmiot dokładniejszy (jeśli jest
przeszłości, odległy dla romantyka
i to może być wszelkiej odmie-
nności, jej rozwiązanie może być
odtąd
szczegółowe, potem w romantyce-
sytuacyjne — ale osnowa bajki
sama do tego stosownie odmie-
niona być nie może 342.

Schyler Thorwaldsena
w Stuttgardzie
wreszcie się patrzeć
Göthego oczami

WB

29) [illegible] d. Słowackiego [illegible]

Dotąd Powiedz
d. 17 listop 873

Grecka tragedya była w tem szczę-
śliwem położeniu iż miała za
przedmiot bajkę wziętą z czasów przed-
historycznych, a uproszczoną i opro-
mienioną przez tradycyą — tymi
przykład nastręcza nam malar-
stwo pejzażowe; dawniej pejzaż
historyczny bywał zmyślony
a jednak niektóre szczegóły
wzięte z natury bywały wplątane ca-
łości wspaniałe — Za to też nic
343 było mało porównania całości,
indywidualności, bo był abstrak-
cyjne — Dziś pod tym względem
już widzimy ten wielki postęp
że malarze nie wymyślają nic
zaś bez pomocy natury, ale
uważają wciąż za prawidło aby
coś znalezionego w naturze
przeobrażać z całą wolnością. —
I Thorwaldsen doświadczył jak
doskonałym być może czysta przy-
rodności — jakoż modelował
człowieka — ten wszystkich chce
sobie odpocząć

ściada — i petem przeszłości zakłada obrę
azer na kolano, i trzyma je — To była
taka piękna pozycja iż nie podzia-
nie podała przedmiot do dzieła
doskonałego sztuki —

§.

Uważmy atoli co często się dzieje artyście wobec przedmiotu tak naturalnego! Ponieważ prostą rozpatrywanie się na przedmiot nie oczyszcza go z niedostatków przyrodzonych, a tem samem przedmiot nie jest jeszcze w oczach artysty czysto idealnie piękny — więc tak dusza artysty nie widzi go jeszcze idealnie — ale patologicznie to jest jako namiętna lubieżność piękna z tłoczenia i namiętności mieszające się do jego rozpatrywania się — jak np. nienawiść, wstręt lub miłość i-nienawiść, — Tak np. malarz lub rzeźbiarz mając za przedmiot swój piękną kobietę może ją uwielbiać uwielbiona dla niego obojętna tak

albo jeżeli on kocha tę kobietę, tem
bi miłości jego doznała przez losów w tej
sających, wtedy te patologiczne
wrażenia tak są silne że nie bu-
dzą przejść do czystych niż zamg-
lonych sfer – znaj przeto że w ta-
kim razie potrzeba słowni-
ochłodzenia uczuć twarzy – a pod
tym względem to ochłodzenie
wiano może dwa słowni-
aktor czyli ma się przejąć rolą i do jakiego stopnia? 343 1° jeżeli chodzi tu artystycznie o
sam przedmiot wtedy potrzeba
wszystkiego ochłodzenia 2 jeżeli
raz artysta, poeta, chce oddać
wyrazić własne uczucia, wtedy
miłości uczucia wtedy to ochło-
dzenie winno być także albo we-
wnętrzne ochłodzenie przez człowieka
[illegible] wspomnienie, odnowiło się
[illegible] dawne uczucia twarzy, ten
stan artysta winien być [illegible]
wym miedzy wspomnieniem
zoten, a czym obcowaniu – np.,
poeta chce opisać swoją
miłość uczucia.

i przedstawić Lottową w bohaterce
romansu, tej połowie serca poety świat
obrazów w mej pamięci przyjścia
duszy swojej - ale zdradziłby szczery
potrzebę aby ta naszej twarzy jej
nie była obcą, toby ją wszystkimi
przygarnął, ona byłaby cudzą, więcby
utracona - a przecież potrzeba aby ją
na nią patrzał, ~~aby~~ jako na przed-
miot swój - Zgadniemy że aby prze-
ta poezja bohaterowi romansu
utraciła nam miłość, tak samej
sobie ubywa - Lotte skreślająca
przed Werthera ostatni przedtem
[illegible] - ale tam sam uczu-
[illegible] miłości -

Pamiętajmy że
Nasza twarz ważna być ostat-
nią, bo jak wszystkie drogi
[illegible], nie dołem lub nad
[illegible] - ale zdradzić przy pamięci
[illegible] - ale zdradzić przy pamięt-
nie [illegible] naszej twarzy wśród
[illegible] - [illegible] ta naszej
twarzy nie będzie wierną — 3 [illegible]
i życiem opisana

Podobnie dzieje się i w polityce – autor należał całym wpływem duszy do pewnego stronnictwa, przyszło do katastrofy. – autor chce [illegible] w powieści lub dramacie – więc winien o tyle się od niej oddalić, o tyle ochłonąć aby mógł się sprawiedliwie zapatrywać na stronnictwa przeciwne, wrogie, nie tracąc przytem spółczucia dla stronnictwa którego się dawniej namiętnie trzymał, wtedy dopiero podmiot zdoła się zlać z przedmiotem

§.

Jakim trybem zlewa się podmiot z przedmiotem?

Ten ruch winien się zacząć od utopienia się podmiotu w sobie samym – winien przeto cofnąć się od przedmiotu – w takowym stanie obraz przedmiotu zapada we mgłę bezkształtną; a wtedy gdy mgły ~~[illegible]~~ obleką przedmiot już podmiot zdoła wskutek przemiany się z przedmiotem.

84

Stan ten jest czystą rozkoszą, bo 344
1. w tym stanie wyjęty z czasu i uwolnio-
ny ze świata niedostatków – 2gie pro-
mieniowany w nowej postaci – Jest to 8394.
stan w którym tonąwszy w sobie, w którym
jesteśmy obecni (Insichsein) a
zarazem jesteśmy zewnątrz siebie
bezprzytomni (Aussersichsein) jest
to stan upojenia bezświadomego
upojenia zachwytu, uniesienia, ale
to początek poetycznego erotyzmu jak
go rozumie Plato–

d. 9 września 867

Objaśnienie

„Obraz przedmiotu zapada w korzeniu
mgłę" umiera by zmartwychwstał Powiedz.
Podmiot zdaje się być samotnym
bez przedmiotu – ale to pozory – pod-
miot i przedmiot zupełnie się 345.
oba zlały – W tem zlewaniu się
świat idealny a rzeczywisty obcha-
dza zaślubiny swoje – Przedmiot
się rozstępuje w podmiocie – i podmiot
teraz w przedmiocie – Podmiot cały tkwi
swoją wielkością w podmiocie w
przedmiot–

str. 345 Ta treść ducha jest całym wnę-
trzem wewnętrznym tym w zasadzie.
wszystkie rodzaje gatunki istnień
w środku w zasadzie – duch jest
mikrokosmem – cały świat
zebrał się w nim jako w ognisku,
więc świat zewnętrzny nie ma
dla ducha znaczenia – duch jest
samotnym – stąd duch względem
świata zewnętrznego jest roz-
targniony nie widzi nie sły-
szy go, duch cały jest w sobie,
i zdaje się być nieobecnym w
sobie, bo nie odróżnia podmio-
tu od przedmiotu – świat przed-
miotowy i podmiotowy razem
złączony, kipi wre, a duch bez
świadomości przysłuchuje się temu
kipieniu, temu wrzeniu – Tam roz-
wód od rzeczywistego świata, od
przedmiotowego życia jest powo-
dem boleści, straceni prze-
mieszkają w tym stanie
ale również

45

900.

w tym stanie serca czysta radość
bo błogie poczucie ze ducha pierwot-
nym, wyswobodzonym z dzielni-
cy przypadkowości – z tego ciężkiego
~~snu~~ snu codziennego żywota –
w tem stanie radości bo poczucie
iż coś wielkiego radzi się w
duchu i z ducha – Podmiot przelewa
się w przedmiot, a podmiot nie
wie o różnicy rozdzielającej go z przed- 345
miotem – Moc więc podmiot ten i-
się być mocą przedmiotu – Podmiot
porwany, ~~za.~~ zachwycony, uniesiony po-
tęgą, jakby obcym duchem – jest za-
chwycony, posiadły, opętany, oz-
biernie się ma – jest inspirowany
(Erhebung) [illegible] w [illegible] nim widzia-
dła w głębi – jest to boski szał

§.

Dalszy ciąg bi twórczości

§

9395. Ten stan niepewny, zawsze twór-
czy jest w sobie początek dziełowi,
na ferwy – obraz myśli tej tracy
się z massą obrazów nagromadzo-
nych, a należących do tego sa-
mego ~~alt~~ zakresu, to tarcie
się jego jest tajemniczem wrze-
[Wrzeniem]
niem, robieniem (Gährung)
w tem robieniu obraz myśli ty-
trący się z ową massą obrazów
się kłębią ale jeszcze w nie-
pewnych zarysach, a tak
przygotowuje się akt który
zarazem jest tarciem i rozdzie-
laniem –

Tutaj widzimy jak mylnem
jest zdanie tych którzy twierdzą
jakoby ~~że~~ mistrz ~~a~~ poeta był już na-
tchniony ideą, i jakoby on
przedmiot swój był pod wzglę-
dem ~~od~~ wyrażenia idei a po-
tem dopiero stwarzał

o utworzeniu odpowiedniej formy —
Nawet Hegel dopuścił się niejakiego
dziś tego błędnego mniemania —

§.

Ale pytamy gdzież początek tego § 396
ukształtowania? Ten początek może st. 347.
leż dziać jedynie przez akt sku-
pienia, w którym jaźń jest jakby u-
ce, bez myślenia i woli; zatem upa-
miętania się — ~~at~~ zatem już początek
stawiania przedmiotu w obec siebie
Ale ten akt nie jest jeszcze ideal-
nym, ale jeszcze potrzebuje stanu
zachwytu — w tym akcie uzupełnia się
ki pełny obraz z natury wziętej, tym
trybem ~~ci~~ z jednej strony dodaje się do niego — ~~niemo~~
to co jest w tem w obrazach ~~gatun-~~
~~ku~~ należących do tego samego Bodza-
jej a unoszących się nad nim i około
niego. — a to dodawanie dzieje
się sztuce —
Z drugiej strony w tym akcie oddziela
ai to/również sztuki jest temu dodaniu
przesładza —

~~do Lect. Poniedz.~~
~~d. 24 Listop. 873~~

24
4
96

24
40
9,60

nB

(Tutaj przeczytać wywód Kanta od V. str. 348 ⸗ ale znać że Kant tu myśli bo mówi tu o Kanonie abstrakcyjnym a nie indywidualnym ⸗ od str. 349 do 35[illegible] włącznie.)

Stan ten dla tego trudny do pojmowania, bo pojmowanie jest myśleniem – a stan ten nie jest myśleniem –

§.

Bliższe opisanie tego kształtowania –

§ 397 Gdy się to kształtowanie odbywa wtedy i zachwyt jest w pełnem uniesieniu – co się dzieje ze świadomością wtedy? Ta świadomość prze[illegible] która jest ostatecznie pro[illegible] mądrem idei – [illegible] jest harmonijnym uporządkowaniem całości – ta świadomość jest identyczna z natchnieniem z zachwytem – i jest w porównaniu ze zwykłą świadomością o że świadomością filozoficzną prawie bezświadomością –

Ta świadomość w stanie zachwytu jest
trudna do zrozumienia bo niby jest
obecnością siebie i znów nie jest obec-
nością siebie – Schiller skarży się że go
teorya i krytyka zagasiła gorączkę swej
fantazyi – że patrzy na siebie – że się obser-
wuje gdy w chwilach swojej twórczości
a fantazya pracuje w nim z umiejętną
wolnością bo nie że nie jest bez świad-
ków.
Działanie fantazyi prawdziwej jest
bez trudu bo niby jest sprawą przed-
miotu samego, a fantazya jest porwa-
na przez ten przedmiot i przepada 355
w nim –
Wyznajemy że trudne te słowa od
razu pojąć – Chaos się rozwiązuje przy-
biera kształty, mgły rozbłyskują się
obraz każdy ma być jednością, pełne
miary i harmonii – Toć wszystko
zaiste jest niepojętem bez na-
tężenia woli, bez gorączkowego myśle-
nia – a to wszystko ma się to
dziać jakby we śnie – Trudno
ujęć woli i myśleniu bezwiednie
nia ich od zachwytu od marzenie-
nia – od natchnienia –

[illegible] 41 162

d. 11 września 867

356 Trudno! Bo w uniesieniu, w zachwycie twórca ginie, przepada w swojem stworzeniu, a w myśleniu przeciwnie twórca winien stać z całą świadomością twórczej swojego stworzenia i nad niem panować. — Tak atoli świadomość jest najwyższa w porównaniu 1o do zmysłowego spostrzeżenia, do zmysłowego zapatrywania, 2o co do woli jest nieskończenie wyższą wolą niż popęd i namiętność zmysłowa. — Dzienniez jest jak [illegible] Jean Paul Richter powiada jakoby lunatyk, który w jasnem śnie swoim, więcej może niż ktoś czuwający, lunatyk spina się po wąskich [illegible] w ciemności [illegible] kościach [illegible] ale ~~obudzać~~ obudzić go a spadnie wrzeszcz [illegible]

WB

Lecz fantazya ma drugą także władz-
ności! Bo gdy fantazya twórczy
na wielką stopę, gdy twórczy całość
swojego dzieła wtedy jej władz-
ności jest potrzebnym instynktem
senem — Ale gdy chodzi o to
aby ten obraz cały, tę całość upo-
rządkować w szczegółach, i urojenie
stosunki części ornacyi, i nałoż-
stosu szczegółów wtedy potrzeba
świadomości z właściwem wy-
słuchem z właściwą rozstrzygającą
wybierającą wolą — Tak np. poeta
dramatu — Czynności, osoby dane
mieć instynktem twórczym — tak,
dalece iż sobie z nich sprawy zdać
nie zdolny, nie może zdefiniować
dla czego ta osoba dramatu przed-
stawia ma właśnie tę a nie inny
czynnik idei — Lecz z drugiej strony
może i winien myśleć z całem
natężeniem nad następstwem
scen szczegółowych

równie może i wznieść całą wiz-
domością pracować nad rozwiązaniem
rozumu – więc wzrasta nad rozwiązaniem
stanowczem, dając mu zarazem
całemu dramatowi – bo także
zaroty już do całości należą, i ich
był stworzenie cieszyłoby
natchnieniem, bezwiednie
w zachwyceniu –

dotąd d. 24 listop. 873

Ideał

§.

Taka więc – wyższa i wyższa świata i
i opierająca fantazya stwarza
się czysta piękność – to jest ideał,
Ideał jest wewnętrznym ducha
obrazem, jest ducha własnym
dziełem, stworzonem przez ~~nie~~
ducha przez przeistoczenie po-
wszechnej przyrodzonej, danej
nam od rzeczywistości – ten ideał
jest ducha dziełem które duch
teraz stawia wobec siebie
jako doskonały [illegible]
przedmiot.

Ten ideał z jednej strony ma ~~stronę~~ wspólnie
spólne z przedmiotem natury, bo żywotność
życie rzeczywiste, i własnie powiązanie form §398.
różnych swojego gatunku w indywidual-
ności; tak że ideał przedstawia tak ściśle indy-
widualizm, ~~który może przecież~~ 389
jak go przedstawia przedmiot natury
a ten indywidualizm może przecież
być nieskończenie różny w obrębie
tego samego gatunku

NB

Z drugiej strony ten ideał ma
wspólnie ~~stronę~~ którą wziął wprost od ducha
bo wyzwolenie od przekładającego
przypadku, to wyzwolenie które w zasadzie
poszło z idei czystej, która wtargnęła
w przedmiot natury i przedmiot stawia
do nieskończoności—

Ideał jest urzeczywistnieniem
przedmiotowym pełności swej
fantazyi—

w tym ideale kładziemy te
co jest dobrem moralnem, te co jest
prawdą— czyli to co jest wolą, co jest
myśleniem— bez uważania że to
tworzenie dobra
moralnego

Fantazya i
moralność artysty

i prawdy nie dzieje się wszech-
stronnie, jeżeli wola i myślenie
mają być rozdzielone od fantazyi
a pomimo dowiedzieć się separacyi - wszystko
to było już razem we fantazyi i
razem się stworzyło - okazuje się więc
jak błędnem jest zdanie tych którzy
którzy np. mówią „Ten poeta
ma wiele fantazyi, jest więc zna-
komitym poetą ale brak mu
uczciwego sposobu myślenia."
Jakoż kto nie ma poczciwego
sobie myślenia nie wzniesie wyższej wolności
do właściwej fantazyi chyba
w chwilach gdy sam ten sposób.
myślenia będzie wzniesiony
Fantazya jest zarazem rozumne
i instynktem odgadującym prawdę

Fantazya a Filozofia

358. Filozofia atoli właściwa
winna być wyłączona z fantazyi
bo filoz. wymaga najwyższej wie-
dzy fantazyi - filozofia ma do
czynienia z gotowemi zasadami, jest
fantazya tworzy jednostki
zwie individualne - ~~Stad to~~
krytyczny rozbiór ... fantazyi
zasobna bierze

358.

Korzl. 12 kwiet. 867. 46 Cwiartek.

ogólną myśl i szczegóły przedstawia-
mają jakoby i poeta tak sobie posta-
wił, i jakoby on mając jeż ogół szukał 358
szczegółów będących wcieleniem wyra-
żeniem tego ogółu — ; Ale słuszność ma
Göthe gdy powiada, „że te wielka różnica
czyli poeta mając ogół szuka szczegółu,
czyli też czyli on w szczególe zarazem
widzi ogół — w pierwszym razie u-
tworzy tylko allegoryę, w której szcze-
gół jest tylko jakby przykładem
by wyjaśnić ogólną myśl-
daniem [?] w drugim razie poeta jest prawdz-
iwym poetą, co tworzy szcze-
gół (konkret) nie myśląc o ogóle
ale tworząc ten szczegół bez wiedzy
uchwyci również ogół —

Mówiliśmy na początku tego
ustępu że ideał jest doskonałem wcie-
leniem [?] dźwiękiem [?] ducha —

Tak jest, obraz dojrzały musi
być zupełnie gotowym, doskonałym, i az
oddzielonym, odłączonym zupełnie
od optującego [?] go w łoto [?] obrazów.

Zdanie Göthego
poeta 1° ma ogół
a szuka szczegółu
to jest wada
2. ma szczegół (widzi)
~~a szuka~~ a w nim
widzi ogół

dokład do
15 grud. 873

obraz w duchu
doskonały
czyli odłączony

obraz idealny a
artysta - zrazu
w jedności wczesnej
tworzenia - potem
w oddaleniu rozdział
i rozróżnieniu które
potrzebne - aktor
chce tonąć w swojej
roli którą stworzyć
ma jednak zachować
wiedzę o sobie - ta
dwoistość męczy ludzi
być w sobie a rozumieć
siebie
artysta dramatyczny

Taki tedy obraz winien stanąć
wobec ducha - więc duchowi zdawać
się równo jakoby widział ten obraz
oczyma - zmysłowemi ciała muzyka.
359. Im ten obraz więcej będzie sklani-
ony tem więcej czuć się winien be-
dzie artysta, artysta będzie
sobą, rozumowiat będzie jakoby oso-
bany tym swojem dziełem - ale
trzeba tym swojem dziełem - ale
otrzeźwienie dla tego potrzebne oddale-
nie nastąpi, którem artysta odróżni-
nie swoją jaźń od obrazu - a gdy to odróż-
nienie nastąpi - nastąpi też zwrot-
nie ~~się~~ nastąpi - przedmiotowości obrazu - ~~Pr~~
na przedmiotowości
a ta zupełna przedmiotowość
jest koniecznością - ! - Przykładem
jest artysta dramatyczny
dla tego jest artysta skończo-
ny, on winien zupełnie utonąć w
roli swojej, w tym co idealnym
obrazie - ~~może na przemian~~ zachować ściśle
a przecież jednak powinien zachować
wiedzę o sobie - jedno i drugie wszakże
winien umieć jednocześnie
umiejętność jego widzenia -
Ideał jest więc naturą jednak a nie jest naturą,
360. jest znalezionym a jednak stworzo-
nym.

48

Ideał jest czemś dawniejszym a przecież nasz

jest znanem, a nie znanem — na którem cięte 361.

z tego świata a jednak zostały należy do

innego świata; ideał ówczesny jest duchem

duchów

§ 399

§. 361.

Każda idea jest jednością wielu czynników

ale te czynniki pojawiając się w przyrodzie

w naturze są pomieszane, pomięszane ze

sobą — w ideale ~~wiele~~ te czynniki są ze

sobą od siebie rozdzielone, oddzielone ale

równocześnie są ze sobą połączone — a

całość jest w granicach swych

wyodrębniona —

Zapobiegawczo się ~~[illegible]~~ w prawdzie

dusza przedmiot swój, oddziela go

od reszty — ale mimo to zabiera

mimo wiedzy wiele szczegółów które

do rzeczy nie należą. — Taki rozbiór Gothe

go ceny L. da Vinci jest przykładem 362

takiego podziału na grupy czynników

i znowu przykładem ich połączenia —

363

§.

Pewne przyznanie odzieli granice między

prawdą przedmiotów natury — a prawami

wolności fantazji?

Piękności natury

a piękności ideału

Piękności natury ma wiele

czynników ale które powinne

być rozdzielone a następnie

sobą połączone —

Gothe i cena

Leonard da Vinci

Prawa piękności natury i prawa sztuki.

Zasada ogólna byle został rodzaj

363. To jest pytanie jak daleko wolno fantazyi wpływać na przedmiot, jak
5400 daleko może on być przez tonny bez zgwałcenia praw przedmiotu?

Po ważny ustawa ogólna iż przedmiot natury winien ścierpieć wszelkie jego rozszerzenie, i ulepszenie nadane mu przez fantazyą - ale o tyle jedynie o ile to nie sprzeciwia się naturze przedmiotu - to jest o ile by przedmiot nie stał się przedmiotem innego rodzaju.

Ta ustawa ogólna ma nawet zastosowanie wyższe a to w jej zastosowaniu w przedmiotach historycznych - ~~i tu jest~~

pis o względów

I Idea główna

364 W przedmiotach historycznych rozróżnić należy 1. Idea główna, to jest treść życia oddychającego, która stosownie do ludzi i do czasu, do stopnia widomości mogła być rozmaitą. 2re Charaktery w których jako w ognisku pathos przedmiotu historycznego się wygrywa. 3e losy będące produktem tych charakterów. 4e formy kultury 5e otaczająca natura.

Uważmy że spomniawszy o tych rzeczach w względach przy pierwszemy

czyn wielki który prawdziwie wytyczał
na dzieje – Przecież przedmiot, o nowe, 364
może należyć do cichszego koła rodzinnego,
życia prywatnego – albo też przedmiotem
może być rzadszej i więcej zwyczajny, rzeczny, ułomnik, albo
ułomnik, jako dziecięcej natury, słowników
pobudek – niż ów czyn wielki
Ta rozmaitość przedmiotów stworzy
też różne galerie sztuki, jako obraz
historyczny, obyczajowy, drama,
romans, epopeja... Znać więc że
my dopiero wtedy odpowiedzieć
zdołamy wszechstronnie na to nasze
pierwsze pytanie gdy rozpatrzymy wie-
lorakie rozmaite gatunki sztuki
Zatem każda z tych gałęzi trzyma
niezmienne swoich prawideł.
(Rötschera zdanie mylne!!) 364.
Tu tylko tu powiedzmy że co
do przedmiotów historycznych – rozmaite
myślą się ci którzy [100] zupełną przyznają
autonomia poezie względem historyi
albo rozmaite myślą się ci którzy 365.
Uważając historyą z względu
pewnikiem, twierdząc.

Czyn wielki
historyczny – odemnie
cichy –
galerie sztuki

1. Historya
Przedmiot
Dwa zdania
ostateczne

A. Pełna autonomia poety
artysty
2 zupełny brak swobody
artysty – bo historya jest dziełem
Bożem

że historya jest objawem ducha
Bożego – skąd wnoszą iż poecie nie
wolno przedstawiać w rażący spo-
sób faktów dziejowych – Prawda
365. w szablon! Bo się idzie owa nadzie
ogólne prawo przyczyn – Niechaj
d. 13 wrześ. Piątek 1867. Kraków. ci ostatni którzy uważają histor
powszechną za wielkie objawia-
nie się Boże zechcą mi napo-
mnieć że duch Boży bynajmniej
NB. nie ma celu utworzenia dra-
matu – nawet dzieła ducha
Bożego są pięknością natury
przyczepione przypadłościami;
dla tego też poeta nawet w-
obec tak wspaniałego prze-
dmiotu (jakim jest objaw Boży
w historyi) zawsze winien
być twórczym! a nie jest nigdy
suchym interpretatorem dziejów
Z drugiej strony nie prawda jest
owe żądanie jednostronne Klem-
twórczy jakoby poeta miał auto-
bez=
nomią bezwzględną nad przedmio-
tem historycznym – on wszelkiej
rzeczy nie powinien zmieniać
przedmiotu co do rodzaju,
genetycznie

Piękność natury jest więc zawsze określona głównie
wątkiem dla fantazyi – on winien
zachować z jednej strony swoją cichą
radosną ~~[illegible]~~, ale z drugiej strony wi-
nien być pod każdym względem
oczyszczony podniesiony – tak
przedmiot zostaje tem czem jest
a zarazem staje czemś nowem –
Podmiot artystyczny napełnia
go całą własną głębią swoją, ale
głębia po części z usposobienia
epoki w której żyje przedmiot 366.
Przedmiot zaś sam się łączy z tem
usposobieniem, ale nie wolno go
umieszczać przeciw jego naturze
jak mi nie wolno w tedy gdy
mnie wiosna zachwyca wtórzyć
w tę wiosnę usposobienie tęskny
jesienne – Podobnie nie wolno
mi wtedy gdy mnie zachwyca
przedmiot z dziejów grecki wtórzyć
w niego usposobienie epoki chrze-
ścijańskiej w której ja żyję – to jest

Artysta nasyca
głębią swoją swój
przedmiot ale bierze
tę własną głębię
z usposobienia
epoki w której
żyje ten przedmiot

58

168

Co mi wolno? np. z Grekami?

Shakespeare

Rzymianie

owe przetaczanie się dziejów na drodze które jest cechą czasów chrześcijańskich – ale wolno nie i porównanie przedmiotów greckim przedmiotem to co jest [illegible] niż powszechnie bądź, nawet innych narodów [illegible] greckiej od naszej, mogą i porównanie w tym przedmiot greckie właściwie katharsis [illegible] i ich głębię, w [illegible] się odrzucaj [illegible] moralność a tak zbawi i ten przedmiot obecnego świata do sympatyi może społecznych ale te wszystkie powyższe mogą tylko o tyle dotknąć o ile były tym niż separatyzmu z [illegible] greckie tragedii zasadniczy – Rezultatem może być dotknięta Goethe w Ifigenii którą tym ~~Hamlet~~ Shakespeare [illegible] twórczy dramaturgiczne Anglicy i Rzymianie starzy [illegible] zarówno na porów – Anglicy mają pewne cechy narodowe które im użyczenie są właściwe

takiemi cechami Anglików są dziwactwo uparte, charakterne, indywidualność oryginalna niczem żadnem uzasadnione usprawiedliwione — otóż to dziwactwo tę oryginalność Shakespeare nie mógł przenieść na Rzymian których malował — ale przeniósł na 366 tych Rzymian te cechy charakteru angielskiego które odznaczają naro- dowościom są wspólne i społeczno- ści — jako np. ostra praktyczność, polityka bezlitosna, zachowania wielkości, energia w panowaniu, Tak Shakespeare uczynił Rzymian swoich Anglikami, a przecież rola- ki Rzymianami — Mickiewicz Farys on Arabem a przecież Polakiem — albo Alpuhara Maurami — albo Wallenrod —

§. Charaktery

Na stronie 49 mówiliśmy że prawidła o osnowie historycznej trzeba najprzód zachować ogólną i treść uwzględniając i kiedy czasu o tem wtenczas powiemy już teraz mówiliśmy.

2° Charaktery

nie mają być pisane

[illegible] ±

do 55

55

367. Zrobiliśmy str. 49 teraz mieć na
względzie charaktery i pathos który
który w nich działa –

Pathos charakteru winien być
wszystkości rozwinięty, a motywa
jego działania winny być oznaczo-
ne i rozszerzone, ale nie wolno
porzucać i narzucać charakterom
historycznym innego pathos
który im mógł być obcym i sprze-
ciwnym

§

str. 49 mówiliśmy o losach będące
skutkiem charakterów historycz-
nych – o tem powiemy teraz –
Pod tym względem poeta ma prawo
zbaczać do wielu i jednakowo
tych i wypadków które ze świata wielkie-
go ale które są oddalone od celu
ale które były sobie połączone
a zarazem wyrażać losy które
dla czynów bez charakteru były
zmyślone nie od niego zależne
Anachronizmy też są dozwolone
Mohort i order Pamiątkowskiego winny
Ale losy ostatecznie winny
być wiernie historycznie
zachowane.

losy i wypadki oddalone
od celu w historji
mogą być zbliżone
w sztuce – np.
w konfederatach barskich
w Kordianie –
Anachronizmy
Mohort,

Julius Caesar, Wallenrod, Wallenstein
powinni w tragedyi tak tkwić jak
tkwiczyli w rzeczywistości —

Powtarzamy i co do życia prywatne- — Życie prywatne
go swobodniejsza jest postaci wie — Swobodniej rysuje
czasowach historycznych, więc to 368. — przedmiotem
co rzeczywistości miało tkwić
tragiczny w poezyi może nie być
nie szczęśliwy — i na odwrót — ale — ale fakt historyczny
w ~~po~~ historyi faktem za ideę — za ideę
bycia dato prawo, a nadto jeszcze
w historyi gra polityka, ideę może
tak przeciwne tak logiczne
tak powiązana jakowa
ci najściślej powiązana jakowa
i sprawa osób z ich losem.
Wolne prywatnym poetą może
wyjść od tego do wiadomości
i wprowadzić ją w kwestię swoje

D.

Formy kultury (str. 40).

Hegel streszcza tragedii przedstawia
pedantka części orientacyjna z jej — Les mesurer leur
—

p. Stan. Piechnowski Saul

171

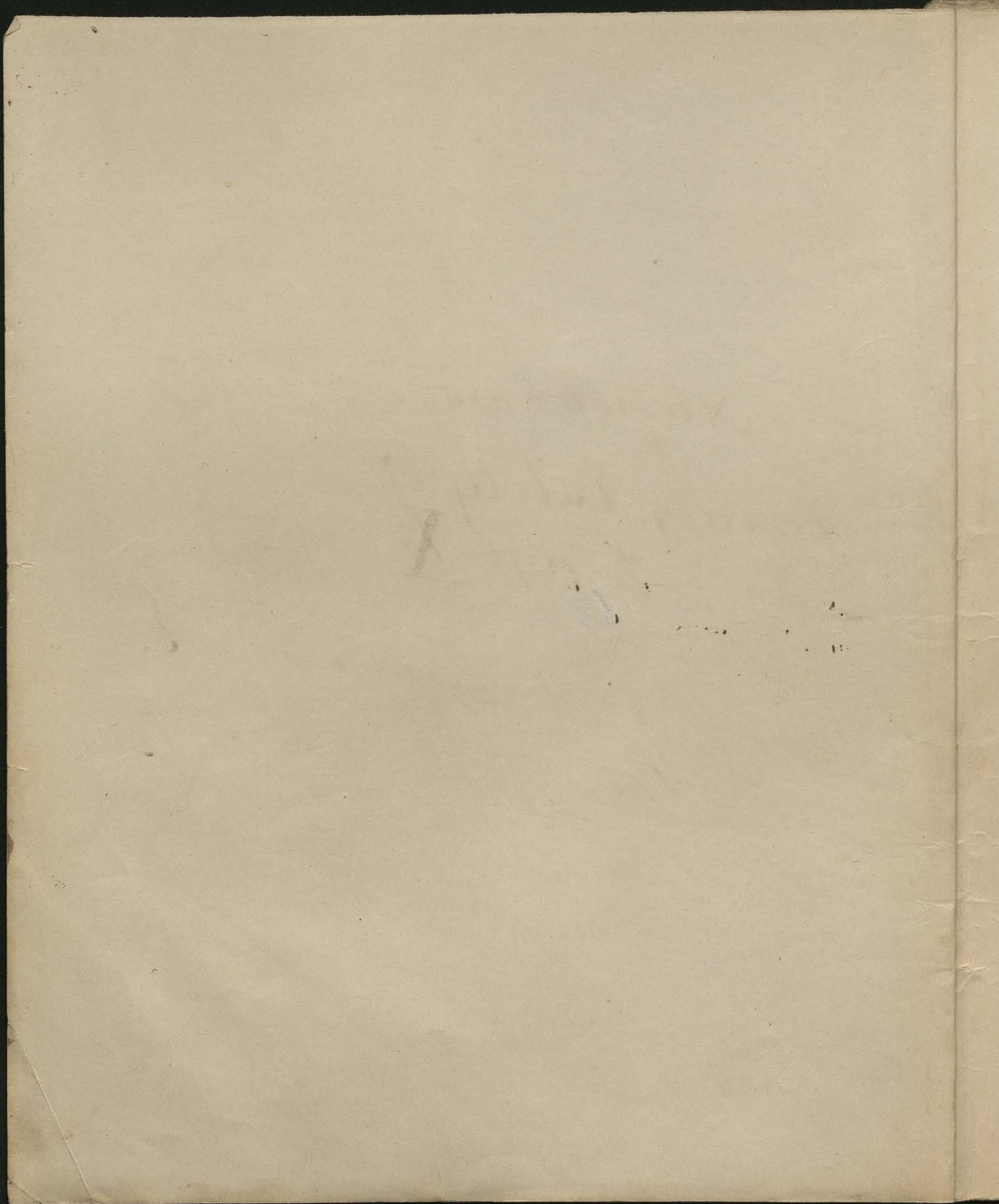
Najważniejsze

Zasady Estetyki

Zeszyt X

II

O fantazyi artystycznej 3.

368 – drogą osłabienia, bo skrzywdzo-
ną krzywdą obrażającą niewieś-
ci etyczną, ta krzywda, ~~te zgod~~ to-
ten gwałt pochodzi z nieuctwa
i z zuchwalstwa.* Hegel ~~po~~ sta-
wiając wobec siebie te dwie osta-
teczności zdobywa sobie prawdzi-
wą wiarę, bo rozumowa pra-
wda – To prawda to jest bez samo
cu nasze. Powiedzieliśmy że po-
winien być zachowany typ ogólny
epoki, narodu, stanu, jej wykształ-
cenie – Forma kultury najdobit-
niej wyraża się w ubiorze i w
uzbrojeniu – ogólny typ powinien
być zachowany, – ~~ale~~ ale byłoby
niedorzecznym trzymać się o kilka
lat wcześniejszej lub późniejszej
mody – np. przy wszystkich szczegó-
łach nie zawadzi czyli uzbrojenia
rycerzy w Tellu czyli ich ferye
bojowe i druga broń przez starsi
nas były spółczesne – ale niedo-
rzecznością byłoby przedstawić
greków strzelających z dział do
Troi – To kwestii nie ulega że

* np. Teatr, scenizacja z czasów Ludw. XIV – ob. Hegel Aesth. T. I str. 339 do 360.) Rötscher Kunst d. dram. Darstell. str. 362 i nast. dobrze te rzecz obrobił

Typ ogólny epoki 369. np. Schiller w Wilhelmie Tellu, i w Dymitrze

58

widrowie dokładniej rozumieć dramat gdy figury będą ukrane w spotkaniu sobie zalecie i broni —

§.

Otaczająca natura (str. 49)

koniecznie winna przyczyniać się i otaczająca natura (np. Barb. Rad. Gasztołdowa żona) albo pod tym względem rozumieć się ze ścisłe pedantką bolowitka, gdy jego jest potrzeba — króla zawsze wystawiony np. noc zamowa w zbrodni więcej potęgi — a gnoić i zbrodnia większej południe w Romeo i Julii.

dotąd d. 12 Stycznia 1874

d. 14 Września 864 Sobota

Fantazya

pojedynczych ludzi. Kowalewski

§.

Zrazu wytłumaczymy fantazya powszechną str. §. — 2re mówiliśmy o fantazyi szczególnej str. §. teraz pod względem logicznym należy nam pisać o przyczynach fantazya ludziach opatrzonych fantazya

1. ‡ quo ad qualitatem
2 et · qua ad quantitatem
3 razem –

Tutaj znowu 1ˢᵒ mam mówić wyraźnie o fantazyach wedle ~~ich rodzaju~~ jakości jako wedle różnych ich kierunków ‡ 2ᵒ o fantazyach wedle różnych [ilości] ich stopniach quo ad quantitatem quo ad gradum – 3 o fantazyach pod względem ich rodzaju ~~i ilości~~ jakości i ilości razem –

§.

Rodzaje rozne jakości fantazyi –

‡ Te rodzaje muszą być ~~które~~ [naprzód] ~~ściśl pow~~ ~~dokładnie zaś~~ ~~szczególnie~~ ~~naszego systematu~~ ~~uważane~~ ~~że oraz~~ ~~a potem~~ że rodzaje fantazyi ~~muszą tworzą tym samem~~ [co] ~~rodzaje~~ wedle różnych rodzajów sztuki ~~są różne~~ ~~a przedmiotu~~ fantazyi – ~~Dwa są~~ ~~więc~~ ~~a który~~ ~~fantazyi jedna~~ ~~według~~ ~~wedle~~ ~~rodzaju~~ ~~wedle~~ ~~naszego~~

§.

~~Pierwszy więc~~ radzaju.

‡ Te rodzaje fantazyi tworzącej piękność odnosić się muszą do stopni a szczebli samej ‡ rozwijającej się piękności, które nam się okazały w całym przyszłym naszym wywodzie tak okaże się nam szereg radzajów wedle różnych względów z których się na piękność zapatrujemy.

A względ pierwszy wypada z ogólnej metafizyki piękności ‡

Po względ drugi z działu w którym mówiliśmy o piękności natury – [im rodzajnej natura, ~~a~~ która się obejmuje ~~duchowa~~] odnosza się do rozmaitego

C. względ trzeci – wynika jeszcze samej sztuki fantazyi do jak i jej szczebli, a wynikła z części ostatniej

A. ‡ Pierwszy względ. Piękność była drojaka tak też fantazya jest drojaka:

1. Piękność prosta i jej odpowiednia fantazya.

2. piękność z fantazya wzniosła.

Z pełności uczucia i jej odpowiednia fantazya.

§.

Pełność i fantazya pełna prostoty

O przykłady byłoby nam trudno, gdybyśmy nie zapomnieli że ta pełność prostoty pełna lubo zawstydzającej rzeczywistości ma cichą niewinną pełność, i łagodną gracyą przecież przechodzi w dzielnice walki i zapasów, zwłaszcza wiele ją porównywać będziemy z inną fantazyą równie odrębną. Tak Rafael jest spokojną fantazyą w porównaniu z Michałem Aniołem, Mickiewicz w porówn. ze Słowackim, Sofokles w porówn. z Eschylem, Göthe ze Szyllerem. Fantazya zaś prosta spokojna w całem znaczeniu jest owa, co postaciami naturalnemi nie znającemi walki, każącemi marzeniami, lub też ...

§.

pełności wnet stała ...
i odpowiednia jej fantazya

Umiejętności przedmiotowa jest wyo-
braźnia fantazja tworząca sceny
obrazami natury, zjawiska zewnętrzne
ze życia zewnętrznego
Umiejętności przedmiotowa wymaga
fantazji która umie się wciel-
ić charaktery – tu nawet znako-
mite są dzieła, które najdobitniej
wyjaśniając się w sztuce dramatycznej
jeden aktor doskonale przedstawić
umiejętności naszej twórczości, innych
bohaterów itd.
Co do tragiczności – Trzeba zwrócić

372. do tragedyi – zdolny wprowadzić
przedstawić piękność cicha
[illegible] przez łaty ale zdolny przed-
stawić jest nie znający zresztą dosko-
nale [illegible] chyba wtedy gdy ta pięk-
ność [illegible] wyraża piękny stosunek
[illegible] tragiczności to jest w [illegible]
tragiczności jak ustawa
układu tragiczności jak ustawa
[illegible] świata

§.

Fantazya sposobna
do [illegible]

Fantazya ta była nie radzi[...]
kunsztowności miała słońce – up
blamowanej, dowcipy, humor

§.

373.

ob. str. 59
Bo drugi wzgląd. – wesołe lico 374
cośmy mówili o piękności u których
snyders, Potter
Peizarowa – zwierzęca, i Lucella
piękności – ta mowa ogólna twór-
ka piękności – to fantazya przed-
stawiająca sobie wartości ludzi
(Stachonia chłopi – rolnicy
i td. – zielone i szyntorie
Opisy Natury Mickiewicza, Słowackiego
dawniej Karpiński Meier – Dawna polska
u Polla. – dziś Lozad Kraszewskiego
i nadzwyczajny
Romantyczność do samych spraw – kwitła 376.
Obrazek obyczajowy przechodzi często
w historię nap. kościelną – Hermann
Pan Tadeusz – więc
i Dorothea – a często wypowieje jak
mohort i Pan Tadeusz, historia.

376.

§.

Rozumie że wzgląd B może się
wiązać wrodzone kombinacye ze
względem A. Tak naturalnej
zarowno tu może się
wiązać z fantazya
cała wesołość

dotąd d. 19 Stycznia 874

Ten wgląd odnosi się
do rozmaitej przedmiotów

Gralińskiej widok Zakopanej
Jaroszyński wodospad
w Strążyskiej dolinie
p. Kossak konie wojowe
Kurzawa wiosennego stada
Król Henryk pod Ścięciem
Siemiradzki widok jeziora
Tyrolskiego

d. 16 Marca 874
bo 15 nie było w Sejmie
jako w niedzielę
P. N. H. – ps. w Kur.

Bezwzględnie na
usposobieniu ...

63 175

377

Społeczne Zolkrystyka
od francuskiego Zolli

a) a tak stworzy pisarz ciche ~~[illegible]~~
urocze społeczne — b) fantazja namiętna
stworzy nam sceny wzniosłe natury
zawodnej, szczyty Tatrów, gardziele
burze morskie
Toć życie zwierzęce a) ciche pasące
się trzody b) walki koni, niedźwie-
dzi polowania — Życie ludzkie także
a) ciche społeczne ~~[illegible]~~, wielki
nasz Hermes zadumany, b) ~~gło~~
gwałtowne Laokoon, to tragiczne I
jak gladiator umierający i to
życie narodu publiczne i prywatne
społeczne obyczajowe, człowieka
To nie życie to może być to wznio-
śle i tragiczne —
Uważmy że oba te główne
względy nie tylko rozdzielają się
się na główne rodzaje, ale i na
pośrednie rodzaje, które mogą
wzajemnie kombinować się
mogą, — a tak powstają nowe
odcienia fantazyi.

7 Streit ateński a dziedziny
i wreszcie —
Grottgera Lituania
tragiczne wiadomo
dach mira. Matki Polki
okrwawiona —
wojna.

§

C. Trzeci wzgląd. Rodzaje fan-
tazyi wypływające ze samych
czynników fantazyi —

§ 404
str. 378.

Pod tym względem powstają dwa szeregi rozwijającej fantazyi— § 404 Nr. 378.

a) pierwszy szereg – wtedy gdy

1º działa cała, nie podzielona fantazya, ale

2 gdy zarazem ta cała twórcza fantazya głównie i przeważnie się opiera na jednym ze swych czynników a mianowicie

α). na zapatrywaniu i wyobraźni (jako przechowującej zapatrywania).

b.) albo się opiera na uczuciu i nastroju duszy (Stimmung)

γ) albo na myśli i całości fantazyi – na systemie wewnętrznym, kształtowaniu, opiera się więc na czynniku duchowym wewnętrznym.

a. będzie fantazya obrazująca i odnosi się do wzroku ♯ Ta cała twórczość jest uduchowiona.

b. będzie fantazya czująca i odnosi się do ucha (empfindende) ♯

i. do fantazyi myślącej (dichtende)

Phant.? ♯ §

b). ♯ drugi szereg.– gdy § 406. str. 384

1º. fantazya działa nie cała

65

nie całkowita, rozdzielona – 176

2. a tak kosztem swojej całkowitości
więc nie tylko pewnością wytracenia
się opiera się wszechmocności na
jednym z wielu jej czynników.

(a) tak gdy się wytrzenie opiera
na zapatrywaniu i na wierze się ogra-
nicza wtedy staje się silna wzna-
szalności ale słabą w idealiz-
mie – staje się płodną w całe
ale ubogą w jasności – gdy się
opiera wytrzenie na wyobraźni
wtedy również jest płodna, ale
bez porządku, jest dziką, niezdolną
zamętną, nawet twa-
rzą w § str. 44!

b). mówiliśmy w § str.

45, że w ideale twórczość to co jest
moralnem i dobrem – to twórczość
w samej twórczej fantazji które
nie może być oddzielone od Etycz-
ności i poznania prawdy – jedy-
ności i ... staje jak wzniesienie
drugim twórczym fantazya nie
będzie całkowita ale wytrzenie się
oparte będzie na jednym z wielu
czynników staje się również ...
wytrzenie albo
na będzie się wytrzenie albo na myśle-
na etyczności albo na ... nie, staje się to

Etyczność

jeżeli sposób myślenia będzie ohyd- S 406
ny fantazya będzie niewolniczą
gdy sposób myślenia będzie zbyt
~~fantazya~~ myślenie będzie szpetny, gdy myśl-
nie będzie prawdziwe, wtedy fanta-
zya będzie ucząca, gdy myślenie
będzie błędne wtedy fantazya staje
się ohydliwa—

Gdy jest mniej nic, zachwyt
i mówi zas tonacie się nadwy
tolerć do pełnej fantazyi, nicaty
ta fantazya wtedy opiera się będzie
uczucie na uczuciu stanowczy
szczera wprawdzie i całą alemu
wolna będzie twórczy postaci dostat-
kow—

Jeżeli pierwsze nie pojęcia 384
samych zamysłem będzie polityczną
ale bez planu— jeżeli pojęć za
zastanowieniem się uczuciem
będzie pełna planu ale niejasnego
jego planu—

5.

a) pierwszy szereg. 64 str. 378.
379

myślenie

uczucie

66

1. Różne zadania gałęzi sztuki

Z tych wszystkich słów które wspo-
mnieliśmy przy końcu tego
swego wyraźnie widzimy
że te już wyczerpują się różne
zadania sztuki – Przecież pamię-
tajmy że te zadania sztuki nie
wypływają te ze rzeczy samej
z przedmiotu to jest ze same-
go [illegible] sztuki – ale dopiero
ze samej istoty fantazji
twórczej dopiero ~~na~~ zewnętrz-
nej te zadania przedmiotowo
a tak dopełniamy uzupełnie-
nie tej osnowy –
str. 64
1. mówiliśmy że gdy cała
fantazja ogarnie już gotowe
na czynniki swoich zapas
wyrażenia i wyobraźni – wtedy,
ta fantazja będzie pracował
aby wobec siebie postawić
obraz czystych zarysów, nie
obraz mający tła, samoistności
tła ma przedmiot świadczy
wszystkim [illegible]

Fantazya swojem zapatrywaniem przedstawi sobie ten obraz, a wyobrażnia go w dalszej ostatecznosci – Tutaj będzie forma wzroku, bo wzrok zostaje przedmiot w samodzielnosci od przedmiotu – Taka fantazya jest organizowana do ...

Ale wzrok trojako widzi
1. Jest wzrok mierzący – architekt
2[ie] wzrok dotykający rzeźba
3[o] wzrok otaczający – malarstwo

Ta to trzy zadrażni intelli obracające, tworzące intelly wyrażnie (Bildende Künste arti del desegno –

W 2[im] zadraj wzroku odnoszę się do pewnych znaczeniu formy – a zatem niedawności do architektury nie pewnych nieodmiennych które są echą pejzażu – [wzrok] to jest mierzący o tyle się do pejzażu odnosi o tyle, że sobie narzuca formę wszystkich zasadniczych przestrzeni, ale te pełniąca się narzucone formy przestrzeni po swojemu i sobie przestrzeń swoją str. 380

Ta fantazya mierząca będzie później mogła być wyrazem pełności, pełnej prostoty, i wzniosłości a niezdolna wyrażać harmonijnie, ... spokojnie ... się podnosiłki wszelkie idei są budynki które będą ... nie z harmonią.

dotąd wykład d. 26 stycznia 874

D. 17 wrz. [illegible]

Rzeźba jest
ściśle sztuka klasyczną

formy stałe
nie rozpłynne obłoki
jak prawidły-
wolności.

nie wyraża głębin
świata duchowego

portrety – pilnuj
plastyczna

2 <u>Dla wzroku dotykającego</u>
macającego że tak powiem – świat
w trzecim obwierza się z poni[illegible]
rzeczywistym widzeniem – bo tu
kontury, powierzchnie są doty-
kalne namacalne – ale wtedy
dlatego iż ta fantazya posta-
guje się wzrokiem wytrzenie
dotykalnym, więc ma do czynie-
nia li z powierzchnią, a nie
do środka w głąb, ona do czynie-
nia li z formami zewnętrzne-
mi przestrzeni a zatem zwa-
runkami materyi, dla tego
nie zdolna wyrazić świata
duchowego. – a zatem dla
tej fantazyi zawsze ta na-
wet cecha indywidualna fi-
zionomii, bo to jest cecha
duchowa, – a historya o tyle
tylko ta fantazya może
mieć za przedmiot wnętrz,
o ile historya wyraża się
wnętrzem pathos

380

lub grupami które łatwo określ.
obję norma. Ta fantazya dotykała
treści zaiste wyraziste jest tkwiąc spra
wą - wzniosłości siły, ale nie zdolna
wyrazić wzniosłości przeżywają-
cej w głębi podmiotu - Ta fanta
zya co do tragiczności zdolna wyra
zić jedynie pierwsza lub drugą
formę tragiczności ale nie trzecią
trzecią która jest zasadniczą. N.B.?

Z tego co wyżej wykazano (str. 68) - iż ma dzielnica znoży optymizmu świata i tam przedmiotów + Dla przeżycia przedmiotów dzielnica tego wszystkiego jest ogromna tak pod względem przedmiotów jak pod względem samych motywów jak i formy pełności = Gdy trzeba mając do czynienia ze stałemi formami określa sobie jako ideał sobie wyobrażenie przedmiotów które skończony sytuacyą odkrywający się na dwoje, mając w tem rozdział na dwoje, mając sobie oddane przeciwne mające sobie oddane idealności świata i tam

171

chwyta sumienie głębi idealne duszy, jej sprawiedliwości, jej trwania nie wszakże przedmiotów cichych i spokojnych które są najwłaściwszą osnową dla wrażliwie dotykającej —

§

381 Fantazja działająca słuchem.
Mówiąc o zapatrywaniu odróżniliśmy 1° silne uchwycenie przedmiotów od 2re silnego uczucia tegoż przedmiotu. Przedmiot zaś wyraża to uczucie tylko życiem dźwięków, ruchem dla tego też ta forma dźwięku wyłącznie odnosi się do słuchu (bo tonów ruchem, nawet światło) muzyki przeważnie obiera się na słuchu — słuch jest organem osobistym którym stajemy się bezpośrednio uczestnikami życia przedmiotów — Fantazja która chce dostać przedmiot ma za zadanie swej warunek na strój dźwięku. Gdy zaś kończyła fantazja uczucie w tym najwyższe, to ona wytwarza ... — a to uzdolnienia słuchu —

silne uchwycenie przedmiotów jest podstawą dla sztuk przemawiających do oka — silne zaś uczucie ~~bodze~~ przedmiotu jest podstawą dla sztuki przemawiającej do wnętrza przez słuch — w tamtych sztukach zapatrywanie twórcy dzieła samoistne oddzielone od podmiotu. Tu zaś, gdy słuch uczucie jest podstawą, dzieło nie jest samodzielnie oddzielone od wnętrza podmiotu, bo z tego wnętrza wypływa i napowrót do wnętrza wpływać, co tymże słuchem jest i do fantazji powszechnej, do każdego do słuchacza

Ta fantazya zostanie rozważona 381
wszystkiemi rodzajami fantazyi które
wymieniliśmy w § strona 82
gdzieśmy rozpatrzyli się w B) wrażenia
względnie —

Tam widzieliśmy że według rozmai-
tości natury fantazya może być
rodzajowa — pejzażowa — zwierzęca — według
tego zaś może być zgoła według
(świata) malarstwa, rzeźby, lub
też liryczna, — odnosząca do rozmaitych
epok miasta i różnych narodów
Z temi wszystkiemi rodzajami fanta-
zya muzykalna będzie się mogła
łączyć — ale to ~~wprawdzie~~ jedynie w ten
sposób że nie będzie mogła wyra-
żać kształtów, ani przedmiotów
ale jedynie tak że ich wrażenia
wewnętrzne będzie mogła wydać
nadając im ~~formę~~ formy wszystkie
najwłaściwsze prawdy najpiękniej-
sza — z tego też wynikać
będzie tych stanów wewnętrz-
nych najpotężniej rozwija-
ce, w których objawia się etc.
—
Ponieważ ta fantazya jest
więc wtenczas też przedmiot
będzie dla niej najobojętniej-
szy, które

Schubert
Erlkönig
2 Grenadier

Wykład 23 lutego 1874

najmniej jest czysta cyt., w której
najwięcej głęboko życie wewnętrzne
np. miłości radości, boleść a zmien-
ność tych tęsknych to dla tej
fantazji są najprzyjaźniejsze w które
znajdują w utworach i sercu jej
najpotrzebniejszą od głosu – nic i tej
ta fantazja ma stosować tło
czystej ogólnej natury tło które
~~zbiorcz~~ zbiorczej w formie myśli
~~ind~~ a mechanicznie [illegible]

381

§

Fantazja Poetycka

Ona może być nazwana kon-
taktą fantazji, bo ona dla
tej fantazji, bo ona obrazu
na stworzenie tej obrazu
a co więcej nad rzeczy ogó-
łem która tworzy i zachowuje
obraz więcej by zapatrywać
ale fantazja poetycka jest przedsta-
wia przemiany, przedstawia
ten obraz – a w takiej jej nie
jest zewnętrzny jak on w takiej
sztuk które odnoszą się do
oka ani w ten sposób
zewnętrzna jak

Przeto w myśli Ch. ... fantazja, uduchowienia cała
myśl, idealizuje cały
świat materyalny, z którym
kontaktuje wewnątrz ducha
i dlatego ona może......

ta idealizuje wszystko co zmysłowe

w naturze – ale fantazya ona
wszelki mocy w samej fantazyi
stichacowo – Ta fantazya nie 382.
przechodzi w świat zmysłowy
ona owszem ten świat zmysłowy
wyższą i uczestnie świeżonem
Ta fantazya ma wszelkie duchowy
zostaje uduchowiony duchowy za tem
uduchowienia wszelki ciemny ch...
przedmioty sztuki – a zatem i
tworzy w sobie – budzi, może
mówią jak sztuki odnoszące
się do ideału, ale dopiero to wznosi
duszy – ale gdy ona również swoje
duszy ta nauczeni, i swoje wnętrze
przedmiotem przeto również
podobne do muzyki – skąd ten
postacie jej intelektualny świat
przeplatywa prądem duchowym

5.

Połączenia i powinowactwa
tych rodzajów nadrzędno
sztuki.

Pomiędzy wszelkimi dziećmi fan-
tazya poetycka łączy się z fantazyą
...

odnosząca się do mierzącego wra-
ku tojest a fortiori architek-
tonicznej, dalej dotyczającej re-
zeźba, nakoniec z malar-
stka –
Lecz i inne sztuki łączą się
382 między sobą, – Najbardziej
d. 18 wrześ. wykazał w archit. to łączenie się
środa jednak pod każdym względem
Kowalewo rzec można że archit. w sztukach
1867 jest sztuką mierzącą – Ar. greck.

w Ba Grek jest a
plastyczny

jest dotyczającym wzrokiem – i tokiem
świątynia grecka to cały posąg
-już uścisłony [illegible]
sztuka tak też organiczna – ale
już wymyślona Arch. już jest mo-
wnicza – a jeszcze więcej gotycka, to
łączenie się z innymi sztukami sztuk
to przekraczanie swoich granic
nie stanowi o ocenie gatunku
architektury 2ci do rzeźby [illegible]
bezwzględnie rzec że dwojakim [illegible]
rzeźba wchodzi w architekturę
i malarstwo 1od albo dając pod-
stawę pewnym gatunkom ar-
chitektonicznym 2re albo dając po-
wnym sztukom bez łączenia
co do pierwszego toż
rzeźba staje się niby architek-
toniczną

uposażyć spokojnym Boga – stając się
malarską, widzialnym obyczajem obra-
zie, w grupach działających i wzruszają-
cych drugiego tyłu, to jest do-
jaśniejszą tylko stylem lub innym
[illegible] już stając się malarską w
skulpturze rzymskiej; a więcej
w stylu gotyckim (Skoślawo-
[illegible] jak malarz Z maluje i [illegible]
rzeźby może.)

Fantazja malarska może stać
się rzeźbiarską (w walkach, do tłoku 383
[illegible]) jeśli maluje rozwinięte for-
[illegible]) jeśli przemawia do zmysłu, jak
u Michała Anioła (w Genesis w wa-
zie ostatecznym). – Fant. malarska
staje się muzyczną w tonie [illegible]
(Claude Lorrain) i w światłach
których gra magią światłocieniów
i [illegible] kolorów (Correggio – szkoła
wenecka szczególnie Tycjan –
gra tych ilości światła i barwa
w obu nich co są wyrażeniem [illegible]
tonu i form –

Muzyka nigdy nie bywa i maluje w
kompozycjach religijnych tej jest
rozwinięta –

383 Muzyka zaś jest podmiotową; z podmiotowej więc podobna do poezji jako Oratorium (Epos) co opera (Dramat). A stara muzyka w której przewaga rytmu jest plastyczna, a przewaga harmonii w nowszej tej muzyce czyni ją prawdziwie muzyczną a potrzebną z malarską.

§.

§ 405 Właściwość poezji.

Poezya ma pewną właściwość której nie mają inne rodzaje sztuki. Jakoż innym sztukom niewolno oddzielać idei od obrazu idea a obraz w nich tej jedności. Poezya zaś wszystkie dla tego iż kształtuje wewnętrznie może słownikowo oddzielić idee a ciało. Inne sztuki jeżeli to czynią są błędne, gdyż [illegible] ani ich [illegible], a [illegible] że nie przyjmują się. Poezya zaś [illegible] przez porównanie, przenośnię, a nawet to prawie ich nasuwa, a [illegible] do tego przyjmują — więc były i do tego przyjmowała — i były by

384 tylko nie uważała za coś szczególną, byleby za to czyniły [illegible] i [illegible] w tem będzie

w twoim wpełnym prawie –

§

Drugi szereg rodzajów fantazyi uwydatniających się w ciągu cywilizacyi. 384

W §[illegible] str. 62 mówiliśmy że w §. 406 [illegible] cywilizacyi fantazyi występują różne rodzaje fantazyi a to dwojakim szeregiem –

[illegible] szereg gdy fantazya zachowuje autonomię swoją, przewaznie opierając się na tem lub owym podział cywilizacyi – Ten szereg odbywa się w [illegible] od str. 66 do 77 – Teraz [illegible] w szeregu oddzieliliśmy że fantazya [illegible] 1° przewaznie na cywilizacyi zapatrywania i uzdolnienia twórczości odnoszą do ołta [illegible] a) arch. b.) rzeźba c.) malarstwo 2. od [illegible] przewaznie na uczuciu twórczym [illegible] odnosząca się do ucha – muzyka 3° fantazya poetycka która [illegible] cały świat materyalny [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] – jak to [illegible] [illegible] fantazya która cała [illegible] na [illegible] szczególnie [illegible]

na wyobraźni, ale w tej wyobraźni
swojej nie przedstawia przedmiotu
rzeczywistego, ale wyobraża sobie swoje
go jeno tak na wzór dzieła
sztuki —

2. Teraz z kolei mówmy teraz
o drugim szeregu zadatków
fantazji — które stąd się biorą
gdzie fantazja nie przerywa
(tak to było w pierwszym ~~[illegible]~~
szeregu) ale wstrzymać na jakiejś
ze swoich wymysłków się otwiąż ±
ze swoich powtórzeń od uwag
(a) Tatai str. 64 — ale
b) drugi szereg str. 66.
wymyślnego planu str. 66.
widzimy że fantazja w tych wszystkich
razach staje się w odniesieniu
do jednostronności — gdy duchowa
się na wyobraźni która wprost
przedstawia zapatrywanie, a to
została jego ostro dobitnością — Tutaj
ona staje się realną kosztem ideal-
ności — ale tu ~~mało~~ wielu słowników
aż do słownika najnowszego na kło-
rym stoi prosty tłok na natury
(dziś myśli) — Tak i zbierając
naturę, płodny ale jako
~~[illegible]~~ dzielony wolą,
jedności

Za tym sposobem traci
całkowitość swoją

I

jedności — Bo tu co jest w rzeczach
naturalnych nie ma jedności —
Obrazy wyobraźni swoją, wskutek
bez związku, jasność bliżej kolorów
[illegible] uprzedzenia — j. ta wszystkie
nagle zamętne rozpustne 385.
nowoczesna romantyka skłóta
nawet samym marzeniom nadaj
znaczenie estetyczne — Ja wprowadzić
formy estetyczne, które tu należą [illegible]
a które są uprzywilejowane arabes-
ka i fantazje mistyczne, bajeczki
arabskie, powieści czarodziejskie
(Grimm) i nasze ludowe —
Tak owe obrazy wyobraźni dzia-
łają na wszystkich i podniecają
namiętności — To dzieje się dwa-
jako — raz sposobem swojego
naturalnego wrażenia, otwar-
tym (Hoch.) drugi sposobem ukry-
tym, maskowanym — obłędny —
[illegible] i pierwszy nawet sposób
choć nieciekawy jest błędem,
bo jest przeciwny potworzeniu
warunkowi każdego dzieła
estetycznego

Pani Radcliff —
niestrawne
wrażenia —

aby było czysto przedmiotowe
wością a nie zajmowało oso-
385. biście twórcy sztuki –

§

II d. 19 wrześ. czwartek, wieczorem 1867 Korzyści użyteczne płynące ze fantazyi –

Przeczytamy str. 66. że w takim
razie że artysta może być
rzewny tkliwy ale nie utwo-
rzy kształtów, tu kształty
będą mglistemi rozpłynnemi
dotkliwy mają placu – będzie
to sentymentalności w złem,
marzeniu, niby miłość złowróż-
są to gorętsze które by
366. można nazwać niewieście

§

IXI 366. Zachwyt użyteczne płynący
ze fantazyi
w takim razie rozumiem nie doj-
dzie fantazya do utworzenia
kształtów, ale za rozpłynności
potworna od tej która nadziwiać
że zbytku ucieczki – zbytek,
natchnienia,

stanie się często stygnącym bez
form bez kształtów – będzie to pathos
bez form.

§

Zastanowienie więcej wiadomości IV
wytracić pamiętać 387
we Fantazji.

w takim razie fantazya stanie
się dydaktyczną, – a często długo będzie
miało cechy że było reflexyą rozu-
mową –

§.

Przecież żaden z tych rodzajów nie
wyżej przytoczonych nie znajduje się
z czysta i rozdzielnie w indywiduum.
przedstawiam każde indywiduum przed-
stawia w sobie splot tych rodza-
jów przecież w ten sposób że jeden
z tych rodzajów znaczną tylko w ten
potęgowaniu – Nawet niedostatki
i błędy fantazyi wyrażają tonem
wiążą się ze sobą i tworzą co
niezliczoną ilość sposobów.

Rozne fantazye
wedle
roznych stopni fantazyi — str. 59

§

Przypominam rozne fantazye co do jakości
1 co do zadań sztuki
2 A przeważające jedno z czynników
a Zespolenie — realistyczne
ale brak kompozycyi
b uczucie — brak intelektu
liryzm
c nastrojowe
d refleksya
ale teraz co do stopnia A

388 Dopiero przejrzeliśmy rozne fantazye co do ich zadania jakości, teraz chcemy się do § str. 59 obaczyć jaka zachodzi roznica między fantazyami co do jej ilości, quo ad quantitatem, ad gradum.

A Jakiegokolwiek będzie zadania fantazya, i jakiekolwiek wezmie będzie połączenie zadania — to przecież w każdym razie będzie miała pewną miarę, pewny stopień, bo fantazya jest duchem we formie [illegible] jest [illegible] przyrodzeniem, wo zatem jest [illegible] brak stopnia [illegible] — Powiedzmy o braku stopnia najwyższego we fantazyi, rozni się mówię od niedostatków fantazyi poniżej przytoczonych — ~~[illegible]~~ jest prawda bo ten brak stopnia odnoszący się do całkowitej fantazyi — lubo jest prawdą że z braków stopnia okazuje się w tworzeniu niedostatki

§.

389

84

Fantazya jest wyższa wymowność twórcza formy, w której pełna treść idealna mieści się i wyraża — Pierwszy stopień tej zdolności jest ten, w którym ta wymowność z [illegible] wielką [illegible] się odbywa, ale w ten sposób że obrazom nie w prawdzie nie brak treści idei, ale ta treść nie jest samodzielna, ale pochodzi z pomocą obcej twórczej wymowności. Tak oderwana ta treść od formy – a wystawiona zdolność osobna, odosobniona zdolność techniki fantazyi – ta zdolność jest nazwana talentem. Talent jest naśladowczy, naśladuje pełną fantazyę, we wszystkich jej formach, ale niezdolna by nowe stworzyć, talent tylko na powierzchni – niedostatki i błędy [illegible] te [illegible] wzorów –

B.

Objaśnienia. Zdaje mi się błędnie przyjmuje talent twierdząc że talent wrodzony jest dla jednej artystowskiej gałęzi sztuki – owszem często talent porusza się we wielu gałęziach sztuki np. we wielu rodzajach poezyi

C

Pierwszy stopień tworzenia zewnętrzna, dla formy, ale brak obszerności treści – więc A

To talent on jest [illegible] [illegible] w szkole– [illegible] A Tajemnice Paryża Sue [illegible] wszystkie [illegible] naśladowali – [illegible] [illegible] [illegible] polecam wiary

C Zdaje błąd C

389 gdy przecież geniusz nie jest [illegible]
ograniczony – Porządny raczej że ta-
lent różni się od geniusza, ~~tylko~~ geniu-
389. sze.
26 września Piątek. Z tego że na str. poprzed. należało
390 że nazywamy talent techniką
fantazji – Przecież są taktowość techniką
~~nie jest tylko~~ nie odnosi się tylko wyłącz-
nie do samej zewnętrznej
techniki, bo raczej taki należy
że taktowość talentu tworzenia raczej
form to pochodzi z tego że talent
posiada taktowość ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ wewnętrznego tworzenia
form – ale brak talentowi treści
gdy bardziej dla tych form – Stąd
A u niego treść a forma jego dzieła
mogą być rozdzielone – ~~[illegible]~~
forma którą tworzy talent wię-
cej obie się niż dotyczące
Zdaje się pozornie że talent
stwarzając formę zarazem
i treść stwarza – ale ta treść
B nie jest jego utworem, on
trzyma się obcej treści, i owszem
ją sobie przyswaja. ~~Ot~~ Atoli nie
dla tego że talent tylko porusza
treść przeto tej treści nie stwarza
treść nie jest jego utworem
ta treść nie jest jego utworem
więc też nigdy ta treścią a
forma nie ma-
jej zdolności

Talent techniką fantazji – Stąd A

pierwotnej która ~~był była~~ jest prawdą
że treść a forma nie mogą być
od siebie rozdzielone — Talent może
i wielkie formy tworzyć, może
on być pełen efektu, nawet wielkie
wrażenia, ale zawsze brak mu
będzie ostatniego że tak powiem
słowa, ostatniej kropli

§.

Czasem się zdarza że krom tej
łatwości tworzenia form (która
to łatwość jest właściwością talen-
tu) fantazya miewa chwile w
której tworzy całą siłą pierwotną
wielkie formy które są wyrazem wielkiej
i ~~wielkiej~~ głębokiej treści — ale gdy to bywa
jedynie chwilowo i w niektórych
razach przeto taki talent staje
się geniuszem ułomkowym —
Takich form niedostatecznych 392.
fantazyi jest niesłychanie wiele

§.

Geniusz

Działanie czyste, nie podrzędne
fantazyi jest geniuszem —

Chwilowa potęga
to geniusz ułomkowy

87

jest duchowym procesem a zarazem przyrodzonym więc A

393 wewnętrzna czynność genju-
sza jest duchowym procesem
który atoli zarazem jest pro-
cesem natury, okazując się
potęgą pierwotną, płodnością
pewnością, koniecznością, wszech-
mocną, cichą i prostotą całej
A w sobie — a ~~gdy~~ gdy jest procesem
natury więc przez walki i burze
i trudy z pewnością dobija się
mety, do konieczności co jest
wolnością zarazem, bo sama
daje sobie ustawę i prawa
i dorabia się z zastanowienia
świadomości która zrówna
natchnienie —

Genjusz jest przyrodzonym wrodzonym — ale
przyrodzonym także jest talent i co
genjusz ukształcony — Talentowi wrodzo-
B ne jest robienie a nie istnienie —
genjuszu ukształconym istnienie
wpada, stanowi się wyrobienie.
Genjusz jest folblutem — Genjusz
jest dziedzictwem po matce
najczęściej jest
życie niewieście tyle najwyższe natury
zdrojem ~~[illegible]~~ la-
torycie niewieście jest —
pominącym genjuszu —

dotąd d. 9 Marca 874.

Talent a genjusz B

pomałe!

88

Geniusz jest mocą przewolną, prapotęgą
zapowiadającą jako moc natury — Geniusz 393.
niewolny do tworzenia, tworzy wielkość A — Geniusz A
bo musi — tworzenie jego nie jego winą
ani jego zasługą — Dziwi się że mógł stwo-
rzyć; dziwi się nad własnemi dziełami
swojemi — więc geniusz prosty i naj-
skromny w swoich żądaniach — Jakieś dreszcze
duchów obudzają te natury — a jednak
one dzieci sił, myśli są ciche pełne
prostoty, i twórcze jak sama natura B
Nastrój nie jest wyjątkiem chwilą
zwyczajną u geniuszu — nastrój jest
stanem zwykłym, naturalnym jego
umysłu — Geniusz ma płodność C — Płodność C
Stąd tak wielka ogromna liczba dzieł
wielkich geniuszów — przypominamy
dramatyków greckich i hiszpańskich
Shakespeare'a, Goethego, wielkich malarzy
[illegible] greckich, malarzy włoskich i
niderlandzkich — Płodność ich [illegible]
nie daje spoczynku — [illegible]
Dzieła ich stają przed nami jakby
się samowolnie — jakby się samo
zrodziły — Potęga ich dzieł rodzi
zagadna i słodka jak potęga
nadludzka

wyliczyć liczbę dzieł do C
Sofoklesa, Rafaela
Skopasa, Praxitela, Lysippa
Rubensa. Tycjana — wielkiemi
tak [illegible]
krokiem.

D — Działającą D.

394

Stadya geniuszu

1° potok — A
niewzruszony
burzliwe B
gorączka

jest nieszczęśliwym C

394 wiemy z poprzedniego jak we fan-
tazyi gra twórczości ewolucyi
bezświadoma potęga — wiedza
mości siebie — w geniuszu widzimy
stadia przez które przechodzi
w przeciwieństwa, geniusz
A jak wybrany potok przeta-
muje nawet stosunki zawa-
dzające życia, pierwsze jego
B twory są burzliwe, nawet te
wrzekające, bezkształtne
ale już zaczynają gorączka
i rodzaj kier- twory niespokojne
sam
poznanie, geniusz widzi że
jego płodyne są takie jak
być winny, stad waży się w
nim powątpiewanie, walka
C jest nieszczęśliwym — wtedy
przyjścia ostatecznego geniusz
o którym wyżej mówię — ale nie
pisze całkowity geniusz,
bo on nie może być z niedo-
conymi; on sam się uz-
zdrawia — tą kryzą —

90

w drugiem stadium
Geniusz wyrywała się z nawiasu twor-
czości która ogarniała pierwsze
twory jego – z niej to geniusz
wytwarza sobie osnowę – Teraz
tworzenie, tworczości natury
ustaje, a sam nad sobą
panowanie i ograniczenie A
siebie, a nieustannie wykształ-
cenie przenika to wszystko
co dotąd było ciemną naturą
wykształceniu o którem to
wspominamy nazywa geniusz
człowieka, trudem i pracą
nad zewnętrznym swą władzą
w pierwszem owem stadium
geniusz wywracał wszelkie
ustawodawstwa, teraz
w trzeciem stadium ~~sam sobie~~ nadaje sobie prawa
i ustawy, nie jest wolnym
a przeciw nim pod prawami
ale prawami własnemi
~~Tak~~ To trzecie stadyum
~~nie~~ jest wcale od oderwanym
od Natury

2gie Stadyum – wyzwolony
z Natury

więc wykształcenie A

3 Trzecie stadyum
w pierwszem wywracał prawa
w trzecim
prawa ustanawia

ani od konieczności wrodzo-
nej, jest to raczej natura prze-
promieniona, jest konieczno-
ścią natury a wolnością, jest
świadomością a bezświadomo-
ścią zarazem. Geniusz często
nie dba o małe szczegóły, nie
jest tak prawidłowym, popra-
A. wnym (correct) jak talent
i nie dziwo bo on na wielkie
394 stopy ma przykłady —

Geniusz często niedbały w szczegółach nie jest to co jest poprawnym — bo A

Dalszy ciąg
o Geniuszu

§412 §.

A A d. 21 wrześ. 1887 sobota Kowalewo Geniusz jest oryginalnym — Orygi-
nalności zaś jest tworzeniem tego
czego nigdy jeszcze nie było, i co u-
ważane jako całości nie może
B być naśladowane — Oryginalność
zasadza się na poglądzie na świat
geniuszowi jedynie właściwym
na stworzeniu nowego obrazu
świata (Weltbild) Geniusz jest
ogniskiem i przebywa w ognis-
ku, bo w sobie samym znajduje

twórczości czystą samą przez się, i
dla tego przesiąkłą wrodzoną twórczości
ceną z niego istniejącą - Dla tego to
nowe które on stwarza, jest zarazem
przedawnem, które mu widać dawnemi
To - Temi właśnie trybami geni-
usz porywa, unosi, pociąga
a będąc przyrodzonem usposobie-
niem umysłu, którym to usposo-
bieniem natura podaje sztuce prawi-
dła - stają się wzorem i radą [illegible]

Objaśnienia. Oryginalność za-
sadza się na tem iż geniusz jest obe-
tem mocy równych, i równych radzajów
fantazji, a na tem iż takiż płód
jest w żadnem indywiduum się nie
znajduje i nie powtarza - Ta zasada
zdaje się być z przeciwności z prawdą
iż dzieło wiemy nic znaczenie ogólne
przedmiotowe - ale uważany jako
osnowa sama również przedstawia
z jakiego w którem czysto składowe

Podaje nowe prawid[ła] [illegible]

Najważniejsze Zasady Estetyki

Zeszyt XI

O fantazyi artystycznej II.

393, części składowe są tak splecione i
potęgowane ze sobą – jak już niadz-
taką całość rozmaitym trybem
z rozmaitej strony ująć można – z
każdej strony można wnikać do
wnętrza tej całości – ale geniusz
jako oryginalny ujmuje tę całość
z takowej strony, z której jeszcze nigdy
ujęta nie była, i przenika z tej strony
czystą istotę tej całości – Tak nie
individualności oryginalnej geniusza
odpowiada w przedmiocie strona przed-
miotu, której strony nikt jeszcze
nie znalazł ani znaleźć może –
Co zaś w geniuszu było czystym
i ogólnym duchem ludzkim, to
właśnie przenika przedmiot wskroś
do wnętrza jego i podaje na jaw ideę
jego pewną, oznaczoną, a tem samem
zarazem ideę ogólną – Geniusz za-
gląda w serce świata – Tak Shakes-
peare objawia nam prawdę żywota
a my sami nie wiemy jak się
to dzieje – Shakespeare jednemy
się

z duchem świata, i wespół z nim prze-
nika świat, ani geniuszowi ani 395.
duchowi świat nie jest obcym
ani się w [illegible] - Obrazy duch
świata przechowuje prawdy ujęte w
tajemnicy a często przechowuje i co
tajemnicy nawet po sprawie, po-
czynić - bo geniusz tajemnica wy-
gadzi, i zwierza nam tajemnice po
dokonanej sprawie, albo w sprawie
samej - Wobec geniuszu wszyscy
bez wyjątku spowiadają się z tajników

ducha swojego

Kant (ob. 8) powiada że geniusz
jest przyrodzonem usposobieniem
umysłu którem ~~satelli ob~~ natura daje
swoje prawa dla sztuki (ob str. 92) - Tem
zdaniem Kant wznosi się wysoko ponad
czasy dualizmu swojej epoki co do jedności na-
tury i ducha (: ten dualizm gdzie wedle którego
duch nic nie może widzieć tylko to co
go dosięga w fenomenie a nie numeno-
nie...) - Oprócz tego w tem zdaniu
Kant orzekł

a geniusz wzywa do nastrojowa-
nia, choć nie może być nastrojowa-
nym jako całość – Bo właśnie dzieło
geniusza co jest w najwyższem znacze-
niu ogólnem ~~podmio~~ przedmiotowem
jest nim dla tego iż zarazem jest w
najwyższem znaczeniu jednostkowem
396. podmiotowem –

§

Dokończenie o Geniuszu

Geniusz właśnie dlatego iż
przenika w głąb, zarazem jest
przenikającym na obszar – Obej-
muje on wszystkie te osnowy
które należą do radzającej się
fantazyi – Geniusz chociaż ze
szczupłego, ~~obr~~ wykładzi
całego sobie obraz ogromny
świata, rozszerza ten obraz
tak na całą naturę tak iż ma ledwo
całą, jakgdyby geniusz był
doświadczył i przejął te wszystkie
jej formy. Dojrzały obraz

fantazyi obejmuje wyjątek 896
cały wszechnicy świata, w tem wyjąt-
kowiedzi znów koło, w którym
nie brak ogniwa żadnego

Objaśnienie. Jest to uderzenie
intuicyą geniuszu, że zna świat
bez znajomości świata, geniusz
przestaje być jednostką i zamienia
się w rodzaj – Shakespeare zna
wszystkie stany, wszystkie ~~w~~
wieki żywota człowieka, i płeć
obojga, i charaktery i obyczaje
wszystkie epoki historyczne
i narody – Geniuszowi dopoma-
ga intuicya aby z podanych
szczegółków całość składać i dra-
bujący całość – Goethe na-
pisał Lied der Wanderer w którym
przewidział Włochy zanim
ujrzał Włochy. – Geniusz jest
jak był Cuvier który z jednej kości
odgadł zwierzę całe – choć to
prawda

że poeta nie pomnie wszystkich lu-
dzi, które opisał z całą prawdą
i jasnowidzeniem swojego za-
chwytu — Poeta wejrzeniem pło-
miennym opisze wszystkich i
przedstawi z całą prawdą zło-
czyńcę a mimo tego wszyst-
ko się oswaja i prędzej od
złoczyńcy a to tłumaczy się
kto czuje — Talent prawdzi-
wie zna tego przewidzenia
ale zbiera w mozaikę to co
sam w życiu doświadczał, ob-
ce szczegóły nie łączące się [illegible]
niedowiązane ze sobą, nie spły-
wają organicznie w jedno ci-
ało — Genialny aktor stworzy jednym
rzutem, z jednego odlewu rolę
swoją, on ją całą, i tak całą i
widzi ją w natchnieniu rolę
swoją — aktor z talentem zle-
pi ją ze wzorków które spotkał
w świecie

Potrzebne rodzajów z uwagą ze z [illegible] 9414. fantazyi

5.

Powyżej mówiliśmy o rodzajach fantazyi jako o fantazyi prostej społecznej [illegible] o fantazyi wzniosłej tragicznej i komicznej, dalej o fantazyi odnoszącej się do różnych dzieł i natury.[F] Teraz mówiąc o geniuszu powiedzmy że geniusz właśnie dla tego że zbiera w jednym punkcie całą siłę swoją, więcej niż talent lub geniusz utworów, będzie się ograniczał na jednym rodzaju, lub na szczególnym podrzędnym jednego rodzaju – Zapewne iż często geniusz zwróci się często i do innych rodzajów ale w takich, będzie jedynie tworzył jako talent – Geniusz jakby nosi w sobie a to nie tylko przez wolę ale nawet przez instynkt, który prowadzi go do tego rodzaju który najwięcej mu odpowiada –

[F] Nakoniec mówiliśmy o rodzajach które powstają ze względu samej techniki fantazyi – arch., rzeźba, malarstwo, muzyka, poezya –

bo w tychże przyczyn w innej gałęzi sztu-
ce tem częściej się zdarza im rodzaj(u)
są bliższe sobie tak np. do zapatrywa-
nia się odnosi do archit. i rzeźby i
malarstwo, toż też zdarza się że
jeden i ten sam geniusz jak mistrzem
w tych 3ch rodzajach sztuki (Giotto
Brunelleschi kopuła florenck. i dzwon — Michał
Anioł Buonarotti. Kościół św. Piotra
grób Medyc. — Genesis, sąd ostateczny)
Atoli niemniej to bywa że w jednym
rodzaju szczególnie pierwsze
celuje mistrz np. M. A. Buon. jak
głównie rysownikiem —

d. 2 mies.
sby
Konkeiro
Poseidż.
~~[struck]~~
~~[struck]~~ s. Teklą

5.

Jednakże w jednym i tym samym
geniuszu rozróżniamy skłonność
Będzie ~~[struck]~~ najgłębszy w swoim
rodzaju sztuki, głębokiej w przy-
ległych — a mniej w dalszych — a to
najlakoniczniej to będzie rozsum-
mowane jego język. Mówić nie
tak oceniając jako ogólnie, ma-
larz historyczny może być
malarzem w pejzażach —

§ 415.
400

100

8,

Przy następujących wtem miejscu

pytania.

a)
I° Czyli są gienisze w dzielnicy dobra moral-
nego b) i w dzielnicy prawdy tp jest umie-

jętności —

ad a). dzieło wedle fantazyi jest

oblekaniem — Dziełem moralnem

wymaga rozumowania — o ile czym

moralny to ulega rozumowym dowo-

dom — i względom uwzględniającym nad

ki prawdy dobliwości — a to wszystko

nie jest rzeczą fantazyi — Treścią gie-

niusz jest darem nieba szczęśliwym,

a moralności jest prosta, jest zadanie

w ludzkie —

ad b) Powołanie fantazyi jest obca

dla umiejętności właściwie dla filozo-

fii — Bo umiejętności wymaga scen-

żoty, a dowodząc do ogólnej dziedziny

na sobie tej szczegółu — Choć mianow-

wielu w umiejętności

wykształcenie się i w umiejętności

duch pracuje całego

dzieła swoimi.

w której nie badał a pracował
(Kopernik)!
przyjdzie + Pod tym względem błyskli
chwila jasnowidzenia intuicyi
Napoleon w jednej chwili obejrzał
całą bitwę aby myślał o jej pla-
nie - może nawet nie przechodził
duchem odgadywał grunta których
okiem przyszłych, nie widział w
miejsc tych gruntów. - Geniusz u-
miejętności naprzód wie o
prawdzie tak co nie jest doświadczeniem
701 drogą danem, co jest doświadczeniem
d. 2 kwiet. nas tysiące - potem polotem, dzieło-
[illegible] wymagając nowy ubiór myśli
taniej się wcale do wykonania jego
a ten ubiór się unosi wyższych czasu
mglistych, uroczych, jest to fantazya
myśli ten na zawsze będzie fanatu-
sem umiejętności - Tak instynkt
jako przygotowawcza moc - ale
ten instynkt jest tylko przygoto-
wawczym - uprzedzającym, bo
gdy wystąpi geniusz do wykona-
nia, ten obraz

przeciwnie, skończony, jak się rozkłada
na ciąg rozumowania, w których każdy
krok, każde ogniwo musi mieć dowód
za sobą. – Instynkt wprowadził twór
niby tajemnicza nić związany
wśród tej roboty – ale w każdym wielkim
się znosi i to co było w nim tajemni-
czym olbrzymem, występuje na powierzchni.

§

II Drugie pytanie.

Czyli geniusz estetyczny może otka-
dać również w dziedzinie a) dobra
moralnego b. i w dziedzinie prawdy?

Prawie wszystkie geniusze este-
tyczne są niedołężni gospodarza-
mi – nie umiejący się rządzić – nie
mają co do [illegible] – Leonardo budo-
wał fortyfikacye, kanalizował
[illegible] [illegible] wy-
[illegible] Lombardyi, ale w tej sferze [illegible]
działał nie jako geniusz ale jako
talent – Prawda że są umiejętności
które wchodzą w sztukę, np. ana-
tomia, teorya perspektywy, propor-
cyi – ale i te nauki mieszczą dla este-
tycznego geniuszu granice, i które
składają się do twórczości
np. Leonardo Michał Anioł.

103

197

402. lecz zupełnie obca dla estetycznego geniuszu jest filozofia – artyści prawdziwi nie mają zmysłu do filozoficznej estetyki – ta owszem jakby wyrzucana na nierawę –

9

III Trzecie pytanie – Czyli geniusze praktyczne, i umiejętne mogą być zarazem geniuszami estetycznemi? – na to odpowiada: ny że praktyczny geniusz jest niespokojny w sobie by wewnętrznie na tem co nie czynić natury sta na tem, co nie czyni natury – umiejętny jest a geniusz wiedzy, umiejętny, rozkładający różno rozbiorowy, rozkładający nie ma nie zaś te sądem więc nie ma powołania do utworzenia tego co jest pięknem – oba te geniusze zostają w stosunku do piękności jak fontanna prosiona, biernie przyjmująca piękności –

Prawda że ~~geniusz~~ są pewne dzielnice życia praktycznego i umiejętnego ~~będą~~ które podają takiż sposobności do oceny

estetycznej poetyckiej – Solkeimi dział – 402.
nicami są umiejętności empiryczne
przyrodnicze, badania historyczne – ~~ale~~
bo wszystkie dziedziny nie są tak ściśle
ciowe twórczości estetycznej poli
filozofia – Plato i Schelling albo byli
nie byli ściślemi filozofami albo
byli poetami –

B.

Dzieje Fantazyi czyli Ideału. –

§ 416.
str 403

Rzekliśmy że fantazya szczególna ma za grunt naszą fant[azyę] powszechną ogólną – Pytanie – jak daleko ta fant[azya] powszechna może uczestniczyć w tworze- ciem szczególnym fantazyi szczególnej uczestniczyć. Ta fantazya powszechna uczestniczyła pierwszy jednakże widzieli we dwóch pierwszych szczególnych fantazyi szczególnej, które były

1. Bo wzapatrywaniu, pierwotnym szczególnym. – szczególnie indywidualny

Czyli tedy jest poetą? Słowo prostaty mity otaczająca złotym obłokiem zawsze chi ~~nar~~ narodu –? Słowo powieści o Lechu, Piaście, o Krakusie, smoku Wandzie, Popiele, ~~Piaście~~ o Królowej Kindze, i owe powieści co jak kwiaty, gwiazdy, lecz wonne i jedne wonią ... są –

1034
6

198

2. we wyobraźni która była dzie-
dziną wynalazku – czyli podmiot.
zaś wynalazkiem – jest zlanie wyo-
braźnika zapatrywania (przedm.) i wyobraźni
podmiotowej, co jest zachwytem naszej
chwili twórczości – str. 32 i
nast.) –

Odpowiadamy ogólnie: gdy fanta-
zya powszechna zdolna jest wynale-
zienia pełności natury – gdy umieszczamy
w pierwszym i drugim wynalazku fanta-
zyi szczególnej – więc i do trzeciego wynalazku
nie może być dla niej zamkniętym
– Zatem widzimy że i fantazya powsze-
chna tworzy z siebie pełności, a tworzy
na tworzy [illegible] kształtowanie
dokonywa własne [illegible] kształtowanie
ale ta [illegible] jest dowiedziono [illegible]
nas, ~~[illegible]~~ To dzieło nas [illegible]
[illegible] do ust, a także rośnie jako
produkt wspólny nas, ~~[illegible]~~ a właściwie
wolnym płodem, więc też płodzi
swojego nie odwraca od przedmiotu
swojego [illegible] naszego, albo ten płód ~~[illegible]~~
swojego twórcy [illegible]
[illegible] losów –

Objaśnienie

Ł ten twórca [illegible]
nas

Tu nieskończenie wiele indywiduów
mocą fantazji twórczej które dowiodło
jak fantazja przeciętna, ogólna,
tworzy społeczną wymowną dzieło –
aby takie dzieło ? Zapatrywanie
wszystkie wich wyobrażenia – cała
stąd wydaje się chaos obrazów – ten
chaos obrazów ma się skrystalizować
To się dzieje tym sposobem, że jeden
nadaje tworzy ten rys, drugi inny rys
tworzenia opuszcza rys tworzy po-
przedników, a tak dalej – To wszystko
buduje się z tłumów pewnym się tym
którym jakby niewiadomym – tak powstaje
organizma całość – Te rysy, te dodatki
nie są samowolne, bo ci którzy
dodają te rysy, płyną z właściwości
ogółu, (bez świadomości) – Prawda
w tej całości, nie brakuje nic,
nie brakuje, wyrastków, (Auswüchs)
ale właśnie wszystko który tworzy ogół
będzie działał jak tworzy cała orga-
nizma, a owszem ten wszystko
obraz nawet to swobodnie odnosi
na doskonałość całości – na
wybudowanie i dokończenie
całości obrazu

Lecz ta fantazya prostacza nie
zdolna odróżnić tego co wolita z przed-
miotu (co w nim widzi ta) od prawdzi-
wego mieszkańca przedmiotu. ~~ona~~
Ta masa nie wie o prawdzie istot-
go przedmiotu nazywa – nie to co
myślita uważa za istotę – Ta
zupełnie właśnie stąd wnioskuje
że ~~ona~~ on jej przedmiot nie jest
drzewem, jednostki – który widzi
niej, ale drzewem intelektualnej
wielu jednostek – Tak nie uważając
własny utwór za prawdziwą isto-
ciny istotę, osobliwie jemu przed-
ga, ciągo, kocha i boi się pa-
tak prostaczek padając wyrzuty
iągą – pomieści i bajeczne istoty
o zamiarach narodów – Tak powsta-
ła religia natury – to jest podane
przez naturę kraju ojczystego
narodów.

§. 11

§ 417 Rozkwitający z tak prostej
404 religie podane przez na-
turę ojczystego kraju – Bóg
żyje jakby w odzmierzeniu
swojem

w duchu stworzony w jego ciele
Zatem tak każdy człowiek, każdy naród
ten urzeczywistnia Boga który jest wewnątrz
niego zewnątrz siebie, w płaszczyźnie
natury którego obraz. — Rozumie
się że fantazya powszechna twór
twory sobie z tej natury ożywiał
obraz bóstwa, przy obrazie owem
które odpowiada stopniowi kultury
czy tego narodu, ten obraz twory
dla narodu niby drugą dzielnicę dzielnicą
jej twórczości natury (Pierwszą jest
natura rzeczywista które stanowi ta
za cały tekst do tego obrazu, który
jest drugą dzielnicą — Ale ten
obraz będąc dziełem wyobraźni,
trzyma w sobie ~~natur~~ naród
który ten obraz utworzył, naród ten
nie niezdoła sobie samo ~~wadzo~~
oderwać od tego obrazu, a tak
oddany jest w niewolę tego obrazu.
Ten obraz nie e nie będąc twórcą
wolności ducha, nie jest już twór
dziełem jej twórczości, jest dopiero
tylko jej twórczości

natury, ten obraz ~~może~~ jest 200
więc pełen uroku tak natury
jak każda piękność natury
ten obraz wywołuje przeto
fantazji szczegółowej, której
go wzniosła do piękności ar-
tystycznej estetycznej, i która
by go wytrąca z niej do wyż[illegible]
artystycznego dzieła —
Widzimy wprawdzie str. 104c
że w ogóle, że poruszenie fantazji
[illegible] jako siła twórcza
i twórczy dzieło całości tworzy
twórczej całości organicznej.
405 widzimy że wielu twórcy
ogół nawet twórców i
niedostatków siły twórczej
konieczności — Pomimy [illegible]
ale mimo tego wyznajemy
że ten wielu tych wielu twór-
ców budujących ~~dzieło~~ samym in-
stynktem dzieła fantazji ogól-
nej, budując go siłą
instynktową, do siły natury
podobną, więc i dzieło twórcze
otrzymane jakby [illegible] bez
świadomości — dzieło nieświa-
dome —

fantazyi szczególnej bojąt

więc też takowe dzieło ostatecznie d. 25 września

stoi, poety który by go wytrze

wał aż do dzieła prawdziwie artys-

tycznego. Teraz łatwo zrozumiemy

co znaczą słowa powyższe str. 104

że fantazya szczegółowa (artystyczna)

ma za grunt swój fant powszechnej

ogólnej —

§.

Wiemy z powyższych naszych wywodów

iż pełność natury, do której na § 418 str. 409.

który i [~~podania~~] falłwa historya [illegible]

nowi [naiwny] wątek dla fantazyi szczegóło-

wej — w § poprzedzającym widzieliśmy

że z kolei z najwyższej fantazyi po-

wszechnej tworzy nowy świat wątków

osnowy, który to nowy świat staje

między owym pierwotnym wątkiem

a fantazyą szczegółową — Jest to

przybytkiem i korzyścią ale zarazem

ubytkiem i zawadą, bo ten drugi świat

wątków jest teraz oponą zasłaniającą

świat pierwotnych wątków — Świat

pierwotny przez to się ściesnia ale

wcześnie nie ukrywa ci wyszedł

nosi, więc

109

405 nie pozostaje dwie dzielnice (Univer-
sal) jedna nadzmysłowa, religijna
druga światowa naturalna — Ta drugi-
taż dzielnica jest sprzecznością, a
właśnie dla tej sprzeczności fantazya
wyrządza gwałt dzielnicy natural-
nej światowej, i przetacza się tak-
wą magiją — nawet szczątkowa
fantazya powinna ~~jest~~ ma za
grunt moją fantazyę ogólną każdą
wszystkich wolności swojej, i wa-
ma ~~sfantazowana jest~~ może brać ~~jed~~
~~druga dział~~ uchwycona jedną dzielnice za drugą.
i tylko w ekkludy znosi też sto=
sunek ~~tam~~ w chwilach swoich
twórczych —

Objaśnienia — mity religiów
naturalnych, zasłaniają naturę
a w najczęstszych razie zasła-
niają ją tylko wybarwieniem kolorowa-
niem —

§.

Tylko mówilibyśmy że fantazya szcze-
gólna stoi na granicy ogólnej ~~fan~~
wewnętrznej, za to też ta fantazya
szczególna przydaje często swoje
fantazyi powszechnej — ta
zaś fant. powsz.

jako nie zdolna stworzyć dzieła myśli
pełności, jednak zdolna jeszcze i
używać go – Prawda że to uczucie którego
doznaje fant. powszechna nie jest
czysto estetycznem, pomimo to uczucie
działa jako moc uwalniająca, oswo-
badzająca na fantazyą powszechną
Jeżeli nie zarazem – społecznej jest
owad będzie myśleniu umiejętności
wtedy fantazya powszechna jest
niebędzie zadziwić że siebie tego drugiego
dziedzinę sztuki, a przecież nawet
że fantazya ~~o~~ mimo to ciągle jeszcze
rodziła ta drugą dziedzinę sztuki mythologicznej
tak w tej fantazya zmartwiała się
będzie niedoświadczalnie [illegible] dziedzi-
[illegible] zawarła osnowę świata – wtedy
[illegible] fantazyi szczegól-
[illegible] dla fantazyi szczegól-
niej owa produkt ~~najdzej osnowę~~
zastępując jej twór pierwotny, bo
dziedzinę naturalną, mężczyzna – a
wtedy dla fantazyi powszechnej zosta-
je jedynie rozkosz używania dzieła
fantazyi szczególnej, i tak jest
wszystko co jej zostaje z tego
fantazyi to jest

osobliwie!
zamiast Religiös, Religions-
formen mówi o mythologii
mytyczności – fantastycznej

111

o stronie b. 409
powiada że 1a Epoka do
końca średnich wieków (!)
druga od Reformacyi.
przeczytać dla mnie dodatek
do § 421 u Vischer. –
str. 409
mówi tak:
"Ta pierwsza ciągnie się
do końca średnich wieków
bo jeszcze była i trwała tak
długo dzielnica druga, ludzka
bo wierzono w czary, w czarno-
księstwa, upiory, gnomy,
strachy, czary, czarownice, cała natura była
zaludniona istotami nad-
ludzkiemi, były one w gwiazdach,
w górach, w lasach, 408.
w powietrzu, w kamykach,
w potworach, ... po przestworzach,
i t. d. dopiero w końcu
wieków średnich, od połowy XV wieku
i w XVI wieku gdy nauki
wzrosły, gdy wiedza
odkryta wiedza, nastała
epoka wolności

to jest z wyjątkiem tamowania ...

§.

§ 420. Jużeśmy widzieli że historya fantazyi
408 i historya religijna idą ręka w rękę
wszędzie – lecz że ten sojusz nie jest
bezwzględny – stąd też historya fan-
tazyi dzieli się podług tejże zasady
na dwie epoki: 1a Epoka oznaczona
... 2ga epoka wolności.

§

Początkowa fantazya w historyi
jest fantazya zamroczenia jest fantazya
... wszelkiego przy-
padku ... – gdyby nie
wola historyczna – gdyby nie przybywała
~~było drugiej ...~~
owa druga dzielnica (przytępiona)
w której historya idealna byłaby
po prostu historya fantazyi
jako ona się staje wrażeniem idealnym,
to jest historya
wrażeń w epokach, to jest historya
różnych typów jakiemi ona obejmuje
różne osnowy a które się stają
zarazem ... Koleina jej wdołkę –
Lecz gdy fantazya związana jest
drugą dzielnicą, to jest dzielni-
cą ... więc też została
... łowczyna, ... tak dzielnica póty ten-
dencyą związana jest rozumem
... formami mytów naszych, póki
dopiero gdy ta dzielnica mija ...

wielkiej fantazya jest pierwotna
w której ona używała wielkich pierwotnych
działaczy (zwierząt itp.) a używała ich
wielkie i potworne do wykształcenia
i stworzenia kultury niesłychanej — 409

§

Przekonamy się poniżej że pierwsza
epoka fantazji zasadza się na
tem iż nikt natury rzeczywistej
stawia świat z tej strony — który dopiero
wielka zadadzenie ... zależy
z którem ... środków — Stąd
widać że do tej pierwszej epoki
należałyby wielki środek — Ale
gdy te środki wielkie są chwilowe
skąd więc się ściśle oddzielają
od stworzy twórczości pogańskiej
z drugiej strony wielkie środki ... nowo-
także ściśle oddzielają się od nowo-
czesnych czasów w których wielkie
... obaliły owa doskonała
przyrodzenia który zastępowała na-
tura z tej strony, która zastępowała na-
turę rzeczywista — Tak więc same
te wielkie środki tworzą osobny
okres dla siebie.

Tak jasno widzimy że nie
dwie epoki ale trzy okresy
czyli trzy epoki zawierają
dzieje fantazyi—

§.

Stosunek epok
historycznych fantazyi
do
rodzajów fantazyi
powyżej wyszczególnionych.

Mimo że rozmaicie mówili
wiele o rodzajach fantazyi
rozmaicie wielkiej że jednostka
[illegible] jak sobie
indywidualna, [illegible] jak rodzajem
właściwa, fantazya to jak rodzajem
sobie właściwym—toć jednak ta
jednostka była mimo tego [illegible]
abstrakcyjnem, teraz dopiero
stają się osobnicą, osobistą
indywidualną gdy [illegible] indywidual-
nej jako należącą do pewnej epoki
historyi, do pewnego zawodu — ~~Poezyi~~
wtedy ta fantazya szczególna
jest ~~fan~~ niezależna [illegible]
[illegible], swojego [illegible]—

jest jego ogniskiem —

Te trzy wyżej wspomniane epoki stanowią właśnie Orientalną i klasyczną (obejmującą i pół chrześcijańską epokę) romantyczną co odpowiada zasadniczo trzem — niektórzy 3° fantazyą nowoczesną (moderną) ale ta ona mieszaniną się kombinuje w owe trzy sposoby przy pomocy [illegible] to więcej one się [illegible] w owe bez uporządkowania [illegible] jest klasyczną w klasycznym wieku a odtąd na romantyczną — a nowoczesna fantazya to wprawdzie [illegible] wraca się do klasycyzmu [illegible] do romantyzmu — [illegible] te trzy rodzaje fantazyi [illegible] ~~[illegible]~~ roz- -wijają się niektórzy [illegible] fantazyi [illegible] rodzajami [illegible] — 411

Fantazya szczegółowa tyczy d. 26 czerwca 864 Kozłowo.

sposobem pokazuje wyraźniej [illegible] obraz jego ale obraz [illegible] — [illegible]

narodowi obraz jego ale obraz [illegible] którzy do myślenia — Tak naród przedstawia się w tym obrazie jako ...
swoim [illegible]

115

204

411 z niego czem on jest, a to czego
się nawet dowiedzieć jak dawniej i
stanem a zarazem nowem — nawet
to dowiedzenie się o sobie nawzajem jest
nowem — w tym obrazie zbiegają
się jak promienie w ognisku wszystkie
te wyniki żywotności które są
porozumiane w narodzie — i otóż
ten obraz dziecka potrzebne na zawsze
i nieustannie go podnosi; i
stanowi epokę w życiu narodu
(Homer dziecko było na Greków, było
Mickiewicza stanowi epokę w Polsce
a Schiller w Niemczech) — To dziecka-
nie, ten skutek tego obrazu tylko
dziecka nie jest bynajmniej czysto
estetycznym, ale jest obyczajo-
wym, narodowym, i przeciwko
wszystkim gałęziom duchowego
życia — Tak dziecko to rozwinęło
się dwa szczególnie czynniki
[illegible] (bo rodziła się na niewol-
ności, między tym — ale chociaż
rozdziela to dziecko, to przecież
jest nieskończenie dobre
słowem — Co więcej, lubo te czyn-
niki oddzielają się od obrazu i
[illegible] na [illegible] przecież

ten obraz dla niektórych fantazya
obdarzonych porostaje całością 412.
i wzorem i podniesta- bo lubo
u tych individuum znajdzie się
początki wpływów umysłowych
moralnych to i wpływy będą jedy-
nie skutkiem i odgłosem este-
tycznej wartości dzieła.

Epoki sprzyjające
fantazyi twórczej

Fantazya wymaga aby jej osnowy 412
[illegible] do pewnej jakiejś przeszłości na-
leżały. Stąd też nie sprzyjają fantazyi
czasy twardej ciągłej walki, owe
walki ~~ale~~ przez którą naród urósł
Fantazyi sprzyjają te czasy które
jeszcze są poruszone ~~od~~ pamięcią
[illegible] tej walki – jest to epoka wzmo-
gi się narodu, która zapowiada jest.
zarazem i zarodem upadku – Tem
czasom po walce i wspomnieniom o
nich, niż tym czasom najwyższej
sprzyjającym fantazyi przeciwnie
są czasy które
nie sprzyjają fantazyi

117

412. zatem czasy społeczne walkom
z natężonej siły — i równo czasy gdy
przypadek się rozpoczął — wolno
razem radzić które postanawia formy
obradne, i spokojne —

Objaśnienia. — Epoka dziejowej
czynności bodaj nie jest epoką pro-
dukcyj estetycznych — bo w tych epo-
kach panuje niepokój, panuje
niby zadanie powinności — W epoce
po walkach wykwita sztuka, szczę-
ście, które jest pokarmem dla
piękności — Iliada powstała po
wojnie trojańskiej, a wielcy
Tragicy, Rzeźbiarze i architekci
greccy nie kwitnęli za czasów
wojen perskich ale w ~~tedy~~ gdy
grecya czuła się szczęśliwa
wolna rozparta w pamięci walk
skończonych — Shakespear bo jest
po skończonych krwawych wal-
kach ~~krwawych~~ obu róż i wie-
ku gdy anglia wykwitła we
formie uwiadomionej monarchii
Mik. Rej, Jan Kochanowski
żyli za czasów błogich Zygmun-
tów — Prawda że niemcy
kwitnęli —

obchodzili w tej najwyższej tryumf
swojej poezyi po raz pierwszy odkąd ten 413.
kraj był politycznie umarłym.
ale za to wewnętrzne ukształcenie
niemców dostąpiło w trzeciej w tej
dokończenia w sobie [illegible] warun—
Podobnie literatura polska Sta—
nisławowska dla tego usiłowała
aby dawny układ i smak zdawał
się utrzymywać z gruntu polskiego
i zdawało się że cicho [illegible]
czyny wznieść się mogą (nie [illegible]
August jako protektor jak [illegible] z
nie powodem stanisławowskiej
literatury ale czas i epoka [illegible]—
jąca—) Tym czasem czasy
najazdu szwedzkiego były [illegible]
gie i nieuradzajne— Gdy
Mickiewicz pierwszy raz się
odezwał była epoka w której
się zdawało że naród [illegible]
[illegible] walk napoleoń—
skich—

413. Wogóle wszelkie epoki świetno-
ści narodu urodziły się w za-
mieszce – tak Grecy – tak Niemcy
tuż kończeniu wieków średnich, a Włosi
przy skończeniu wieków średnich,
Anglia w końcu XVI wieku, Belgia
i Holandya w XVII wieku, Polacy
Niemcy w końcu XVIII i w początku
XIX wieku – Niemcy podniosła
jest gwiazdom rodowem płodzącym
natchnieniu artystów – tu takim
czasach góre talenta które w innych
epokach zajmują się umiejętnościami
lub sferą praktyczną, w tych
czasach wszystkich dla narodów
oddających sztuce i pomnażają
413. zasługę sztuki imion

Ideał fantazyi
Przedmiotowej
Starożytnego świata
§

125

209

126

всіх 128

во 164 лист

заш

Najważniejsze

Zasady Estetyki

Zeszyt

Rzeźba. A.

pisane od 23 Marca 865.

O istocie Rzezby w ogólności

§1.

Przejściem z archit do Rzezby jest ornament archit. – Gdy ornam jest tylko dodatkiem w archit, rzezba bierze ducha żyjącego w ornamencie za główne swoje zadanie – Architektura tworzy przestrzeń dla dzieł sztuki, dopełnia tego zadania skulptura – Skulptura dopełnia zadania jednocząc ideę z wyrazem, a ta [illegible] dokonana jest osobowości – jest postać organiczna uduchowiona. – Jest najwyższą i pierwszą harmonią natury i ducha – stąd też u Greków zakwitła –

§2.

Tak zniknął dualizm architektury, bo jej wnętrze i zewnętrzna strona, a której zależny od celu który już nie jest wprost estetyczny,

Osobliwie a rzecz Wschód który przeważnie jest architekto, mięsza w jedności, cele praktycznego życia, religii i sztuki – Sztuka jego arch. jest również pomieszaniem sztuki i przeznaczenia a celu architektury – Wschód jest architekturą przemawia symbolicznie – owa

architektura przemawia się nowa budując ma jakieś ciemny, rozumny
ale zostawi na półrozumieniu – teraz wzór przed fantazją, wzbudzający
pięknem jest pentelistyczne – podobnie harmonia świata – rzeźba wyraźnie
rzeźba jest dalej jeszcze nie samodzielna bierze wzór nie ogólnikowy ale
na ale tylko ornamentem, skąd wyraźny – określ. bo postać
kiem wymownym, dzieło archit. ludzka – Rzeźba też wcześniej
wewnątrz znaczenie cel jest estetycznego się pojawiła niż malarstwo
z tej wspólności ze zmysłową formą, Rzeźba wystąpiła u Greków
zew. forma coraz wyprzedza we. bo ona niby namacalna,
dotykalna ~~zadaje a malarstwo~~ własne światło
wnętrz duchowe – treść sama o sobie bo ona ma własne
przemawia – jest to istota która oświetlenie – malarstwo
występuje w cielesności i w jej wymaga ostrego uspoko-
otoczeniu – która sobie tworzy jenia we wnętrzu – bo żąda
ciało jako odzienie swoje. – Dla wyjście całej postaci, i wszech
tego plastyka nie zdolna by stron.
uchwycić tajemnic, bo wyma-
ga konturów dobitnych a nie
zamglonych, zaptynnych. –
nie też posągowi nie dodaje
oświetlenia.

§3

Dzieło sztuki zawisło od prawa
ciężkości, o tyle że w postaci swojej
ciężkości organicznej jest zarazem
ciężkości rzeczywistej materyalnej
ponieść
Tak kompozycya w zakończeniu
rzeczywistości są wyrażeniem

§4

354.
Przedstawienie we wszelkim gestem
twardym jest wtedy porządkiem
że dzieło plastyczne pracy jednej
strony głównej ma części które
widzimy okrążające z kolei
się pokazują, a tak jedno dzieło
przedstawia zarazem wielości
dzieł – ale to bogactwo jest
zarazem ograniczeniem bo
żąda ograniczonej ilości
postaci połączonych w jedność
bo one nawzajem się zasta-
niają —

4 §5

Ale rzeczą jest równowagę
pośredniołowości (bo uczucia)
i pośredniołowości (bo intelekto
wania zewnętrznego — Jakkolwiek
uczciwość mistrza jego czysto
wewnętrzne nie jest zarazem
ale zatrzymane we formach zewn-
ętrznych w które się uczciwości
kamienieją, Tak urzeźbiamy
znajdzie czysto uczuć miejsca się
z układem mierzącym, i społecznym
rozsądkowym

Także też z uważeniem świata plastyka
nego — Jakoż są postaci pojęciowe
uczucia-chowe pośrednikowe
ale w chwili gdy (może) chciała przejść
wewnętrznego nagle słowami=
ta, przeczysty się rzeczywistszą
[illegible] świata postaci

osamotniała..! A tak posąg zamknięty i spokojny w sobie!

§ 56

Tęgość i twardość walki, dalej dobitność ostra konturów – bezbarwność – brak oświetlenia – umiarkowanie – niezrozności – bezruchawości – ograniczenie do liczby postaci z sobą potrzebnych – tak dalece że plastyce najwięcej odpowiada jedna figura – Z tego wszystkiego się okazuje że skulptura posiada wielce ograniczone środki powodania się w zupełności i rozwiązania tej zupełności w szczęśliwości lub konieczności – okazuje się więc że dla niej pozostaje prawo idealizowania, iże postać jej winna być piękna.

Grecya zna tylko religię piękności, piękności uroczysta cześć jéj bogiadziny – piękność ciała jest też zaletą nader u nich cenioną.

§ 7

Istota skulptury jest jedności
pomiętowości i podobnie to
wości – stąd wypływa że postać
jej jest utworem który wyrósł
z duszy i według duszy – ciało
jest jej znakiem – Dusza zaś także
w jedności z ciałem jako wyrazem
swoim, jest jego idealnością
jak ciało nawzajem jest realno
ścią duszy – Stąd też rzeźbia
przedstawia naturę doskonałą

Taka jedność idealności
a realności był też Grek.
np. Sokrates jego teorya
jego filozofia a mowa jego
jego osobowość a fizyonomia
jego – Grecka jest wyrazem owej
filozoficznego pojęcia które
orzeka iż ciało i dusza są

§ 8

Ale ta doskonałość o
której tu mowa winna być
dalej oznaczona – Jest to ~~wspól~~ żywot w jedności –
duszy natomiast który się nie
cofnął przez żywota mistycznych
do głębi wewnętrznych duchów.

361. Jest forma przyrodzona rzeczy,
ale ta forma, nie wyklucza by-
najmniej pełni treści etycznej.
Owszem te wszystkie ogranicze-
nia techniczne skulptury
pokazują, iż jako moce oddaj-
ne tworzące przymioty i cnoty
charakteru – naprzód tego ści-
słości, miarowości, forma
bezbarwna,, bezruchomości
toć są, ograniczenia które iż
stają, wyrazem powagi, wza-
nia charakteru, który w sobie
objawy obyczaj. życie obywa-
jawi, ma takowe w sobie
jako własny punkt ciężkości,
jako substancya samoistność
samodzielności – jest to nie
charakter który zasługuje
na to by był niewzruszonym ozna-
tem monumentalnem jakkolwiek
w posąg.

wszystko to stanowi zaletę
greckiego obywatela, nie to
być może że ani poezyi ani
historyi ani tragedyi greckiej
zrozumieć nie można nie
obeznawszy się z posągami
~~[illegible]~~ greckiemi – Boć
teraz greccy, mężowie
stanowią to posłańce mon-
umentalne–

361. Tłumaczmy się lepiej! Estetyczne
principium rzeczy jest jak wiemy-
kto-owa bezpośrednia jedność
treści i ciała – Teraz odnośnie
należy oba te czynniki i cięłkami
dostrzegać i każdego
z osobna.

Co do czynnika duszy — Dusza sama w wewnętrznej istocie swoje ma swój zmysłowy pierwiastek, który z cielesno-ścią wnet się odbija — Wszakże ażeby dusza nie była w sobie rozdwojona — a do tego potrzeba aby dusza aby ona choć równie ta w duchu, była wzrosła naturą, nie ma być dusza utopioną w swojej głębi podmiotowej: Ma także być dusza narodowa. Ale tu wystrzegać się wmówienia aby te narodowości nie była zbyt ście-śniająca — więc winien być w duszy rozdział ale bez rozdwojenia — To jest dusza wolna, być charakte-rem, ale charakterem który nie oderwał się z piętna od natury, który z ~~narodo~~ narodowością, może być ~~natura~~ wielkim który może być wykształconym a jednak nie oderwał z natura.

A właśnie do tego celu nad-
kiem są właśnie te właściwo-
ści które są ograniczeniem
dla rzeźby. One nie tylko
są zdolne by przedstawić
naczelne piękno natury ale
zdołają wznieść do ~~[illegible]~~
wyrażenia wyższego stopnia
ta dzielność siła w sobie
tan wyraz tego charakteru
i życia w sobie — tego charakte-
ru co to siły [illegible] [illegible]
ra co to siły zjawnej [illegible]
z jednego odlewu, tak się
wyraża moc charakteru,
ciężkości jest waga moralna.

Forma bezbarwna wyraz
znaczenie myśli

— Forma bezbarwna wyraża
znaczenie myśli, nie raptem
wyjęcie w jakiej niepełne
są — ocenach [illegible]
posągu wyraz panowanie
363 nad sobą — a owa ciężkość
materyału jednocześnie z
punktem ciężkości posągu
wyraża owe ciężenie w
ogólnym obejściu

Tak więc teraz objawia nam
się druga jedność bo jedność
tej jednostkowej osoby z ogółem, Republika grecka!
Pierwszej pierwszą jedności i jej obywatele!
była jedność ciała i duszy Słowem co człowieka mówi
Teraz człowiek przedstawiony w posągu to słowo jest w
wraz cały ogół społeczny aż do Greka —
wraz z tycie
substancyą wraz tylko
mówi —

§ 9

Zbyt atoli znać że owczesny
wiekby jest piękności pełne
prostoty. Bo to jest wielkie
z jedności zupełnej duszy i
formy. z duszy i uprowadzony —
stronie — ~~Dla~~ Ta pełności
prosta nie ~~usta~~ wyklucza
wzniosłości; bo ~~ona~~ ta nawet we
~~walce~~ walce winna być jednostkę
[illegible] tonu — 365.

§ 10

Indiwidualność w rzeźbie nie cofa się zewnętrznie, ale też nie rozpaszcza się na zewnątrz

Z powyższych zasad piękności plastycznej wypływa:
1. Iż przedstawiona indiwidualność jak z jednej strony nie cofa się ze swojego zmysłowego żywota w łonie podmiotowego wnętrza – tak również z drugiej nie rozpasza się w świecie zewnętrznym dla niej obcym, ale polegając na sobie, w sobie trwa, w sobie przestaje –

O ilości figur

Z tej zasady znowu głębiej jeszcze usprawiedliwia się rzeźba oszczędności co do ilości figur, a co do przeważnego żądania aby się ograniczyć jedną, wyłącznie postacią.

Jedna postać jest przedstawcą całego rodzaju, ogółu, ludzkości

Z tej zasady również usprawiedliwia się opuszczenie otoczenia zewnętrznego, bo ta indiwidualność nie odnosi się do zewnętrznej natury, bo postać zamyka całą naturę w sobie zamkniętą. – Ta postać ogarnia sobą, we naturę ludzkości

nie tylko jest całością, [w sobie] ale
jest całością świata, jest osobowością nieskończoną, jest
światem, — i w najwyższem
znaczeniu jedności podmiotowości i przedmiotowości =
Odblysk tej światłości pada
nawet na tych naturach, które nawet wyraźnie
przedstawiają się jako skon-
czone

§ 11

Szczegółowe
czynniki

naprzód mowa o okoliczności 370
oznaczenia — więc o wątku o
materiale — warunkiem jest
1° by wątek mógł przybrać formy
ab... — 2 aby spojności jego
i barwa powinno się zastosować
ani z ta forma 3 zatem ze nie
powinien sam dla siebie [illegible]
wzbudzać interes, albo
też wzbudzać interes dla trudności
obrobienia go [illegible] granit —

Marmur biały i spiż były też
przewornym materiałem Grecyi—

Słoneczna kości

ob. 373

ze złotem

ob. 375 o spiżu — i 376,

ary arcy ważne strony
378, 379, 380, 381, 382, 383
384.

Najobszerniej wszystkie materyały atoli
jest nie spiż i marmur biały —
skłaty pierwotne krwione do obra-
bianiu którem się chętnie później
wcześnie rzeźba lub restaurato
sztuka

Słoniowej kości używali Grecy
w najwyższym rozwoju sztuki
swojej — Ale ma ten wartości
sapi, a gładkości które są bywa
rezultatem obrobienia tegoma-
teryału, nadaje potyski które
zaś a formy — a mimo tego
potyskiem kości ta jest jałowa
i ostatka dla tego wymaga oży-
wienia mocą wattem który ma
blaski i barwa energiczna
złota —

§. 12

Rzeźba jest sztuką pięknych
form — Dla tego nadawanie
jej światłom farby, które nie
są jedynie ołtarzem, ale
są jedynie zbliżeniem do natury, jest
sprzeczne z istotą rzeźby.
Prawda atoli że skulptura
wymaga pewnych wrażeń
światła i cieniów których ona
sama przez się daje sobie nie

14 §

Przekonamy że dzieło skulptury nie powinno nic dodawać z siebie po- stworzeni — ale ta zasada nie jest bezwzględna — Posąg wymaga postu- mentu — by się odłączył od empirycz- nego gruntu — by okazał ciężkości swoje a wagę — Ten postument może być rozczłonkowaniem dziełem architektury — może być ozdobiony rzeźbami które są jakby przygotowaniem do głównego posągu — 38 §.

Co się tyczy wymiarów postumentu ~~posągu~~ uważamy, że jeżeli będzie za ni- ski niedostatecznie oddzieli po- stać idealną od rzeczywistego empirycznego świata, i od ludzi wśród żyjących, ~~[illegible]~~ jeżeli zaś za wysoki wtedy postać będzie niewyraźna, a jej wymiary widziane z dołu popsują się ~~[illegible]~~ sfałszują —

Ale zasada że rzeźba ~~[illegible]~~ winna tworzyć postacie

bezotaczającej przestrzeni, wprost
Zalecając aby postument był
naśladowaniem i niby dalszym
ciągiem naturalnego granitu—
Ta, zasadą zdaje być rozpoczęcie-
ści świątynia która formami archi-
tektoniczną otacza Bożka — ta
architektura jest skróconą wszech-
nica świata, skrócona natura-
ale przecież sama postać jak
się wielko więcej ~~jest~~ odbita w
sobie cała naturę? — To prawda
ale ta architektura jako
świat skrócony jest reflexem
odbiciem niby myśla tego
bóstwa —

Co do rozmiarów posągu-
one zawsze winny przekraczać
miarę naturalną, bo jest to
sztuka monumentalna,
ona służy do uświetnienia
więc wielkość która ona
wyraża, wyjaśnia ci raczej
i wewnętrznej wielkości—
Posągi mogą być nawet
kolosalne choć przedtem
względem jest granica

Bo cóż naciej przenosi się [illegible]- 388
zya architektoniczna na plastyczną,
Dzieła architektoniczne czynią wra-
żenia jeszcze w takiem oddaleniu
w którem formy organiczne skul-
ptury już więcej nie są zdolne
do użycia - Gdy więc dzieła rzeźby
wzmagają się w ogromie właściwy
architekturze, wtedy widz nie
znajdzie stanowiska z którego by
nie gubiąc dzieła całkowe - z bliska
nie zdolen widzieć całości
z daleka widzi całość ale nie
dostrzega szczegółów - Nad tez
kolosalne posągi twory albo
epoka niedojrzałej sztuki jak
wschód albo też przejrzałej 70 kolei
jak kolos rodyjski - Nero na
Forum 110 stop. - Prawda że
kolosalny Jowisz w Olimpii
Minerwa w Athenach, Juno
w Argos, ale te posągi złoty
w świątyniach których sło-
nuki już były obliczony z
góry dla tych posągów.

Rzeźba z istoty swojej przedsta-
wia człowieka głównie jako istotę
duchowę w kształcie i w naturze
cielesnem jak ~~...~~ duchowości
żyjącą w animalności szla-
chetnej. Stąd też zwierzęta są
jakby wstępem do człowieka
dalej pojętego, są typami roz-
nych stron tego człowieka ja-
kiego potrzebuje rzeźba — Kształ-
tałt zwierzęcy, więc w których
jest przewaga materyi obecej
sa nadają się rzeźbie, niż człowiek
który za mało ma natury.
Tak zrozumieć można dla-
czego rzeźba tworzy zwierzęta.
A jeśli je razem łączy z posta-
cią człowieka czyli to w sta-
nowiskach przyjaznych zwie-
rzęta jako walczący, w których
przez porównanie tą różnicą
uwydatnia. polegaje

 §. 14

Ale nie tylko co do figur mniejszych rzeźba rozszerza pole działania swego ale nawet co do zasady względem wielości figur — a to wtedy, gdy się tworzy z architekturą — tworzy bowiem grupy rzeźbione i płaskorzeźby. — Ale uważmy! Gdy płaszczyzny wycięte przez architekturę nie podaje bynajmniej przestrzeni któraby mogła być zamknięta ~~nad~~ dla figur na otoczenie landszaftowe lub budownicze, więc też rzeźba nie może figur stawiać w dowolnych oddaleniach i ustawić takich perspektywicznie. Tak w całej istoty rzeczy wypłynęła zasada ograniczająca.

Teorya Carrierowa — ob. V. str. 292. 293. 294.

§

Dla oszczędności która jest ogólnem prawem rzeźby, ten rodzaj sztuki używa skróceń a tak znów wyraża zwłaszcza naturę przestrzeni w której się odbywa akt przedstawiony w płaskorzeźbie.

Tenże symbolicznie się

~~Ta~~k bogi rzeczne rogami, kawał
kamienia (lub drzewa) wyrażający rzecz bożą
w polu, lub zawieszona opona
oznaczająca izbę — Takowe symbo-
liczności dodane są i osobom, kape-
lusz znaczy podróż, piszczałka ży-
397 cie sielskie, kithara apolline
znaczy muzykę wyższego rzędu,
fiala oznacza ofiarę — Dalej gesta
są wreszcie także symboliką, ramię
na głowę złożone znaczy sen i Apollo
Apollo zrobiła się — np. tak także
zatrwane, stoi opierając się na
oszczepie potrzebie w dal — inne
mimika —

O Müller. str. 461.

§ 15.

str. 399. Ponieważ rzeźba ściśle tyje w
przestrzeni a nie zna następstwa
czasu, zatem ona przedstawia stan
figury swojej uchwyconej w jednej
chwili — a czas przekazuje widzowi —
ale widzowi w ten sposób iż on takowe
zgadna, a zdołał jakie były te poprze-
dnie tej figury w chwilach poprze-
dzających a jego będą w następujących
stąd! chwilę przedstawianą winna
być uważną —

§

str. 404

~~20~~ 406.

§ 16

Styl odpowiedni rzeźby jest właśnie owym rodzajem stylu wśród ogólnych stylów sztuki który ma cechę wielką w wielkości wspaniałej idealności — któryż w rzeźbie wymaga rysów mało pełnych, pełnych prostoty, mało tańczących — płynnych — unikających drobiazgowości, zmiętoszenia.

§ 17 prow.

Pełność ludzka jako główny przedmiot ~~kultury~~ skulptury, właśnie dla powyższego prawidła stylowego, niechaj jednak przedstawiona w rzeźbie w pełności [illegible] a tem samem rzeźba winna się ograniczać w przedstawieniu szczególności rodzajowo gatunków, ale właściwie nie powinna się oddawać indywidualnej formy a tem więcej nie takowej więcej się oddalając od pierwotnej piękności kultności — Przykład też rzeźba znacznie [illegible] się winna w przedstawieniu historycznej pełności — a jeśli rzeźba niewolona jest trzymać się indywidualności (jak nowoczesna rzeźba)

Niechaj się trzyma tych form kultury tych epok historycznych które najbliżej są ogólnej typowej ludzkiej natury, i których [illegible] forma spotkana jak najściślej naturalna sprzyja [illegible] [illegible] [illegible].

Toć też jest przyczyna że rzeźba jest sztuką właściwą dla Greków niż dla nowożytnych ludów;

np. w porlretach, bo niechaj przynajmniej mięsz potęgi i petnia —

§ 18

Tak powstaje różnica szkoły rzeźbiarskiej

1) idealizującej

2) indiwidualizującej

Pierwsza przestrzega linia pięknego typu przyrodzonego ✱ Druga przeciwnie potęguje to co jest ułaz, a twardość indiwidualna uzmacnia, ale gdy to potęgowanie i uzmacnianie w jakikolwiek bądź sposób stykać się winno z czystą idealnością, — zatem znać że różnica obu tych stylów nie może być przeciwieństwem ocoś odwrotnym — ✱

O stylu indiwidualizującego wypada odrazu że styl naturalistyczny który się zasadza na tem aby przedstawiać jednostkowe przypadłości. Ale i kierunek naturalistyczny nie ma swobodnego pola w rzeźbie, która przesadnościom żąda sprowadzenie form

Kartystyczne

✱ Rzeźbiarz niechaj się trzyma indiwidualności wyrostkowej ale gdy ta zbyt się oddala od ogólnej miary kształtów ludzkich, mistrz winien ją łagodzić, dzieło jego winno być środkiem między jednostkowością a szczególnością (miary) indiwiduum i rodzajem — To doskonale umieli Grecy —

22
empirycznych do form czystych
Styl naturalistyczny a indiwi-
dualizujący choć często myli się
razem, nie są jednym i tym samym
stylem. Bo naturalista oczywiście ma
się nie przebierając a zatem najczę-
ściej wszystkie przypadkowe szczegóły
(np. ślady słoty, wiatru, klimatu[?]
zmarszczki[?], i wszystkie owe maleńkie
przypadkowe, i to wszystko czysto[?]
może nie zwracając się do indywidual-
ności która jest wyłącznie wyrazem
tej jednej oznaczonej osobowości –
Np kobiety u Rubensa są natu-
ralistycznie czyste a jednak one
wszystkie do siebie podobne – tak
figury egipskie – „Krakowiacy
i górale" naturalistyczne ale bez indy-
widualności – Individualista może
być stylistą, ale naturalista nie 213. str.
może stylizować – Prawdziwa
rzeźba wnosi nawet coś czystego
[illegible] w dziełach olimpijskich
a to przez stylizowanie – Malarz
może być impetuent[?] mimo[?]
[illegible] naturalistą

339
504
235/2
117
2/3
2/15

339
117
456

39

§. 19

Do stylu rzeźbiarskiego należy aby ona zachowała ściślej proporcie ciała ludzkiego (mając ścisłość za sto swoje) niż natura. Potrzebnie aby mięsa pokrywające ~~ko~~ były z jednej strony ściśle a przecież aby przejścia nie były ostre szorstkie, aby pod tym względem oddanie form bezpośredniej natury było ograniczone w sobie. — O ile te muskuły mają być udobitnione wielce od wielkości zależy (gdyż wymaga większej wyrazistości) — mniejszej wyrazistości) — [illegible] które nałożenie łatwa [illegible] za do [illegible] tajemniczej pracowni życia nie ~~[illegible]~~ jest rzeźby — Ale i pod tym względem wiele zależy od talentu mistrza ⊢

⊢ Herb. Jarmarczyski [illegible] z wielki ma [illegible] na [illegible] zyty, których nie masz w [illegible] bez wied. przedstawiając tego bohatera w apoteozie.

214 §20

419

Plastyka wymaga równowagę siła a mocy – dlatego stosunkowo małą tworzy głowę – co też tyczy form oblicza, takowe formy które odwo- czyli Grecy winna być prawidłową na zawsze ile razy przez twory idealne postacie – a nawet tam gdzie są formy (twory) więcej individualne i realne tam nawet lubią stylizować podobnie jeśli wszystkie cechy – lotosy między kwiaty petunia a dobitne rozszczególnienie.

Mianowicie oblicze jest potem walki ‡ między naturalizmem individualizmem, z jednej strony a stylem idealizującym z drugiej strony. ‡

420

‡ Tę walkę i trudne zadanie rozwiązywali Grecy tym sposobem że ile razy na tworzeniu tego człowieka formy zewnętrz- ty zbliżali nieskończenie te formy do ideału jakiegoś boskiego takt uczynili Alex. W. von Ja- wyższą podobnym.

Szaty.

Ob warne Hegel Aesth. T. II str. 405. do 416. gdzie rzecz o szatach wyczerpana—

Piękności plastycznej ludzkiej piękności nie pęta nie ogranicza sama nagość,— ale wprawdzie zada szaty które by i w połysku i w cieniu podkreślała formy cielesne. Przedmiotem tu jest stworzenie piękności w ogólności nie prawdziwość a rozszerzona ... jest także zadaniem — Gdy zadanie jest ... indywidualnego wyrażenia, w którym wtedy stawia się ozdobna szata choć mniej spryskująca — byleby mistycznie charakter i byleby nie dawały fałszywego obrazu o formach ciała.

Co zaś tyczy postaci idealnych takowe tworzyć należy w szatach klasycznej starożytności, bo to szaty absolutnego ogólnego znaczenia prawdziwie ludzkiego — Przedmiotem tylko choćby nowożytni poeci których natchnienie byli czystym ogólnym duchem świata mogą stanąć w szatach klasycznych — ale dla duchów realniejszych jako wodzowie, wynalazcy i t. d.

stosowniejsza jest szata która

oni się rzeczywiście odziewali

§. 22

Co się tyczy szczegółowych form, takowe 426

bardzo są rozległy dla rzeźby, bo

rownie objęte są wszelkie rozmaite

rodzaje natury i obyczajów – Są też nie

wszelakie granice uwaga, bo nie

nadają się formy niedojrzały jak

również te które są spaczone po-

nym wolkiem lub cierpieniem

albo niedostatecznie i błędnie

rozwinięte – to pośród tych gra-

nic niechaj rzeźbiarz bierze, byleby

wyraził stopień albo wyłączone Apollo Belwed. 427

do pełnego doskonałego życia Herkules 427

ale z zachowaniem rozumie-

§ 23

Co się tyczy mówi w której się postać

rzeźbiona przedstawia winna być posta-

wa niewymuszona, spokój i okazałość

ruchów, winna tchnąć niby przypadkie-

wością życiem ciepłem – A każdy ruch

nawet gwałtowny dozwolony byleby

≠ Przykłady str. 429 – jak Bachanalka również Borghezyjski – wyrazna dyskobol, zapaśnicy florenccy – razem wziąć niemo ruchu piękności linii tez porwanie Sabinki Jana z Bolonii. Rozumie się ze rzeźba wielka szczególnie –

str. 430

≠ Rozumie się że najlepiej unikać chwili najgwałtowniejszego wybuchu namiętności i wybrać chwilkę która go wyprzedzała albo po nim następiła.

Vischer str. 431 podaje przykłady Medea Timomacha – Ajax – Niobe, Laokoon, Meduza Rondanini –

Ale to nie dość unikać, bo są inne jeszcze środki; trzeba aby w środku burzenia najwyższego wszystkich afektów objawiała się siła spokojna duszy na dnie jej niewzburzonem – Tu tajemnica zastosowanie teoryi naszej o wzniosłości i piękności – i owy jak unikać szpetności namiętności ta pół niszczona nie ładu namiętności bo wolno wyrażać duszy jej ogniska bo inaczej byłaby wściekłością ślepą która mówi niszczy o niej –

nie psuł piękności linii a też przeciwnym środkowi cięzkości która zawsze winien być na względzie ≠

§ 24

Gwałtowności ruchu przeciwna w liczbie linią piękności, gdy ruch dzieły tak silny że ona traci równowagę – Styl rzeźby nie załatwuje w prawdzie afektów żywych, rzewnych, ale odpycha ich absolutnie które w postaci afektu objawiają się jako spaczenie. – Bo w liczbie objawiają się jako wprowadzenie zadane twórcy, aby przywiodł twórcy, zadanie twórcy aby wydrążył spełniości tylko afektem wprowadzić uchaszliwości lub rozwiązać wzniosłości – a rozwiązać w tem spokojności – a rozwiązać w tem spokojności sobie aby się zadość stało prawidłom idealizowania – ≠

2. Druga jest wzniosłość pate-
tyczności – Pa ter znowu dwie formy
a) Patetyczność dodatna – to
tałniejsza forma, bo wola wznie-
siona przez namiętność – tu nie
nie=
ma bezpieczeństwa żeby posłać
straciła godność swoją – Apollo
Belwederski (V str. 433)
b) Patetyczność ujemna – ta trud-
niejsza, bo cierpienie wielkie a
wola ma się jemu oprzeć – a jednak
i takaj się to da wykonać żeby
musisz przedstawić wielką wielkę
narda
duszę w cierpieniu – Dale umiera-
jący – Grupa Gallów we Willi
Ludovisi –
Krom tego straszliwość się tu godzi
przez piękność formy które obja-
wiają harmonią i równowagę
kontury melodyjne bronią od
szorstkości ~~ff~~ szpetności – a nie-
raz profil grecki jest taméj
przeciw przesadzie namiętności
– Laokoon – Meduza Rondanini
435

§ 25

436. Czyli gra min w twarzy ~~maj~~ ma miejsce w ~~twarzy~~ rzeźbie? Owszem, byle one pochodziły z prawdziwego a także ogólnego wzruszenia, a nie były objawem ~~tw~~ li osobistego przemijającego usposobienia chwilowego

§ 26

Ale ~~z tego~~ z nad wszystkich powyższych uwag iż najgodniejszą osnową dla rzeźby ~~ci~~ jest spokój czysty, i cisza duszy wyrażającej się w rzeźbie — w tym polega i w tej ciszy wyraża się charakter, który w treści jest znaczenia obyczajowego, bo pomocy zestrajają siły w [illegible] etycznej. Ta jedność charakteru w który atoli jest najwyższa jakże zarazem jest jednością z najwyższą jednością, z jednością bezwzględną obejmującą wszystko, i zestrajającą wszystkie sprzeczności —

§ 27

Kompozycya wyraża się w rzeźbie
głównie w proporcyi linii – co przypo-
mina architekturę – To pokrewieństwo
z architekturą okazuje się jeszcze iż
podporządkowanie i nadporządkowanie
zamienia się w rzeźbie często w warunek
wielkości rozmiarów – i w symetryą
Zwłaszcza gdy skulptura tworzy
przedmiot najwyższej jej odpowiedni
wtedy kompozycya rozwija się we wszystkich
kierunkach, bo w budowie członków
w postawie i ruchu – Tak jak części
nawzajem się motywują, tak i kon- ob. 446.
nawzajem się znoszące –
trasty nawzajem się
Części miękkie a twarde – noga jedna pow-
nagle a lekko naprzód druga dźwiga ciało
ręka jedna spuszczona druga podniesiona
i td. –

§ 28

Gdy skulptura się jednoczy kilka razem
większą figur, wtedy naprzód rodzi
płaskorzeźba podłużna, niby pas poprzeczny
Tutaj rad kompozycya jest luźna

§ 449.

bo tworząca jedynie zewnętrznie,
symetrycznie figury, potem kom-
pozycya zupełna prawdziwie tworząca
bo jednocząca grupy całe, jako jedność
pojmowana a poświęcona całości, nie
których splecione ściśle, działające
grupy, objęte potem kwadratowa-
niem.

§ 29

Teraz kompozycya która dzieła
swoje używała od pierwszych początków
ale przez więcej architektury,
ma wreszcie to co tylko się szczy-
tem, w którym nie ma najskłonno-
niejsze rzeczy, bo tutaj rzeźba
całości, która w tym trójkącie pod-
koordynować może szczegóły więcej
w kształcie piramidalnym — Te
odpowiedniości odpowiadają istocie
skulptury, a pamięć nawet we wolnych
większych jest działach — Ale i tu wolna
skulptura zna zasadę podległości
kompozycyi, tutaj raczej się ida
wszystkie postacie do siebie nalegające
przedstawiają jedno i ten sam
wiąz — a potem jedna zasa
prawidłowości i t.d.

Turma Alexandri 452
Grupa Ludovisi —
Amor i Psyche
Orestes i Elektra
Zapaśnicy florenccy
Lwów Farnezyjski 453
Laokoon

452.

§ 30

Za pomocą architektury rzeźba może rozwinąć ideę pełną treści to w pojedynczej figurze, w całym szeregu posągów. – Ex. przykładem Parthenon i t. d. 454.

§ 31

Rodzaje Rzeźby

Najwyższem zadaniem jej są bogi i heroiczny świat. – Bogi iż całe skulptury jest idealność a Bogi są ideałami – Bo ideał jest właśnie ideą ~~rzadz~~ wcielona a zjadrana w cielesnych formach i uwidoczniona jest jednością, ogólność rzeczy – jest jednością podmiotu i widzenia – jednością podmiotu – ducha i natury.
Bogi są przedstawieniami pewnych ogólnie bytności, oni wyrażają pewną ideę bóstwa rozszczepioną na całość –

Ex.

Podstawą podziału Rzeźby jest

228 33

455.

przedewszystkiem podziałem zadreje mytyczne i niemytyczny ten podział kryguje się ze wszystkiemi innemi podziałami. ✝

455 504
340 455
110 49

✝ Dla tej też mytyczności Bogi najstosowniejszym przedmiotem dla skulptury

§. 32

Jakoż ważny podział zresztą wypływający z rozmaitości osnowy treści –

456

Jak osnowa landszaftowa – powyżej okazało się że landszaft wymaga gorszy z dziedziny skulptury – ale tego samy dowiedli ci z powodów technicznych – a takowe niemniej stwierdzają, przecież też same głębsze powody by wyłączona jest z istoty samej skulptury – Bożek sam jest z bogów – Bożek sam jest całą naturą on ją objął w sobie w postaci ludzkiej, ześrodkowana jest cała natura, a obraz idealny ta ożywiona jest Bóg bożek!

§ 33

Podobnie figury mityczne – te rozróżnione są albo mytyczno(centaurowie) – albo rzy, dryady, syreny, fauny, albo

34

nie mytyczne –

§ 34

Póź genre sztuka rodzajowa staje się mytyczną, bo przedstawia nie pewne individua ale rodzaj cały (np. sceny z miejscowe, itd), ale wtedy dla tego ta transcendentalności jest powodem ze rzeźba to niby zwyczajne sytuacye przeciwnie czyny wyobraża w bogach i bohaterach mytycznych (Meleagr, Erotkowie, Afrodyte Knidyjska itd.) to się ogólnie –

Gdy wdowcy i poeci tworzyli umieli tworzyć ciało ludzkie ze wszystkiem str. 456.

§ 35.

Rzeźba ~~dzieli się~~ co do objętości obszaru w którym objętość jest przedmiot dzieli się na posągi i grupy –

Podrzędne działy posągu są hermy, popiersie, maska – 461

§ 36

Następny podział odnosi się do walki i techniki — relief i malowanie postaci.

§ 37

Różnica w rodzajach fantazyi może się słabo pojawiać w sferze. Bo pełności przestała jest to sferze rodzajem za nadto obszernem — to wielostości i konieczności wprawdzie także występuje ale nie tak wyraźnie. Przecież wielostości większe ma pole niż konieczności (np. różnica bajecznej w formach pięknych. Przyczyna tego jest to że proces wielostości jest prościejszy niż zrozumienia niż konieczności —

§ 38

Ale w skutek tych wszystkich podziałów i rodzajów ważny różnica odnosząca się do fantazyi obrazującej i w ścisłem znaczeniu poetyckiej.

Ale zarównie się z rzeźbą sta
bo odzywają się też różnice fantazyi
Aby jasno rzeczy wystawić wy-
pada nam użyć wyrażeń stoso-
wanych się do rodzajów poezyi.
Epopejowa Poezya jest poezya prze-
niesioną na grunt sztuki wyobra-
żającej – więc głównie rzeźby.
Grająca fantazya, jest w Poezyi lyri-
ka a [illegible] stoji na grani-
cy muzyki
Poetycka fantazya jest fantazya
właściwa dla Poezyi a przedsta-
wia się głównie w dramacie –
Stosujmy to do rzeźby –!
Rzeźba epopejowa, będzie tą
gdy przedmiot [illegible] przeważa
a nie wewnętrzne up. gdy człowiek
przedstawiony jako syn natury
obyczajów narodu swego, gdzie
nie ma między jaźnią a otoczeniem
woli a czynem. Słowem gdy

232

231

Najważniejsze

Zasady Estetyki

Zeszyt

Rzeźba B.

słowem gdy potęgi przedmiotowe nie od jego wnętrza zależące nim władają –

Lyryczna jest rzeźba, jeżeli (ściśle jej stać) przedstawia nawrót do siebie i skupienie w sobie, np. zamyślone muzy, marzący Apollino, Amor i Psyche na Kapitolium – Stąd wnosić iż dla lyryczności więcej odpowiedni posąg pojedynczy, rzadziej grupa z dwóch figur, rzadziej grupa kwadratowa – a mniej grupa licznych figur, rzadko dłuższy lub szczyt.

Dramatyczna jest rzeźba gdy przedstawia konflikt a to nie tylko konflikt zewnę- trzny jak walka wojenna, ale konflikt etyczny, i gdy nie tylko przedstawia sam czyn ale i odczucie z niego pły- nące – Temu rodzajowi najwięcej odpowiada wolnostojąca skulptura, ale jeszcze stosow- na, najmniej relief. – I jedna osobna figura może być

dramatyczna np. Apollo Belwederski – ale ta dzielnica najwłaściwiej się wyraża w grupie w sobie zamkniętej, Laakoon, wol farnezyjski, Niobidy –

§ 40 466.

Aco do rodzajów w których plastyka tacza się z fantazyą innych rodzajów sztuk – ~~obrazujących~~

Relief graniczy z malarstwem ale z drugiej strony jest i architektoniczna grupa jużto dla architektury cz. się budynek architektonicznie jużto dla tego że jest sama jest architekturą – Karyatida jest architekturą – Kolumna kamienna zastępująca kolumnę jest architektoniczną.

czysto plastyka jest posąg

Poetyczną jest rzeźba gdy przedstawia cykl kompozycyi

§ 41. 467.

Teraz codo rodzaju rozwijającego się w czasie – Tu spostrzegamy

& fant. plastyczna albo rozwija
na właściwym sobie gruncie
albo się miesza z malarską, albo
architektoniczną, albo z fantazyą
ozdobną, albo poetycką — a tak
nadaje styl całym epokom
sztuki — To przejście do dziejów
skulptury

Dzieje skulptury

§. 42.

W dziejach sztuki też widzimy jako
siłę ruchu są ~~sprzeczności~~ czyste
wzajemne stosunki sprzeczno-
ści jakiemi są proste idealizm,
indywidualizm, i naturalizm
są i inne sprzeczności które
w historyi i inne prawidła ruchu
ale takowe z samemi niezawne
w parze idą — jako sprzeczności
między stylem więcej architekto-
nicznym, malarskim, ozdob-
nym, poetyckim z jednej strony,
a czysto plastycznym stylem
z drugiej strony = Tez samowolnie
o sprzeczności między stylem

~~39~~ № 40,

Jedności w udziałku — 468

Z tych sprzeczności idzie ręka w rękę odnosząca się do osnowy rzeźby to jest do rozszerzającej się dziedziny przedmiotów które przedstawia rzeźba.

Uważmy iż w każdej szczególnej a głównej epoce powtarzają się kolejno owe główne sprzeczności.

§ 43.

Rzeźba starożytnego Świata.

Orientalny ~~Orientalny~~ świat jest dualistyczny niestanny między dwoma ostatecznościami, bo z jednej strony atoli nie zebrał się jeszcze w ognisku własnej mojej istoty, mojej oca bowości w drugiej strony uległ przewadze natury zewnętrznej. Stąd przeważnie natury zewnętrznej. Stąd też droga ze symbolu do mytu nie jest dokonana. — Stąd też nie ma indywidualności w osnowie i czystszego przedstawienia — Stąd też wzniosłość wyrażenia dopiero w przesadnej kolosalności 469

234 41

w przepychu porównującym się:
z ostatecznym materyałem.
Rzeźba nie rozdzieliła się jeszcze
od architektury, a łączy się z farbą
jaskrawą. — Nie ma też jeszcze prze-
możeniu ogólnikowego typu, a
styl stosunkowy przemawia w stosowni
pomysłu jeszcze jest twardym,
i niezgrabnym, technika jest pierwsza
doskonałą we wszystkiem znacze-
niu —

§ 44.

W Indyach mieszają się wszystkie
cywilizacyi z mistycznym a to dla
ich panteizmu — więc nawet
w ideałach bogów widzimy cie-
żnych — te zwodnie mimo wnebie
wodnik i malowniczości — Prze-
ciwnie w rzeźbie Assyryan, Persów
Egipcyan spotykamy cząstkę
architektoniczną i powagę zbożną
pełną — w Egipcie czystą pomyśl
rozumną prozaiczną — a Assyryan
i Persów potęgą mistrzowską.

Grecka fantazya była wielkie tak plastyczna, iż istota sama rzeczy a przemienieniu się rzeczy greckiej najściślej się z sobą zgadzając tak dalece iż następne czasy przez nieumiały ci zrozumieć.

A plastyka grecka jest wzorem na wszystkie czasy — Grecka plastyka dodaje ideałowi, tyle indywidualności naturalizmu ile tylko ten ideał znieść zdoła, dając wdzięk i godność równocześnie wprawdzie dzieła bogów czy świata oczy twórców, które zdoli pełne życia nawracając na niebie chwdnia. —

Po co była istota Grecyi jest istotą rzeczy — bo jedność treści duchowej i formy — a tem samem że postać sama przez się umie być piękną a że ta piękność jest jedynie miasta —

§46 ~~43~~ ~~42~~

w § 42 mówiliśmy o rozmaitych
rodzajach rzeźby, toć w greckiej
rzeźbie widzimy te rodzaje przecho-
dzące nawzajem w siebie i stające
się stopniami rozwoju skulptury
greckiej

§47.

Tak w pierwszym okresie rzeźby
greckiej w owym okresie stylu
ścisłego twardego typowego
widzimy obok egipskiej ścisłości
a mowy asyryjskiej / jakaś
dziecięcą formę w dziełku, dziecina
bo jeszcze nie ma wyższego po-
jednania owych właściwości
z najściślejszą indywidualnością, to zjednoczenie
wyższe było zadaniem
późniejszego rozwoju—
Np. spółcześnie z owym twar-
dym stylem twardym, potrzeby
szczytkim, pierwsze próby
dziecinne wdzięku, to jest owe

Kroczenie uroczyste, tańczenie i owo trzymanie szat koniuszkami palców — Te formy długo się jeszcze 477 utrzymują w celach kultu stają się manierą, stylem hieratycznym archaistycznym, typowym.

A wielce zajmującą drogę którą się rzeźba grecka uwolniła od owych pierwotnych więzi rzeźbiarskich form. — Jak naprzód występuje dualizm, między postaciami bogów a ludzkiemi — Grecy zrazu nie ośmielają się przedstawić bogów zupełnie równymi naturze — ale stopniowo tak przedstawiają — Tak dwie dziedziny zupełnie różne od siebie to boska i ludzka —

Dziedzina bogów jest idealna wzniesienie conwencyonalnie

W tych wizerunkach bogów spoty-
kamy jedynie rzadko, a to nawet
krótko owe złożenie symboliczne
a ta sępitne różnych postaci przy-
pominające maszkary wschod-

Gdy dziedzina bogów jest [illegible] cya-
nalnie idealna, dziedzina ludzi
oddana ze szczerym natura-
lizmem ale pozór bez indywidua-
lności (np. Egineciarta mają
naturalistyczne a twarze bez
indywidualności.) – Bogowie
nie mają ani naturalistyczności
ani indywidualności, obrazy ludzkie
naturę bez indywidualizmu

Ale znalazło się ogniwo ła-
czące te dwie dziedziny – bo świat
heroiczny bogaty jak żaden
z orientalnych –

Nawet w początkach tych lo-
kalność nie przeważa w tym
stopniu jak na wschodzie a
rzeźba się nie wcześniej wyrwała z pod architektury
niż na wschodzie

§ 48.

1º Epoka w której rzeźba grecka
rozwinęła się do szczytu swojego,
a której styl zwany jest stylem
wysokim, wzniosłym a pięknym
jest właśnie epoka w której rzeźba
żyje w samem ognisku właściwej
swojej świetności —

2º W tej epoce rozszerza się atko-
wa skulptury, ona przede-
wszystkiem rozwija bogaciej
i swobodniej drobniejsze szczegóły,
nadto owe ruchu pełne uczucie
a malowniczości — wykształca
łagodności i klarowności
ale mimo tego rozszerzania się
rzeźby, ta rzeźba nie opuszcza
pewnych prawideł swoich 3 mimo
tego skutkiem tego szczytu skul-
ptury, ten jej styl pełen prawdy
piękności, pełen powabu a
rzewności zradza ze siebie
kierunek naturalistyczny

indiwidualizujący, który obej-
muje osnowy historyczne, który
działa i tworzy z pełną świado-
mością siebie – a który urabia
przetwarza owa niestworzona go-
nie własnej inwencji tak,
a ~~dość~~ uzupełnia ten tworu-
nek co w sobie wymyślił,
To uzupełnienie jest równa-
zaniem prawdziwie plastyczne-
go stylu, jest opanowaniem, też w
ostatnie formy.

§ 49

Teraz wdajmy się w szczegóły owych
powyższego §fu 48go (część wzięta
ze strony 478 i nast., a część
ze strony 134 i nast. (Theilung der
Kunst § 531.

ad 1. Ten styl wysoki wzniosły
przedstawia się głównie w dziełach
Fidiasa. – Jest to styl ideału w
ścisłem, historycznem znaczeniu.
136. Żywot podmiotowy sztuki tu jest
wszystkie artysty przejęło czynnik
przedmiotowy, i stanęło w owem
wrównowadze.

Mistrz wlewa dzieło swoje w własną
treść piersi swoich, a treść ciepłą, a będąc
sprzytem pełna potężną ideą. — 136.
Tak i dzieło, te postaci, zaczynając
jest ciepłem, a nawet przypadłości
swobodnej natury, a przeciw nie
przekracza owej granicy ~~ktor~~
poza którą gospodarzy przez natura
nieszlachetna, grubaszna, — Nadto
mistrz władał doskonale wszystkiem,
a to władztwo jego wyraża się
płynnością według harmonijną
konturów — Tak wszystkiego obraz
niedopowiedzenie odbicie w przeczystym
zwierciadle pojawie. — A ten pojawo
łagodnie wzniosłe, którego podstawie
uczuciowości, który też w tym pojawie
znajduje szlachetniejszą część
swojej twórczej natury.
Winkelmann owe style tem stylem
wzniosłej gracyi — Tę wzniosłą gra
cyę odrożnia od innej gracyi — a to
w ten sposób — : Wyrazu wszelkiego
stylu było, aby bogów i bohaterów

oblicza i ich stan tak przedsta-
wić aby były czyste od czułostko-
wości (Empfindlichkeit) a również
wolne od buntów namiętnych, aby
w nich przedstawić równowagę
uczuć, i dusza spokojna, bo-
dusza ona sobie samej równa,
niech więc piękna iż *piękniejszej* gracyi
nie szukali, ani też ta piękna
gracya nie mogła znaleźć
str. 136. miejsca dla siebie — Dalej Winckel
§531. ową wyższą gracyą tak opisuje
„ona zwyczajnego rodu jak Venus
„niebiańska, rodzi się z harmonii
„jest stała, niezmienna, tak jak
„są stałe i niezmienne wieczne
„prawa tej harmonii — Ta gracya
„jest bogów towarzyszka, nie
„nastręcza się sama, ale żąda
„aby była szukana. Ona tylko
„zabawia się z mędrcami, a
„pospólstwu ~~ode~~ zdaje się srogą,
„i nieprzystępna. — Ona w sobie
„zamyka poruszenia duszy, i
„zbliża się do błogiej ciszy boskiej
natury"

Takim jest drugi styl z kolei –
uważając że pierwszym jest styl
archaistyczny, przedfidiaszowy – ale
jest ~~jest~~ potem następny styl trzeci
według mnie drugi okres fidiaszowej
epoki, to jest Skopas Praxiteles ~~i~~
Lysippus – Ten styl trzeci tak
charakteryzuje Overbeck: „Jest on
pełniejszem rozwinięciem pomnio-
kowości, zwarcie to rozwinięcie ~~ob~~
zamyka się w granicach uprawnio-
nych bo to takich które bronią
~~przez~~ od rozstąpienia od prze-
dmiot plastyki – ale widocznie
on dosięga zarazem tej granicy –
~~pot~~ w której znać jak ją prze-
kracza – a który już występuje pod
niołkowości kosztem powagi pomnio-
kowej – Otóż w pierwszym stadium
(Skopas – Praxiteles itd) mistrz oddy-
chając bogatszą, żywszą pomnio-
kową atmosferą, udziela pomnio-
kom bogactw, rozmaitszych
wewnętrzne, on przedstawia
sięgając głębiej wewn.

239 51

136. pełnią żywych powabów, które
mu podaje piękności natury.
Teraz też okazuje się najwyższe mi-
strzostwo techniki – Dłuto zwraca
się do widza powabniej – uprzejmiej,
Zarazem ~~ta~~ twórczość w artyzmie
trzyma się ściśle prawdziwej
idealności – Temu stylowi (Skopa-
sa, Praxitelesa) odpowiada dru-
gi rodzaj gracji, którą to gracją
tak ~~odujest~~ cechuje Winkelm.
„Ta gracja zstępuje ze swoich
wysokości i udziela się łagodnie
a bez poniżenia widzowi; ona nie
~~z~~na żądzy podobania się, pra-
gnie jednak być poznaną –
Rozmaitość, i wolności wyrazu
nie szkodzi bynajmniej harmonii
i miękkości tego stylu – Dusza po-
jawia się w nim tylko jakby pod
cichą powierzchnią wody a nie
występuje nigdy gwałtownie.
Uczucie wewnętrzne zamknię-
te jest wewnątrz – W tym sensie
jest gracja w Niobie – Ta
druga gracja jest, dojrzała

52.

Bo lubo nie jest już owa Gracya, którą w sobie zamyka majestat wznio-sły (Zeus Fidiasza) – bo lubo jest ta gadna niewieścia, – przecież ma w sobie wielkość i potęgę (jak np. Venus z Melos.) a drugi rodzaj tej drugiej gracyi jest według Weinkelmana dziecięca Gracya w Amorze, w innych postaciach dziecięcych – jak w pomniejszych utworach Afrodyty np. Medycejska – Tak widzimy że w tym stylu powtarza się różnica między wzniosłością a Gracyą – ale powtarza się względnie bo w samej dziedzinie gracyi –

ad 2

Wróćmy się do okresu Fidiaszowego, obok wzniosłego pokoju którym promienieje jego Zeus, widzimy pełnię ruchu w relievie, grupach szczytowych – tak jak o tem wspomnieliśmy w § 48 – w 2do – Tutaj nie malowniczości się rozkłada w kompozycyi.

Tutaj rozdzielają się owe dwie dziedziny, bo boska i ludzka, . ludzka

(479)

Rzeźba rozwinęła się, po-
chodach uroczystych, bitwach,
tańcach, nawet pojawiają się
wizerunki, rzadko tylko występuje
osnowa historyczna – mistrzo-
wie Peloponescy nie stwarzają
dzieł naszych w znaczeniu naj-
wyższego bogów ideału, a punkt
styl ich jest stylem godno-
ści – Pelopon. szkoła raczej odda-
je w naturze ludzkiej potrzeby
więc tworzy herosów, atlety
Tak Polyklet (który raz tylko
w złocie zbliżył się do atletycznego
kierunku) – i Myron – na Pelo-
ponezie więc rozszerzyła się
dziedzina osnowy, ale styl
tych mistrzów tchnął wydatniej
tym naturalizmem, przecież
charakter tej szkoły tak jest
ścisły i pełen wagi i zachu-
wuje w pełnem znaczeniu
cechy wielkiego wysokiego
stylu

54
Jednak ten okres (Prax. i Skopasa)
umie przedstawić namiętności i
afekta, umie przedstawić tragiczność
wstrząsającą sercem (Niobe – Jokasta
Stanione – ten okres dodaje do
fantazyi plastycznej fantazyą
malarską, muzykalną, liryczną
a nawet dramatyczną – a prze-
cież umie zachować czystą dzielnice

skulptury –
Przypatrzmy się powodom upada-
nia tej szkoły w Grecyi. – Przejście
było czyste. A owe strony winny być
uorganizowane w tym szkoły na dot
prowadzącym.
Pierwsza strona. Otóż naturalnie
od owej gracyi (która się rozwinęła od
gracyi wzniosłej) przeprowadziło
do fatszywej ~~gracyi~~ powabu,,
przytem rozbujała się zbytnie chęć
przedstawienia afekta – która to
chęć wyradziła się w tworzenie dzieł
teatralnie działających przez wdzięk
wyszukanych potęg
zaradności

(Laokoon, Apollo Belwederski.)
Druga strona odnosi się do roz-
szerzenia przedmiotu osnowy. Roz-
szerzenia tego przyczynił się Ly-
sippus i jego szkoła – Ona prze-
wszystkiem uczepiła się osnowy
historycznej, a nawet i obecnej.
a ~~to~~ a nawet genre przeważnie
szkoła Lysippa tworzy wizerun-
ki Alexandra, i całe grupy
z jego historyi – a ślad pozosty
grupy z bitwy z Gallami w Perga-
mie – Prawda że zrazu ten styl
jest czysty, ubóstwiający, a zatem
idealny; w przedewszystkiem
idei się w ideale Herkulesa-
Ale właśnie dla tego że ten
styl bierze później coraz więcej
osnowy ze życia wziętej, tem
więc się zbliża do naturalizmu
(muskuły, żyły, podobieństwo
twarzy.) – nie znać że ten dotych-
czasowy ideał znika, o nowy daw-
480. niej nieznany się wykluwa.
szkoła Lysippa jeszcze jest
stylowa, i szkoła Pergameń-
ska jest stylowa.

56

Lubo walnie należy czyliby w epoce najwyższego rozkwitu mistrze mieli tyle odwagi, aby przedstawili te formy barbarzyńskich Galów w samodzielnych posągach. Jednak także wyznać należy że Grecy a nawet Pergam trzymały się wierniej prawideł stylo–wych wzorów.–

Rzym. Tu już styl Etruskie wprowadził twardszy natura–lizm – a gdy Grecka szkoła prze–niosła się do Włoch już ona pełną ręką sięga w histo–ryczną osnowę – niezwykłe dzieje wojenne Rzymu poda–wały wzorów tej osnowy – ale 481
cóż! sztuka wdaje się we formy przypadkowe natury – chwyta formy mniej szlachetny kultury, wdaje się w poszczególne indywidualne formy, a to wszystko w takich daleko rozmiarach, iż przekracza

granice czystego stylu/
Tu zadaje sobie pytanie Vischer czyli
u nas możliwa jest rzeźba — jakoż
świat nowoczesny nie ma już Olim-
pu a rzeźba wymaga mitycznego
zapatrywania się by była sty-
lowa — co więcej nowa osnowa
ożywia świat, malarstwo wszystko
więc w rzeźbę stąd naturalizm i
individualizm się wtrąca do
rzeźby — Dziś te przyczyny każdziś
powodem braku stanowiska
rzeźby. — Prawda że w nowszych
czasach znów widzimy stoi-
cizmowe przywrócenie dawniej
idealnej a tem samem przywróce-
nie idealnego stylu tłumaczącego
individualizm i naturalizm.

§50

Rzeźba średnich
wieków.

Formy życia w średnich wiekach

całe usposobienie fantazyi w tych

czasach romantycznych koniecznie

prowadziło:

1° do wytworzenia wnętrza

2 do tego stopnia indywidualizmu

i naturalizmu

3 do rozwiązania ideału

4 do historycznej wielości postaci

które nam zajmują do wiki [illegible]

i odnosza się do natury obe-

cnej —

Ale tem wszystkiem fantazya

romantyczna przekracza zasady

plastycznego stylu – ale wrażeń

stworzy właśnie z tych powodów

przybiera cechy malarskie, i

nabyt pełnie wrażliwości – a

nawet życiorys poetycki – przytem

pamiętajmy że rzeźba grecka

znała tylko boskie życie rzeźbiarzy

i swoją moc plastyczną

§ 51. Stan. § 50

w § 17 mówiliśmy że do plasty-
ki potrzeba takich form kultu-
ry któreby sprzyjały natural-
nemu rozwojowi ~~natury~~ ciała — a tych
form kultury niema w średnich
wiekach — czasy średniowieczne
są surowe, twarde indywidualne
nadto formy kultury nie są jedno-
stajne, bo przerwane wykształcenie
przez potoczenie dziczy germań-
skiej cywilizacyą starożytną rzym-
ską, przez przyjęcie wiary chrześcijań-
skiej, przez zepsucie dawnego
życia rzeczywistego z którego ciem
się życia wewnętrznego duszy,
ujarzmienie ludu a szlachty, i
fantastyczne postać formy kul-
tury — Jest to stan który jest
z gruntu nieplastyczny, bo nie
naturalny, więc według § 17
niekorzystny dla rzeźby.

A ideałem tego świata jest ideał
który się zrodził z wewnętrznej uroczy-
stości, który przekracza całe wyrażenie
swoim nieskończeniem formy — co
jest przeciwne plastycznemu
stylowi — Jest zatem przeciwnoście-
nem stylowi że duch średniowieczny
nie uważa się wcale w obec
wyrażenia indywidualności i jej
wydatności fizycznej —
W ideale swoim nikomu już
nie potrzeba aby powstawała po-
stać była piękna, bo wszak powie-
stać była piękna, bo wszak powo-
wania już od formy do głębokości
wyrazu — a co więcej — bo prze-
wnętrz każdego indywiduum i 482.
jego nieskończonej wtrzeczności
tworzy się mnóstwo artystycznych
ideałów wypełniających się
spólnem wrażeniem — Te
weszła się zarazem z pełności
które razem rozwijają się
wzniosłością i konieczności.

Ten ideał ~~myt~~ romantyczny
objął również dziedzinę mytyczną,
ale te myty należą do epoki która
nie powinna już znać mytów.
Jakoż transcendentalne postacie
czasu romantycznego nie są
podobne do greckich bogów, półbo-
gów, Herosów, które przedstawia-
ją treść jakiegoś zakresu żywota
a zarazem zamykają w sobie
pewien zakres żywota natury.
ale owe transcendentalne
postacie mają znaczenie
rzeczywistych, historycznych
empirycznych, które rzeczy-
wiście istniały i istnieją.
Mytyczne jestestwa klasyczne-
go ideału uchodzą również
za rzeczywiste, zadychające
żyjące, ale za takowe przecież
nie naprawdę są uważane,
bo obok nich i wobec nich
istnieje historya i natura
a z niemi ona nie istnieje—

W dziedzinie romantycznej
powaga dogmatyczna knuidzi
o historycznem istnieniu
tych osob. – wobec tych osob
istnieje natura i historya, a
~~onex~~ natura i histor. scisle tamy się
z temi osobami, a tem samem już
dla tego malownicze postępowanie
rzeczy tutaj staje się koniecznością
bo przedstawienie otoczenia przyrodzo-
nego i wielości figur – Tak tutaj czynnik
naturalistyczny wprowadzony w tran-
scendentalny idealny świat. – W tym
miejscu Bog Ojciec czyja Chrys – on
dla swojej jedności duchowej przedsta-
wiony być nie może w rzeźbie – Tu wymaz-
wany być nie może w rzeźbie – Tu zmaz-
wany być nie może. Bog Ojciec jest osobą, mieć z
nośi Bog Ojciec jest osobą, mieć z
konsekwencyi wynikło że inne osoby
wobec niego stanąć powinny, ale
nie mogą stanąć bo Bog jest
jedynym – stąd rozumiemy iż
przedstawienie Boga ojca tak
rzadkiem w Plastyce

Duch S^ty nie może być jedynie allegorycznie przedstawionym

Anioły byłyby przedmiotem dla plastycznej myśli jej łatwości— ale o ile one przybierają pełną postać o tyle są sprzecznością ze wszechobecnością Boga—

N.S. Panna zdaje się być osnową więcej plastyczną, nimo to że wypada wyrazić całą głębię serca; bo w tej postaci dla nieskończonego uduchowienia rozłamanie się jedności przez ból jest ułagodzone, a nie tak wyraziste jak w nieszczęściu naturalnem.

Ale najtrudniejszą osnową jest sam Chrystus Pan— Bo Jezus ma być wskroś Bogiem i wskroś człowiekiem historycznym— oba te czynniki są powodem trudności nie plastyczne. Jakoż plastyczność typu
484 tam tylko radzić się może gdy pełnia boskości wyraża się w jednym czynniku ściśle ~~w tem~~ określonym.— W tej pomostkowej postaci ma się wyrazić cała wielkość a tem samem wyłącza wszelki typ— który zawsze oznacza się pełną właściwością—

Dotąd pisałem d. 26 Marca 865; trzeba dalej zaczynać

248

Sokrates begriffliches wissen ebenso Plato – aber bei Sokrates ein
allgemeiner grundsatz bei Plato System – Sokrates Erkenntnissprincip
bei Plato metaphysisches Princip – Sokrates ausschliess an den gegebenen Fall
aber enthalte nicht unternommen ein wissenschaftliches Ganzes zu gewinnen –
Sokrates hat sich grundsätzlich auf das Ethische beschränkt. – Bei
Plato erweitert sich die sokratische Philosophie zum Lehrgebäude
Sokrates sagt nur das begriffliche Denken ist ein wahres wissen
Plato folgert also dass dieses wissen allein das wissen des wirklichen
ist. – Der Idealismus des Begriffs bei Sokrates ist logische Forderung
bei Plato wird er objektive Weltanschauung und System –
Methode Platos – Dialektik – Sokrates aber begnügt sich aus der
Vorstellung den Begriff zu entwickeln –

Porządek wykładu Estetyki rok 1877. 1. 249.

Wstęp

Piękność w ogóle

Sztuka w ogóle

Definicya piękności

Dzieło sztuki dzieło natury

Sztuka i Natura

Artysta i dzieło natury

Zadanie artysty

Rodzaje sztuki

archetektura

Rzeźba

Malarstwo

Muzyka

Poezya

Podział szczegółowy sztuk plast.

Sztuka we własnym rozwoju

Początki sztuki

Zabytki pierwotnej sztuki

Kamienie ogrom. wielk. Francya
Słow. Światowid

Państwo Inkasów

Indya (Cuda Elory)

Assyrya i Babilonia
wieża Babel
Ogrody Semiram.
malarstwo i posągi
grzęzy Niniwy

Hebrajczycy

Egipt (Geografia Pomniki sztuki
Teby, Pałac Królewski
Piramidy w nich sarkof.
Kolumna egips.

/.

Sztuka ludów klassycznych

grecya, Geografia jej

Klasyczność

Sztuka grecka Epoka I od 580 - 560.

pomniki architektury
mury cyklopejskie
bramy
skarbce
skarbiec Atreusza
tunneli
termy
Malarstwo

Epoka II od Sol. do Perik.

Styl archaiczny

świątynie

Hypaitros
Inantis
Opistodomos
Prostylos
Amphyprostylos
Peripteros
Pseudo perypteros
Dipteros
Pseudodypteros

Świątynia rzymska

Porządek dorycki ~~w~~ ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

Entasis
abakus
echinus
fryz
Krajnik

Porządek joński

Porządek Korynckі

Epoka III. od 460 - 336.

Okres I Fidiasz i Polyklet

/.

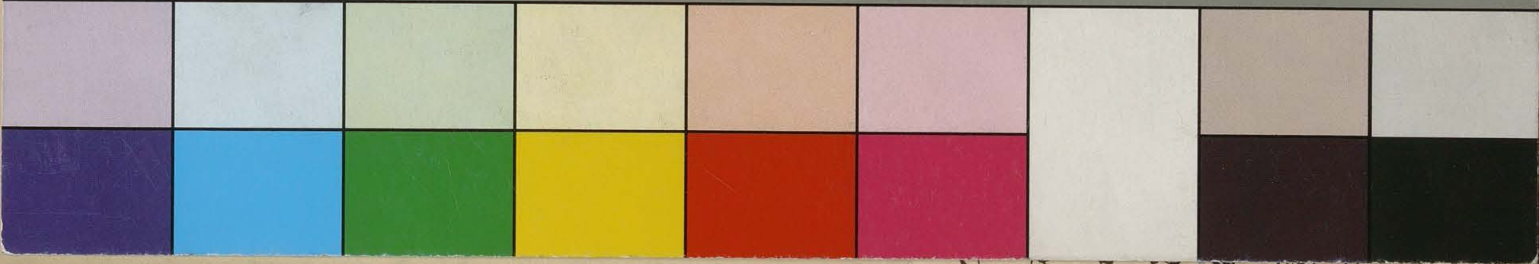
I.

Akropolis
Propyleje świątynie dwie przy nich
Świątynia partenońska
Erechteion
Karyatydy
Kanefory
Kalamis
Pytagoras
Myron
Polykletos
Fidiasz jego Pallady 3 Jowisz z Otr.
" z Wenus
" Olimpijsk.
Rzeźby partenońskie
Konigsmarck Elgin

Okres II. od 400-300.
Skopas i Praxiteles (grup. Niobidów)
Lisippus
Malarstwo Epoki III.

Epoka IV
szkoła Rodyjska i w Pergamos
grupa Gallów
Gal umier.
grup. wołu Farnezyj.
Laokoon ~~[illegible]~~
Apollo Belw. Venus Medyc.
Antinous
Kolos Rodyjski

Epoka V
Czasy Rzymskie sztuka ich sosun. do greckiej
a/ Etruskowie
Świątynia Jowisza Capitol
Świątynia Etruska
Cloaca Maxima
Więzienia Mamertyńskie
Groby etruskie
Grobowcy 3 Horacj. i Kurjacj.
grobowce król. Sewoja
Komnaty grobowe Etrus.
Zabytki sztuki Etrus.
wilczyca Rom. i Rem.
Wyroby złotnicze
wazy etr.
b/ Rzymianie
Odmiany stylu
porządek rzymski kompozyt
Kolumna toskańska
sztuka sklepienia
sklepienie beczkowate
Kolumny przylepiane i pseudo
Belkowanie
przyczółek
Attyka
Budowle arch. Rzymskie
świątynie
fora, bazyliki,
curje
bramy tryumf.
Kolumny
teatra
amfiteatra
termy

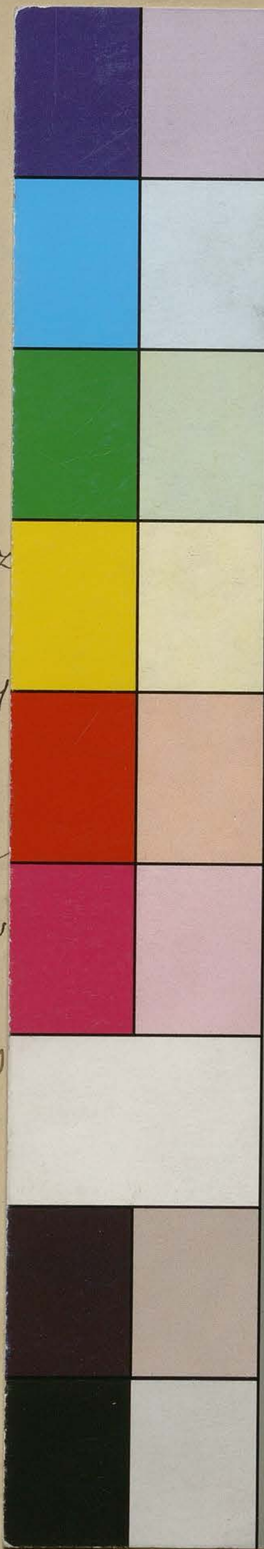

Inches
Centimetres
Colour Chart #13
DANES-PICTA.COM
Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

Grey Scale #13
DANES-PICTA.COM
R G B WH GR BL C M Y K
A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

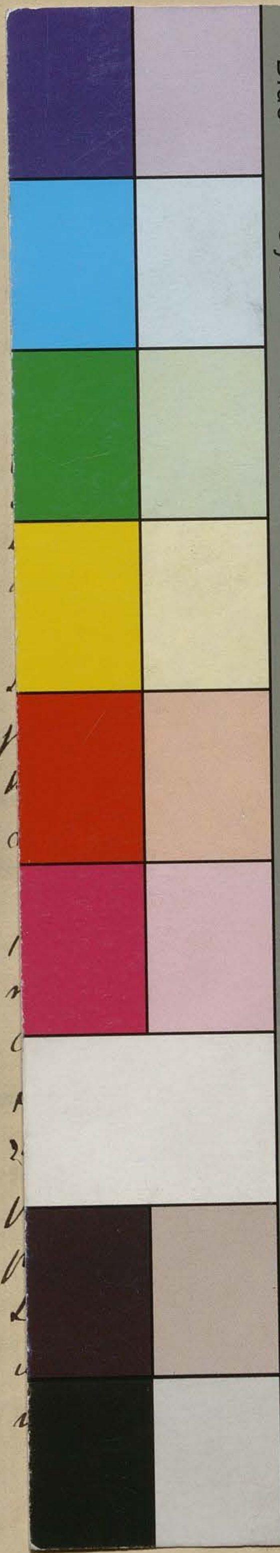
R G B WH GR BL C M Y K
DANES-PICTA .COM
Grey Scale #13
A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

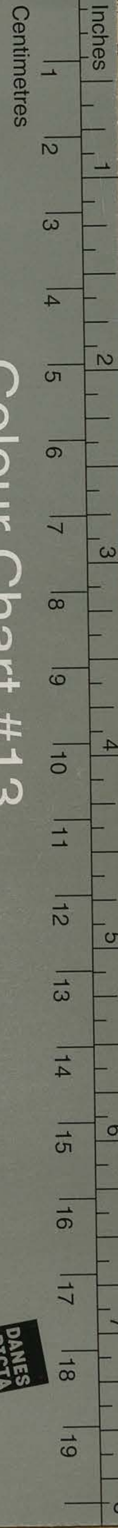

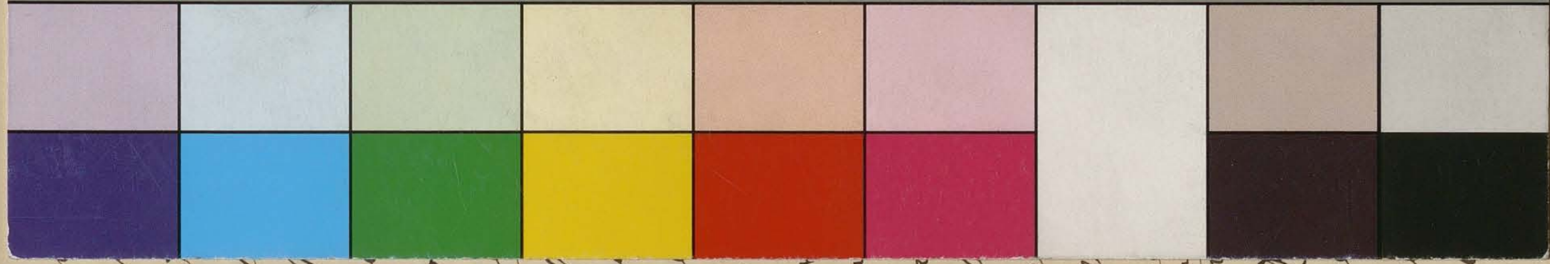
Inches
Centimetres
Colour Chart #13
Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black
DANES-PICTA .COM

R G B WH GR BL C M Y K
DANES PICTA .COM

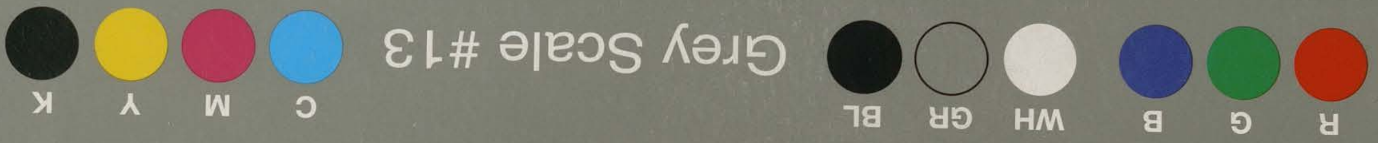

Grey Scale #13
A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

Colour Chart #13
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black
DANES PICTA .COM

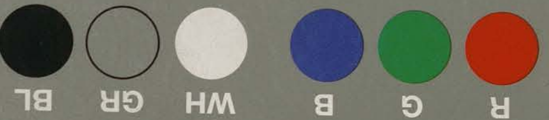

Inches
Centimetres

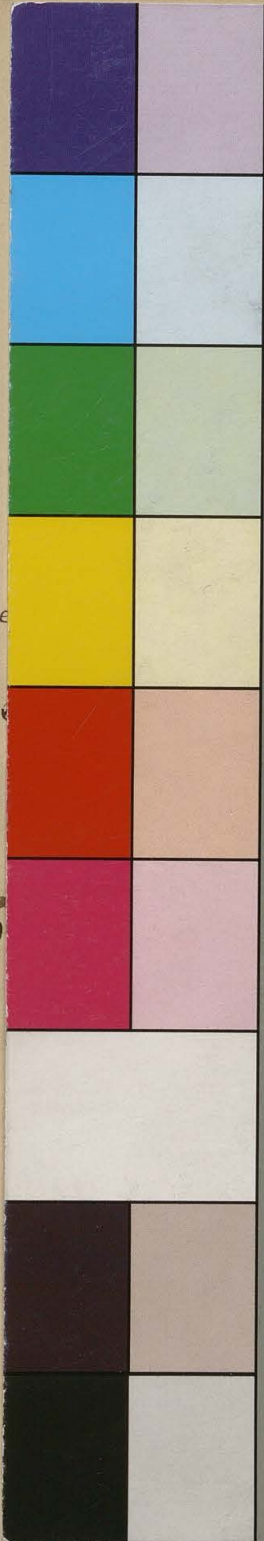

Inches
Centimetres
Colour Chart #13
DANES-PICTA.COM
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black

Grey Scale #13
DANES-PICTA.COM
A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19
R G B WH GR BL C M Y K

Inches
Centimetres
Colour Chart #13
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black
DANES-PICTA.COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

R G B WH GR BL
Grey Scale #13
C M Y K
DANES-PICTA.COM

Grey Scale #13
DANES PICTA .COM
R G B WH GR BL M C Y K
A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

Colour Chart #13
Inches
Centimetres
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black
DANES PICTA .COM